

האוניברסיטה העברית בירושלים

"מ"סוטה" ל"חבר"

התפתחות השיח האקדמי אודות הומוסקסואליות בסין של תקופת הרפורמות

מאת

ניצן גרוסמן

עבודת גמר מחקרית המוגשת כמילוי חלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בחוג ללימודי מזרח אסיה

האוניברסיטה העברית בירושלים

הפקולטה למדעי הרוח

דצמבר, 2013

האוניברסיטה העברית בירושלים

"מ"סוטה" ל"חבר"

התפתחות השיח האקדמי אודות הומוסקסואליות בסין של תקופת הרפורמות

מאת

ניצן גרוסמן

עבודת גמר מחקרית המוגשת כמילוי חלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בחוג ללימודי מזרח אסיה

האוניברסיטה העברית בירושלים

הפקולטה למדעי הרוח

דצמבר, 2013

האוניברסיטה העברית בירושלים

"מ"סוטה" ל"חבר"

התפתחות השיח האקדמי אודות הומוסקסואליות בסין של תקופת הרפורמות

מאת

ניצן גרוסמן

עבודה זו נכתבה בהנחיית

ד"ר אורנה נפתלי, החוג ללימודי מזרח אסיה, האוניברסיטה העברית בירושלים

האוניברסיטה העברית בירושלים

הפקולטה למדעי הרוח

דצמבר, 2013

תקציר

עבודה זו תבחן את התפתחות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות בין השנים 1980-2011. לאורך תקופה זו התחוללו בסין רפורמות כלכליות שהביאו לשינויים גדולים בחברה הסינית. בין השאר, חלו תמורות גדולות בנורמות המיניות ובשיח עליהן, ובתוך כך גם בשיח אודות תופעת ההומוסקסואליות. מחקר זה מבקש לבחון את השיח האקדמי באמצעות ניתוח תוכן וניתוח שיח של מאמרים אקדמיים ומחקרים שהתפרסמו בכתבי עת סינים בשנים האמורות, ואשר עסקו בהומוסקסואליות.

מספר גורמים השפיעו על השיח האקדמי בסין אודות הומוסקסואליות: השלטון קידם תפישה חדשה שעודדה את תושבי המדינה לממש את מאווייהם האישיים. יתר על כן, השלטון הפחית את מעורבותו בחיי הפרט, ונסוג ממדיניותו לאסור ולמגר את תופעת ההומוסקסואליות. לאורך תקופת הרפורמות התחזקו גם קשריה של סין עם מדינות צפון אמריקה ואירופה, וגשרים אקדמיים ותרבותיים אפשרו מעבר של גישות חדשות כלפי תופעה מינית זו. כמו כן, בשנים המדוברות גברה הנראות של תופעת ההומוסקסואליות. יש לציין כי לצד גורמים אלה, נוכחותן של תפישות שהשתרשו לאורך ההיסטוריה הארוכה של סין נותרה מוחשית עד מאוד בשיח על מיניות והומוסקסואליות בתקופת הרפורמות.

העבודה תראה כי השיח האקדמי שהתקיים בסין על הומוסקסואליות התפתח, לאורך תקופת הרפורמות, במספר דרכים משמעותיות: (1) היקף הדיון התרחב עם השנים, והעיסוק בתופעה התפשט לתחומים שונים ומגוונים. (2) אם בתחילת התקופה התמקד השיח בתחומים תועלתניים (כמו בריאות הציבור), הרי שבסוף שנות ה-2000 המגמה שרווחה בו הייתה של עניין גרידא בתופעה. (3) השפעות השיח שהתקיים לפני תקופת הרפורמות אודות הומוסקסואליות אמנם ניכרו היטב בתפישות שביטאו החוקרים עד לסוף המאה ה-20, אולם, בהדרגה, חדרו לשיח רעיונות חדשים, אשר הפכו לחלק בלתי נפרד ממנו.

לזכר אבי, דן שמר ז"ל

תודות

אנשים רבים סייעו לי בכתיבת עבודת המחקר שלפנינו, וברצוני להודות להם על עזרתם הרבה. בראש ובראשונה, ברצוני להודות לד"ר אורנה נפתלי, שהנחתה אותי בכתיבת העבודה הזו. על ההכוונה הרבה, ההערות וההארות הבונות שלה, הסבלנות והנכונות שלה לוודא שהמחקר שביצעתי יהיה הטוב ביותר שאוכל להוציא תחת ידי – תודה מקרב לב.

תודה נוספת מוקדשת לפרופ' יורי פינס, ראש החוג ללימודי מזרח אסיה, על שסייע לי בקבלת מלגת לימודים ללימודי שפה בסין. כמו כן, ברצוני להודות לכנרת לוי, מזכירת החוג ללימודי מזרח אסיה, על הטיפול המהיר והאדיב שלה בכל הבקשות, השאלות והבעיות שהפניתי אליה.

תודה גדולה מוקדשת לבן-זוגי, יונתן, שאלמלא התגייסותו ועזרתו האינסופית לא הייתי יכולה לסיים את כתיבת העבודה. תודה מיוחדת מגיעה גם לאמי, תרז, ולהוריו של יונתן, דויד ומיכל, שהתגייסו גם הם כדי לעזור לסיים את העבודה. ברצוני להודות גם לח. שנלר, על עצותיו המועילות, ולנהרה מור ולעדי טל, על האוזן הקשבת, העצות והעידוד שסיפקו לאורך כל הדרך. ותודה אחרונה מוקדשת לבתי, לילך, שהמתיקה את התקופה בה נכתבה עבודה זו.

תוכן העניינים

מבוא	1
סקירה ספרותית	2
שיטות ושאלות מחקר	5
פרקי העבודה	6
פרק 1: מ"חלוקת האפרסק" ועד ל"קומראד" – יחסים חד-מיניים בסין לאורך ההיסטוריה	8
הומוסקסואליות בסין הטרומ-קיסרית והקיסרית	8
הומוסקסואליות בסין הרפובליקנית	9
הומוסקסואליות בתקופת מאו	18
סין בעידן הרפורמות – הדלת למיניות חדשה נפתחת	21
יחס החברה והשלטון בסין להומוסקסואליות לאורך תקופת הרפורמות אופן ההתמודדות עם סוגיות בהן נתקלים חברי הקהילה הגאה – השפעות מקומיות אל מול השפעות זרות	22 27
סיכום	29
פרק 2: הומוסקסואליות בסין? בהחלט!	31
סקירה ספרותית	31
התחדשות השיח על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות – גורמים מעצבים	32
ממאזיזים לקפיטליזם – סין נכנסת לתקופת הרפורמות	33
הומוסקסואליות – השיח קם לתחייה	35
פתולוגיה וסקסולוגיה – הסוגיות שעמדו במרכז השיח על הומוסקסואליות	38
תפישת האקדמיה את תופעת ההומוסקסואליות בעידן הרפורמות – מגמות של המשך	41
הומוסקסואליות כסטייה של הטבע	42
נטייה מינית – מה מעצב אותה?	43
זו לא גברת, זה אדון	44
לרפא הומוסקסואליות	45
היחס בין חברה והומוסקסואליות	46
הומוסקסואלים ומוסד הנישואים	48
לגלות את אמריקה מחדש	49
סיכום	51
פרק 3: על גאווה ודעה קדומה – יציאה מהארון ושינויים ראשונים בתפישות החוקרים	53
סקירה ספרותית	53
שנות ה-90 – שינויים במערך ההשכלה הגבוהה וביחס החברה והשלטון לקהילה הגאה	54

54	העמקת הרפורמות במערך החינוך הגבוה
56	שינויים בקרב הקהילה הגאה וביחס השלטון אליה
58	היקף השיח – מגמה מעורבת של גידול וצמצום
60	מנשאי מחלות לכוכבי תרבות – על השינוי בתחומי המחקר על הומוסקסואליות
61	ניצנים של שינוי – נקודות מבט חדשות על גורמים, מאפיינים וטיפוליים בהומוסקסואליות
62	הומוסקסואליות – סטייה או נטייה?
63	הומוסקסואלים מבטן ומלידה?
64	גברים שאינם גברים באמת
66	דוקטור, תציל אותי, אני מאוהב (בגבר)
69	נורמות חברתיות ותשוקות פרטיות – מסלול התנגשות?
70	Man and Wife – האם אפשר אחרת?
71	ההשפעה הגדלה של ארצות הברית
73	סיכום
75	פרק 4: הומוסקסואליות – לא מה שחשבתם: שינויים בשיח האקדמי בסין במאה ה-21
75	סקירה ספרותית
77	האקדמיה הסינית בשנות ה-2000 – הרפורמות נמשכות
78	מילניום חדש, גישות חדשות – הומוסקסואלים והממסד בסין בשנות ה-2000
79	השיח חוזר לצמות
80	"הר ברוקבק", איידס ונישואי גאים – במה התעניינו החוקרים בשנות ה-2000?
83	ישן מפני חדש תוציא – תפישות חדשות משתלבות בשיח
83	נטייה, לא סטייה – הומוסקסואליות כתופעה נורמאלית
85	נטייה מולדת או נרכשת? התיאוריה הגנטית משתלבת בשיח
86	התנהגות נשית כגורם להומוסקסואליות? לאו דווקא
87	תן לי את הכוח לקבל את הדברים שאין ביכולתי לשנות – טיפול פסיכולוגי בשנות ה-2000
89	יחס החברה להומוסקסואליות – תחילתו של שינוי
90	בן לוקח בת, למרות שהיה רוצה לקחת בן
92	מה מתרחש מעבר לים? השפעות מצפון אמריקה, אירופה, וכעת גם מאוקיאניה
94	סיכום
97	פרק 5: מסקנות
97	מגדל השן? האקדמיה הסינית כמשפיעה ומושפעת
103	כיווני מחקר נוספים
104	סוף דבר
105	ביבליוגרפיה

מבוא

בשנת 2010, בעת ששהיתי בסין לצורך לימודי שפה באוניברסיטת ווחאן, התיידדתי עם מספר סטודנטים סינים. בשיחות עימם הם הביעו משיכה למערב אשר התבטאה ברצון עז ללמוד אנגלית וגרמנית, התמצאות ועניין רב בתרבות, בפוליטיקה ובחברה של ארצות הברית ומדינות אירופה, ואפילו באימוץ שמות "מערביים" (דוגמת פרינסטון או רייצ'ל) כאשר הציגו את עצמם בפני מערביים. אותם סטודנטים לא התבטלו בפני התרבות המערבית, ולעיתים קרובות הם שידרו גאווה פטריוטית בארצם, אולם ניכר היה כי התרבות המיובאת השפיעה על עולמם התרבותי ועל מה שהם החשיבו כמטרות שיש לשאוף אליהן. אולם, למרות ההשפעות הברורות של התרבות הצפון אמריקאית והאירופאית על עולם הערכים של חבריי הסינים, בכל מה שנגע למיניות ולזוגיות ניכר שוני גדול בינם לבין חבריי מאותן מדינות. בהשוואה לידידיי המערביים, הסטודנטים הסינים מיעטו בהחצנת רגשות רומנטיים – החזקת ידיים בין בחור ובחורה הייתה הביטוי הנועז ביותר לקרבה גופנית אשר ראיתי ברחבי הקמפוס. הנחתי כי הסטודנטים הסינים שמרנים בגישתם למיניות, אבל כשאחת השיחות התגלגלה לדיון על הומוסקסואליות, הופתעתי לגלות שהם לא רואים בה דבר פסול או מרתיע. תהיתי אם גישה זו רווחת בקרב הציבור הסיני כולו, אולם מחקרים אקדמיים ודוחות של ארגוני להט"בים לימדו אותי כי הומוסקסואלים בסין עדיין סובלים מסטיגמות ואפליה. הנחתי כי גישתם של אנשי האקדמיה הסינים שעמם שוחחתי הייתה תוצאה של היכרותם עם העולם הרחב ועם גישות "מערביות" הנוגעות להומוסקסואליות, שהיו שונות מאלה הרווחות בקרב שאר הציבור הסיני.

כפי שמלמדים בשיעורי המבוא להיסטוריה של סין, לאורך ההיסטוריה, לשכבה המשכילה בסין היה תפקיד מרכזי בקביעת הנורמות והערכים של החברה הסינית כולה. בתחילת המאה ה-20 אימצו האינטלקטואלים הסינים שלל רעיונות שצמחו באירופה ועסקו בתקומת הלאום ובערכים חברתיים. תפישות חדשות הגיעו, בתיווך השכבה המשכילה, גם לשאר הציבור. בין הרעיונות שהגיעו מאירופה לסין היו גם כאלה שנגעו לזוגיות ולמיניות, והשיח האינטלקטואלי סביב רעיונות אלה חולל מהפך ביחס למשכב זכר. לאורך המחצית הראשונה של המאה ה-20 השתנתה הגישה כלפי יחסים מסוג זה באופן דרמטי, עד שהם נאסרו לחלוטין ב-1949 עם עליית הקומוניסטים לשלטון. כאשר השוויתי בין יחסם של חבריי הסטודנטים הסינים להומוסקסואליות ובין הנתונים על היחס להומוסקסואליות מצד שאר הציבור הסיני חשבתי כי ייתכן שאותו תהליך, שהתרחש בתחילת המאה ה-20 והביא לשינוי ביחס החברה הסינית להומוסקסואליות, יכול לחזור על עצמו גם בשנות ה-2000. הסתקרנתי לבדוק מה יחסה של האקדמיה הסינית להומוסקסואליות, ואילו תמורות חלו ביחס זה מאז החלה תקופת הרפורמות. בחינה של המתרחש בעולם האקדמיה הסיני בכל הנוגע להומוסקסואליות עשויה לגלות את השלב הראשון בשינוי היחס של

החברה הסינית לתופעה, אם שינוי שכזה אכן יתרחש. כמו כן, גם אם השינוי אינו עומד להתרחש, מחקר על עמדות השכבה המשכילה יתרום לדיון שמתקיים בשנים אלה ועוסק ביחס להומוסקסואליות בסין.

סקירה ספרותית

בשנות ה-60 וה-70 העלה הפילוסוף הצרפתי מישל פוקו (Foucault), מספר טענות הנוגעות לשיח על מיניות, התקפות גם לנושא שייחקר בעבודה זו. ראשית, על פי פוקו, עצם קיומו של שיח על תופעה מינית כלשהי יוצר גבולות לתופעה זו, אולם אלה גבולות מלאכותיים. לטענת פוקו, חקר המיניות לא מצא את הגבולות למיניות "נורמאלית", אלא הציב אותם בעצמו. בעבודה זו אראה כיצד הגדרת תופעת ההומוסקסואליות כ"נורמאלית" או "סוטה" השתנתה לאורך השנים ונקבעה בהתאם לעמדה סובייקטיבית של החוקרים הסינים. טיעון נוסף של פוקו הוא שמוקדי כוח שונים מעצבים את השיח באופן שמעצים את משקלם בשיח זה. טענה זו תזכה להדגמה במספר הזדמנויות בעבודה זו כאשר נראה כיצד מוקדי כוח שונים, כמו הממסד הרפואי וארגוני להט"בים, עיצבו את הדיון על ההומוסקסואליות באופן שהעצים את נוכחותם בדיון עוד יותר.

מאוחר יותר, בשנות ה-90, צמחו תיאוריות קוויריות (Queer Theories) בשיח האמריקאי-אירופאי על מין ומיניות. ג'ודית באטלר (Butler) ואיב סדג'וויק (Sedgwick) ערערו על ההגדרות המקובעות והבינאריות של "הומוסקסואל" ו"הטרוסקסואל". לפי התיאוריות הקוויריות, הנחות בסיסיות המייחסות מאפיינים מסויימים לקבוצת מגדר (גבר-אישה) או לקבוצת מיניות (הומוסקסואל-הטרוסקסואל) אינן תקפות לכלל האנשים, שכן קיים מגוון של תת-קבוצות עם מאפיינים שונים. עבודה זו תראה כיצד ההגדרות ל"הומוסקסואל" ולמאפייניו השתנו עם הזמן וחרגו מהתבניות המוכרות. מאפיין חשוב נוסף של התיאוריה הקווירית הוא בעצם הביקורתיות המובנית שבה: היא קוראת תיגר על הגדרות שנתפשות כמובנות מאליהן. אמנם, המאמרים הסינים שאסקור בעבודה זו מתייחסים לתיאוריות קוויריות במידה מצומצמת יחסית, אולם גם באקדמיה הסינית התרחש ערעור על הנחות היסוד שבמרכז הדיון על מין ומיניות. כפי שיראה ניתוח השיח, בשנות ה-90 ובשנות ה-2000 החלו חוקרים סינים לפקפק במספר "אמיתות" שרווחו בשיח עד אז, ביניהן התפישה על פיה ניתן לשנות את הנטייה המינית, אפיונם של ההומוסקסואלים כמי שנרתעים מנשים, ההנחה כי ההומוסקסואליות היא תולדה של נסיבות משפחתיות קשות, ההתייחסות אליה כאל סטייה של הטבע וההנחה כי מיניות מסוג זה דנה את המתאפיינים בה לחיים של סבל. גם אם החוקרים הסינים לא ערערו על רעיונות אלה בהשראת התיאוריות הקוויריות, הרי שהבחינה המחודשת ושינוי הנחות היסוד התרחשו בשיח האקדמי בסין על ההומוסקסואליות, כשם שהתרחשו בשיח האמריקאי-אירופאי על מין ומיניות. כמו כן, אחת מהטענות העומדות בבסיס התיאוריות הקוויריות גורסת כי "עובדות" הן בעצם תולדה של השקפת עולם, וכי אין

ידע שהוא באמת אוניברסאלי ואובייקטיבי.¹ העבודה שלפנינו תתמוך בטענה זו, ותשקף תהליך שבו תפישות החוקרים את תופעת ההומוסקסואליות השתנו באופן ניכר, כל זאת בתוך פחות משלושה עשורים, ובד בבד עם הטמעתה של אג'נדה חברתית-כלכלית חדשה בחברה הסינית ובמוסדותיה.

מספר חוקרים בחנו את השיח המתקיים בסין על הומוסקסואליות. ההיסטוריון קאנג וון-צ'ינג (Kang Wenqing) מאוניברסיטת קליבלנד בחן את התמורות בשיח האינטלקטואלי על משכב זכר במחצית הראשונה של המאה ה-20. קאנג טוען כי השיח הסיני הפך ל"מדעי", וכי רעיון "הזהות המינית" אומץ על ידי האינטלקטואלים הסינים בהשפעת השיח האירופאי.² גם ההיסטוריון ההולנדי פרנק דיקוטר (Frank Dikoter) חקר את השיח על מיניות ומגדר בתקופה הרפובליקנית. כמו קאנג, גם הוא דן בהפיכת השיח ל"מדעי", ואף ברתמתו לקידום אידיאולוגיות לאומניות.³ גם הרייט אוונס (Harriet Evans), חוקרת תרבות סינית מאוניברסיטת ווסטמינסטר הבריטית, בחנה את השימוש במונחים "מדעיים" בשיח על מיניות ומגדר בתקופת מאו. בנוסף, אוונס בדקה כיצד הושפע היחס להומוסקסואליות מהגדרתם של יחסי מין כאמצעי להבאת צאצאים לעולם ותו לא.⁴

דבורה סאנג (Deborah Tze-lan Sang), חוקרת ספרות סינית מאוניברסיטת אורגון, בחנה את השיח על יחסים חד-מיניים בין נשים בתקופת סין המסורתית, הרפובליקנית, המאואיסטית וסין של תקופת הרפורמות. עבודתה יוצאת דופן בשיח אודות הומוסקסואליות בסין בכך שהיא מתייחסת ליחסים בין נשים, ולא בין גברים. יחד עם זאת, חלק ממסקנותיה תקפות גם לשיח על יחסים בין גברים, והיא מוכיחה כי תפישות שהשתרשו בתקופות הרפובליקנית והמאואיסטית השפיעו רבות על תפישות שרווחו בתקופת הרפורמות.⁵ סוזאן מאן (Susan Mann), היסטוריונית מאוניברסיטת קליפורניה, כתבה על מגדר ומיניות לאורך ההיסטוריה הסינית, ודנה בשינויים שחלו במשמעות שמאחורי המושגים ששימשו את השיח על הנושא. גם היא טוענת כי הבנת התפישות הנוגעות למיניות בסין של ימינו מצריכה הבנה של תפישות המיניות והמגדר שרווחו בסין לכל אורך ההיסטוריה הסינית.⁶ עבודה זו תראה עד כמה טענה זו רלוונטית גם לגבי השיח האקדמי על הומוסקסואליות המתקיים בסין של תקופת הרפורמות.

¹ אייל גרוס ועמליה זיו, "בין תיאוריה לפוליטיקה: לימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית" בתוך יאיר קדר, עמליה זיו ואורן קנר [עורכים], "מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית," (הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 2003), עמ' 28-29.

² Wenqing Kang, *Obsession: Male Same-Sex Relations in China, 1900-1950* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 2009).

³ Frank Dikoter, *Sex, Culture and Modernity in China: Medical Science and the Construction of Sexual Identities in the Early Republican Period* (University of Hawaii Press, Honolulu, 1995).

⁴ Harriet Evans, "Defining Difference: The 'scientific' Construction of Sexuality and Gender in the People's Republic of China," *Signs*, Vol. 20, No. 2 (Winter 1995), pp. 357-394.

⁵ Deborah Tze-lan Sang, *The Emerging Lesbian: Female Same-Sex Desire in Modern China* (The University of Chicago Press, Chicago, 2003).

⁶ Susan Mann, *Gender and Sexuality in Modern Chinese History* (Cambridge University Press, Cambridge, 2011), pp. xviii-xix.

כמו כן, מאן מדגישה כי לשלטון יש כוח רב בקביעת המאפיינים והתפקידים המגדריים, טענה שתקבל חיזוק בעבודה זו, שתראה כי שינוי בגישת השלטון הביא לשינוי בהגדרות למיניות "נורמאלית".

מא ג'ינג-וו (Ma Jingwu), עובד סוציאלי ומומחה להתפתחות הילד מהמרכז להתפתחות הילד של הליגה הסינית-אמריקאית בשיקאגו, סקר את השיח על משכב זכר ואת מצבם של הומוסקסואלים בסין לאורך ההיסטוריה הסינית. בין השאר הוא מתאר את היחס לתופעה מצד האינטלקטואלים בתחילת המאה ה-20, מצד השלטון לאורך המאה ה-20 ובשנות ה-2000, ומצד הממסד הפסיכיאטרי מאז המאה ה-19 ועד ימינו אנו.⁷ טראוויס קונג (Travis S. K. Kong), פרופסור לסוציולוגיה מאוניברסיטת הונג-קונג, סקר גם הוא את מצבם של הומוסקסואלים בסין בתקופת הרפורמות, ואף ערך השוואה בינם ובין הומוסקסואלים בהונג-קונג והומוסקסואלים ממוצא הונג-קונגי המתגוררים בלונדון. קונג עמד על הנראות הגוברת של תופעת ההומוסקסואליות ברחבי סין, בתקשורת ובחיי היומיום. הוא אף מתאר מצבים מפתיעים שבהם ציפה כי הומוסקסואלים באזורי הכפר יסתירו את נטייתם המינית והתבדה.⁸ עבודה זו תראה את ההשפעה של השיח הציבורי והממסדי אודות הומוסקסואליות על מצבם של הומוסקסואלים בסין, אולם היא תראה גם את ההשפעה הנגדית, דהיינו את השפעת הנראות הציבורית של הומוסקסואלים בסין על השיח האקדמי אודות התופעה.

כפי שניתן לראות, מספר חוקרים בחנו את השיח על הומוסקסואליות בסין לאורך ההיסטוריה. חלקם התייחסו לשיח האקדמי, אך לא לזה שהתקיים בתקופת הרפורמות. אחרים התייחסו לנעשה בתקופת הרפורמות, אך לא לשיח האקדמי. אף לא מחקר אחד מבין המחקרים שנעזרתי בהם בכתיבת העבודה מיקד את מלוא תשומת הלב בהתפתחויות השיח על הומוסקסואליות במסגרת הזמן של תקופת הרפורמות, ובחלקו של המגזר האקדמי בשיח. השיח על הומוסקסואליות שהתקיים באקדמיה הסינית מאז תחילת תקופת הרפורמות ועד היום התפתח במספר מישורים; ההיקף שלו גדל באופן דרמטי, הנושאים דרכם נבחנה התופעה השתנו, וכך גם השאלות שנשאלו והתשובות שניתנו. היקף השיח, תחומי המחקר ותפישות החוקרים את התופעה – כל אחד מהמרכיבים הללו מהווה חלק חשוב בדיון על הומוסקסואליות, ומבטא תמורות שחלו בעניין האקדמי שעוררה התופעה, ובאופן בו נתפשה על ידי החוקרים. בכדי להבין את התפתחות השיח בצורה מעמיקה ורחבה יש לבחון את כל השדות הנ"ל, הן על ידי **ניתוח שיח** והן על ידי **ניתוח תוכן**. עד כה לא נתקלתי במחקר נוסף שחקר את השיח על הומוסקסואליות כפי שאחקור אותו בעבודה זו – באמצעות ניתוח תוכן וניתוח שיח של מאמרים אקדמיים שדנו בהומוסקסואליות.

⁷ Ma Jingwu, "From Long Yang and Dui Shi to Tongzhi: Homosexuality in China," *Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy*, Vol. 7, No. 1-2 (Oct., 2008), pp.117-143.

⁸ Travis S. K. Kong, *Chinese Male Homosexualities: Membra, Tongzhi and Golden Boy* (Routledge, London, 2011).

את ניתוח השיח האקדמי על הומוסקסואליות ביצעתי בשני מישורים – ניתוח תוכן, שבמסגרתו בחנתי את כמות המאמרים שפורסמה בנושא ואת תחומי המחקר שבמסגרתם פורסמו, וניתוח שיח, שבמסגרתו התייחסתי לתוכנם של מספר מאמרים, שהיוו מדגם מייצג. המאמרים שסקרתי, הן מבחינה כמותנית והן מבחינה איכותנית, נלקחו ממאגר המאמרים הסיני (China National Knowledge Infrastructure) CNKI.⁹ מאגר זה מכיל 43.8 מיליון מאמרים שראו אור בכ-9,800 כתבי עת מובילים בסין, החל משנת 1915 ועד היום,¹⁰ ועל כן מהווה מקור מקיף ביותר לבדיקת מכלול המאמרים שנגעו להומוסקסואליות והתפרסמו בכתבי עת אקדמיים בסין.

בעבודתי ביקשתי לבדוק את התפתחות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות לאורך תקופת הרפורמות. כדי לבחון את הנושא הרחב הזה בחנתי מספר שאלות ממוקדות יותר: מה היה היקף השיח בין השנים 1980-2011? דרך אילו תחומי מחקר נבחנה התופעה? אילו שאלות הציגו החוקרים הסינים? אילו תפישות ביטאו החוקרים במאמריהם? מה היו הגורמים שעיצבו את השיח? האם היו מגמות של שינוי בשיח, ואם כן, במה הן התאפיינו? מה היו מגמות ההמשכיות בשיח, ומה הביא לאותה המשכיות? כיצד הגיב השיח לשינויים בנורמות הכלכליות, החברתיות והמיניות בסין? כיצד השפיעו הרפורמות במערך החינוך הגבוה על השיח? כיצד הושפעו החוקרים הסינים מהמפגש עם המדינות המפותחות כלכלית, שבשנים קודמות הוחרמו על ידי סין? האם ניכרה השפעה בולטת מצד גורמים זרים מסוימים? ניסיון לענות על שאלות אלה עמד בבסיס המחקר שביצעתי.

עבודה זו תסקור למעלה משלושה עשורים של שיח אקדמי, מ-1980 ועד ל-2011. את התקופה הזו חילקתי לשלושה שלבים: 1993-1980, 1999-1994, ו-2000-2011. את החלוקה לשלושת שלבי ההתפתחות הנ"ל ביצעתי לאחר שבחנתי את המאמרים, וזאת על פי שני מדדים: כמות המאמרים, ומאפייני התפישות שרווחו בשיח. ב-1980 החלו חוקרים סינים לפרסם מחדש מאמרים על הומוסקסואליות, לאחר שבשנות שלטונו של מאו הם חדלו מכך. עד לתחילת שנות ה-90 צמח השיח באופן יציב יחסית, וכלל עשרות מחקרים שהתפרסמו מדי שנה ודנו בהומוסקסואליות. בשלב זה, התאפיין השיח בתפישות שמקורן בסין הרפובליקנית והמאואיסטית, ואף בסין הקיסרית והטרומ-קיסרית. ב-1994 חלה עלייה דרמטית במספר המאמרים שראו אור מדי שנה, ואף נראו שינויים ראשונים בתפישות החוקרים. לאור השינויים הללו, בחרתי לסיים את השלב הראשון בשנת 1993. השלב השני של השיח נפרש בין השנים 1999-1994. בשנת 1994 התפרסמו כמעט 150 מאמרים שדנו בהומוסקסואליות, מספר שהיווה קפיצה משמעותית לעומת השנים הקודמות. אולם, לאורך חמש השנים הבאות כמות המאמרים לא

⁹ ניתן למצוא דרך הקישור <http://www.cnki.net>

¹⁰ <http://oversea.cnki.net/Kns55/html/en/CJFD.htm> (accessed Mar. 14, 2013).

נותרה יציבה: היקף השיח הצטמצם ולאחר מכן חזר לצמוח עד שבשנת 1999 הגיע להיקף דומה לזה שהתאפיין בו ב-1994. בנוסף, בין השנים 1994-1999 הופיעו ביטויים ראשונים של השפעות מהשיח האירופאי-אמריקאי אודות הומוסקסואליות, אולם בשלב זה הן עדיין נותרו בשולי השיח. השלב השלישי של התחדשות השיח האקדמי על הומוסקסואליות מתחיל בשנת 2000 ומסתיים בשנת 2011, שאחריה התחלתי לעבוד על מחקר זה. בין השנים 2000-2011 חזר השיח לצמוח בצורה עקבית, וניכר שינוי משמעותי בתפישות החוקרים את תופעת ההומוסקסואליות: תפישות מצפון אמריקה, אירופה ואוקיאניה הפכו לעיתים לטון השולט בשיח ולעיתים הן אומצו רק על ידי חלק מהחוקרים. כך או כך, תפישות חדשות אלה הפכו לחלק בלתי נפרד מהדיון.

ההתפתחויות בשיח האירופאי-אמריקאי על הומוסקסואליות השפיעו לעומק על השיח האינטלקטואלי בסין מאז המאה ה-19 ועד לימינו. כאשר החלטתי לבחון את התמורות שחלו בתקופת הרפורמות בשיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות הנחתי כי החשיפה לארצות הברית הביאה לשינוי מהיר וסוחף בעמדות האקדמיה ביחס למיניות. להפתעתי גיליתי כי חלפו שני עשורים מאז התחדשות השיח על הומוסקסואליות ועד שהשפעת השיח הזר ניכרה בברור. כפי שנראה בהמשך, החשיפה לשיח האמריקאי-אירופאי על מיניות שיחקה תפקיד חשוב בשינוי התפישות של החוקרים הסינים, אולם גורמים נוספים נדרשו על מנת שתפישות חדשות ישתרשו בשיח. בין הגורמים הללו היו שינויים בנורמות החברתיות והמיניות בחברה הסינית, שינוי ביחס השלטון והחברה למימוש תשוקות אישיות, הפחתת התערבות השלטון בחיי הפרט וביטול ההגדרה של הומוסקסואליות כלא חוקית וכמחלת נפש.

פרקי העבודה

עבודה זו תבחן מגמות של המשך ושינוי בשיח האקדמי שהתקיים בסין בתקופת הרפורמות על הומוסקסואליות, כפי שבא לידי ביטוי במאמרים שהתפרסמו בכתבי עת אקדמיים. **הפרק הראשון** יסקור את היחס ליחסים חד-מיניים לאורך ההיסטוריה הסינית, תוך התמקדות בתמורות שחלו ביחס זה לאורך המאה ה-20. בתוך כך אראה כיצד הפך משכב זכר מתופעה שנויה במחלוקת בתחילת המאה ה-20 לתופעה אסורה מכל וכל בתקופת מאו. כמו כן, אבחן את מעמדם החוקי והציבורי של הומוסקסואלים ולסביות בחברה הסינית לאורך תקופת הרפורמות, זאת על מנת להבין את היחס להומוסקסואליות מצד הסביבה הרחבה, מחוץ לעולם האקדמיה הסיני. הפרק יבסס את הרקע לתפישות הנוגעות להומוסקסואליות שקנו אחיזה בקרב החברה והשלטון הסינים בכלל, ואנשי האקדמיה הסינית בפרט. רקע זה יסייע בהבנה מעמיקה יותר של הגורמים שעיצבו את השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות.

שלושת הפרקים הבאים של העבודה יבחנו את שלבי התפתחות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות מאז 1980, אז התחדש השיח הסיני על הומוסקסואליות, ועד ל-2011. **הפרק השני** יבחן את השלב הראשון להתחדשות השיח על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות, בין השנים 1980-1993. בשלב זה התאפיין השיח במגמה מעורבת של המשכיות וחידוש. החידושים בשלב זה היו עצם קיומו של השיח והפיכתו למגוון מבחינת נושאי המחקר. שינויים אלה נבעו מתמורות בנורמות המיניות בחברה הסינית ומרפורמות בניהול האוניברסיטאות, שהרחיבו את החופש האקדמי שניתן למוסדות הלימוד. מנגד, התפישות שביטאו החוקרים במאמריהם היוו המשך ישיר לתפישות שהשתרשו בסין המסורתית, הרפובליקנית והמאואיסטית. הפרק יראה כי על אף שעולם האקדמיה והחברה הסינית החלו בתהליך שכלל שינויים תפישתיים גדולים, בכל הנוגע להומוסקסואליות, רעיונות שקנו אחיזה עד לסוף תקופת מאו הוסיפו להוות את הטון המרכזי גם לאחר שתקופה זו הסתיימה.

הפרק השלישי יבחן את ההתפתחויות בשיח על הומוסקסואליות בשלב השני להתחדשותו, בין השנים 1994-1999. בשלב זה, התפישות שהשתרשו בסין לפני תקופת הרפורמות המשיכו להוות את הטון המרכזי, אולם סנוניות ראשונות של גישות חדשות, שהושפעו מהנעשה בארצות הברית ואירופה, החלו להופיע באקדמיה הסינית. בין הגישות החדשות ניתן למנות את הרעיון על פיו הגורם להומוסקסואליות הוא גנטי.

הפרק הרביעי יבדוק את מגמות ההמשך והשינוי במאפייני השיח האקדמי על הומוסקסואליות בשלב השלישי להתחדשותו, בין השנים 2000-2011. בשלב זה, כפי שיראו ממצאי הפרק, צמח השיח באופן משמעותי, והוא התאפיין בפלורליזם של דעות: תפישות חדשות, בעיקר כאלה שסברו כי הומוסקסואליות אינה סטייה או מחלת נפש וכי הגורם לתופעה עשוי להיות גנטי, הפכו לחלק משמעותי ממנו. לצד תפישות אלה נותרו תפישות שצמחו בסין לאורך ההיסטוריה עד לתקופת הרפורמות, ואשר שלטו בשיח בשני העשורים הראשונים להתחדשותו.

הפרק החמישי ידון במסקנות העבודה ובהיבטים נרחבים יותר הנוגעים לשיח האקדמי אודות הומוסקסואליות. בין השאר, אראה את ההשפעות ההדדיות בין האקדמיה הסינית ובין מספר גורמים המקיימים עימה אינטראקציה: מוסדות השלטון, הציבור הרחב, ארגונים גאים, חברי הקהילה הגאה בסין וגורמים אקדמיים ממדינות זרות. כמו כן, אבדוק מהן נקודות הדמיון והשוני בין השיח המתקיים בארצות הברית ובאירופה לבין זה המתקיים בסין, ואצביע על מספר גורמים שאפשרו את קליטתן של תיאוריות חדשות, כמו הטמעת הלגיטימציה למימוש תשוקות פרטיות, היכרות עם הומוסקסואלים באופן בלתי אמצעי, וחשיפה לגישות זרות הנוגעות למיניות.

פרק 1: מ"חלוקת האפרסק" ועד ל"קומראד" – יחסים חד-מיניים בסין לאורך ההיסטוריה

"בשעת צהריים ישן הקיסר איי¹¹ לצידו של דונג שיאן, שנרדם על שרוול גלימתו. רצה הקיסר לקום

ממשכבו, אך דונג שיאן עדיין נם את שנתו. הקיסר ביכר שלא להפריע את שנתו של דונג שיאן, ועל כן, חתך את

שרוול גלימתו וקם. עד כדי כך העמיקו אהבתו והתחשבותו!"¹²

לאורך ההיסטוריה הסינית ניתן למצוא תיעודים רבים לקיומם של יחסי מין ויחסים רומנטיים בין גברים. פרק זה יעסוק בחידושים בתפישות הנוגעות למגדר ומיניות בכלל, ולמשכב זכר בפרט, לאורך המאה ה-20. אסקור בעיקר את השיח שהתקיים במחצית הראשונה של המאה ה-20 בקרב האינטלקטואלים על מגדר והומוסקסואליות, ואתיחס לשינויי התפישות שרווחו בשיח זה בהשוואה לתקופה הקיסרית. כמו כן, אתייחס גם להשפעת השיח בתקופה הרפובליקנית על גישות שרווחו בתקופת מאו ובתקופת הרפורמות בנוגע למיניות ולהומוסקסואליות. סקירה של תפישות הנוגעות למגדר, זוגיות, משפחה ומיניות, שהשתרשו בחברה הסינית עד לסוף התקופה המאוואיסטית, תסייע בהבנת הגורמים שעיצבו את יחסם של אקדמאים סינים בתקופת הרפורמות ליחסים בין גברים. כמו כן, פרק זה יעמוד על מקומם של האינטלקטואלים הסינים כצינור שדרכו הגיעו תיאוריות זרות אודות מיניות והומוסקסואליות לכלל החברה הסינית. תהליך חשוב זה, שהתרחש בתחילת המאה ה-20, עשוי להתרחש גם כיום, ועל כן ראוי לתשומת לב.

הומוסקסואליות בסין הטרומ-קיסרית והקיסרית

כבר במאה השלישית לפני הספירה תיעד המלומד חאן פיי-דזה (Han Feizi) את סיפור אהבתם של שליט מדינת ויי (Weiligong), ומאהבו, מי-דזה ש'יא (Mizi Xia).¹³ סיפורים נוספים, כמו גם חוקים המתייחסים למשכב זכר, מעידים כי התופעה הייתה ידועה ורווחת בסין הטרומ-קיסרית והקיסרית.¹⁴ גישת השלטון והחברה הסיניים ליחסים בין גברים נעה בין תקופות בהן נעשו ניסיונות לאסור את התופעה, ובין תקופות בהן היא הפכה

¹¹ Han Ai Di – משושלת חאן, שלט בשנים 6 לפנה"ס-1 לספירה.

¹² Bret Hinsch, *Passion of the Cut Sleeve: The Male Homosexual Tradition in China* (University of California Press, Berkeley, 1992), p. 53.

¹³ מי-דזה ש'יא היה מאהבו של וויי לי גונג. כאשר אמו של מי-דזה ש'יא חלתה הוא גנב את הכרכרה של וויי לי גונג כדי לבקר את אמו. וויי לי גונג לא הענישו ואף שיבח אותו על היותו בן נאמן. כאשר מי-דזה ש'יא אכל אפרסק מתוק הוא נתן את חציו השני לוויי לי גונג כדי שיהנה גם הוא מהפרי (מכאן הביטוי "לחלוק את האפרסק" - Fen tao - המתייחס לזוג גברים). וויי לי גונג התרגש מהמאהב שיותר על הפרי הטעים למענו. עם השנים דהה יופיו של מי-דזה ש'יא ורגשותיו של וויי לי גונג אליו קהו. או אז הוא הורה להעניש את המאהב על כך שגנב את מרכבתו, ועל כך שנתן לו אפרסק שחלקו כבר נאכל. הסיפור בא להמחיש כיצד שיקול דעתו של השליט משתנה על פי רגשותיו למאהבו.

¹⁴ Hinsch, *Passion of the Cut Sleeve*, pp. 2, 35-36;

Wu Cuncun, *Homoerotic Sensibilities in Late Imperial China* (Routledge, London, 2004), pp. 1-2.

לאופנה ולסמל סטאטוס.¹⁵ שושלת יואן המונגולית, לדוגמא, קבעה עונש מוות למי שיהיה מעורב במשכב זכר,¹⁶ ושושלת צ'ינג המנצ'ורית קבעה חוקים שהגבילו יחסי מין בין גברים, זאת בניסיון למנוע מפקידים מכובדים להיפגש עם נערים-שחקנים, שמעמדם נחשב לבזוי.¹⁷ לעומת זאת, בתקופת שושלת מינג הפכו יחסי-מין בין גברים לפופולאריים, בעיקר בדרום סין (ומכאן הכינוי "המנהג הדרומי" – Nanfang), אך גם בצפונה.¹⁸

חשוב לציין כי גם כאשר החברה הסינית הכילה יחסים בין גברים, ואפילו בתקופות בהן הפכה התופעה לאופנה, החברה עדיין ציפתה מהגבר לשמור על מנהג "כיבוד האבות" (Xiao). מנהג זה מהווה את אחת מאבני היסוד של התרבות הסינית, והוא מחייב כל גבר להתחתן ולהעמיד צאצאים, כדי שאלה ימשיכו את השושלת. גם כאשר השלטון גילה סובלנות כלפי משכב זכר, יחסים אלה לא היו יכולים להחליף יחסי מין עם אישה, שבסופם יעמיד הגבר דור חדש. ערך "כיבוד האבות" מושרש בערכי החברה הסינית, והוא מעצב את תפישת עולמם של סינים רבים גם כיום.

המושג "הומוסקסואליות" (Tongxinglian), המגלם רעיון של זהות מינית, כלל לא היה קיים בסין לפני סוף המאה ה-19. עד אז, יחסי מין נמדדו לא על פי מינם של השותפים, אלא על פי ההיררכיה ביניהם, שהשתקפה בתפקיד שמילא כל אחד מהם במהלך קיום היחסים: החודר היה בעמדה גבוהה מהנחדר. אם נמתחה ביקורת על החודר, היא התמקדה במקרים בהם מאהבו הפריע לו במילוי תפקידו או במימוש מצוות "כיבוד האבות". הביקורת לא נמתחה על עצם הבחירה בשותף זכר, אלא על השלכותיה החברתיות והמשפחתיות. מנגד, הנחדר ספג מנה של השפלה. ההנחה שרווחה בקרב מלומדים הייתה כי התפקיד הפאסיבי ביחסי המין שייך לאישה, ועל כן, הנחדר נחשב למי שחרג מתפקידו המגדרי.¹⁹ כמו כן, אהבה רומנטית בין גברים, שמילאה יותר מצורך מיני, נתפשה לעיתים כאובססיה (Pi).²⁰

הומוסקסואליות בסין הרפובליקנית

היחס למשכב זכר השתנה בתחילת המאה ה-20, כאשר סין עמדה בפני רעידות אדמה פוליטיות, מדיניות וחברתיות. בסוף המאה ה-19 הקיסרות הסינית התבררה כחלשה ומפגרת לעומת מעצמות אירופה, ארצות הברית ויפן שכבשו אותה, והיא נקלעה למשבר. בעקבות זאת, המוני אינטלקטואלים צעירים פנו לידע ולתיאוריות

¹⁵ Hinsch, *Passion of the Cut Sleeve*, pp. 3-4, 30.

¹⁶ Ibid., p. 119.

¹⁷ Ibid., pp. 140, 155.

¹⁸ Ibid., p. 120.

¹⁹ Matthew H. Sommer, "Dangerous Males, Vulnerable Males and Polluted Males: The Regulation of Masculinity in Qing Dynasty Law," in Susan Brownwell and Jeffrey N. Wasserstrom [Eds.], *Chinese Femininities, Chinese Masculinities; A Reader* (University of California Press, Berkeley, 2002), p. 72.

²⁰ Kang, *Obsession*, pp. 29-30.

מאירופה בחיפוש אחר רעיונות פוליטיים וחברתיים חדשים, שטמנו בחובם תקווה לחיזוק האומה הסינית וגאולתה מהכובשים הזרים.

בין הרעיונות ששבו את ליבם של האינטלקטואלים הסינים היו כאלה שעסקו בחיזוק דורות הבאים. ב-1898 תרגם יאן פ'ו (Yan Fu) את עבודתו של הביולוג הבריטי תומאס האקסלי (Huxley) משנת 1893, "אבולוציה ואתיקה". התרגום הציג לאינטלקטואלים הסינים את תורת האבולוציה של דארווין, ומעבר לכך, את תחום האאוגניקה (Eugenics), כלומר "השבחת הגזע" באמצעות תכנון המיזוגים הגנטיים בהבאת צאצאים לעולם. התיאוריה נקלטה במהירות בקרב אנשי רוח, שראו בה פיתרון אפשרי לחולשותיה של האומה הסינית. רעיונות אאוגניים הגיעו לסין גם דרך אינטלקטואלים יפנים כמו טאקאהאשי יושיו (Takahashi), ואוצ'ימורה קאנזו (Uchimura), ונראה כי הם מצאו אוזניים קשובות אצל אנשי מפתח של אותה תקופה; מובילי "רפורמת מאה הימים" ב-1898, ביניהם קאנג יואו-וויי (Kang Youwei) וליאנג צ'י-צ'או (Liang Qichao), שקשרו בין חיזוק הלאום ובין עיצוב נכון של דור הצאצאים הבא.²¹ מאוחר יותר, בשנות העשרה של המאה ה-20, דמויות בולטות מקרב חברי תנועת ה-4 במאי, כמו לו ש'ון (Lu Xun) ושני אחיו, ג'ואו דזואו-ר'ן (Zhou Zuoren) וג'ואו ג'יאן-ר'ן (Zhou Jianren), החלו גם הם לדון בתרומתה האפשרית של "השבחת הגזע" לתקומת הלאום.²²

רעיון "השבחת הגזע" התמקם בלב הקונצנזוס של השיח האינטלקטואלי בסין כפתרון לחיזוק האומה. בתחילת המאה ה-20 התגברה הביקורת על הערכים הקונפוציאניים ועל התא המשפחתי המסורתי שעוצב בדמותם; טענות נתלו במשפחה הסינית הענפה שלא הותירה לחבריה זמן לעיסוקיהם הפרטיים, כמו גם בהיררכיה הנוקשה, שנראתה כמגבילה את הדור הצעיר מלהשיג את מטרותיו, ומותירה אותו כנוע להחלטות של הדור הישן.²³ אל מול הקונפוציאניזם, שהחל להיתפש כאוסף של ערכים פרימיטיביים ואמונות תפלות, ניצבו תיאוריות "מדעיות" שהציעו לחזק את האומה באמצעות פיקוח על מיניות, זוגיות והבאת צאצאים.²⁴ יותר ויותר אינטלקטואלים קראו לשיפור המודל המשפחתי כך שיהיה מותאם לצרכים החדשים של החברה.²⁵ הניסיונות להגדיר מהם יחסי מין "נכונים" והצורך בתקומה לאומית נקשרו יחדיו, מתוך מחשבה שהאומה זקוקה להבנה מודרנית של מין ומגדר.²⁶

התיאוריות החדשות הציבו את הרגש כגורם מרכזי בכינון מערכת יחסים, זאת בניגוד לזוגיות בתקופה הקיסרית, שהתבססה על אינטרסים כלכליים או מעמדיים. אולם הרעיונות המהפכניים האלה פרצו את הגבולות

²¹ Ibid., pp. 334-338, 340.

²² Ibid., p. 331.

²³ Susan L. Glosser, "The Truths I Have Learned: Nationalism, Family Reform, and Male Identity in China's New Culture Movement, 1915-1923," in Susan Brownwell and Jeffrey N. Wasserstrom [Eds.], *Chinese Femininities, Chinese Masculinities; A Reader* (University of California Press, Berkeley, 2002), pp. 129-131.

²⁴ Kang, *Obsession*, pp. 367-368.

²⁵ Glosser, "Nationalism, Family Reform, and Male Identity in China's New Culture Movement," p. 121.

²⁶ Kang, *Obsession*, p. 1.

הרעיוניים של העולם הישן רק על מנת לסמן גבולות חדשים, הפעם כאלה שהגדירו מהו רגש נכון ומהי זוגיות נכונה. מודל היחסים ה"נכונים" שהתבסס כלל זוג נשוי, הטרוסקסואלי ומונוגמי. יחסים שלא ענו על הגדרות אלה נחשבו פוגעניים כלפי המוסר החברתי, ואף יותר מכך, כלפי חוזקה של האומה. משאומצה התפישה כי קשר זוגי "נכון" כולל בעל ואישה, וכי עליהם להיות בני הזוג הבלעדיים אחד של השנייה, הפך משכב זכר לאיום על גאולת האומה.²⁷

השיח החדש על מיניות ומגדר חשף את האינטלקטואלים הסינים לשיח האירופאי-אמריקאי על משכב זכר. אמנם גם בסין הטרום-קיסרית והקיסרית דנו מלומדים סינים ביחסים בין גברים, אולם על פי רוב הם לא התמקדו בעצם הפעולה של משכב בין גבר לגבר, כי אם בתופעות החברתיות שנגעו לכך: זנות, כיבוד אבות על ידי הבאת צאצאים, והשפעת מאהבים על שיקול הדעת של השליט.²⁸ לעומת זאת, במחצית הראשונה של המאה ה-20 כיבוד אבות והיררכיה כבר לא היו במוקד הדיונים על יחסים חד-מיניים. השיח התמקד בגורמים המניעים גבר לשכב עם גבר, והוא התבסס על תיאוריות מאת שורה של חוקרים אירופאים, שייצגו מספר אסכולות בחקר המיניות.

אחד מהחוקרים האירופאים שכתביו תורגמו לסינית היה הסקסולוג הבריטי האוולוק אליס (Ellis). התיאוריות של אליס, שראה בהומוסקסואליות גורם מנוון של הגזע האנושי, הפכו להיות מהמשפיעות ביותר על השיח הסיני אודות משכב זכר במחצית הראשונה של המאה הקודמת.²⁹ ב-1946 פרסם המתרגם החשוב פאן גואנג-דאן (Pan Guangdan) תרגום לחיבורו של אליס משנת 1933, "פסיכולוגיה של המין". פאן בעצמו קידם את תיאוריית "השבחת הגזע", וכמו אליס סבר כי יש למגר את תופעת ההומוסקסואליות מהחברה.³⁰ גם מאמריו של הסקסולוג הגרמני ריכארד פון קראפט-אבינג (Krafft-Ebbing), שעסק בעיצוב המיניות על ידי הנפש, תורגמו לסינית, וגם הוא טען כי יש למגר את תופעת ההומוסקסואליות. תרגום עבודותיהם של אליס וקראפט-אבינג הביא לטביעת מונחים חדשים בסינית, שהגדירו הומוסקסואליות כ"סטייה מינית" (Xingbiantai) או כ"מיניות הפוכה" (Xingdaocuo),³¹ מושגים שמופיעים בשיח על מיניות עד היום.

מנגד, היו כתבי עת שפרסמו תרגומים לתיאוריות אחרות, למשל, של הסקסולוג הגרמני איוואן בלוך (Bloch), שהיה מראשוני הסקסולוגים, ודגל בהתרה של קיום יחסים חד-מיניים,³² ושל המשורר והפילוסוף הבריטי אדוארד קרפנטר (Carpenter), שבדומה לבלוך נלחם באפליה על רקע נטייה מינית, וטען כי

²⁷ Dikotter, *Sex, Culture and Modernity*, p. 137.

²⁸ Kang, *Obsession*, p. 20.

²⁹ Kong, *Chinese Male Homosexualities*, p. 153.

³⁰ Debora Tze-Lan Sang, "Translating Homosexuality: The Discourse of Tongxing'ai in Republican China (1912-1949)," in Lydia H. Liu [Ed.], *Tokens of Exchange: The Problem of Translation in Global Circulations* (Duke University Press, Durham, 1999), pp. 294-295.

³¹ Ibid., pp. 276, 282.

³² Ibid., p. 282.

הומוסקסואליות היא תכונה מולדת. התרגום לחיבורו של קרפנטר, "היקשרות הומוגנית" (יצא לאור ב-1897), פורסם ב-1929 ביחד עם מילות פתיחה מאת המתרגם, צ'יו יואן (Qiu Yuan), שציין כי הוא מתנגד לקביעה שהומוסקסואליות היא סטייה מינית.³³ בנוסף, בשנת 1931, ערך הסקסולוג הגרמני מאגנוס הירשפלד (Hirschfeld) מסע הרצאות ברחבי סין ובו קרא להגן על זכויותיהם של הומוסקסואלים.³⁴ התפישות והרעיונות שהגיעו לסין מאירופה בתחילת המאה ה-20 היו מגוונים, והם הביאו עמם שלושה מאפיינים שהיו חדשים לשיח הסיני בתחום זה: רעיון הזהות המינית, נקודת המבט המדעית והומופוביה מדעית.

רעיון הזהות המינית

במאה ה-19 החלו חוקרים אירופאים לדון ביצר המיני של האדם כדחף ביולוגי אשר מניע אותו.³⁵ שיח זה הצמיח את המושג "מיניות", שמגלם בתוכו את מכלול המאפיינים של מאן דהוא מבחינת מגדר, משיכה מינית והתנהגות מינית.³⁶ כחלק מהשיח על מיניות צמח רעיון "הזהות המינית", שמגדיר את אישיותו של אדם על פי מאפייני המיניות שלו, גם שלא בעת קיום פעילות מינית. כלומר, האובייקטים אליהם נמשך אדם כלשהו והאובייקטים עמם הוא מקיים פעילות מינית מגדירים את האדם לא רק כאשר הם באים לידי ביטוי ברגש או בהתנהגות הקשורים למין.³⁷ רעיון זה מניח כי מרכיב כלשהו באישיותו של אדם מעצב את התנהגותו המינית, ומרכיב זה מוסיף להתקיים באישיותו גם כאשר אותו אדם אינו עסוק בפעילות מינית.

כחלק מהשיח על מיניות וזהות מינית, התפתח גם דיון על משכב זכר. ב-1862 ניסח ההוגה הגרמני קארל היינריך אולריךס (Ulrichs) קווי מתאר שהגדירו מהו הומוסקסואל, או "אוראני" (Uranian), כפי שכינה זאת,³⁸ ואת הגורמים לתופעה.³⁹ מספר חוקרים הניחו כי הגורמים להומוסקסואליות הם ביולוגיים-גנטיים: צ'ארלס דארווין (Darwin) הבריטי טען כי תופעה זו מתקיימת גם אצל בעלי חיים, ועל כן היא מכילה יסוד חשוב להישרדות הגזע האנושי.⁴⁰ גם הסקסולוג הגרמני מאגנוס הירשפלד סבר כי הומוסקסואליות היא חלק מהתוכנית של הטבע, וכי מיניות האדם היא מדורגת ונעה במספר שלבים בין הקצוות של 'הטרסקסואליות'

³³ Ibid., pp. 293-294.

³⁴ Ibid., p. 276.

³⁵ Dikotter, *Sex, Culture and Modernity*, p. 63.

³⁶ Erica S. N. Tan and Mark A. Yarhouse, *Sexual Identity Synthesis: Attributions, Meaning-Making, and the Search for Congruence* (University Press of America, Lanham, 2004), p. 3.

³⁷ Tan and Yarhouse, *Sexual Identity Synthesis*, p. 3.

³⁸ את המונח "הומוסקסואל" טבע ההונגרי קארולי בנקרט (Benkert) בשנת 1869;

Dennis Altman, "Globalization and the International Gay/ Lesbian Movement," in Diane Richardson and Steven Seidman [Eds.], *Handbook of Lesbian and Gay Studies* (SAGE Publications, London, 2002), p. 416.

³⁹ Hubert Kennedy, "Karl Heinrich Ulrichs, First Theorist of Homosexuality," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1996), pp. 26-27.

⁴⁰ Vernon A. Rosario, "Homosexual Bio-Histories: Senetic Nostalgias and the Quest for Paternity," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1996), pp. 10-11.

ו'הומוסקסואליות'.⁴¹ חוקרים אחרים טענו מנגד כי הגדרת ההומוסקסואליות כ"טבעית" אינה מעניקה לה הכשר כתופעה מוסרית או רצויה, וכי יש לאסור עליה ולרפא את הלוקים בה. בין הבולטים במחנה זה היו האוולוק אליס וריכארד פון קראפט-אבינג, שטענו כי ההומוסקסואליות היא תוצאה של ניוון גנטי.⁴²

מלבד התיאוריות הביולוגיות-גנטיות התפתחו גם תיאוריות בדבר גורמים סביבתיים האחראים ליצירת נטייה הומוסקסואלית. קראפט-אבינג, אולריךס והירשפלד סברו כי לצד הגורם המולד להומוסקסואליות קיים גם גורם פסיכולוגי.⁴³ לעומתם, הפסיכואנליטיקן האוסטרי זיגמונד פרויד (Freud) סבר כי גורם פסיכולוגי, והוא בלבד, מעצב את הנטייה ההומוסקסואלית.⁴⁴ על פי פרויד, ההומוסקסואליות מתעצבת בשנות הילדות, כאשר ילד מפתח עם אמו קשר אינטימי מאוד ומתחיל להזדהות איתה. הדבר מביא לכך שבמקום להזדהות עם המגדר הגברי ולפעול על פי מאפייניו, הוא מזדהה עם המגדר הנשי ומפתח משיכה כלפי גברים.⁴⁵

כפי שציינתי, הרעיון של "זהות מינית", וכפועל יוצא מכך גם רעיון ה"הומוסקסואליות", היו זרים לחברה הסינית. אמנם, גם לפני המאה ה-20 היו מונחים בשפה הסינית שתיארו משכב זכר, אך לא היה מונח מקביל ל"הומוסקסואל", כלומר מושג המצביע על מרכיב מיני בזהותו של אדם. המושג "הומוסקסואליות" תורגם לסינית בעשור השני של המאה ה-20 על פי הסימניות ששימשו לתרגומו ליפנית: Tongxing lian'ai או Tongxing'ai (אהבה של אותו המין). בשנות ה-20 שינה המתרגם פאן גואנג-דאן את תרגום המונח ל-Tongxinglian. הוא השמיט את הסימנית Ai (אהבה), ולצד הסימניות Tongxing (אותו המין) נותרה רק הסימנית Lian, (מילה נוספת שמשמעותה "אהבה"). לדבריו של פאן, הסימנית Ai, שהושמטה, מטה את משמעות המילה "אהבה" למובן הרגשי של המושג, ואילו הסימנית Lian, שהושמטה, מדגישה את המשמעות הפיזית שלו. כלומר, פאן בחר להדגיש את הפן הפיזי שבמושג "אהבה של אותו המין", ולטשטש את הפן הרגשי. בנוסף, הסביר פאן, הסימנית 戀 Lian דמתה לסימנית 變 Luan, שהייתה חלק מהצירוף Luantong, שפירושו "נער שעשועים".⁴⁶

⁴¹ Kennedy, "Karl Heinrich Ulrichs," pp. 141-143.

⁴² Harry Oosterhuis, "Richard von Krafft-Ebing's 'Step-Children of Nature': Psychiatry and the Making of Homosexual Identity," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1996), pp. 67-68;

Julian Carter, "Normality, Whiteness, Authorship: Evolutionary Sexology and the Primitive Pervert," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1996), pp. 155-156;

⁴³ Robert Alan Brooke, *Reinventing the Male Homosexual: The Rhetoric and Power of the Gay Gene* (Indiana University Press, Bloomington, 2002), p. 30.

⁴⁴ John D'Emilio, *Sexual Politics, Sexual Communities: The Making of a Homosexual Minority in the United States, 1940-1970* (The University of Chicago Press, Chicago, 1983), p. 35.

⁴⁵ Florence Tamagne, *History of Homosexuality in Europe: Berlin, London, Paris, 1919-1939, Vol. I and II* (Algora Publishing, New York, 2006), p. 160.

⁴⁶ Kang, *Obsession*, pp. 53-54.

השיח האירופאי על הומוסקסואליות הביא עמו בחינה של הנושא מנקודת מבט אשר לא נבחנה לפני כן בסין: נקודת המבט המדעית. מאז המאה ה-19 בחנו החוקרים האירופאים את תופעת ההומוסקסואליות באמצעות תצפיות ומדדים אמפיריים. השפעת הגוון המדעי של השיח האירופאי על השיח הסיני הייתה עמוקה. עד למאה ה-20 היה השיח על משכב זכר שזור בשלל ביטויים ציוריים: "מומחה לישבן" (Pijing), "פרח של החצר האחורית" (Houtinghua), "ארנב" (Tuzi), ו"לנגן בחליל" (Chuixiao) הן רק מקצת מהדוגמאות. בנוסף, היו גם ביטויים שהתייחסו לסיפורי נאהבים מההיסטוריה הסינית כמו "שרוול חתוך" (Duan Xiu), "לחלוק את האפרסק" (Fen) (Tao), "לונג יאנג" (Long Yang), ועוד.⁴⁷ בתחילת המאה ה-20 הוחלפו המושגים הציוריים וההיסטוריים במונחים מהתחום המדעי-ביולוגי. מושגים חדשים כמו "הומוסקסואליות", "סטייה מינית" ו"מיניות הפוכה" מעידים על מעבר מהתייחסות תרבותית לנושא, שעושה שימוש במטבעות לשון וקריצות לקאנון הסיני, להתייחסות מדעית, המבוססת על הגדרות אמפיריות.

מדוע התחלף השיח המסורתי והציורי על משכב זכר בשיח מדעי? כאמור, במחצית השנייה של המאה ה-19 הקיסרות הסינית נאלצה להתמודד מול כובשים אירופאים, אמריקאים ויפנים, ובתהליך ארוך וכואב של התפכחות גילו הסינים כי כוחם לא עומד להם מול מי שעד כה החשיבו כ"ברברים". אינטלקטואלים רבים באותה תקופה נדרשו לשאלות על מקור חולשתה של סין, ואירופה, שהתגלתה כחזקה ומתקדמת, הייתה למקום טבעי לחפש בו תשובות.⁴⁸ ככל שהתקרבה שושלת צ'ינג לסוף ימיה הפך הקונפוציאניזם מוקד להאשמות; אינטלקטואלים טענו כי המסורת הקונפוציאנית שהכתיבה צייתנות, בתוך המשפחה וכלפי המדינה, עיכבה את התפתחות המדינה והביאה אותה לנחיתות צבאית, כלכלית וממדית. תחת נסיבות אלה, תיאוריות "מדעיות" שהגיעו מאירופה וארצות הברית זכו לאמון האינטלקטואלים, שראו בהן מפתח לקדמה ולעוצמה. לאחר נפילת השושלת ב-1911 קמה קבוצה פוליטית חדשה של אינטלקטואלים שראו את תפקידם הלאומי כמפיצי הנאורות והידע המערבי. ב-1919 היא הפכה להיות "תנועת ה-4 במאי", שחרטה על דגלה את יסודות הדמוקרטיה והמדע.⁴⁹ אימוץ רעיונות חדשים בנוגע למגדר, מיניות ומשפחה היה חלק מתהליך רחב יותר של אימוץ ערכים של "נאורות" (דהיינו, דמוקרטיה ומדע).

⁴⁷ Chou Wah-Shan, "Homosexuality and the Cultural Politics of Tongzhi in Chinese Societies," in Peter A. Jackson and Edward Sullivan [Eds.], *Gay and Lesbian Asia: Culture, Identity, Community* (Harrington Park Press, Binghamton, 2001), p. 29;

Kang, *Obsession*, p. 19.

⁴⁸ Vera Schwarcz, *The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919* (University of California Press, Berkeley, 1986), p. 5.

⁴⁹ Hiroko Sakamoto, "The Cult of 'Love and Eugenics' In May Fourth Movement Discourse," in *Positions: East Asia Cultures Critique*, Vol. 12, No. 2 (Sep., 2004), p. 329; Schwarcz, *The Chinese Enlightenment*, pp. 9-10, 13.

יחד עם זאת, התיאוריות המדעיות לא נקלטו בסין מבלי לעבור עיבוד כלשהו, וגם אם הפריזמה המדעית נדדה מאירופה לסין, חלק מהמתרגמים הוסיפו פרשנויות וסייגים משלהם. לדוגמא, בעוד שבשיח האירופאי חוקרים כמו דארווין, קראפט-אבינג והירשפלד סברו כי הגורם הדוחף למשכב זכר הוא מולד, אינטלקטואלים סינים סברו כי הגורם לכך דומה לזיהום, כזה שניתן להידיבק בו במגע מיני או חברתי עם הומוסקסואלים אחרים.⁵⁰ הבדל נוסף בין מסקנות החוקרים האירופאים ובין אלה של החוקרים הסינים ניתן למצוא בתרגום מ-1927 לחלק מספרו של האוולוק אליס "מיניות הפוכה" (משנת 1897): בעוד שאליס הבחין בברור בין יחסים חד-מיניים שמתקיימים בין גברים וכאלה שמתקיימים בין נשים, המתרגם ראה בהם תופעה זהה.⁵¹ גם פאן גואנג-דאן, שתירגם את כתביו של אליס, הטיל ספק בתיאוריות שלו על מיניות הפוכה. בניגוד לאמור בתיאוריות אלה, טען פאן, בהיסטוריה הסינית היו גברים שניהלו מערכות יחסים עם נערים ולא התאפיינו בנשיות.⁵² כמו כן, אף על פי שאינטלקטואלים סינים רבים סברו כי התרבות המסורתית הייתה בעוכריה של האומה הסינית, חלק מהרעיונות שנקלטו מההוגים האירופאים והאמריקאים השתלבו ברעיונות סיניים מסורתיים. כך, לדוגמא, הפרשנות הניאו-קונפוציאנית לרעיון שזוג מגלם בתוכו נוכחות של יין ויאנג – שני הפכים שמשלימים זה את זה – שחיוזק תפישות אירופאיות של תפקידים מגדריים: "גבר" אמור להיות אקטיבי, בעוד ה"אישה" צריכה להיות פאסיבית.⁵³

הומופוביה מדעית

המאפיין השלישי שהשתרש בשיח הסיני על יחסי מין בין גברים היה הומופוביה מדעית. כפי שכבר ציינתי, הסתייגות ממשכב זכר ואיסור על כך בחוק הופיעו כבר בסין הקיסרית, אולם בהתאם למאפייני השיח החדש על הומוסקסואליות, במאה ה-20 התבססה ההומופוביה בסין על טיעונים מדעיים. הגישה ההומופובית המדעית, שבבסיסה היו גם תיאוריות על מיניות "נכונה", דחתה כל צורה של מין שאינה לשם העמדת צאצאים.⁵⁴ ההומופוביה שהגיעה מאירופה נקלטה לצד רעיונות דומים שכבר היו בבסיס התרבות הסינית: עוד לפני המאה ה-20 היו הוגים שהתייחסו למשכב זכר כאל בעיה הקשורה לנפש מעורערת; בספרות הסינית קשר רומנטי בין גברים הוצג במקרים רבים בתור סוג של אובססיה;⁵⁵ וכפי שכבר הוזכר, גם לפני המאה ה-20 הגבר שהיה בתפקיד הנחדר היה חשוף לסטיגמה ולמעמד משפיל.⁵⁶ בנוסף, מלומדים ניאו-קונפוציאנים, שחילקו את הגברים והנשים ליין ויאנג,

⁵⁰ Dikotter, *Sex, Culture and Modernity*, pp. 139-140.

⁵¹ Sang, "Translating Homosexuality," p. 292.

⁵² Ibid., p. 295.

⁵³ Dikotter, *Sex, Culture and Modernity*, p. 62.

⁵⁴ Chou, "Cultural Politics," p. 30.

⁵⁵ Kang, *Obsession*, pp. 21, 29.

⁵⁶ Sommer, "Dangerous Males," p. 72.

סברו כי ישות אחת שמכילה גם את היין וגם את היאנג היא מנוגדת לטבע.⁵⁷ ההבדל בין ההסתייגויות מיחסים חד-מיניים בסין לפני המאה ה-20 ובין אלה של המאה ה-20 נעוץ בטיעונים הביולוגיים והפסיכולוגיים שאפיינו את השיח החדש, בניגוד לטיעונים הערכיים-חברתיים שרווחו עד למאה ה-20.

כמו באירופה, גם בסין לא שררה אחידות דעים בדיונים על הומוסקסואליות. היו שראו בתופעה ביטוי למוסר פגום, ולעומתם, אחרים ששיבחו אותה כצורת ביטוי לידידות אינטימית וכנה, וכבסיס לחברה אוטופית.⁵⁸ דבורה סאנג מציגה מאמרים שהתפרסמו בתקופה הרפובליקנית, ומדגימה בעזרתם את מגוון התפישות שרווחו בקרב האינטלקטואלים בסין בתקופה זו. במאמר שהתפרסם בשנת 1911 ועסק ביחסי אהבה בין נשים, התייחס הכותב (ואולי הכותבת, סאנג אינה יודעת לפרט) ליחסים אינטימיים בין בנות בבתי ספר ביפן: "קל לומר שאפשר למנוע את האופנה הזו [...] אולם הדבר קשה לביצוע. [...] אין דרך אחרת למנוע אהבה רומנטית בין נשים מלבד טיפוח המוסר שלהן".⁵⁹ ראשית, הכותב סבור כי יחסים בין בנות אותו-המין הם תופעה לא רצויה. שנית, הכותב לא רואה ביחסים חד-מיניים תוצאה של דבר מולד או מושרש, אלא התנהגות שאפשר לאמץ או להיפטר ממנה, וזאת בהתאם לערכי המוסר.

"מגזין הנשים" (Funǔ Zazhi), שיצא לאור בשאנגחאי, היה לאחד מכתבי העת הפמיניסטיים החשובים בתקופה הרפובליקנית, ולקח אף הוא חלק בשיח על יחסים חד-מיניים: ב-1923 התפרסם בכתב העת מאמר שבו נטען כי "עלינו להיות מודעים לכך שיחסים חד-מיניים הם סטייה של אהבה [...] לעיתים קרובות אלה שחווים אהבה חד-מינית עוזה נרתעים מבנות המין הנגדי, ומסרבים להנהיג חיי משפחה נורמאליים".⁶⁰ עולה מכך כי יחסים חד-מיניים מהווים איום על חיי משפחה "נורמאליים". מנגד, סאנג מציינת כי באותה שנה פורסם גם תרגום לפרק מספרו של אדוארד קרפנטר, שבו קריאה לגלות הבנה ולאפשר קיומם של יחסים חד-מיניים.⁶¹

דוגמא נוספת שסאנג מספקת היא דיון שנערך ב-1928 במגזין "האישה החדשה" (Xin Nǚxing) ועסק בדמיון ובשוני שבין אינטימיות בין בני אותו המין, ובין אינטימיות שבין גבר ואישה. כמו "מגזין הנשים", גם "האישה החדשה" היה כתב עת פמיניסטי מוביל שראה אור בשאנגחאי ופנה אל קהל האינטלקטואלים. אולם, שלא כמו המאמר שפורסם ב"מגזין הנשים", הדיון שנערך במגזין "האישה החדשה" הציג גישה שראתה ביחסים חד-מיניים תופעה לגיטימית. אחד מהמשתתפים בדיון מזה על ההפרדה שתנועת ה-4 במאי עשתה בין יחסי גבר-אישה

⁵⁷ Chou, "Cultural Politics," p. 31.

⁵⁸ Kang, *Obsession*, p. 1;

Sang, "Translating Homosexuality," p. 281.

⁵⁹ Sang, "Translating Homosexuality," p. 284.

⁶⁰ Ibid., p. 287.

⁶¹ Ibid., p. 285.

ובין יחסי גבר-גבר, וכתב כי "חברות מינית אינה דבר המוגבל רק לאנשים מהמין הנגדי. [...] מדוע להגדיר חברות מינית מסוג אחד כ'אהבה', אך לא להגדיר כך חברות מינית מסוג אחר?"⁶².

קאנג וון-צ'ינג מדגים את מגוון הדעות שרווחו בסין באותה תקופה באמצעות חלופת מאמרים שהתפרסמה בצהובון "רוח שמיימית" (Tianfeng bao). עורכי הצהובון, שיצא לאור בעיר טיינג'ין, תמכו בערכים קונפוציאניים ככל שהדבר נגע לחברה ומשפחה.⁶³ מאמר שהתפרסם בעיתון ב-1932 על ידי כותב שחתם את שמו כ"צ'יו" (Qiu) סיפר על ידידותו הטובה עם חבר בשם טיין (Tian). קורא בשם יו-גאו (Yugao) הגיב לסיפורו של צ'יו, וטען כי בין צ'יו וטיין מתקיימת מערכת יחסים הומוסקסואלית. תגובתו של יו-גאו נענתה על ידי אדם שלישי בשם בינג-ש'ין ליו-לאנג (Bingxin Liulang) שטען כי הוא מכיר את צ'יו וטיין, וכי לא ייתכן שטיין מילא תפקיד נשי במערכת יחסים מינית. מגיב רביעי, שהזדהה בשם העט צ'ואה-דה (Quede), טען כי מערכת יחסים מינית כן אפשרית בין צ'יו וטיין, וכי הדבר לא מחייב אימוץ של תפקיד נשי על ידי אף אחד מהשניים.⁶⁴

חלופת המכתבים מציגה דיון על הערכים שהומוסקסואליות מייצגת: מוסר פגום ומושחת או חברות כנה ונשגבת? בינג-ש'ין ליו-לאנג טוען כי טיין הוא אדם הגון ולכן אינו מעורב ביחסים מסוג זה. כלומר, יחסים שכאלה מהווים כתם בעיניו. מנגד, הכותב הרביעי, צ'ואה-דה, סבור כי ידידות עמוקה עשויה להתבטא בקיום יחסי מין. בנוסף, הוא מציג השקפה על פיה מעמדם של השותפים ליחסים הוא שווה. לא עוד יחסים שמתנהלים סביב היררכיה, כאשר הנחזר נמצא במעמד הנחות ונחשב למי שלוקח על עצמו את התפקיד ה"נשי". הסממן ההירארכי, שהיה מרכזי בתקופה הקיסרית ובא לידי ביטוי בקביעת התפקידים – חוזר או נחזר – נעלם.⁶⁵ קיום יחסי מין כבר לא נתפש כמעשה מיני בלבד, אלא כמימוש של זהות מינית. האישיות של מי שמקיים את יחסי המין כבר לא נמדדת על פי תפקידו ביחסי המין, אלא על פי מינו של שותפו למיטה. לכן, על פי צ'ואה-דה, תיתכן מערכת יחסים בין שני גברים שווי מעמד, שכן ממילא אין צורך שאחד מהם יהיה במעמד נחות יותר וימלא את התפקיד הנחזר.

בשנות ה-20 של המאה שעברה התגבשו שני זרמים פוליטיים עיקריים בסין: הלאומנים, בראשות צ'יאנג קאי-שק (Chiang Kai Shek) שהנהיג את "מפלגת העם" השולטת (Guomindang), והתנועה הקומוניסטית, בהנהגת מאו דזה-דונג (Mao Zedong), שנרדפה על ידי חייליו של צ'יאנג, והציבה נגדו חזית עיקשת באזורים שונים במדינה. התנועה הקומוניסטית, שצמחה מתנועת ה-4 במאי, אימצה את רעיונות שחרור האישה והתא המשפחתי ה"נכון", המונוגאמי וההטרוסקסואלי. בנוסף, באותה תקופה, גורמים בשלטון הקומוניסטי ברוסיה הביעו

⁶² Ibid., p. 280.

⁶³ Kang, *Obsession*, p. 17.

⁶⁴ Ibid., pp. 49-52.

⁶⁵ Ibid.

חשש מפני "זיהום רוחני ובריאותי" שהומוסקסואלים עלולים להפיץ, וב-1934 ההנהגה הקומוניסטית ברוסיה הגדירה מחדש את תופעת ההומוסקסואליות כעבירה.⁶⁶ מנהיגי התנועה הקומוניסטית בסין לא נטו לעסוק בשאלות הנוגעות להומוסקסואליות, אולם הם הושפעו מהגישה שרווחה ברוסיה, והדבר בא לידי ביטוי עם עלייתם לשלטון בשנת 1949. מן הצד השני של המפה הפוליטית, צ'יאנג קאי-שק, שחשש מהברית שבין התנועה לשחרור האישה והתנועה הקומוניסטית (בשל מחויבותה לקידום מעמד הנשים), ייסד ב-1934 את "התנועה לחיים חדשים" (New Life Movement), שקידמה ערכים שמרנים וטיפחה את תפקידיהן של הנשים כרעיות ואמהות מסורות.⁶⁷ תנועה זו טיפחה מודל משפחתי שבראשו זוג הטרוסקסואלי, וגם כאן לא ניתן מקום לזוגיות חד-מינית.

לאורך המחצית הראשונה של המאה ה-20, למרות הביקורת הגוברת כנגד הומוסקסואליות, התופעה עדיין הייתה קיימת בקרב כל שכבות החברה; זונות ממין זכר שירתו לקוחות החל מפשוטי העם ועד לשכבות הגבוהות,⁶⁸ הזירה של אופרת בייג'ינג הייתה משופעת בקשרים הומוסקסואליים,⁶⁹ ואנשים בעמדות כוח החזיקו מאהבים, ביניהם אדון המלחמה צאו קון (Cao Kun), ועל פי השמועות גם הקיסר האחרון פו יי (Pu Yi).⁷⁰ בבתי הספר ובמוסדות החינוך הגבוהים, שם הייתה נהוגה הפרדה בין גברים ונשים, קשרים חד-מיניים רומנטיים ו/או פיזיים היו נפוצים מאוד.⁷¹ ואולם, בשנות ה-30 ניצבה סין חסרת אונים אל מול הכיבוש היפני, וככל שהתחזק החיפוש אחר המפתח לגאולת האומה, כך התחזק גם הרצון להציג את דמות הגבר הסיני במלוא גבריותה. כתוצאה מכך התרבו ההאשמות כנגד גברים שקיימו יחסי מין עם גברים על כך שהם מחלישים את האומה הסינית, וככל שחלף הזמן התמעטו האינטלקטואלים שלא גינו את התופעה.⁷² השקפת העולם שקנתה אחיזה בחברה הסינית הייתה שהומוסקסואליות מהווה בעיה עבור הפרט, ויתרה מכך, גם עבור החברה. ככל שסין התקרבה אל מחציתה של המאה ה-20, אבדה הלגיטימיות לקיומם של יחסים הומוסקסואליים.

הומוסקסואליות בתקופת מאו

עם עליית הקומוניסטים לשלטון בשנת 1949 העמיק השלטון את התערבותו בחיי האזרח ודרש את מחויבותו האידיאולוגית, דרישה שהיוותה צידוק להתערבות השלטון בחיי הפרט. מכיוון שהרוח שולטת בגוף, המפלגה, שרוח

⁶⁶ Dan Healey, *Homosexual Desire in Revolutionary Russia: The Regulation of Sexual and Gender Dissent* (University of Chicago Press, Chicago, 2001), pp. 185-186.

⁶⁷ Louise P. Edwards, *Gender, Politics and Democracy: Women's Suffrage in China* (Stanford University Press, Stanford, 2008), p. 185.

⁶⁸ Kang, *Obsession*, 104-105.

⁶⁹ Ibid., pp. 119-120, 145.

⁷⁰ Ibid., pp. 96-101.

⁷¹ Sang, "Translating Homosexuality," p. 277.

⁷² Kang, *Obsession*, p. 146.

האידיאולוגיה שלה אמורה להיות נטועה בלבותיהם של האזרחים, זכאית לשלוט בגופם. סיסמאות כמו "חיי שייכים למפלגה" או "אימי העניקה לי רק את גופי, אולם תהילת המפלגה זורחת דרך לבי" היו נפוצות בתקופת מאו וממחישות את הלגיטימציה שניתנה למפלגה להתערב בחיי הפרט.⁷³

כדי ליצור חברה "בריאה", ביקשה המפלגה להנחיל ערכים "נכונים" מתחום המגדר והמיניות. תפישות שקידמו זוגיות הטרוסקסואלית והתפשטו בסין במהלך התקופה הרפובליקנית, הודגשו ביתר שאת בתקופת מאו. לאורך שנות ה-50 ובתחילת שנות ה-60 הפיץ השלטון עלוני הדרכה שעסקו במיניות בריאה, בעיקר של נשים.⁷⁴ מיניות האישה צומצמה לכדי הבאת צאצאים לעולם, וחבורות הדרכה שחולקו לאוכלוסייה הזהירו מפני אקטים מיניים עקרים; אוננות נחשבה כמקור למחלות נפש, וקיום יחסים עם אישה הרה נחשב כמסכן את העובר.⁷⁵ יחסים חד-מיניים – של גברים או של נשים – כמעט ולא זכו להתייחסות במדריכים אלה.⁷⁶ בידיעות על הנעשה מחוץ לסין הוזכרה הומוסקסואליות במקרים בודדים בלבד, וגם אז רק על מנת להדגים את הרעות החולות שבמערב.⁷⁷ על פי השלטון, את האנרגיה של הפרט היה צריך להשקיע בבניית האומה, ולא בתענוגות אישיים.⁷⁸ הסקסולוג הניו-זילנדי ג'ון מאני (Money), שעסק בזהות מינית ומגדרית, ביקר בבייג'ינג בשנת 1974 והדגים את נוכחותה של גישה זו על ידי ציטוט כרזה שבה נכתב "Making love is a mental disease that wastes time and energy".⁷⁹ תפישה נוספת שחודדה תחת המשטר הקומוניסטי הגדירה זוגיות אידיאלית ככזו המבוססת על רגשות ולא על תועלת כלכלית או מעמדית.⁸⁰ אולם בתקופת מאו, קשר בין גברים, גם אם היה מבוסס על רגשות, לא נחשב כקשר רומנטי. בעוד שבתקופה הרפובליקנית חלק מהאינטלקטואלים ראו בקשר בין גברים את פסגת האחוה וביטוי לידידות אמת, בתקופה המאוואיסטית הייתה אפשרות זו מוקצה מכל וכל.

תחת שלטונו של מאו לא נחקק חוק ספציפי שאסר על קיום יחסי מין בין גברים, אבל הומוסקסואליות נאסרה תחת האישום הכללי של "חוליגניות", ביחד עם מגוון יחסים "לא נאותים" שנחשבו כפוגעים במוסר החברתי, ביניהם יחסים לפני הנישואים, יחסים מחוץ לנישואים וזנות.⁸¹ עם הזמן החל השלטון להקפיד יותר ויותר

⁷³ Everett Yuehong Zhang, "Rethinking Sexual Repression in Maoist China: Ideology, Structure and the Ownership of the Body," *Body and Society*, Vol. 11, No. 3 (2005), p. 6.

⁷⁴ Kong, *Chinese Male Homosexualities*, p. 153.

⁷⁵ Evans, "The 'Scientific' Construction," pp. 357-394.

⁷⁶ Ibid., p. 384.

⁷⁷ Ma, "From Long Yang and Dui Shi to Tongzhi," p. 124.

⁷⁸ Vincent E. Gil, "An Ethnography of HIV/AIDS and Sexuality in the People's Republic of China," *The Journal of Sex Research*, Vol. 28, No. 4 (Nov., 1991), p. 528.

⁷⁹ Ruan Fangfu and Molleen Matsumura, *Sex in China: Studies in Sexology in Chinese Culture* (Plenum Press, New York, 1991), p. 160.

⁸⁰ Sara L. Friedman, "The Intimacy of State Power: Marriage, Liberation and Socialist Subjects in Southeastern China," *American Ethnologist*, Vol. 32, No. 2 (May 2005), pp. 316-317.

⁸¹ Teemu Ruskola, "Law, Sexual Morality, and Gender Equality in Qing and Communist China," *The Yale Law Journal*, Vol. 103, No. 8 (Jun. 1994), p. 2554.

על התרחקות מעונג פיזי ואינדיבידואלי, גם כזה שהיה קשור לזוגיות שנחשבה לגיטימית. הפגנת רגשות בפומבי הפכה מאוסה, סיפורים ושירים שעסקו באהבה תויגו כתרבות נמוכה או פורנוגרפית, וזוגות שהחצינו את אהבתם ננזפו ואף נענשו.⁸² ביצירות התקופה נעלמו רגשות רומנטיים; הדמויות שהוצגו היו רווקות, ואם בכל זאת היה להן בן זוג, הקשר ביניהם היה כשל שותפים למהפכה. בני הזוג עסקו בעבודה או במלחמת המעמדות, אך לעולם לא ברגשות רומנטיים.⁸³ העיסוק במיניות הפך מוקצה עד כדי כך שלא הייתה כתובת לטיפול במי שסבלו מבעיות מיניות רפואיות, כיוון שלא היה מקום לעסוק בבעיה הקשורה בעליל למיניות.⁸⁴

בתקופת מהפכת התרבות (1966-1976) הקצינה הטהרנות המינית; המדריכים שהופצו בשנות ה-50 ובתחילת שנות ה-60 ועסקו בהיגיינה נשית ומיניות בריאה נעלמו לחלוטין, ועיסוק השלטון במיניות הצטמצם לכדי ענישה בלבד.⁸⁵ אין להקל ראש בענישה זו: מיניות הפכה לסמן של בורגנות, ואנשים רבים, בעיקר נשים, סומנו כ"אויבי המהפכה" עבור כל גילוי של מיניות שחרגה מהתלם, ועונשים קשים ומשפילים הושתו עליהם.⁸⁶ יחד עם זאת, אין להסיק מכך כי הציבור שיתף פעולה עם דיכוי זה. רבים מהנערים והנערות שנשעו לכפרים, ללא הורים לפקח עליהם, מימשו את תשוקותיהם המיניות.⁸⁷ כמו כן, בערים הגדולות, כך על פי העדויות, התנסויות במין שלא במסגרת הנישואים היו מנת חלקם של תלמידי חטיבות הביניים, סטודנטים ועובדי מפעלים.⁸⁸

בתקופת מאו, היחס להומוסקסואליות היה לרוב כאל בעיה התנהגותית, ולא כאל בעיה פסיכיאטרית או פסיכולוגית.⁸⁹ בשנות ה-50 הגיעו לסין תיאוריות שצמחו בברית המועצות וגרסו כי הומוסקסואליות נוצרת בשל תנאי הסביבה. "האינציקלופדיה הסובייטית הגדולה" קבעה כי "המקור להומוסקסואליות קשור לתנאי הסביבה היומיומיים. עבור הרוב המכריע מבין אלה שמוצאים סיפוק בהומוסקסואליות, סטיות אלה פוסקות ברגע שהם מוצאים עצמם בסביבה תקינה מבחינה חברתית".⁹⁰ כלומר, ניתן למגר את התופעה באמצעות השפעה על סביבתו של ההומוסקסואל. השלטון הקומוניסטי של מאו שלח הומוסקסואלים למחנות חינוך מחדש, כלומר, גם הוא טיפל בתופעה על ידי הצבה של הומוסקסואלים בסביבה שתאציל עליהם מערכיה הטובים. הקומוניסטים בסין, כמו הקומוניסטים בברית המועצות, סברו כי התנהגות הומוסקסואלית היא תולדה של סביבה שלילית.

⁸² Emily Honig, "Socialist Sex: The Cultural Revolution Revisited," *Modern China*, Vol. 29, No. 2 (2003), p. 144.

⁸³ Ibid., p. 147.

⁸⁴ Everett Yuehong Zhang, "The Birth of Nanke (Men's Medicine) in China: The Making of the Subject of Desire," *American Ethnologist*, Vol. 34, No. 3 (2007), p. 494.

⁸⁵ Honig, "Socialist Sex," p. 146.

⁸⁶ Ibid., pp. 150, 152-154.

⁸⁷ Ibid., p. 155.

⁸⁸ Ibid., pp. 167-170.

⁸⁹ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 125.

⁹⁰ Donald J. West and Richard Green, *Sociolegal Control of Homosexuality: A Multi-Nation Comparison* (Luwer Academic Publishers, New York, 1997), p. 224.

שלילת הלגיטימציה מזוגיות שאינה הטרוסקסואלית ומיחסי מין שאינם לשם הבאת צאצאים צמחה בסין לאורך המחצית הראשונה של המאה ה-20, ואליה הצטרפו ההשפעות האנטי-הומוסקסואליות שהגיעו מברית המועצות בתחילת תקופתו של מאו. התוצאה הייתה התנגדות עזה לכל גילוי או אזכור של הומוסקסואליות, והתופעה הודרה כליל מהמרחב הציבורי.

סין בעידן הרפורמות – הדלת למיניות חדשה נפתחת

החשיפה של עולם האקדמיה בסין לשיח האקדמי בארצות הברית ובאירופה על הומוסקסואליות

מאז שנות ה-80 ואילך, נחשף עולם האקדמיה בסין לשיח על הומוסקסואליות שהתפתח בארצות הברית ובאירופה לאורך המחצית השנייה של המאה ה-20. בשנות ה-40 וה-50 של המאה הקודמת ערך הסקולוג האמריקאי אלפרד קינסי (Kinsey) סדרת סקרים שבחנו את ההרגלים המיניים של גברים ונשים בארצו. מסקנותיו של קינסי, שהתפרסמו בשנים 1948 ו-1953, היו כי שיעור ההומוסקסואלים בחברה גבוה מכפי שהניחו עד אז.⁹¹ קינסי הציג את ארצות הברית באור הרבה פחות שמרני מכפי שנדמה לה, ועורר לחיים דיון על מין ומיניות, ובתוך כך, גם דיון מחודש על הומוסקסואליות.⁹² העיסוק המחודש בהומוסקסואליות התמקד, בין השאר, בניסיונות למצוא את הגורם לתופעה. כך, לדוגמא, מחקרו של הפסיכיאטר האמריקאי ממוצא גרמני פרנץ קלמן (Kallman), שבתחילת שנות ה-50 ערך סקרים בקרב תאומים, במטרה להוכיח כי הנטייה המינית נקבעת על פי גנטיקה.⁹³ יש לציין כי רוב החוקרים האמריקאים בשנות ה-50 ראו בהומוסקסואליות נגע שיש לרפא ודנו בשאלה אילו כלים יהיו היעילים ביותר למיגור התופעה.⁹⁴

שנות ה-60 היו תקופה של שחרור מיני ועיצוב מחדש של מיניות ומגדר בארצות הברית ובמערב אירופה. בהשפעת תנועות לזכויות השחורים ולזכויות האזרח בכלל, התחזקו הארגונים ההומו-לסביים בארצות הברית, הרחיבו את פעילותם והפכו נראים יותר ויותר במרחב הציבורי.⁹⁵ ארגונים אלה שאבו תמיכה מהשמאל הפוליטי,

⁹¹ D'Emilio, *Sexual Politics*, pp. 35-36.

⁹² Brooker, *Reinventing the Male Homosexual*, p. 129.

⁹³ Ibid., pp. 47-48.

⁹⁴ Barry D. Adam, "From Liberation to Transgression and Beyond: Gay, Lesbian and Queer Studies at the Turn of the 21st Century," in Diane Richardson and Steven Seidman [Eds.], *Handbook of Lesbian and Gay Studies* (SAGE Publications, London, 2002), p. 15.

⁹⁵ Steven Epstein, "Gay and Lesbian Movements in the United States: Dilemmas of Identity, Diversity, and Political Strategy," in Barry D. Adam, Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel [Eds.], *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement* (Temple University Press, Philadelphia, 1999), p. 37.

שמתח ביקורת על התבניות המוכרות של משפחה, מגדר ומיניות, וקידם אלטרנטיבות לזוגיות ההטרסקסואלית.⁹⁶ מאז שנות ה-70 הצליחו ארגונים להט"ביים לצבור כוח פוליטי ולקדם את המסרים והמעמד שלהם, עד כדי כך שבשנות ה-90 התקיימו ארגונים מסוג זה בכל עיר גדולה בצפון אמריקה, אירופה, אוסטרליה וניו-זילנד.⁹⁷ אחד מהקמפיינים הבולטים של ארגוני הלהט"בים בארצות הברית כוון כלפי אגודת הפסיכיאטרים האמריקאית, והצליח להביא לכך שבשנת 1973 בוטלה ההגדרה של הומוסקסואליות כמחלת נפש.⁹⁸ כמו כן, מאז שנות ה-70 הצליחו ארגוני הגאווה להביא לביטולם של חוקים אנטי-הומוסקסואליים במדינות מערב אירופה ואמריקה הצפונית. בחלק ממדינות אלה אף נבחרו נציגים של הקהילה הגאה לבתי המחוקקים.⁹⁹ בשנות ה-90 נשטף השיח האקדמי על הומוסקסואליות בגל חדש של תיאוריות קוויריות, שערערו על התפישות וההגדרות שרווחו בשיח עד כה. אמנם כבר בסוף המאה ה-19 היו חוקרים אשר טענו כי קיימת קשת של נטיות מיניות, אולם רק בשנות ה-80 השתרשו מושגים חדשים כמו בסקסואל או טרנסג'נדר.¹⁰⁰ את השפעות השיח שסקרתי זה עתה על השיח שהתקיים באקדמיה הסינית אודות הומוסקסואליות אציג בהמשך העבודה.

יחס החברה והשלטון בסין להומוסקסואליות לאורך תקופת הרפורמות

סיום התקופה המאואיסטית, עם מותו של מאו ב-1976, סימל גם את סופו של הקו השלטוני שדבק בשמרנות מינית. ב-1978 החלה סין ליישם רפורמות כלכליות, ובעקבותיהן גם רפורמות חברתיות. אחד מן השינויים התפישתיים הבולטים בשנות ה-80 היה ההפרדה בין יחסי מין ובין הבאת צאצאים. בתקופת מאו שיווק השלטון חוברות מידע שהזהירו מפני אקטים מיניים לא פוריים, אולם מדיניות "הילד האחד", שנכנסה לתוקף בשנת 1979, חייבה שינוי של תפישה זו. הואיל וזוגות המשיכו לקיים יחסי מין גם לאחר לידת הילד הראשון והיחיד שלהם, היה צורך לאמץ תפישה חדשה על פיה יחסי מין נועדו גם לשם הנאה, ולא רק לשם רבייה.¹⁰¹

בנוסף, האג'נדה השלטונית החדשה עודדה את הפרט לממש את תשוקותיו האישיות. הדור הצעיר תירגם זאת, בין השאר, לפריצת המסגרות המיניות. לתפישות המיניות והזוגיות שהוטבעו בשנות ה-50 נותרה השפעה גם

⁹⁶ Barry D. Adam, Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel, "Introduction," in Barry D. Adam, Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel [Eds.], *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement* (Temple University Press, Philadelphia, 1999), p. 1.

⁹⁷ Adam, Duyvendak and Krouwel, *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics*, p. 1.

⁹⁸ Epstein, "Gay and Lesbian Movements in the United States," p. 39.

⁹⁹ Altman, "Globalization," p. 417.

¹⁰⁰ Adam, "From Liberation to Transgression," p. 15.

¹⁰¹ Pan Suiming, "Transformations in the Primary Life Cycle: The Origins and Nature of China's Sexual Revolution," in Elaine Jeffreys [Ed.], *Sex and Sexuality in China* (Routledge, Abingdon, 2006), pp. 28-29.

בעידן הרפורמות,¹⁰² אולם בשנות ה-80 ניכרו סימנים ראשונים של מהפכה מינית. הדור הצעיר מימש את תשוקותיו המיניות באופן שבעבר היה נחשב למופקר, ותושבי סין החלו לבחון אפשרויות מיניות רחבות יותר, מלבד יחסים הטרוסקסואלים במסגרת הנישואים, ולאמץ זהויות והעדפות מיניות מורכבות.¹⁰³ לעיתים, מידת השחרור המיני הפכה לכלי שבאמצעותו נקבע האם אדם הוא פתוח ומודרני, או לחילופין, עצור ומיושן.¹⁰⁴ מהפכה זו יצרה ביקוש למדריכים על מין ומיניות, ומהדורה חדשה של המדריך "מידע על יחסי-מין" (Knowledge of Sex), שנכתב בשנת 1957, הודפסה במיליוני עותקים, שנחטפו מן המדפים בתוך זמן קצר.¹⁰⁵

בין השנים 1989-1990 ערך "מרכז המחקר של שאנגחאי למין וחברה" את אחד מהסקרים הגדולים והחשובים בתחום הסקסולוגיה בסין.¹⁰⁶ הסוקרים ראינו למעלה מ-19,500 מרואיינים מ-15 פרובינציות, תוך מתן ייצוג למספר קבוצות באוכלוסייה: נשים וגברים, בני-נוער ומבוגרים, רווקים ונשואים, עירוניים וכפריים, פועלות מין ועברייני מין.¹⁰⁷ הסקר הראה כי 86% מהציבור אינם מתנגדים לקיום יחסי מין לפני הנישואים.¹⁰⁸ סקר נוסף שנערך בשנים 1999-2000 מצא כי בני הדור הצעיר דאו התנסו ביחסי מין יותר מבני העשור הקודם להם, הן בתדירות קיום יחסי המין, הן בתנוחות ובאמצעי הגירוי בהם התנסו.¹⁰⁹ לא רק חיי המין השתנו, גם העיסוק בהם הפך פומבי יותר מבעבר: ב-1993 נפתחה בבית-הספר החוקית הראשונה בסין,¹¹⁰ גילויי חיבה בפרהסיה הפכו נפוצים, ודיונים על איכות יחסי המין וחיפוש אחר זהות מינית נעשו פומביים.¹¹¹ כלי התקשורת קיימו דיונים על בעיות הנלוות לקיום יחסי מין, ומרפאות המטפלות באין-אונות הפכו נפוצות בסין כולה.¹¹²

על אף השינוי בנורמות המיניות בשנות ה-80, בתחילת תקופת הרפורמות היה ברור כי הומוסקסואליות עדיין נחשבת לתופעה מגונה בעיני השלטון. השיח שהתנהל בתקשורת ומעל לבימות הנאומים של הפוליטיקה תיאר

¹⁰² Evans, "The 'Scientific' Construction," p. 360.

¹⁰³ James Farrer, *Opening Up: Youth Sex Culture and Market Reform in Shanghai* (The University of Chicago Press, Chicago, 2002), pp. 53, 55; Everett Yuehong Zhang, "China's Sexual Revolution," in Arthur Kleinman, Yunxiang Yan, Jing Jun, Sing Lee, Everett Zhang, Pan Tianshu, Wu Fei and Guo Jinhua [Eds.], *Deep China: The Moral Life of the Person* (The University of California Press, Berkeley, 2011), pp. 107-108.

¹⁰⁴ Lisa Rofel, *Desiring China: Experiments in Neoliberalism, Sexuality and Public Culture* (Duke University Press, Durham, 2007), pp. 121-122.

¹⁰⁵ Ruan, "Sex in China," p. 174.

¹⁰⁶ הסקר נערך על ידי ונוהל על ידי הסוציולוג ליו-דא-לין (Liu Dalin), צ'ואו לי-פינג (Chou Liping), יאו פיי-קואן (Yao Peikuan) ו-ו-מין-לון (Wu Minlun).

¹⁰⁷ Ruan Fangfu and M.P. Lau, "China: *Zhonghua Renming Gonghe Guo*," <http://www2.hu-berlin.de/sexology/IES/china.html> (accessed Jun. 25, 2013).

¹⁰⁸ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 126.

¹⁰⁹ Ruan, "Sex in China," p. 23.

¹¹⁰ Jo McMillan, "Selling Sexual Health: China's Emerging Sex Shops Industry," in Elaine Jeffreys [Ed.], *Sex and Sexuality in China* (Routledge, Abingdon, 2006), p. 125.

¹¹¹ Rofel, *Desiring China*, p. 121.

¹¹² Zhang, "The Birth of Nanke," pp. 492-493.

את התופעה כ"השחתה תרבותית המיובאת מהמערב",¹¹³ ובתי הספר נמנעו מאזכור של הנושא.¹¹⁴ כמו כן, עד אמצע שנות ה-90 נהגה המשטרה לפשוט על מקומות מפגש של הומוסקסואלים ולעצור את הנוכחים. את מי שנעצר בדרך זו ניתן היה להעניש באמצעות קנסות או מעצר של עד 15 יום, אולם רוב הענישה הייתה מנהלתית; דבר המעצר, והאשמה שבגינה נעשה, הועברו לידיעת "יחידת העבודה" (Danwei),¹¹⁵ והיו יכולים להוביל להורדה בדרגה או לפיטורים.¹¹⁶ יחידת העבודה, שבעבר סיפקה לחבריה את כל צרכיהם, איבדה מכוחה בתקופת הרפורמות, אולם עבור רבים היא עדיין סיפקה ביטחון תעסוקתי, והייתה רשאית להתערב בענייני רווחה ומשפחה. במקומות רבים היא עדיין שמשה כלי בידי השלטון כדי להעניש אזרחים ולפקח עליהם עין, כמו במקרים הנוגעים לעניינו, במקרה ונתפסו מקיימים יחסים הומוסקסואליים.

יחס השלטון הסיני להומוסקסואליות נדרש גם בסוגיה בוערת נוספת – התפשטות מגיפת האיידס במדינה. המקרה הראשון של איידס שהתגלה בסין היה ב-1988, אצל גבר שהודה כי קיים יחסי מין הומוסקסואליים.¹¹⁷ בתקופה זו נטען לעיתים כי איידס היא מחלה של "האימפריאליזם המערבי", שנובעת מן התרבות המערבית המתירנית. התרבות הסינית, על פי טענות אלה, אינה מעודדת הומוסקסואליות ויחסי מין מזדמנים, ועל כן החברה הסינית מחוסנת מפני המגיפה.¹¹⁸ ואולם, בתחילת שנות ה-90 נאלצה הממשלה הסינית להכיר בהתפשטות המגיפה במדינה. אוכלוסיית ההומוסקסואלים הייתה לא רק אוכלוסייה בסיכון גבוה להידבקות, אלא גם גשר להפצת המחלה בקרב נשים, שכן רבים מהגברים שקיימו יחסי מין הומוסקסואליים היו נשואים לנשים.¹¹⁹ ב-1992, במטרה להגיע אל האוכלוסייה ההומוסקסואלית, קידם משרד הבריאות הקמת פורומים שונים להומוסקסואלים, שבהם יופץ חומר הסברתי. ואן יאן-חאי (Wan Yanhai), מומחה לבריאות הציבור במשרד הבריאות הופקד על קידום ההסברה, וב-1992 הקים מרכז מידע בנוגע לאיידס. ואולם, התמיכה הממשלתית בוטלה כעבור זמן קצר (בשנת 1994), ואיתה בוטלו גם הפרויקטים השונים. ואן התעקש להמשיך לקדם מין בטוח בקרב קהילת ההומוסקסואלים גם לאחר ביטול התמיכה הממשלתית בפרויקט, והוא אף פוטר מעבודתו בשל כך. בהמשך החל ואן להרצות על מניעת הידבקות

¹¹³ Rodney Jones, "Mediated Action and Sexual Risk: Searching for 'Culture' in Discourse of Homosexuality and AIDS Prevention in China," *Culture, Health and Sexuality*, Vol. 1, No. 2 (1999), p. 162.

¹¹⁴ Wu, *Homoerotic Sensibilities*, p. 1.

¹¹⁵ בתקופת מאו סיפקה "יחידת העבודה" לחבריה את כל צרכי חייהם: פרנסה, דיור, חינוך, מצרכים בסיסיים, אישורי גירויים ונישואים ועוד. מעבר לכך, היא פיקחה על שעות הפנאי של חבריה וקבעה עבורם פעילויות פוליטיות. יחידת העבודה פיקחה על האזרח עבור Lu Xiaobo, "Minor Public Economy: The Revolutionary Origins of the Danwei," in Elizabeth J. Perry and Lu Xiaobo [Eds.], *Danwei: The Changing Chinese Workplace in Historical and Comparative Perspectives* (M. E. Sharpe, Armonk, 1997), p. 21.

¹¹⁶ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 127.

¹¹⁷ Gil, "An Ethnography of HIV/AIDS and Sexuality," pp. 521-522.

¹¹⁸ Jones, "Mediated Action and Sexual Risk," p. 162.

¹¹⁹ Rachel Yanqiu Zhou, "Homosexuality, Seropositivity, and Family Obligation: Perspectives of HIV-Infected Men Who Have Sex with Men in China," *Culture, Health and Sexuality*, Vol. 8, No. 6 (Nov.-Dec. 2006), p. 487.

באיידס ועל זכויות הומוסקסואלים ולסביות. לאחר שיצא מהארון היה ממייסדי המרכז הראשון של הקהילה הגאה בבייג'ינג והפך לפעיל בולט של קהילה זו.¹²⁰

ב-1994 נערך בבייג'ינג כנס של "האקדמיה הסינית למדעי החברה" (Chinese Academy of Social Science) בנושא מגפת האיידס בהשתתפותם של כ-50 אקדמאים, שבסופו נוסח מסמך אשר אימץ את העמדה שהומוסקסואליות היא "תופעה נורמלית".¹²¹ כמו כן, בשנה זו החלה התקשורת לעסוק (במידה מועטה) בסוגיות הומוסקסואליות, בעיקר דרך סיפורים אנושיים שהתמקדו בחייהם של הומוסקסואלים.¹²²

באמצע שנות ה-90 התרחשה בסין תופעה חדשה: עשרות אלפי גברים, רובם צעירים ועירוניים, הצהירו על עצמם כהומוסקסואלים. בערים הגדולות, בעיקר במזרח המדינה, התפתחה סצנה גאה שכללה מקומות בילוי ומפגש.¹²³ שינוי בולט נוסף נרשם ב-1997, כאשר המחוקקים הסינים ביטלו את עבירת החוליגניות, ואיתה גם את האפשרות להעמיד הומוסקסואלים לדין בגלל פעילותם המינית.¹²⁴ על פי המשפטן הסיני, גואו שיאו-פיי (Guo Xiaofei), הפיכתם של יחסים הומוסקסואלים לחוקיים לא הייתה בראש מעייניהם של המחוקקים הסינים. הדבר היה פועל יוצא של שינוי ההגדרה לעבירת ה"חוליגניות", שעד אז כללה התנהגות מינית שהשלטון החשיב כלא נאותה.¹²⁵ החקיקה החדשה מחקה את עבירת ה"חוליגניות" מספר החוקים, והגדירה יחסי מין בהסכמה בין שני בוגרים כחוקיים. בנוסף, נקבע כי "כל פשע צריך להיות מוגדר באופן מפורש בספר החוקים". באין חקיקה מפורשת שהגדירה יחסים הומוסקסואלים כפשע, הוכשרו יחסים אלה כחוקיים.¹²⁶

למרות ביטול ההגדרה של הומוסקסואליות כהפרה של החוק, הקטלוג הסיני למחלות הנפש (CCMD – Chinese Catalogue of Mental Diseases) עדיין כלל באמתחתו את התופעה. ואולם, על אף התיוג השלילי, גילו אנשי המקצוע רצון כן לסייע להומוסקסואלים, וזאת על ידי ניסיון "לרפא" את נטייתם המינית. בשנות ה-2000 התחלפו ניסיונות הריפוי בניסיונות לסייע להומוסקסואלים להשלים עם נטייתם המינית.¹²⁷ השינויים ביחס הממסד הפסיכולוגי-פסיכיאטרי להומוסקסואליות הושפעו, בין השאר, מפעילות מאומצת מצד פעילים למען הקהילה הגאה בסין. לאחר שב-1996 הוחלט על הקמת ועדה שתעדכן את הקטלוג הסיני למחלות הנפש, החלו

¹²⁰ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 130.

¹²¹ Ibid., p. 131.

¹²² Ibid., p. 131.

¹²³ Rofel, *Desiring China*, p. 86.

¹²⁴ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 125.

¹²⁵ Kang Wenqing, "The Decriminalization and Depathologization of Homosexuality in China," in Timothy B. Weston and Lionel M. Jensen [Eds.], *China in and beyond the Headlines* (Rowman and Littlefield Publishers, Lanham, 2012), p. 239.

¹²⁶ Ibid., p. 232.

¹²⁷ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," pp. 128-129.

ארגונים גאים לפעול למען הסרת תופעת ההומוסקסואליות מהקטלוג.¹²⁸ ואכן, בשנת 2001, הוסרה הנטייה המדוברת מהמהדורה השלישית של הקטלוג הסיני למחלות נפש.¹²⁹

כיום, הממשלה מנסה לנקוט עמדה ניטראלית ביחס להומוסקסואליות, או על פי הגדרתה "לא לתמוך, לא להתנגד ולא לקדם" (bu zhichi, bu fandui, bu tichang). מדיניות זו הותירה על כנה אי-שוויון עבור הומוסקסואלים ולסביות במספר תחומים: החוק אינו מכיר בנישואים חד-מיניים; זוגות גאים אינם רשאים לאמץ ילדים; במקרה של גירושם בתי המשפט לא מעניקים להומוסקסואלים או ללסביות משמורת על ילדיהם; חוקים המגנים מפני אפליה במקום העבודה על בסיס מגדרי אינם מגנים מפני אפליה על בסיס נטייה מינית.¹³⁰

יש לשים לב גם לנעשה בזירה התקשורתית, שמהווה גורם השפעה על השיח הציבורי, כמו גם עדות למדיניות הממסדית כלפי הומוסקסואליות. במספר הזדמנויות בחרה התקשורת לחבק את הקהילה הלהט"בית: בשנת 2000 תוכנית האירוח "בוא נדבר" (Let's Talk), ששודרה ברשת הטלוויזיה של פרובינציית חונאן, הקדישה את הפרק האחרון ששודר בשנה זו להומוסקסואליות, ואירחה להט"בים מוצהרים.¹³¹ בשנת 2007 שודרה התוכנית "קשרים גאים" (Tongxing Xianglian) באתר האינטרנט של חברת "פניקס" במטרה לעסוק אך ורק בסוגיות להט"ביות. יש לציין כי "פניקס", שקהל צופיה נמצא בסין ובהונג קונג, היא חברה פרטית שלעיתים קרובות עוסקת בנושאים שאינם זוכים לסיקור ברשתות הסיניות הציבוריות.¹³² בנוסף, הרקדנית הטרנסג'נדרית ג'ין ש'ינג (Jin Xing) מונתה לשופטת בתחרות כישרונות ששודרה ברשת הטלוויזיה של פרובינציית ג'ה-ג'יאנג.¹³³ ביולי 2011 פרסמה השחקנית לו לי-פינג סטאטוסים ברשת המיקרו-בלוגינג הסינית, וויי-בו (Weibo), שהגדירו הומוסקסואליות כ"פשע נתעב בעיני אלוהים". בתגובה, מנחה החדשות של CCTV, צ'יו צ'י-מינג, (Qiu Qiming) תקף בשידור את עמדותיה של השחקנית. הודעת הגינוי שהקריא מנחה החדשות (ובשל הפיקוח השלטוני על תכני השידור ניתן להתייחס אליה כאל הודעה מטעם השלטון) ציינה כי "הומוסקסואלים משקיעים את מרצם

¹²⁸ Kang, "Decriminalization," pp. 242-243.

¹²⁹ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 133.

¹³⁰ Tom Mountford, "China: The Legal Position of and Status of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People in the People's Republic of China," <http://www.iglhrc.org/content/china-legal-position-and-status-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-people-people%E2%80%99s> (accessed Nov. 18, 2012).

¹³¹ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 132.

¹³² "China Launches First Gay TV Show," BBC, Apr. 5th 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6528509.stm> (accessed Nov. 1, 2012).

¹³³ "Jin Xing Says Kicked of Reality Show for Being Transgender," Shanghaiist, <http://shanghaiist.com/2011/09/22/jin-xing-transgender.php> (accessed Nov. 16, 2012).

בתרומה לחברה ויש להם, כמו לנו, זכות להתקיים ולפתח את עצמם בחברה". מסר כזה, שהועבר בערוץ הרשמי של השלטון, מהווה, ככל הנראה, שיא חדש של הכרה בקהילה הגאה בסין מצד הממשלה.¹³⁴

עם זאת, היו גם ניסיונות להדיר את הקהילה הגאה מהמרחב התקשורתי. בשנת 2005 נאסר להקרנה הסרט "הר ברוקבק" (Brokeback Mountain, ארה"ב) שגולל את סיפור אהבתם הטראגית של שני גברים;¹³⁵ התוכנית "קשרים גאים" הורדה מן המסך לאחר שבוע אחד בלבד; וב-2007 פוטרה ג'ין ש'ינג מתפקידה כשופטת בתחרות השירה בהוראת הצנזורים של פרובינציית ג'ה-ג'יאנג, זאת, לטענתה של ג'ין, בשל היותה טרנסג'נדרית. דבר פיטוריה עורר הזדהויות חברתיות ומספר דמויות מפתח בעולם התרבות הסיני מתחו ביקורת על הדחתה.¹³⁶

אופן ההתמודדות עם סוגיות בהן נתקלים חברי הקהילה הגאה – השפעות מקומיות אל מול השפעות זרות

מה מצבה של קהילת ההומוסקסואלים כיום, לאחר שלושה עשורים של שינויים כלכליים-חברתיים ותמורות ביחס השלטון כלפיה? מעמדה של הקהילה הגאה מושפע מהמתח שבין תפישות שהשתרשו בתקופה הרפובליקנית והמאואיסטית ובין תפישות שהצמיחו הרפורמות הכלכליות. יש הרואים בקהילה הגאה סמל למודרניות, שחרור וקוסמופוליטיות, ויש הרואים בה סממן למוסר לקוי, מחלת נפש, חינוך גרוע ואורח חיים פסול.¹³⁷ תקופת הרפורמות אפשרה לסינים להתוודע לזרים מהונג-קונג, טיוואן, אירופה, ארצות הברית, אוסטרליה, ניו-זילנד ומקומות נוספים שבהם ארגוני הלהט"בים השיגו דריסת רגל פוליטית וחברתית, וקידמו את מעמדם של ההומוסקסואלים. המפגש הזה השפיע על השיח הפנימי של הקהילה הגאה בסין, וניכר כי בחלק מהסוגיות המעסיקות את הקהילה הזו קיים מתח בין ההשפעות הזרות ובין השפעתה של התרבות הסינית.

הסוגיה הראשונה שאיתה מתמודדים ההומוסקסואלים בסין היא שאלת ההגדרה העצמית. מרבית ההומוסקסואלים הסינים בוחרים להגדיר עצמם במונח שהביאו עמם פעילים ההומוסקסואלים מהונג-קונג: Tongzhi, שמשמעותו "קומראד" או "חבר", במונח הקומוניסטי של המילה.¹³⁸ השימוש במושג זה יכול להעיד על רצונה של הקהילה הגאה להתקבל כחלק אינטגרלי של החברה הסינית, כמו גם על תחושה של שותפות גורל בין חברי הקהילה הגאה אל מול הקשיים שבפניהם ניצבים. רוב ההומוסקסואלים בוחרים להתרחק מהמונח הרשמי

¹³⁴ "Earth-Shattering: CCTV Slams Lü Liping for Stoking Homophobia, Gives Nod to China's Gay Community," Shanghaiist, http://shanghaiist.com/2011/07/05/earth-shattering_cctv_slams_lu_lipi.php (accessed Nov. 5, 2012)..

¹³⁵ Zhou, "Seropositivity," p. 488.

¹³⁶ "Jin Xing Says Kicked of Reality Show for Being Transgender," Shanghaiist, <http://shanghaiist.com/2011/09/22/jin-xing-transgender.php> (accessed Nov. 16, 2012).

¹³⁷ Kong, *Chinese Male Homosexualities*, p. 7.

¹³⁸ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 130.

והפתולוגי "הומוסקסואל" (Tongxinglianzhe).¹³⁹ בנוסף, ישנם גברים שמקיימים יחסים עם גברים ולא מגדירים עצמם כהומוסקסואלים, בטענה שרעיון הזהות המינית אינו מתאים לתרבות הסינית.¹⁴⁰

מי שכבר הגדיר עצמו כהומוסקסואל צריך להתמודד עם השאלה האם לספר למשפחתו על נטייתו המינית, וכיצד לעשות זאת. גם כאן ניכר מתח בין השפעת התרבות הסינית ובין השפעת הארגונים הזרים. המדיניות הממשלתית החדשה מעודדת אנשים לממש את שאיפותיהם הפרטיות, וכך גם ארגוני הגאווה הבינלאומיים, אולם מנגד ניצבת המסורת הסינית שמציבה את האינטרס המשפחתי מעל לשאיפות הפרט. החובה לכבד את מוסד המשפחה מתנגשת עם היציאה מהארון במספר דרכים: ראשית, בתרבות הסינית אדם נמדד גם בהתאם לקשריו המשפחתיים. לאור הסטיגמות שעדיין נלוות להומוסקסואליות בסין, יציאה מהארון עלולה להביך את ההורים ולהקשות עליהם.¹⁴¹ שנית, יש מי שטוענים שרעיון ה"יציאה מהארון" מקורו ב"תרבות המערבית" שמעודדת עימות מוחצן עם סוגיות אישיות קשות. בסיטואציה כזו, הם טוענים, התרבות הסינית מכתיבה שמירה על עמימות, כלומר יצירת מצב שבו ההורים ידעו על נטייתו של בנם, אך לא באופן רשמי.¹⁴² שלישית, מכיוון שהחוק בסין אינו מתיר נישואים חד-מיניים ואימוץ ילדים על ידי הומוסקסואלים, יציאה מהארון תמנע הבאת ילדים לעולם. מימוש הזהות המינית של הבן עלול למנוע נכדים מהוריו ולפגוע ב"כיבוד האבות".¹⁴³ כמובן שהקושי האמור אינו חל על כלל המשפחות בסין, וישנם מקרים בהם המשפחה מקבלת את הבן שיצא מהארון,¹⁴⁴ אולם הדבר אינו מובן מאליה, ורוב ההומוסקסואלים בסין צפויים לעמוד בפני עימות עם המשפחה אם יצהירו על נטייתם המינית.

גם בכל הנוגע לקידום זכויות הקהילה הלהט"בית ניכרת ערבוביה של השפעות זרות ומקומיות. ישנם פעילים השואפים לאמץ את דרכם של ארגונים בין-לאומיים, שמתאפיינת בהתרסה והצבת דרישות תקיפה אל מול השלטון והחברה. מולם ניצבים פעילים הסבורים כי התרסה כזו מנוגדת לתרבות הסינית, ורוצים לפעול בדרכים עקיפות, למשל בזירה התרבותית, כדי לקרב את הקהילה ההומו-לסבית אל לב הקונצנזוס.¹⁴⁵

סוגיה נוספת עימה מתמודדים הומוסקסואלים רבים קשורה למגיפת האיידס. הומוסקסואל שנדבק באיידס צריך להתמודד עם סוגיה סבוכה: חשיפת דבר המחלה בפני המשפחה עשויה להוביל גם לחשיפת הנטייה המינית. מנגד, הסתרת ההידבקות תסכן את בני המשפחה. הבחירה היא בין הגנה על בריאות המשפחה ובין הגנה על

¹³⁹ Chou Wah-Shan, *Tongzhi: Politics of Same-Sex Eroticism in Chinese Society*, (The Howarth Press, Binghamton), 2000, p. 95.

¹⁴⁰ Jones, "Mediated Action and Sexual Risk," p. 163.

¹⁴¹ Chow, "Cultural Politics," pp. 33-34;

Rofel, *Desiring China*, pp. 97-102.

¹⁴² Chou, "Cultural Politics," pp. 32, 37-40;

Rofel, *Desiring China*, pp. 97-98

¹⁴³ Chou, "Cultural Politics," p. 34.

¹⁴⁴ Ibid., p. 36.

¹⁴⁵ Ibid., p. 33.

כבודה.¹⁴⁶ שנית, מכיוון שהומוסקסואלים וחולי איידס סובלים מסטיגמות רבות בחברה הסינית, רבים מהם חוששים להגיע למרפאות לביצוע בדיקת נשאות.¹⁴⁷

הומוסקסואלים בסין של ימינו עדיין סובלים מסטיגמות ואפליה, ואולם, בניגוד לעבר, ישנם גם מספר גורמים שמקלים עבורם את ההתמודדות עם נטייתם המינית, שעדיין שנויה במחלוקת במדינה. מקומות מפגש ופורומים באינטרנט מספקים אפשרות לפגוש אנשים נוספים הנטייתם המינית, אופן קשבת וקהילה לחלוק עימה את הקשיים והלכטים. גישת השלטונות להומוסקסואליות התמתנה בשלושת העשורים האחרונים, ואף על פי שרוב הציבור עודנו מתייג הומוסקסואליות כתופעה לא רצויה, חלקים ממנו כבר לא רואים בתופעה דבר פסול.

סיכום

במהלך המאה שעברה התחוללו שני שינויים מהותיים בהשוואה לתקופה הקיסרית: ראשית, ביסוס ההקשר שנעשה בין ההרגלים המיניים של הפרט ובין חוסנה של החברה. שנית, המדינה והחברה ניכסו לעצמן זכות לגייס את מיניות הפרט לטובת מטרותיהן. גיוס השיח על מיניות לקידום אידיאולוגיות שונות עיצב גם את היחס להומוסקסואליות: בסוף התקופה הקיסרית ובתקופה הרפובליקנית התמקד השיח בניסיון לחזק את האומה באמצעות "מיניות נכונה" והביא לביקורת גוברת על תופעת ההומוסקסואליות. בתקופה המאוואיסטית שאף השלטון לעצב מחדש את התפקידים המגדריים ולפקח על מיניות האזרחים, זאת על מנת ליצור בסיס "בריא" לחברה הקומוניסטית בסין. בהשפעת גישות שהשתרשו בתקופה הרפובליקנית, בגוש הסובייטי ואף בארצות הברית ואירופה של אותה תקופה, הוכרזה תופעת ההומוסקסואליות כפגיעה במוסר החברתי ובחוסנה של החברה, ונאסרה. בתקופת הרפורמות הנהיג השלטון אידיאולוגיה שדגלה בהגברת חופש הפרט ובהגשמת מאוויים אישיים. תחת אידיאולוגיה זו בחר השלטון במודע להניח לאזרחים לממש את מינותם ביתר חופשיות. עד למחצית השנייה של שנות ה-90 השלטון עדיין העניש אזרחים שנתפשו מקיימים יחסים הומוסקסואלים, אולם עם הזמן הסנקציות התמתנו באופן משמעותי. למרות התמתנות הסנקציות, בבואנו לבחון את יחס האקדמיה הסינית להומוסקסואליות בתקופת הרפורמות, ראוי לזכור כי קיים יסוד תפישתי הקושר בין מיניות הפרט ובין פני החברה.

כמו כן, יש להתייחס לסוגיות דרכן נבחנה הומוסקסואליות בעבר. בעוד שבתקופה הקיסרית ההתייחסות למשכב זכר נעשתה בזירה התרבותית והאומנותית (שירים, סיפורים, טורי רכילות בעיתונים), במאה ה-20 עבר השיח לזירה האקדמית. בתקופה הרפובליקנית התופעה נבחנה בעיקר דרך שאלות של אתיקה, גנטיקה ופסיכולוגיה.

¹⁴⁶ Zhou, "Seropositivity," pp. 488, 494.

¹⁴⁷ Ibid., p. 488.

בשנות שלטונו של מאו היא נבחנה, אם בכלל, מבחינה סוציולוגית, רפואית ופסיכולוגית. בעבודתי בחנתי מהם תחומי המחקר שדרכם נבחנה התופעה בתקופת הרפורמות, וכבר כעת ניתן לציין את המגמה הכללית: כמו בתקופה הקומוניסטית, גם בתחילת תקופת הרפורמות מי שעסקו בהומוסקסואליות עשו זאת בעיקר דרך תחום הרפואה. יחד עם זאת, החל מאמצע שנות ה-80 החלו לעסוק בתופעה חוקרים מתחומים נוספים, כמו סוציולוגיה, אנתרופולוגיה, היסטוריה, ספרות ועוד.

גורם נוסף שעיצב את השיח על הומוסקסואליות, מסוף המאה ה-19 ועד ימינו, הוא השפעות זרות. בסוף התקופה הקיסרית ובתקופה הרפובליקנית היו אלה תיאוריות ומחקרים מאירופה וארצות הברית שעוררו ועיצבו את השיח על הומוסקסואליות. בתקופת מאו ניכרה השפעה למדיניות ברית המועצות ולשיח של הממסד הפסיכולוגי שם אודות התופעה. כפי שתראה עבודה זו, בתקופת הרפורמות נחשפה האקדמיה הסינית לשיח האקדמי, הפוליטי והציבורי בארצות הברית ואירופה, ומדינות אלה החליפו את מקומה של ברית המועצות כמוקד ההתייחסות של החוקרים. החשיפה לנעשה במדינות אלה שינתה, שוב, את יחס האקדמיה הסינית להומוסקסואליות.

סין של המאה ה-20 עברה שינויים עמוקים ומקיפים בכל תחומי החיים, בין השאר גם בתחומי המגדר והמיניות, ובתפישות הנוגעות להומוסקסואליות. השינויים הללו החלו באינטלקטואלים שאימצו תפישות חדשות והפיצו אותן הלאה לשאר הציבור. גם כיום האקדמיה יכולה לשמש סוכן להפצת תפישות חדשות. מסיבה זו ראוי לבחון מהן התפישות הקיימות כיום באקדמיה ביחס להומוסקסואליות, מה המקור להן, ומהי המגמה המנחה אותן.

בפרק הבא אבחן את שהתרחש בשיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות בשלב הראשון להתחדשותו בתקופת הרפורמות. הפרק יראה כי בשלב זה, שמשתרע בין השנים 1980-1993, רבות מן התפישות שהביעו חוקרים מהוות המשך לתפישות שהתבססו לאורך ההיסטוריה הסינית, עד לתקופת הרפורמות. מנגד, הפרק יראה כי לצד מגמת המשכיות התפתחה גם מגמה של שינוי: השיח קם לתחייה, העיסוק הרפואי-פתולוגי, שאפיין את השיח עד לאמצע שנות ה-80, התחלף בזוויות מחקר מגוונות יותר, וארצות הברית ואירופה החליפו את ברית המועצות כמוקד ההשפעה על השיח אודות הומוסקסואליות.

פרק 2: הומוסקסואליות בסין? בהחלט!

"בממלכת בעלי החיים יחסים אנאליים מתקיימים רק אצל היונקים הנחותים ביותר [...] אצל בני האדם, היא מופיעה רק אצל מי שנישאים לקרוביהם. מגיפת האיידס היא העונש עבור פעילות שכנגד הטבע. [...] אדם המבצע מעשה סדום צריך להיענש, ושותפו צריך לחוש בושה. הומוסקסואליות היא סוג של סטייה מינית".¹⁴⁸

(מתוך המאמר "הומוסקסואליות כתופעה לא מקובלת בסין" מאת חה ג'או-שיונג, שפורסם ב-1989)

פרק זה יבחן את השיח שהתנהל באקדמיה הסינית בין השנים 1980-1993 אודות הומוסקסואליות. שנים אלה מהוות את החלק הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות, והפרק יציג את מגמות החידוש ואת מגמות ההמשך שאפיינו את הדיון על הנושא בשלב זה. כמו כן, הפרק ינסה לעמוד על הגורמים למגמות אלה.

סקירה ספרותית

מספר חוקרים דנו בשיח האקדמי שהתקיים בסין בשנות ה-80 על מיניות והומוסקסואליות. הרייט אוונס מתייחסת למגמת ההמשך של השיח ומדגימה כיצד השיח שהתפתח בסין בתקופת הרפורמות עוצב במידה רבה על ידי תפישות שהשתרשו בתקופה הקומוניסטית.¹⁴⁹ לעומתה, דבורה סאנג מצביעה על מגמת החידוש שבתקופה זו, שבה חוותה סין התפרצות של דיונים על מין ומיניות, ובתוך כך, ראתה גידול דרמטי בכמות הפרסומים האקדמיים שדנו בהומוסקסואליות.¹⁵⁰ גם ג'יימס פרר (James Farrer) מצביע על מגמה של שינוי בשיח, ומציין כי החינוך המיני שניתן לנערים ונערות בבתי הספר התיכוניים קיבע את התפישה על פיה ישנם הבדלים במאפיינים ובתפקידים בין גברים ונשים, תפישה שהייתה מנוגדת לרוח הקומוניסטית, שניסתה לטשטש את ההבדלים בין שני המינים. וונדי לארסון (Wendy Larson), פרופסורית לספרות סינית מאוניברסיטת אורגון, אף היא מצביעה על שינוי שחל בשיח האקדמי, ומתייחסת לעניין האקדמי בתיאוריות פרוידיאניות שהתחדש בשנות ה-80.¹⁵¹ פרק זה יראה כי מגמות ההמשך והשינוי עליהן הצביעו החוקרים הנ"ל אכן התקיימו בשיח: התפישות שרווחו בקרב החוקרים הסינים אכן היוו המשך לתפישות שליוו את השיח עד לתקופת הרפורמות. מנגד, היו גם שינויים, ביניהם

¹⁴⁸ He Zhaoxiong, "Tongxinglian zai zhongguo de buke jieshou xing," *Daode yu wenming* (Apr., 1989), pp. 31, 33.

¹⁴⁹ Evans, "The 'Scientific' Construction," p. 360.

¹⁵⁰ Sang, *The Emerging lesbian*, p. 168.

¹⁵¹ Wendy Larson, *From Ah Q to Lei Feng: Freud and Revolutionary Spirit in 20th Century China* (Stanford University Press, Stanford, 2009), p. 73.

עלייה בהיקף המאמרים שפורסמו במסגרת השיח וטיפול תפישת על פיה קיימת חלוקה בינארית בין מאפיינים ותפקידים מגדריים של נשים וגברים, תפישת שלא תאמה את הקו המאואיסטי. כמו כן, הפרק יראה כי תפישות החוקרים הסינים אודות הגורמים להומוסקסואליות אכן תאמו את התיאוריות של פרויד בנושא.

הפרק יתייחס לדומיננטיות של הזוית הרפואית-פסיכיאטרית שאפיינה את השיח בשלב הראשון להתחדשותו. בהקשר זה ניתן להתייחס לטענתו של פוקו כי מוקדי הכוח בחברה מביאים ליצירת ידע בהתאם לאינטרסים שלהם. בפרק זה אראה כיצד הממסד הרפואי, מעצם התייחסותו לתופעת ההומוסקסואליות, מיתג את התופעה כעניין פתולוגי. טראויס קונג טוען כי המחקר האקדמי בסין על ההומוסקסואליות נעשה ברובו מהזווית הרפואית, והתמקד בהתפשטות מגיפת האיידס בקרב הומוסקסואלים.¹⁵² הפרק יראה כי בשנים הנבחנו בפרק זה השיח האקדמי אכן נשלט על ידי התחום הרפואי, אולם, בניגוד לטענתו של קונג, המחקרים הרפואיים עסקו בשלל מחלות שהומוסקסואלים היו בקבוצת סיכון לחלות בהן, ולא רק באיידס. מא ג'ינג-וו מציין כי למרות שהעמדה הרשמית של הממסד הפסיכיאטרי בסין קבעה כי הומוסקסואליות היא לקות נפשית, היה מגוון רחב של דעות על התופעה, שכלל גם תפישות שראו בה מאפיין נורמאלי וטבעי.¹⁵³ פרק זה יראה כי בניגוד לקביעתו של מא, הרוב המוחלט של החוקרים בתקופה זו ראה בתופעה סטייה שיש לתקן.

פרק זה, אם כן, יראה כיצד השיח האקדמי על הומוסקסואליות התפתח בהתאם לשינויים שעברו על סין בין השנים 1980-1993. בניתוח התוכן אעמוד על הצמיחה המהירה בהיקף הדיון, ועל גיוון תחומי המחקר שלקחו חלק בשיח. ניתוח השיח יראה את ההשפעה העמוקה שנותרה לתפישות שרווחו בסין עוד לפני תקופת הרפורמות. כמו כן, אתייחס להשפעה שהייתה לחשיפת האקדמיה הסינית לארצות הברית ומערב אירופה על השיח.

התחדשות השיח על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות – גורמים מעצבים

תפישות ראשונות על "זהות מינית" ו"הומוסקסואליות" הגיעו לסין מאירופה בסוף מאה ה-19, בשלביה האחרונים של הקיסרות הסינית, שנפלה סופית ב-1911. מעמדם של יחסים הומוסקסואליים השתנה מן היסוד, והם הפכו מושא לביקורת מצד אינטלקטואלים, ובהמשך גם מצד החברה הסינית כולה. מאוחר יותר, תחת שלטונו של מאו, הפכו התופעה והאזכורים לה לאסורים מכל וכל. השיח על התופעה נדם, ולאורך שנות ה-50, ה-60 וה-70

¹⁵² Kong, *Chinese Male Homosexualities*, p. 24.

¹⁵³ Ma, "From Long Yang and Dui Shi to Tongzhi," p. 128.

כמעט שלא ניתן היה למצוא מאמרים שעסקו בתופעה.¹⁵⁴ אזכורים לתופעה זו בשירים, סיפורים ורומאנים לאורך ההיסטוריה הסינית כולה צונזרו, והיא הפכה לטאבו.

ממאויזם לקפיטליזם – סין נכנסת לתקופת הרפורמות

ב-1976 מת מאו דזה-דונג, וכשנתיים לאחר מכן, ב-1978, הפך דנג שיאו-פינג למנהיגה של סין. לאחר נפילת הקיסרות הסינית בשנת 1911, ולאחר כינון המשטר הקומוניסטי בשנת 1949, הייתה זו הפעם השלישית במאה ה-20 שבה עמדה סין בפני שינויים מרחיקי לכת של הערכים השולטים בחברה ושל הנורמות החברתיות. תחת הנהגתו של דנג, שמה סין פעמיה אל עבר הקפיטליזם. השלטון כבר לא דרש מאזרחיו להירתם למען מטרות קולקטיביות, ובמקום זאת, עודד אותם לפעול למען מטרותיהם הפרטיות. השינוי הרעיוני חלחל אל התושבים והכתיב עידן חדש של מימוש מאויים אישיים. בין השאר, ניתנה לגיטימציה למימוש תשוקות מיניות, דבר שהוביל גם למימוש מיניות הומוסקסואלית, ובעקבות כך לחידוש השיח האקדמי על הומוסקסואליות.¹⁵⁵

על מנת להבין את הזירה בה פעלו החוקרים הסינים שאת מאמריהם אבחן בפרק זה, ואת הגורמים שעיצבו את מחקריהם, יש להבין מה היה מצבה של האקדמיה הסינית בשנים הנדונות. בשנות ה-80, מצבה של מערכת החינוך הגבוהה הושפע במידה רבה ממדיניות השלטון הישן. בשנות ה-50 וה-60 תוכננה המערכת האקדמית על פי המודל שהונהג בברית המועצות – השלטון פיקח על תכני הלימוד ואסר ללמד תיאוריות שלא תאמו את הקו האידיאולוגי שלו (בעיקר תיאוריות ממערב אירופה וארצות הברית). כמו כן, השלטון הנהיג תכנון מרכזי שקבע מכסות של תלמידים לכל תחום ותחום, תוך השקעה יתרה בתחומים מסויימים (בעיקר תכנון תעשייה כבדה) על פני תחומים אחרים (כמו מדעי הרוח).¹⁵⁶ היו אלה יחסים מורכבים של בוז כלפי המעמד העירוני המשכיל שאינו עוסק בעבודת כפיים, לצד תלות בידע שהיה מצוי בידי מעמד זה לצורך פיתוח ותפעול המשק. בעת מהפכת התרבות, שפרצה ב-1966, הפכו האוניברסיטאות והמכללות מושא למתקפות. מובילי המהפכה, שרבים מהם היו סטודנטים בעצמם, האשימו את המוסדות האקדמיים בהפצת אידיאולוגיה בורגנית ופיאודלית. בתקופה זו נמנע מהאוניברסיטאות והמכללות לקבל תלמידים חדשים לשורותיהן, ומוסדות לימוד רבים נסגרו עקב מחסור

¹⁵⁴ Sang, *The Emerging Lesbian*, p. 163.

¹⁵⁵ Rofel, *Desiring China*.

¹⁵⁶ Rui Yang, Lesley Vidovich and Jan Currie, "Dancing in a Cage: Changing Autonomy in Chinese Higher Education," *Higher Education*, Vol. 54, No. 4, (Oct., 2007), p. 577.

בתלמידים ומורים, והפרעה למהלך הלימודים מצד המשמרות האדומים.¹⁵⁷ מצב זה נמשך עד לסיומה של מהפכת התרבות עם מותו של מאו ב-1976.

מנגד, בשנות ה-80 הושפעה מערכת החינוך הגבוהה גם ממדיניות השלטון החדש. ב-1978 אימץ דנג שיאו-פינג את תוכנית "ארבע המודרניזציות". תוכנית זו שורטטה כבר בשנת 1963 על ידי יד ימינו של מאו, ג'ואו אן-לאי (Zhou Enlai), ונועדה לחזק את סין בארבעה תחומים: חקלאות, תעשייה, ביטחון ומדע וטכנולוגיה. אולם, בסוף שנות ה-70 התברר כי לא ניתן לממש את התוכנית, זאת בשל המצב הרעוע שבו היו נתונות האוניברסיטאות לאחר עשור של מתקפות במהלך מהפכת התרבות. הפער בין איכות המחקר והטכנולוגיה של סין ובין אלו של ארצות הברית ומדינות מערב אירופה היה ניכר. מתוך הבנה שסין זקוקה לידע ולמחקר המצויים במדינות הנ"ל, ויתרה הממשלה על הסתגרותה בפני מדינות שלא תאמו את האידיאולוגיה החברתית-כלכלית שלה. הדבר התבטא בעלייה מתמדת במספר הסטודנטים הסינים שנשעו ללימודים בחו"ל במימון המדינה, ובהסכמתה של המדינה לאפשר לסטודנטים לעשות זאת במימון פרטי. מספרם של הסטודנטים הסינים הלומדים בחו"ל טיפס מ-860 ב-1979 ל-19,000 ב-1994, רובם הגיעו לצפון אמריקה ומערב אירופה.¹⁵⁸ הקדמה הברורה של ארצות הברית הפכה אותה למודל לחיקוי, והאקדמיה הסינית נטשה את עולם האקדמיה הסובייטי לטובת זה האמריקאי.

ב-1985 אישרה ההנהגה הסינית את "ההחלטה על רפורמות במבנה מערך החינוך של סין".¹⁵⁹ היו אלה רפורמות ראשוניות בתחום ההשכלה הגבוהה, שהעבירו את הפיקוח על מערך החינוך מהשלטון המרכזי לדרגים הנמוכים יותר. השלטון ויתר על הסמכות להכתיב את תכני הלימוד והשאייר בידיו את הסמכות לאשר אותם. בכך, גדלה האוטונומיה של המוסדות האקדמיים לקבוע את תוכניות הלימוד שלהם. יחד עם זאת, בהתאם לכללים שאימץ השלטון ב-1966, בהשפעת המודל הסובייטי, ניתנה העדפה למקצועות התעשייה והטכנולוגיה, וזאת על חשבון מדעי הרוח והחברה.¹⁶⁰ השלטון אף השקיע את התקציבים שהאקדמיה כה יחלה להם על מנת להתפתח ולגדול,¹⁶¹ והשינוי היה מהיר: בין השנים 1978-1994 צמח מספר המוסדות האקדמיים בסין מ-598 ל-1080, ומספר הסטודנטים זינק מ-860,000 ל-2.8 מיליון, צמיחה של למעלה מפי 3 בעשור וחצי.¹⁶²

¹⁵⁷ Weifang Min, "Chinese Higher Education: The Legacy of the Past and the Context of the Future," in Philip G. Altbach and Toru Umakoshi [Eds.], *Asian Universities: Historical Perspectives and Contemporary Challenges* (Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2004), p. 62.

¹⁵⁸ *China: Higher Education Reform* (World Bank Publications, Washington, D.C., 1997), p. 2.

¹⁵⁹ "Decision on the Reform of China's Educational Structure".

¹⁶⁰ Ruth Hayhoe, "China's Higher Curricular Reform in Historical Perspective," in *The China Quarterly*, No. 110 (Jun., 1987), pp. 208, 220.

¹⁶¹ Min, "Legacy," p. 63.

¹⁶² A World Bank Country Study, "Executive Summary of China: Higher Education Reform," in Bob Adamson and Michael Ageleto [Eds.], *Higher Education in Post-Mao China* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998), p. 418.

טיפוח מערך החינוך הגבוה, האוטונומיה הגדלה של המוסדות האקדמיים ורוח השינוי שנשבה במדינה כולה, הביאו את השכבה המשכילה של סין לעידן של "קדחת התרבות" (Culture Fever): החל מ-1985 סין חוותה תקופה של פריחה אינטלקטואלית, שהתאפיינה בשיח אקדמי פורה, חופשי ומגוון, ששם דגש על מדעי הרוח והחברה. ואולם, אירועי טיין-אן-מן ב-1989 סימנו את סופה של "קדחת התרבות".¹⁶³ מקודה זו והלאה היה ברור כי השלטון לא יתיר לשכבה המשכילה לקרוא תיגר על הדרך הפוליטית שקבע.

ב-1992 ערך דנג שיאו-פינג את "המסע דרומה", ובכך אותה כי סין מתכוונת להתמיד ברפורמות ולהעמיק אותן. כשנה מאוחר יותר, ב-1993, אושרה "התוכנית לרפורמה ופיתוח באוניברסיטאות בסין".¹⁶⁴ רפורמה זו הביאה למספר שינויים: הרחבה נוספת של האוטונומיה שניתנה למוסדות לקבוע את התנהלותם ואת תכני הלימוד שיעבירו; שינויים מנהליים שיבטיחו יעילות והתרחבות; וגיוון מקורות המימון של מוסדות הלימוד כך שיחול גידול במספרם של המוסדות הפרטיים.¹⁶⁵ כל אלה הביאו למפנה בולט בניהול תחומי המחקר והנושאים הנלמדים באוניברסיטאות, ואף השפיעו על העיסוק האקדמי בהומסקסואליות.

השנים 1980-1993, שבהן מתמקד פרק זה, היוו תקופת מעבר עבור האקדמיה הסינית: כוח האדם באוניברסיטאות היה מדולדל בעקבות הפגיעה בלימודים במהלך מהפכת התרבות, והשפעות הדגם הסובייטי, שקבע העדפת תחומי לימוד מסויימים ופיקוח הדוק על תכני הלימוד, עדיין ניכרו. מנגד, בתוך שנים מועטות חלו תפניות משמעותיות במערך ההשכלה הגבוהה, הן מבחינת גודל המערכת והלומדים בה, והן מבחינת החשיפה לתיאוריות ומחקרים חדשים ממדינות זרות. בנוסף, הרוח החדשה שנשבה ברחבי המדינה בישרה על שינוי בהלך הרוח שעיצב את ערכי החברה הסינית, ואולם, שינוי זה היה הדרגתי. כיצד השפיעו שינויים אלה על השיח על הומסקסואליות? בחינה של המחקרים שראו אור בין השנים 1980-1993 ונגעו להומסקסואליות מדגימה היטב מגמות של שינוי לצד מגמות של המשכיות ביחס לתופעה זו.

הומסקסואליות – השיח קם לתחייה

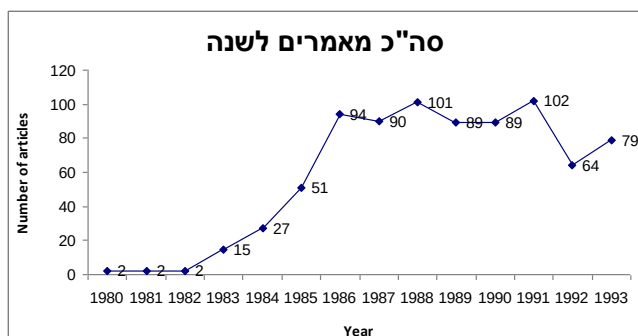
אחת מהדרכים לבדוק את השינויים בשיח האקדמי על הומסקסואליות היא לבחון את מספר המאמרים שהתפרסמו מדי שנה בנושא. לשם כך נעזרתי במאגר הנתונים CNKI וחיפשתי בו את כלל המאמרים שפורסמו בין

¹⁶³ Jing Wang, *High Culture Fever: Politics, Aesthetics, and the Ideology in Deng's China* (University of California Press, Berkeley, 1996), p. 37.

¹⁶⁴ "The Program for Education Reform and Development in China"; Yang et al., "Dancing in a Cage," p. 580.

¹⁶⁵ Qiang Zha, "Diversification or Homogenization: How Governments and Markets Have Combined to (Re)Shape Chinese Higher Education in its Recent Massification Process," *Higher Education*, Vol. 58, No. 1 (Jul., 2009), p. 45.

השנים 1980-1993, ושבמילות המפתח שלהם מופיעים המושגים "הומוסקסואליות" (Tongxinglian) או "הומוסקסואל" (Tongxinglianzhe). להלן גרף המראה את מספר המאמרים שהתפרסמו מדי שנה:

בין השנים 1980-1982 ראו אור מדי

שנה שני מאמרים שעסקו בנושא. פרסום שני מאמרים בלבד מדי שנה במדינה גדולה כמו סין מעיד על כך שבתקופה זו הודר הנושא כמעט לחלוטין מן השיח האקדמי.

הסבר אפשרי למיעוט המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות וראו אור בתחילת שנות ה-80 הוא שבתקופה זו רק החלה התאוששותה של המערכת האקדמית, ומיעוט החוקרים וכתבי עת אקדמיים הביא למיעוט מאמרים. ברם, חיפוש במאגר המאמרים CNKI מראה כי בין השנים 1980-1982 פורסמו עשרות מאמרים שעסקו בנושאים אחרים הקשורים למין ומיניות: בשנים אלה פורסמו 92 מאמרים שבין מילות המפתח שלהם מופיע המושג "תשוקה" (Xingyu), 95 מאמרים שהכילו את המושג "יחסי מין" (Xingjiao) בין מילות המפתח שלהם, ו-196 מאמרים שמילות המפתח שלהם כללו את המושג "אהבה" (Lian'ai). עולה מכך שדיון אקדמי על מיניות וזוגיות התקיים גם התקיים. נותר להסיק כי מיעוט המחקרים על יחסים בין גברים נבע מהעובדה שהנושא עדיין לא עמד במוקד תשומת הלב של החוקרים הסיניים. השינויים שבפניהם עמדה סין בכלל ועולם האקדמיה שלה בפרט היו בתחילת דרכם, והיחס השלילי שניתן לתופעה בתקופת שלטונו של מאו עדיין השפיע על עולם האקדמיה.

יחד עם זאת, בהשוואה לתקופה המאוואיסטית, פרסום מאמר כלשהו על הומוסקסואליות היווה פריצת דרך של ממש. מנתוני מאגר המאמרים הסיניים CNKI עולה כי עד לשנת 1980 לא פורסם אפילו מאמר אחד שעסק ביחסים חד-מיניים בין גברים או נשים.¹⁶⁶ בהתחשב בדממה האקדמית, שנשמרה במשך שלושה עשורים, מ-1949 ועד 1979, כל מאמר שעסק בהומוסקסואליות היווה שינוי משמעותי. אם לבחון את כמות המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות בהמשך שנות ה-80, ניתן להגדיר את הפרסומים הבודדים מתחילת העשור כפורצי דרך בתחום. בשנת 1983 התפרסמו בסין 15 מאמרים שנגעו להומוסקסואליות. ב-1984 פורסמו כבר 27 מאמרים, וב-1985 הגיע מספרם ל-51. בשנים הבאות נמשכה מגמת העלייה בכמות הפרסומים שדנו בהומוסקסואליות, ומספרם עמד מדי שנה על עשרות מאמרים (כ-90-100 מאמרים בשנה במרבית המקרים). בשנים 1992-1993 חלה ירידה במספר המאמרים שעסקו בנושא (64 ו-79 מאמרים, בהתאמה), אולם אפילו מספרים אלה, הנמוכים

¹⁶⁶ ב-1962 פורסם מאמר שעסק בהשפעות של הידבקות בחיידק מסויים אצל יונקים, ומאמר זה תיעד תצפית של התנהגות הומוסקסואלית אצל חלק מהיונקים.

במעט מנתוני השנים הקודמות, גבוהים עשרות מונים מהמחקרים הבודדים שראו אור בתחילת שנות ה-80. מאחורי המספרים היבשים הללו עומדת תפנית גדולה. העובדה שבתוך שנים בודדות זינק מספר הפרסומים השנתיים של מאמרים שדנו בנושא מסוים מאפס לכמה עשרות מעידה על עניין אקדמי גובר. תופעת ההומוסקסואליות, שדבר קיומה הודחק בתקופתו של מאו, צפה מחדש אל פני השטח.

הרקע להתעניינות הגוברת בהומוסקסואליות נעוץ בהתפתחות השיח הציבורי והאקדמי אודות מין ומיניות בכלל. מדיניות הדלת הפתוחה השפיעה על הנורמות החברתיות, והחברה הסינית החלה להתנער מההגבלות שהוטלו על גילויי חיבה ומיניות בתקופת מאו, ובעיקר בתקופת מהפכת התרבות.¹⁶⁷ הנורמות החברתיות החדשות כבר לא הכתיבו הימנעות ממחוות רומנטיות ומיניות בפומבי, והדור הצעיר החל לממש ולהחזין את מיניותו. יחד עם זאת, בתקופה זו רוב בתי הספר עדיין לא קיימו שיעורי חינוך מיני. לאחר שבשנות מהפכת התרבות הפך כל דיון על מיניות למוקצה ומוחרם, נוצרה מציאות שבה המיניות עצמה החלה לפרוח, אך הידע של הציבור בתחום נותר מצומצם. למצב זה היו מספר תוצאות לא רצויות: בסוף שנות ה-70 ובתחילת שנות ה-80 חלה עלייה מתמדת במספרם של הריונות בקרב נערות, פשעי מין שבוצעו על ידי קטינים, והידבקות במחלות מין.¹⁶⁸

משהוסר התיוג שלה כ"אויבת המהפכה" הפכה המיניות לנושא שיחה נפוץ בקרב הציבור.¹⁶⁹ שיפור חיי המין הפך לשאיפה לגיטימית, ואף יותר מכך, היכולת לממש תשוקות מיניות הפכה להיות זכות שיש להגן עליה.¹⁷⁰ התחושה הרווחת הייתה שאין כל רע בהגשמת מאווים מיניים, אולם החופש לשפר את חיי המין הוגבל בשל היעדר ידע על הנושא. הפער בין הלגיטימציה למימוש התשוקה ובין חוסר הידע הנדרש לשם הגשמתה יצר ביקוש הולך וגובר בקרב הציבור הסיני למידע על מין ומיניות. אנשי אקדמיה בולטים קראו להחלת שיעורי חינוך מיני בבתי הספר,¹⁷¹ חוברות הדרכה על מיניות נחטפו מן המדפים,¹⁷² ובעיות במיניות, דוגמת אין-אונות, זכו לתשומת לב הולכת וגוברת. ב-1983 נפתחו המרפאות הראשונות שטיפלו באימפוטנציה, והפכו במהרה לחזון נפרץ ברחבי סין.¹⁷³ בנוסף, דיונים אודות טיפולים באימפוטנציה שודרו בתוכניות טלוויזיה ורדיו, דבר שלא התקבל על הדעת בעשור הקודם.¹⁷⁴ העיסוק הרפואי והציבורי בחיי המין עמד בניגוד גמור לדממה שרווחה בשנות ה-70.

בשנת 1985 פרסם הסקסולוג רואן פ'נג-פ'ו (Ruan Fangfu) את "חוברת מידע על מין" (Xing zhishi shouce). באותה שנה פרסם הסקסולוג וו ג'יה-פינג (Wu Jieping) את "רפואה של המין" (Xing yixue).

¹⁶⁷ Ruan and Matsumura, *Sex in China*, pp. 161, 164.

¹⁶⁸ Ibid., p. 174.

¹⁶⁹ Zhang, *China's Sexual Revolution*, p.107.

¹⁷⁰ Ibid., p. 135.

¹⁷¹ Ruan, *Sex in China*, p. 174.

¹⁷² Ibid.

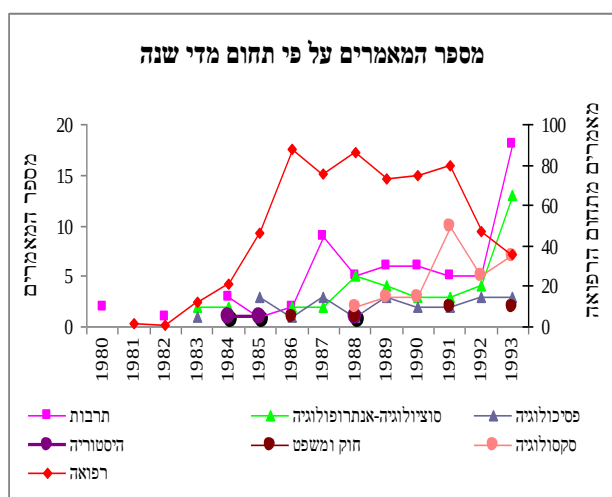
¹⁷³ Zhang, "The Birth of Nanke," pp. 492-493.

¹⁷⁴ Zhang, "China's Sexual Revolution," p. 117.

פרסומים אלה ייסדו את תחום הסקסולוגיה בסין, והעניקו זווית רפואית לשיח הציבורי והאקדמי על מין ומיניות. תחום הסקסולוגיה זכה לעניין רב מצד הציבור, הן בשל הרצון לשפר את חיי המין, אך גם מתוך סקרנות לדעת יותר על תופעות מיניות שונות.¹⁷⁵ ב-1988 השתתפו 120 סטודנטים מהאוניברסיטה העממית של סין (China's People University) במה שהיה לקורס הסקסולוגיה הראשון בסין. הקורס, שנקרא "סדנת הכשרה למדעי הסקסולוגיה", נמשך שבועיים בלבד, והתוכן שלו הועבר על ידי 17 פרופסורים.¹⁷⁶ קורס זה היה סימן נוסף למתן הגושפנקא לחקר תופעות מיניות, לרבות הומוסקסואליות.

פתולוגיה וסקסולוגיה – הסוגיות שעמדו במרכז השיח על הומוסקסואליות

על מנת להבין איזה היבט בתופעת ההומוסקסואליות עניין את האקדמאים הסיניים יש לשים לב לתחומי המחקר שבמסגרתם נבחנה התופעה. לשם כך מיינתי את המאמרים לפי התחום האקדמי שבמסגרתו נכתבו (רפואה, פסיכולוגיה וכו'. מחקרים שעסקו בקולנוע, ספרות, תיאטרון, טלוויזיה וספורט סיווגתי תחת קטגוריית תרבות. מחקרים שהתמקדו בהומוסקסואליות בתור תופעה בפני עצמה שייכתי לתחום הסקסולוגיה). להלן תוצאות הסיווג:

בשנים 1982-1980, שבהן פורסמו בסך הכול שישה מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות, קיימת חלוקה שווה בין תחום הרפואה ותחום התרבות: שני המאמרים שראו אור ב-1980 השתייכו לתחום התרבות,¹⁷⁷ ב-1981 התפרסמו שני מחקרים רפואיים,¹⁷⁸ וב-1982 פורסם מאמר אחד מתחום התרבות,¹⁷⁹ ומאמר אחד מתחום הרפואה.¹⁸⁰

החל משנת 1983 ואילך גברה הדומיננטיות של תחום הרפואה כתחום שממנו יצאו רוב המחקרים שעסקו בהומוסקסואליות. עד לשנת 1986 טיפס אחוז המאמרים מתחום הרפואה ל-94%. המאמרים הבודדים שלא עסקו

¹⁷⁵ Pan Suiming and Huang Yingying, "The Rise of Rights and Pleasure: Towards a Diversity of Sexuality and Gender," in Zhang Kaining [Ed.], *Sexual and Reproductive Health in China: Reorienting Concepts and Methodology* (Koninklijke Brill, Leiden, 2011), p. 237.

¹⁷⁶ Ruan, "Sex in China," pp. 175-176.

¹⁷⁷ Lin Shuwu, "Yinyu (heihua) cidian," *Guowai yuyanxue* (Feb., 1980)
Wang Qijian, "Shouyao mubiao shi duchuang: Allen Poe gushi fengge guankuai," *Waiquo wenxue yanjiu* (Apr., 1980).

¹⁷⁸ Gao Lingtai, "Bu tong zhongzu he bu tong linchuang guocheng de HBsAg Xiedaizhe ABeAg he anti-Hbe de biao xian xingshi," *Yishui yizhuan xuebao* (Jan., 1981);

Zhang Zhilun, "Renlei wanqu xijunbing de suzhu," *Guowai yixue (Weishengwuxue fence)* (Apr., 1981).

¹⁷⁹ "Richard Brooks: Shiming, Xiaoshuo bu shi dianying," *Shijie dianying* (Jan., 1982).

¹⁸⁰ Peng Xiaochu, "Yixing ganyan de yufang jiezong," *Guowai yixue (Neikexue fence)* (Sep., 1982).

ברפואה היו קשורים לתרבות, פסיכולוגיה, סוציולוגיה-אנתרופולוגיה, היסטוריה, וחוק ומשפט. הדומיננטיות של תחום הרפואה בשיח על הומוסקסואליות עשויה הייתה לנבוע מהדומיננטיות של תחומי המדעים המדויקים באקדמיה הסינית בכלל במחצית הראשונה של שנות ה-80. תחומי המדעים המדויקים, ובכללם גם תחום הרפואה, זכו לעדיפות על פני מדעי הרוח והחברה בהתאם לקווי המדיניות שהנהיג השלטון עוד בשנות ה-60, בהשפעת התכנון הסובייטי.¹⁸¹ בהתאם לכך, ייתכן כי חוקרים מתחום הרפואה זכו ליותר מימון ותמיכה בביצוע מחקרים מעמיתיהם במדעי הרוח, ומכאן הדומיננטיות של פרסומים מתחום זה.

בחינה מדוקדקת יותר של המאמרים מתחום הרפואה מראה כי בשלב הראשון להתחדשות השיח על הומוסקסואליות, כמעט כל המחקרים מתחום הרפואה שדנו בתופעה עשו זאת בהקשר של מחלות המועברות באמצעות קיום יחסי מין, כמו איידס,¹⁸² צהבת נגיפית מסוגים B ו-C,¹⁸³ וג'יארידיאזיס,¹⁸⁴ או מחלות המתפרצות כאשר המערכת החיסונית חלשה, (כפי שקורה אצל חולי איידס), כמו לויקמיה של תאי T,¹⁸⁵ לימפומה¹⁸⁶ וסרקומת קפוזי.¹⁸⁷ באותה תקופה, בשל שכיחות גבוהה של יחסי מין לא מוגנים וריבוי פרטנרים בקרב קהילת ההומוסקסואלים, גבר הסיכון של חברי קהילה זו להידבק במחלות אלה. מצב זה יכול להסביר מדוע מאמרים רבים כל כך מתחום הרפואה עסקו בתופעת ההומוסקסואליות בהקשר של אותן מחלות.

יחד עם זאת, כמעט שלא מצאתי מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות מהפן הרפואי ולא דנו במחלות. מחקר של גורמים גנטיים האחראים לנטייה מינית זו כמעט ולא עמד במרכזם של המחקרים שפורסמו באקדמיה הסינית, זאת בניגוד, לדוגמא, לאקדמיה במערב אירופה וארצות הברית, שם עסקו חוקרים בתיאוריית "הגן ההומוסקסואלי" עוד מהמאה ה-19, וביתר שאת גם במאה ה-20.¹⁸⁸ נראה כי החוקרים הסינים העדיפו לבחון הומוסקסואליות רק כאשר המניעים לכך היו תועלת לשלטון או לציבור (מניעת מחלות), אך לא מתוך עניין כלפי התופעה עצמה. גם כאן ניתן לשער כי הדה-לגיטימציה שדבקה בהומוסקסואליות בתקופת מאו השפיעה על החוקרים וגרמה להם להימנע מהבעת עניין גרידא בתופעה שנויה במחלוקת מעין זו. יש להתייחס כאן לתיאוריה של פוקו בדבר עיצוב המידע על ידי מוקדי הכוח המנהלים אותו: הממסד הרפואי דן בהומוסקסואליות בהקשר הפתולוגי בלבד, ומשנה

¹⁸¹ Hayhoe, "China's Higher Curricular Reform," pp. 208, 220.

¹⁸² מופיעה באותיות הלועזיות AIDS, בסימניות סיניות תחת השם *àizībīng*, או כ"תסמונת הכשל החיסוני הנרכש" *huòdéxìng*.
miǎnyì quēxiàn zōnghézhēng

¹⁸³ *yí xíng bìngdùxìng gānyán* או בקיצור *yí xíng gānyán*

¹⁸⁴ *gudichong bìng*

¹⁸⁵ *rénlèi T xìbāo báixuèbìng*

¹⁸⁶ מופיעה כ-HTLV או באותיות הסיניות *línbā liú*

¹⁸⁷ מופיעה כ-Kaposi או באותיות הסיניות *kābōxī ròuliú*

¹⁸⁸ Richard C. Pillard, "The Search for A Genetic Influence on Sexual Orientation," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1997), pp. 230-231.

לשנה התגברה הדומיננטיות של הפן הרפואי בשיח האקדמי על התופעה, ואיתה גם תיוג תופעת ההומוסקסואליות ככזו הקשורה למחלות.

המגמה השנייה שעולה מסקירת תחומי המחקר שבמסגרתם נבחנה הומוסקסואליות היא שמאז המחצית השנייה של שנות ה-80 ואילך גברה נוכחותם של תחומי מחקר שאינם קשורים לרפואה. מבין כלל המאמרים שנגעו להומוסקסואליות מדי שנה, חלקם של המאמרים הקשורים לרפואה הגיע לשיא בשנת 1986, אולם משנה זו ועד ל-1993 נרשמה ירידה עקבית במדד זה. בהשפעת "קדחת התרבות" של המחצית השנייה של שנות ה-80, חלה עלייה בפרסומים על הומוסקסואליות בתחומי מדעי הרוח והחברה. גם לפני "קדחת התרבות" פורסמו מאמרים שבחנו הומוסקסואליות בהקשר של תרבות, סוציולוגיה-אנתרופולוגיה, פסיכולוגיה, היסטוריה, חוק ומשפט, אולם בכמות מזערית. כמו כן, נוסף גם תחום חדש לשיח – סקסולוגיה. כיצד ניתן להסביר את התעניינותם הגוברת של חוקרים שלא מתחום הרפואה בתופעת ההומוסקסואליות?

הסבר אחד הוא השינויים שהמשיכו להתחולל בעולם האקדמי. הרפורמה שאימץ השלטון בשנת 1985 עבור מערך החינוך הגבוה של סין הגדירה את מטרתה "לאפשר למוסדות להשכלה גבוהה להתאים את היוזמות והיכולות שלהם לצרכי הפיתוח הכלכלי והחברתי". כלומר, השלטון רצה להכפיף את מוסדות הלימוד לדרישות השוק. משמעות הדברים היא מתן אוטונומיה גדולה יותר למוסדות האקדמיים.¹⁸⁹ אין בכך כדי לטעון כי המוסדות היו משוחררים לחלוטין מקריטריונים שהציב השלטון לתכני הלימוד. תכני הלימוד של תוכניות לימודים קצרות טווח נדרשו לאישור של משרד החינוך ברמה המוניציפאלית, ותוכניות לימוד של תארים אקדמיים מלאים נדרשו לאישור ממשרד החינוך הארצי.¹⁹⁰ המערכת זכתה למרחב תמרון אקדמי רחב יותר, אך היא עדיין הייתה מוגבלת מבחינה פוליטית.¹⁹¹ ועדיין, הפיכת המדינה מגוף שמכתיב את התנהלות המוסדות ותכני הלימוד לגוף שמפקח עליהם בלבד הובילה לשני דברים: ראשית, היא אפשרה הרחבת חוגי לימוד על פי ביקוש ולא על פי תכנון מרכזי, כלומר, היא אפשרה צמיחה גם במדעי הרוח והחברה, שעד אז נדחקו לטובת המדעים המדויקים. שנית, היא אפשרה את כניסתם של תכנים חדשים לתוכניות הלימודים, כמו תיאוריות חברתיות וכלכליות שלא נלמדו עד אז בסין, שכן הפיקוח הממשלתי בתקופת מאו לא התיר זאת.¹⁹² לכל אלה יש להוסיף את "קדחת התרבות", שהביאה לצמיחה בתחומי הרוח והחברה. נראה כי שני השינויים הללו – גמישות גוברת של המערכת האקדמית ופריחה אינטלקטואלית – אפשרו את התעוררות השיח על הומוסקסואליות גם במדעי הרוח והחברה.

¹⁸⁹ Hayhoe, "China's Higher Curricular Reform," p. 221.

¹⁹⁰ Ibid., pp. 227, 230.

¹⁹¹ Yang et al., "Dancing in a Cage," p. 588.

¹⁹² David S. G. Goodman, "Review Article: Political Change in China – Power, Policy and Process," *British Journal of Political Science*, Vol. 19, No. 3 (Jul., 1989), p. 425.

מעבר לכך, התפתחות תחום הסקסולוגיה תרם אף הוא לחקר התופעה המינית המדוברת. עד לשנת 1985, אף אחד מהמאמרים שעסקו בהומוסקסואליות לא בחן את התופעה מהפן המיני שלה. מצב זה השתנה במחצית השנייה של שנות ה-80, כשיותר ויותר פרסומים עסקו במאפיינים המיניים והרגשיים של הומוסקסואלים. כפי שראינו, במחצית השנייה של שנות ה-80 גברה ההתעניינות במין ובמיניות, וחקר הסקסולוגיה באקדמיה הסינית התגבש. סביר להניח כי ריבוי הפרסומים העוסקים בהומוסקסואליות כתופעה בפני עצמה קשור קשר הדוק לצמיחת השיח על מיניות בכלל בתקופה זו.

גורם נוסף שיכול להסביר את העלייה בשיעור הפרסומים שעסקו בהומוסקסואליות בתחומים שאינם רפואה הוא מספר הסטודנטים שנסעו ללימודים מחוץ לסין.¹⁹³ מספרים הולכים וגדלים של סטודנטים נסעו מעבר לים לצרכי לימודים, לרוב בארצות הברית או במערב אירופה,¹⁹⁴ מדינות שבהן השיגו הארגונים הגאים שיפור במעמד הקהילה הגאה וביחס החברה והשלטון אליה. קרוב לוודאי שהסטודנטים הסינים התוודעו ליחס שונה להומוסקסואליות מזה שהיה מוכר להם בסין, אם לא דרך תכני הלימוד אז לכל הפחות דרך החשיפה התרבותית שחוו במדינות אלה. סטודנטים סינים שלמדו בחו"ל וחזרו לסין היוו גשר לתיאוריות וגישות חדשות בתחומי מחקר רבים, וככל הנראה הם היוו גשר כזה גם בכל הנוגע ליחס המחקרי כלפי הומוסקסואליות. עוד על החשיפה לארצות הברית ומערב אירופה בהמשך הפרק.

תפישת האקדמיה את תופעת ההומוסקסואליות בעידן הרפורמות – מגמות של המשך

בשלב זה עלינו לשאול כיצד תפשה האקדמיה את תופעת ההומוסקסואליות. כדי לענות על שאלה זאת בחרתי מדגם מייצג של מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות וראו אור בתקופה בה עוסק פרק זה. בבחירת המאמרים שניתחתי ניסיתי לוודא שיהיה ייצוג לכל התקופה האמורה, תוך התחשבות בעלייה החדה בכמות הפרסומים לקראת סוף שנות ה-80 ותחילת שנות ה-90. כמו כן, השתדלתי לבחור מאמרים ממגוון תחומי המחקר.

בבואנו לנתח מאמרים אלה עלינו לזכור כיצד נתפשה הומוסקסואליות על ידי האינטלקטואלים הסינים טרם תקופת הרפורמות. ידוע לנו כי בתחילת המאה ה-20 אימצו אינטלקטואלים סינים את רעיון "הזהות המינית", וכי עד לעליית הקומוניסטים ב-1949 התקיים דיון שנגע להומוסקסואליות ולהשפעותיה על החברה. הויכוח, שהתנהל בין מי שסברו כי הומוסקסואליות צופנת ביטוי לחברות עמוקה לבין אלה שטענו כי היא מחלישה את

¹⁹³ Mei Li and Qiongqiong Chen, "Globalization, Internationalization and the World-class University Movement: The China Experience," in Roger King, Simon Marginson and Rajani Naidoo [Eds.], *Handbook on Globalization and Higher Education* (Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2011), p. 242.

¹⁹⁴ Linqing Yao, *The Chinese Overseas Students: An Overview of the Flows Change*, Paper presented at the 12th Biennial Conference of Australian Population Association. Population and Society: Issues, Research, Policy (Sep., 2004).

האומה הסינית, הסתיים בשנת 1949, עם כינונה של סין העממית, שנשלטה על ידי המפלגה הקומוניסטית בהנהגת מאו. בהשפעת ברית המועצות, הומוסקסואליות הוגדרה כמנוגדת לערכים הקומוניסטיים וכפגע חברתי, ובזאת תם הדיון – אקדמי וציבורי כאחד – אודות הומוסקסואליות.

משהשתנו הנורמות המיניות בתקופת הרפורמות, ומשנפתח מחדש הדיון על הומוסקסואליות, ניתנה הבמה לביטוי מגוון דעות ותיאוריות על התופעה, אולם ניתוח המאמרים יראה כי הטון המרכזי של השיח האקדמי בסין הוסיף להציג עמדות שהשתרשו בתקופה המאוואיסטית, ובמידה ניכרת גם בתקופה הרפובליקנית והקיסרית. גישות שרווחו במדינות זרות היוו נקודה להשוואה, אך לא הביאו לצמיחתן של תפישות חדשות הנוגעות להומוסקסואליות.

הומוסקסואליות כסטייה של הטבע

רוב הכותבים שאת מאמריהם בחנתי תייגו את התופעה כ"לא נורמאלית" (Yichang) או כ"סטייה מינית" (Xing biantai). כך, למשל, במאמר "פסיכולוגיה והתנהגות של מיניות הפוכה אצל צעירים", שפורסם ב-1985: "[...] יש גם אנשים שיכולים להפגין התנהגות לא נורמלית, כלומר להיקשר לבני אותו המין. [...] זוהי הומוסקסואליות".¹⁹⁵ במאמר "עודדו את אנשי אולימפיאדת ההומוסקסואלים", שפורסם ב-1987, סוקר הכותב¹⁹⁶ את מאבקו של טום ואדל האמריקאי לייסד אולימפיאדה לקהילה הלהט"בית, ומציין כי "[ואדל] ניסה לגרום לחברה להבין ולקבל את ההתנהגות הלא נורמאלית מסוג זה של ההומוסקסואליות".¹⁹⁷ המאמר "סוגי סטיות מיניות" פורסם בשנת 1993 וגם כותב המאמר הזה מגדיר הומוסקסואליות כ"לא נורמאלית" וכ"סטייה מינית".¹⁹⁸

הגדרת התופעה כחריגה וכסטייה עולה בקנה אחד עם רעיונותיו של הרופא והסקסולוג הבריטי בן המאה ה-19, הוואלוק אליס, שכתביו השפיעו רבות על השיח האינטלקטואלי בנושא בתחילת המאה ה-20. כמו כן, הגדרת התופעה כסטייה מתאימה לגישתה של ברית המועצות להומוסקסואליות.¹⁹⁹ תפישות שהשתרשו בתקופה הרפובליקנית והמאוואיסטית עיצבו את השקפת עולמם של אנשי האקדמיה הסינים גם בתחילת תקופת הרפורמות. החוקרים הסינים אמנם עסקו בתופעה, בניגוד לתקופה המאוואיסטית, אבל הם עשו זאת תוך תיוג של התופעה כנגע רע.

¹⁹⁵ Dong Cao, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," *Shanghai qingshaonian yanjiu* (Nov., 1985), p. 12.

כתב העת יוצא לאור בשאנגחאי בחסות "מכון המחקר לנוער של האקדמיה למדעי החברה של שאנגחאי".

¹⁹⁶ או הכותבת. במאמר זה ובמאמרים הבאים, במידה ומין הכותב לא ידוע לי אתייחס אליו כאל גבר.

¹⁹⁷ Liu Dong, "Guzao 'Tongxinglian aoyunhui' de ren," *Dangdai tiyu* (Dec., 1987), p. 38;

כתב העת יוצא לאור בעיר חרבין בחסות "המגזין לספורט מודרני".

¹⁹⁸ Huang Pingzhi, "Xing biantai zhongzhong," *Yixue wenxuan* (Feb., 1993), p. 64;

כתב העת יוצא לאור במחוז האוטונומי גואנגשי שבדרום המדינה, בחסות "מכון המחקר למידע רפואי של גואנגשי".

¹⁹⁹ Healey, *Homosexual Desire*, pp. 182-183.

במאמרים שבחנתי, לעיתים קרובות התייחסו החוקרים הסינים לתופעת ההומוסקסואליות כעניין התנהגותי, כלומר לא כמאפיין מולד של האדם, אלא כמשהו שנוסף לזהותו במהלך חייו, ואשר ניתן לשנותו. כך, למשל, במאמר "מיניות הפוכה אצל צעירים" מ-1985: "ישנם בני משפחה ינקות גדלו בסביבה נשית. אפילו המורים מתייחסים אליהם כאל בנות [...] יש גם בני עדינים שראש המשפחה, מסיבותיו הוא, נותן להם בגדים של ילדות".²⁰⁰ על פי מאמר זה, חיים בסביבה נשית וטיפוח סממנים חיצוניים נשיים מטים את ההתפתחות הפסיכולוגית הטבעית ומביאים לעיצוב מוטיב נשי בזהותם של הבנים. כלומר, החלק ה"נשי" שקובע את זהותם המינית של ההומוסקסואלים אינו מולד, אלא מתפתח עם הזמן. המאמר ממשיך ומציין כי "גילם [של ההומוסקסואלים] יכול לנוע מ-14 או 15 ועד ללמעלה מ-30". כלומר, הכותב תוחם את התופעה לגיל מסויים. גילאי העשרה עד שנות ה-30 נחשבים לתקופות בחייהם של נערים וגברים שבהן רמת ההורמונים מגיעה לשיאה, ואיתה גם תדירות ועוצמת התשוקות המיניות. התופעה, כך עולה מהמאמר, חולפת עם הגיל. דבר זה מחזק את הטענה כי הכותב תופש את הנטייה המינית המדוברת כעניין התנהגותי.

המאמר "מחלת האהבה" המסוכנת" משנת 1985 עסק באידס. כותב המאמר מציין כי "[בארצות הברית ובאנגליה] הומוסקסואליות הפכה להיות אופנתית".²⁰¹ דברים דומים נכתבו ב-1911, וצינו כי יחסי מין בין בנות הפכו לאופנה בבתי הספר ביופן.²⁰² אופנה, מטבעה, באה וחולפת עם הזמן, ועל כן ההתייחסות להומוסקסואליות כאל "אופנתית" מעידה כי גם כותב המאמר הזה רואה בהומוסקסואליות דבר שמאמצים לפי צו השעה, ולא חלק אינטגרלי ומולד באישיותו של האדם.

במאמר "היסטוריה של ההומוסקסואליות ומחלות מין בסין", שפורסם ב-1991, מציין כותב המאמר מספר סיבות לקיומה של ההומוסקסואליות במדינה: ראשית, הוא טוען, לאורך התקופה הקיסרית, הייתה הפרדה בין גברים ונשים בחיי היומיום ובמפגשים חברתיים. הפרדה זו קירבה בין הגברים והביאה אותם להעדיף את חברתם (ומיטתם) של גברים אחרים. שנית, לדברי הכותב, קיסרי סין העניקו משרות בכירות למי שהתאפיינו ב"ריקנות נפשית" (Jingshen Kongxu). אלה חיפשו להם גירויים חדשים, ולכן התנסו ביחסי מין עם גברים. ולבסוף, לאורך השנים, מסביר הכותב, התפתחה התופעה מכיוון שלא היה כל ניסיון משמעותי לבער אותה.²⁰³ הסבריו של

²⁰⁰ Dong, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," p. 12.

²⁰¹ Han Suyin, "Kepa de Aizhibing," *Shijie bolan* (Aug., 1985), p. 9;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "ידע עולמי – מוציאים לאור".

²⁰² Sang, "Translating Homosexuality," p. 284.

²⁰³ Li Xingmin, "Tongxinglian zai woguo de lishi he xingbing chuanbo de guanyu," *Zhongguo shehui yixue* (May, 1991), p. 10;

הכותב מלמדים כי הוא סבור שאין כאן נטייה מולדת שהייתה קובעת את התנהגותו של האדם בכל מקרה, אלא התנהגות שנובעת מתנאי הסביבה.

המאמר "יין ויאנג, עולם הפוך: סקר על הומוסקסואליות ברחובות שאנגחאי" התפרסם ב-1990. כותב המאמר מתאר כיצד הומוסקסואלים "צדים" גברים ברגעי חולשתם:

"מי שחוו אהבה נכזבת, הפסידו בהימורים, הסתכסכו עם משפחתם, כאלה המשוטטים בלילה מוטרדים מהבעיות בעבודתם, אלה הופכים מושא לפיתוי מצד ההומוסקסואלים. [...] מי שיש לו כישרון לכך 'תופס' מדי יום את אותן 'תרנגולות צעירות' שלפני כן לא היו להם רגשות הומוסקסואליים".²⁰⁴

כלומר, עצם ההתרועעות עם הומוסקסואלים, והמעורבות הנרמזת ביחסים הומוסקסואליים, הם הגורם להומוסקסואליות אצל הגברים שהתפתו, שעד אז לא אפיינה אותם. הכותב מונה את הגורמים העשויים להוביל לנטייה הומוסקסואלית: "כרומוזום לא רגיל המתמקד בבלוטות ההורמונים, אימא חזקה ואב חלש, בית שבו חינוך לקוי, ושאר גורמים שיכולים לפתות להומוסקסואליות, בעיקר אופנה והשפעות טרנדיות".²⁰⁵ בניגוד לשאר הכותבים, הכותב כן מציין כי יתכן שגורם גנטי מולד הוא המקור לפיתוח נטייה הומוסקסואלית, אולם גם במאמר זה, לצד הגורם מולד מופיעים גם גורמים סביבתיים. תפישה דומה צמחה ברוסיה הקומוניסטית בשנות ה-20: פסיכיאטרים צידדו בתיאוריה על פיה הומוסקסואליות זקוקה למרכיב גנטי, אך התפתחותה לכדי נטייה מינית מגובשת מצריכה תנאים סביבתיים מסויימים.²⁰⁶ כמו כן, הסברה כי "אימא חזקה ואב חלש" תורמים לעיצוב נטייה הומוסקסואלית מתאימה לתיאוריות של פרויד, על פיהן אב שאינו משמש מודל גברי לחיקוי (כלומר, שאינו חזק ודומיננטי) מביא לכך שהילד יזדהה עם האם, ויפתח תכונות "נשיות".

בעוד שרוב השיח האירופאי-אמריקאי על הומוסקסואליות, שצמח מאז המאה ה-19 ועד ימינו, גורס כי המקור להומוסקסואליות הוא ביולוגי,²⁰⁷ התפישה המשתקפת מן המאמרים הסיניים מציגה את הנטייה המינית הזו כעניין התנהגותי, אשר עשוי לחלוף עם הגיל, או בעזרת חינוך וטיפול מסוימים.

זו לא גברת, זה אדון

רבים מהמאמרים מייחסים להומוסקסואלים מאפייני מגדר נשיים. דבורה סאנג מציינת כי בתקופת הרפורמות התחדש העיסוק בניגודים הכמעט בינאריים שבין גברים ונשים, אולי כתגובת נגד לטשטוש הנשיות

כתב העת יוצא לאור בעיר ש'י-אן בחסות אוניברסיטת ש'י-אן למדעי הרפואה.
²⁰⁴ Ji Xiaoxiong, "Yinyang dao zhi de shijie: Shanghai jietou tongxinglian diaocha," *Shehui* (Aug., 1990), p. 22; כתב העת יוצא לאור בעיר שאנגחאי, בחסות אוניברסיטת שאנגחאי.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Healey, *Homosexual Desire*, pp. 138-139.

²⁰⁷ Pillard, "A Genetic Influence," pp. 230-231.

שקידם השלטון בתקופת מאו.²⁰⁸ התפישה בדבר ניגוד המאפיינים המגדריים מוצאת ביטוי בחלק מהמאמרים שמחבריהם סבורים כי פגיעה בסממנים "גבריים" תגרום לבלבול מגדרי והומוסקסואליות. כך, במאמר "מיניות הפוכה אצל צעירים" שבו נטען כי הורים שמטפחים מאפיינים נשיים אצל בניהם מביאים לכך שבניהם יהפכו להומוסקסואלים. המאמר אף מציין כי הומוסקסואל הממלא תפקיד פאסיבי במהלך קיום יחסי המין מתאפיין בלבוש והתנהגות של אישה.²⁰⁹ תפישה זו מתאימה לפרשנות הניאו-קונפוציאנית לחלוקת היין והיאנג, על פיה בעת קיום יחסים האישה היא הנחדרת. כמו כן, היא עולה בקנה אחד עם תיאוריות על מיניות "נכונה" שהשתרשו בסין הרפובליקנית ודגלו בהטרוסקסואליות.

גם המאמר "יין ויאנג, עולם הפוך" מותח קו בין נשיות והומוסקסואליות:

"הם מנפחים את החוזה ומבליטים את הישבן, הולכים ומנענעים את מותניהם. בעונת החורף הם אוהבים להסתפר תספורת נשית קצרה [...] מרחוק הם נראים כמו הסטודנטיות בסרט 'הרביעי במאי'. [...] [הם] חומקים מהבית בשעה מוקדמת ומחפשים מקום מבודד שבו יוכלו להחליף לחצאית ולחזייה מלאה ספוג שהחביאו".²¹⁰

גם כאן הכותב מבטא תפישה על פיה קיים חילוף בתפקיד ובמאפיינים המגדריים אצל הומוסקסואלים. כמו במאמר הקודם, גם כאן יש ביטוי לתפישות שמקורן בניאו-קונפוציאניזם ובתקופה הרפובליקנית. על פי תפישות אלה, לכל מגדר תפקיד ומאפיינים משלו, גם במהלך קיום יחסי מין. בהתאם לכך, מי שמתנהג כאישה, כלומר מקיים יחסי מין עם גברים, גם יתאפיין בסממנים נשיים.

לרפא הומוסקסואליות

מא ג'ינג-וו, שניתח את יחס מוסדות השלטון בסין להומוסקסואליות לאורך המאה ה-20, מציין כי ההתייחסות להומוסקסואליות עד לתחילת שנות ה-2000 הייתה כאל בעיה התנהגותית.²¹¹ ואכן, אחדים מן מהמאמרים שנבדקו מציעים "לתקן" התנהגות הומוסקסואלית. במאמר "יין ויאנג, עולם הפוך" נכתב כי "לאחר שמגיעים לגיל מסויים, 55% מההומוסקסואלים יכולים לעצב עצמם מחדש. כמובן שמלבד הפנמה עצמית של האמת, הדבר דורש גם התאמה של תנאי הסביבה".²¹² הומוסקסואליות מוצגת כאן בתור מאפיין שניתן לשנות, והשינוי טמון במודעות למיניות "נכונה". הטענה כי ניתן "לרפא" הומוסקסואליות מופיעה גם במאמר "מיניות הפוכה אצל

²⁰⁸ Sang, *The Emerging Lesbian*, p. 27.

²⁰⁹ Dong, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," p. 12.

²¹⁰ Ji, "Yinyang daozi de shijie," p. 22.

²¹¹ Ma, "From Long Yang and Dui Shi to Tongzhi," p. 128.

Ji, "Yinyang daozi de shijie," p. 24.

צעירים" שבו נכתב כי הומוסקסואלים: "אינם חייבים לחוות חרדות לבדם. [...] נדרשת רק פסיכותרפיה פשוטה שתטפל ותטה את המצב הפסיכולוגי והתשוקה הלא נורמאליים האלה".²¹³

ההתייחסות להומוסקסואליות כאל עניין התנהגותי, באה לידי ביטוי גם בשיטות ה"תיקון" שמציעים המאמרים, שמתמקדות בעיקר בחינוך. כותב המאמר "מיניות הפוכה אצל צעירים" מציע את דרכי הטיפול הבאות: "קודם נותנים לצעיר הדרכה כללית על פסיכולוגיה וביולוגיה, כדי שיתוודע להתנהגות ולפסיכולוגיה של אדם נורמאלי. מלבד זאת, יש לחזק את החשיבה המוסרית של הצעיר ואת כוח הרצון שלו, [...] לעודד אותו לפתח תחביבים ראויים, לגרום לו להתעניין במוזיקה, ספרות, ספורט ושאר דברים נוספים".²¹⁴

השורשים של שיטת הטיפול המוצעת כאן נעוצים בסין המסורתית, במושג "טיפוח עצמי" (Xiushen). מושג זה הוזכר לאורך השנים על ידי הוגים קונפוציאניים, דאואיסטים ובודהיסטים, והוא עוסק בשיפור מוסריות האדם על ידי חזרה על טקסים ולימוד. מטרת הלימוד היא טיפוח התודעה כלפי מה שמוגדר כ"מוסרי" או "לא מוסרי", והעיסוק בטקסים נועד לגרום לאדם לבצע פעולות מוסריות שדרכן יהפוך לאדם טוב יותר.²¹⁵ בדומה לפרקטיקה זו, הכותב מציע לטפח את המודעות של ההומוסקסואל בנוגע למה שעליו לחוות מבחינה פיזית ורגשית. שנית, הוא מציע לעודד את ההומוסקסואל לעסוק במוזיקה, ספרות וספורט. העיסוק בפעילויות אלה, כמו הטקסים, נועד להכתיב לאדם סדר יום "מוסרי" או "חיובי". הגישה הדוגלת ב"תיקון" התנהגות האדם באמצעות מודעות מזכירה גם את טקס "הביקורת העצמית" שהיה נהוג בתקופת מאו. בטקס זה הייתה מתכנסת אסיפה וחבריה היו מתוודים על התנהגות או מחשבות לא נאותות, וביחד עם שאר חברי האסיפה מכירים בצורך לשנות זאת.²¹⁶ במאמר "סוגי סטיות מיניות", אשר מתייחס, בין השאר, גם להומוסקסואלים, מציין הכותב כי "הסובלים מסטיות מיניות [...] צריכים להיענש ולהשתקם".²¹⁷ לא נאמר כיצד אמור להתבצע אותו שיקום, אבל המטרה שמציב הכותב – לשקם את עברייני המין, ובכללם גם הומוסקסואלים, מעידה על כך שלדעתו תכונה זו היא בת תיקון.

היחס בין חברה והומוסקסואליות

הקו שאומץ במחצית הראשונה של המאה ה-20, שקשר בין התנהגות מינית "תקינה" ובין תפקוד החברה, ניכר בברור בחלק מהמאמרים שבחנתי. כך, למשל, במאמר "הומוסקסואליות – הוכחות לאופיו המושחת של ג'יה

²¹³ Dong, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," p. 13.

²¹⁴ Ibid.

²¹⁵ P. J. Ivanhoe, *Confucian Moral Self Cultivation* (Hackett Publishing, Indianapolis, 2000), p. ix.

²¹⁶ Xing Lu, *Rhetoric of the Chinese Cultural Revolution: The Impact on Chinese Thought, Culture and Communication* (University of South Carolina Press, Columbia, 2004), p. 127.

²¹⁷ Huang, "Xing biantai zhongzhong," p. 64.

באו-יו", שפורסם ב-1984. הכותב מנתח את האופי של ג'יה באו-יו (Jia Baoyu), הדמות הראשית ביצירה "חלום ההיכלות האדומים", ומייחס לו מוסר מנוון. את הניווט המוסרי הוא מוכיח על ידי ההתנהגות ההומוסקסואלית של ג'יה באו-יו. הכותב מזהיר מפני התפשטות הניווט המוסרי בחברה, ומציג את ארצות הברית בתור חברה שהניווט המוסרי פשה בה, זאת בשל נכונותם של אנשים להסכים עם אורח חיים הומוסקסואלי.²¹⁸ הכותב קושר בין "ריקנות נפשית" (Jingshen jidu kongxu) ובין מתן לגיטימציה להומוסקסואליות, ואין ספק כי בעיני הכותב הפיכת התופעה לפומבית ונפוצה מזיקה לחברה.

גם במאמר "מיניות הפוכה אצל צעירים", שנכתב כשנה מאוחר יותר, מצוין כי "התנהגות 'הומוסקסואלית' מטרידה ופוגעת בסדר הציבורי התקין [...] חלק מהסובלים מהבעיה אינם מתייחסים לגינויים מצד החברה [...] הם פוגעים בעצמם ובאחרים, מהווים השפעה רעה ומפרים את הסדר הציבורי".²¹⁹

בטענה זו מובלעת קביעה חשובה: ההתנהגות המינית של הפרט יכולה לפגוע בחברה. הקישור שעושה הכותב בין מיניות הפרט ובין הסדר החברתי עלה בשיח האינטלקטואלי בסין כבר בתחילת המאה ה-20, הודגש בתקופה הקומוניסטית, והגיע לקיצוניות חדשה בזמן מהפכת התרבות. ניכר כי עבור כותב המאמר תפישה זו עדיין שרירה וקיימת. ראוי לשים לב לחשיבות שמעניק כותב המאמר למגבלות שאדם צריך להטיל על עצמו כדי להתאים לחברה. בעידן שבו השלטון מעודד את תושבי המדינה לממש את תשוקותיהם, כותב המאמר מותח ביקורת על מי שלא מגבילים את תשוקותיהם כדי לכבד את הקודים החברתיים.

לעומת זאת, ישנם גם קולות אחרים. המאמר "אולימפיאדת ההומוסקסואלים" מ-1987 מתאר את טום ואדל, מייסד המשחקים האולימפיים עבור הקהילה הגאה, כדמות חיובית ואהודה: "וכך הלך לעולמו הספורטאי הכישרוני הזה. מותו הותיר עצב עמוק בליבם של אנשים רבים".²²⁰ גם המאמר "המדיניות האוסרת על הומוסקסואליות בצבא ארה"ב עומדת בפני מתקפה", שהתפרסם בשנת 1993, מציג גישה שונה בנוגע למקומם של הומוסקסואלים בחברה. המאמר בוחן את שינוי המדיניות האמריקאית כלפי האיסור על הומוסקסואלים ולסביות לשרת בצבא, ומציג חוות דעת מחקרית השוללת את הטענות כי הומוסקסואליות מהווה פגיעה בסדר החברתי:

²¹⁸ Ma Qin, "Tongxinglian: Jia Baoyu tuipei xingge de mingzheng," *Xinjiang shifan daxue xuebao (Shehui kexue ban)* (Feb., 1984), p. 57;

כתב העת יוצא לאור במהדורת הפילוסופיה ומדעי החברה בכתב העת של האוניברסיטה לחינוך של ש'ין-ג'יאנג

²¹⁹ Dong, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," p. 13.

²²⁰ Liu, "Guzao 'Tongxinglian aoyunhui' de ren," p. 39.

"אחד מהדוחות על תפקוד חיל הים בקליפורניה דחה את הרעיון שעל פיו הומוסקסואליות מהווה איום ביטחוני. אנשי המחקר הרפואי והפסיכולוגים סבורים כי קיומה של הומוסקסואליות בקרב החיילים [...] יכולה לקדם הבנה הדדית, הרמוניה ויחסים הדדיים, לסייע בשבירת פחדים, ולחזק את המוראל".²²¹

שני המאמרים הללו מציגים גישה הפוכה לזו שהשתרשה במחצית הראשונה של המאה ה-20 ואומצה על ידי השלטון בתקופתו של מאו, על פיה החברה נפגעת מקיומה של הומוסקסואליות. העובדה כי שני המאמרים שמציגים גישה שמקבלת הומוסקסואליות עוסקים בנעשה בארצות הברית תומכת בטענה שהמפגש עם עולם האקדמיה של ארצות הברית ואירופה חשף את אנשי האקדמיה בסין לתיאוריות וגישות חדשות בנוגע לתופעה. יתרה מכך, היא אף מעידה על כך שבשנות ה-90 (אז התפרסמו המאמרים) שימשו ארצות הברית ואירופה מודל לחיקוי עבור האינטלקטואלים הסינים, זאת בניגוד לעבר, אז הייתה ברית המועצות מודל לחיקוי.

הומוסקסואלים ומוסד הנישואים

כפי שציינתי בפרק שעבר, בסין המסורתית אחד מן הציוויים החשובים של החברה היה הולדת צאצאים. כמו כן, הזכרתי כבר כי הומוסקסואליות נוגדת את הרעיון שהתקבע בחברה הסינית בתקופה הרפובליקנית אודות יחסי הזוגיות האידיאליים, דהיינו יחסים מונוגמיים בין גבר ואישה. על רקע שתי תפישות אלה, מעניין לבחון כיצד מתארים החוקרים הסינים את השפעת התופעה על הזוגיות ומוסד הנישואים. חלק מהמאמרים מציינים כי הומוסקסואלים חשים רתיעה מפני בנות המין הנגדי. המאמרים "מיניות הפוכה אצל צעירים" ו"סוגי סטיות מיניות" מתארים את התחושות שחשים הומוסקסואלים כלפי בנות המין הנגדי כנעים בין חוסר עניין (bu gan xingqu) לבין דחייה עזה (shifen yanfan).²²² במאמר "מיניות הפוכה אצל צעירים" מצוין כי הומוסקסואליות עשויה לנבוע מתקיפה מצד בת המין הנגדי, ובמקרה כזה ההומוסקסואל עלול "לתפוש את הקשר המיני עם בת המין הנגדי ואת חיי המשפחה כאיום".²²³ המאמר "סוגי סטיות מיניות" קובע כי הומוסקסואלים, בשל העובדה שאינם יכולים לקיים קשר זוגי כרצונם אך גם לא מעוניינים בקשר זוגי עם אישה, חשים אומללים, ולא מעט מהם אף מנסים להתאבד.²²⁴ הרושם המתקבל הוא שתוצאותיה של תופעת ההומוסקסואליות הן שליליות, וכי זוגיות שאינה הטרוסקסואלית קשורה לסימפטומים שליליים (התעללות מצד אישה, ניסיונות התאבדות). ניכרת כאן ההשפעה

²²¹ Ah Xu, "Meijun zhong yanjin tongxinglian de zhengce jiang mianlin tiaozhan," *Guoji rencai jiaoliu* (Apr., 1993), p. 44;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "מחלקת המדינה למומחים זרים" ו"אגודת המחקר של סין לחילופי כישרונות בינלאומיים ופיתוח".

²²² Huang, "Xing biantai zhongzhong," p. 64.

²²³ Dong, "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," p. 12.

²²⁴ Huang, "Xing biantai zhongzhong," p. 64.

שנותרה לתפישה המסורתית כי חובה על הבן להביא ילדים לעולם, כמו גם לתפישה שהשתרשה בתקופה הרפובליקנית שקידשה זוגיות הטרוסקסואלית.

המאמר "יחסי מין של הומוסקסואלים במפגשים חברתיים בסין", שראה אור בשנת 1993, מתעד סקר שערכו כותבי המאמר, פאן סוי-מינג (Pan Suiming) ו-וּו דוֹונג-ג'יאן (Wu Zongjian), עם הומוסקסואלים. מהסקר עולה כי 23% מהמרווינים נשואים, ולחלקם אף יש ילדים. מהסקר עולה גם כי אותם נשואים נישאו והביאו ילדים לעולם בעקבות לחץ מצד המשפחה והחברה, וכי לו הדבר היה תלוי בהם היו נמנעים כליל מקשר זוגי עם אישה.²²⁵ לעומת הכותבים של שני המאמרים הראשונים, פאן ו-וּו לא מחווים דעה על תופעת ההומוסקסואליות או על השפעותיה לאורך המאמר כולו. הניטראליות של המאמר, שנכתב ב-1993, היא חריגה לעומת שאר השיח שהתקיים על הומוסקסואליות, לא רק בתקופה הנדונה בפרק זה של התחדשות השיח, אלא גם בשלב הבא, בין השנים 1994-1999. יש לשים לב כי המאמר נשען על עבודותיה של הסוציולוגית הסינית החשובה לי ין-חה (Li Yinhe), שהיא גם אחת מהפעילות הבולטות למען זכויות הקהילה הגאה בזירה האקדמית והציבורית. קבוצה זו של חוקרים שנקטו בטון לא ביקורתי כלפי הומוסקסואליות אמנם נותרו בודדים בשיח האקדמי בסין עד לסוף המאה ה-20, אולם קרוב לוודאי שעבודתם תרמה רבות לשינויי הגישה כלפי הומוסקסואליות שחלו בשנות ה-2000.

לגלות את אמריקה מחדש

השיח הציבורי בארצות הברית ידע התפתחויות חשובות בעשורים האחרונים של המאה ה-20: ב-1973 קבע איגוד הפסיכיאטרים האמריקאי כי הומוסקסואליות אינה מחלת נפש; ב-1979 פרסם צוות המחקר של ויליאם מאסטרס ווירג'יניה ג'ונסון (Masters and Johnson) את תוצאות מחקריו, שקבעו כי ניתן לשנות נטיות מיניות הומוסקסואליות;²²⁶ בשנות ה-80 התפשטה בעולם מגיפת האיידס ובמשך שנים ארוכות נקשרה להומוסקסואליות.²²⁷ יעיד על כך המונח הראשוני שניתן לתסמונת: "כשל חיסוני הקשור להומוסקסואליות" (GRID – Gay-Related Immune Deficiency); וב-1993 בוטל האיסור על הומוסקסואלים לשרת בצבא ארצות הברית תחת המדיניות "אל תשאל, אל תגלה" (Don't ask don't tell). השיח האקדמי בסין לא אימץ את הטענות שרווחו בשיח האמריקאי על הומוסקסואליות, אולם הוא בהחלט התייחס אליהן.

²²⁵ Pan Suiming and Wu Zongjian, "Zhongguo nantongxinglian shejiao zhong de xing guanxi," *Qingnian yanjiu* (Dec., 1993), p. 32;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "המכון לסוציולוגיה של האקדמיה הסינית למדעי החברה".

²²⁶ Janice Irvine, *Disorders of Desire: Sexuality and Gender in Modern American Sexology* (Temple University Press, Philadelphia, 2005), p. 201.

²²⁷ Jennifer Terry, "The Seductive Power of Science," in Vernon A. Rosario [Ed.], *Science and Homosexualities* (Routledge, New York, 1996), pp. 284-285.

המאמר "הומוסקסואליות כתופעה לא מקובלת בסין", התפרסם ב-1989 והתייחס לצמיחת הארגונים הגאים בארצות הברית ולהחלטתה של אגודת הפסיכיאטרים האמריקאית משנת 1973 שלא להגדיר הומוסקסואליות כמחלת נפש.²²⁸ המאמר "יין ויאנג, עולם הפוך" ציין הערכות לגבי מספר ההומוסקסואלים בארצות הברית,²²⁹ והמאמר "היסטוריה של הומוסקסואליות בסין" סקר את מצב החקיקה והיחס הניתן להומוסקסואלים בארצות הברית ובמספר מדינות באירופה.²³⁰ המאמרים "אולימפיאדת ההומוסקסואלים" ו"הומוסקסואליות בצבא ארצות הברית" דנו בהתרחשויות הקשורות להומוסקסואליות בארצות הברית. המאמר "מחלות זכויות אדם בארצות הברית" משנת 1992 עסק בהתפשטות האיידס בארצות הברית.²³¹ במרבית המאמרים שניתחתי ציינו המחברים הסינים את היחס להומוסקסואליות בארצות הברית ובמערב אירופה.

מהיכן נובעת ההתייחסות התדירה למדינות מערב אירופה, ואף יותר מכך, לארצות הברית? ראשית, כפי שכבר צוין כאן, מרבית הסטודנטים שנשעו ללמוד מחוץ לסין הגיעו למדינות אלה. ההיכרות ההולכת וגדלה עם מקומות אלה, והנגישות לחומרי הלימוד ולנשואי המחקר שנמצאים בהן, הפכו את המקומות הנ"ל לנוחים יותר ובעלי עדיפות עבור החוקרים הסינים, לעומת מקומות אחרים (מדינות אסיה או אפריקה לדוגמא).

כמו כן, בשנים שבהן נכתבו המאמרים סין החלה לטפח שאיפות להדבקת פערי המודרניזציה, וראתה במדינות צפון אמריקה ומערב אירופה מודל לחיקוי. בשנות ה-80 האקדמיה הסינית נשאה עיניה אל הקדמה והמצוינות האקדמית של ארצות הברית ומערב אירופה, והשכבה המשכילה נשטפה ב"קדחת הלימודים בחו"ל" (Study Abroad Fever), עם מספרים הולכים וגדלים של סטודנטים שנהרו לאוניברסיטאות במדינות אלה. גם אם המאמרים וכותביהם אינם בוחנים נושאים כלכליים ותעשייתיים במובהק, הרי שמדינות אלה הפכו מודל לחיקוי לא רק בתחומי הכלכלה, כי אם גם בתחומי התרבות והחברה. יחד עם זאת, למעט חוקרים בודדים, רוב אנשי האקדמיה לא אימצו את התפישות שאפיינו את השיח על הומוסקסואליות בארצות הברית ואירופה. בשלב הראשון להתחדשות השיח, אם כן, בין השנים 1980-1993, הנעשה בארצות הברית ואירופה ביחס להומוסקסואליות שימש את החוקרים הסינים כנקודה להשוואה וניגוד, ולא כמקור לעיצוב גישתם לתופעה.

²²⁸He, "Tongxinglian zai zhongguo de buke jieshou xing," pp. 31-33;

כתב העת רואה אור בטיינג'ין בחסות "האקדמיה למדעי החברה של טיינג'ין ו"ההתאחדות הסינית לאתיקה".

²²⁹ Ji, "Yinyang dao zhi de shijie," p. 23.

²³⁰ Li, "Tongxinglian zai woguo de lishi he xingbing chuanbo de guanyu," pp. 9, 11.

²³¹ המאמר התפרסם בירחון "החזית התיאורטית בחינוך הגבוה", הרואה אור בבייג'ינג בחסות "מרכז המחקר של משרד החינוך לפיתוח מדעי החברה בחינוך הגבוה".

כפי שניתן לראות, בחינה של השיח האקדמי אודות הומוסקסואליות בסין של שנות ה-80 ותחילת שנות ה-90 מצביעה על שינויים דרמטיים מבחינות מסוימות, לצד המשכיות מבחינות אחרות. השינוי הדרמטי ביותר הוא עצם תחיית השיח על הומוסקסואליות. מדד המאמרים על הנושא עלה בשנים בודדות מאפס לכמה עשרות בשנה, והשיח נעשה מגוון יותר ככל שחלף הזמן: שיעור המאמרים שדנו בהומוסקסואליות מהזווית הפתולוגית ירד עם השנים, וגילוי עניין גרידא בפן המיני של התופעה הפך נפוץ יותר ויותר.

התפתחות השיח משקפת מספר תמורות: ראשית, היא מדגימה שינוי מצד השלטון, שאולי לא הסכין עם תופעת ההומוסקסואליות, אך כבר לא אסר את האזכור שלה, כפי שהיה בתקופת מאו. צעד זה הוא חלק משינוי רחב יותר בגישת השלטון בכלל לחיי הפרט, שנסוגה מההתערבות העמוקה שאפיינה את התקופה המאוואיסטית בין השנים 1949-1976. אין להסיק מכך כי הממסד העניק לגיטימציה מלאה להומוסקסואליות, שכן היא עדיין נחשבה כחלק ממכלול עבירות ה"חוליגניות", אולם העיסוק האקדמי בתופעה כבר לא נאסר, והיה בכך שינוי גדול. שנית, השיח שהתפתח באקדמיה על הומוסקסואליות מעיד על התמורה שחלה במערכת ההשכלה הגבוהה בסין בשנים אלה. החלפת מדיניות התכנון במדיניות שוק, כמו גם שינוי תפקיד השלטון, מהגורם שקובע את תכני הלימוד לגורם המפקח עליהם, הגדירו כללי משחק חדשים לאוניברסיטאות. המוסדות האקדמיים, החוקרים והתלמידים הלומדים בהם היו חופשיים יותר לדון גם בנושאים שנויים במחלוקת. העיסוק הגובר בהומוסקסואליות מדגים זאת היטב. שלישית, יש כאן ביטוי לעניין הגובר מצד הציבור במיניות ובתופעות מיניות שונות. ההתרה לעסוק בהומוסקסואליות אינה יכולה, בפני עצמה, להסביר את הצמיחה בהיקף השיח. לכך נדרש גם עניין מצד חוקרים (ומצד הציבור הכללי, שהחוקרים מהווים חלק ממנו), אשר שאפו לנצל את ההיתר לעסוק בנושא זה. עניין כזה, לפי הממצאים, התעורר וצמח, בהדרגה, עם השנים.

מנגד, לצד החידושים שידע השיח על הומוסקסואליות, ניתן גם להצביע על המשכיות בתחומים מסויימים. יחס האקדמיה להומוסקסואליות, כפי שהוא משתקף במאמרים שראו אור בשלב הראשון להתחדשות השיח, היה מורכב בעיקר מתפישות שהתקבעו בתקופת מאו ובתקופה הרפובליקנית. התפישות הרואות בהומוסקסואליות אנומאליה של הטבע, הפרה של התפקידים המגדריים, וסכנה לסדר ולמוסר החברתי, כל אלה השתרשו בסין בתחילת המאה ה-20 והיו מנדבכי הדיון האינטלקטואלי על יחסים בין גברים באותה תקופה. המאמרים משקפים גם תפישות שהגיעו לסין מאירופה בתחילת המאה ה-20 אך השתנו מעט בהשפעת התפישות הסיניות את התופעה. כך, למשל, הראייה של הומוסקסואליות כעניין התנהגותי. גישה זו מתאימה יותר לתפישת העולם הסינית המסורתית

שראתה במשכב זכר חלק ממכלול התנהגותי של אדם, ולא כמו התפישתה שצמחה באירופה וארצות הברית שרואה בנטייה מינית הומוסקסואלית חלק מולד ובלתי נפרד מזהותו של אדם.

בתחילת המאה ה-20 היה זה המפגש האינטלקטואלי בין סין ובין אירופה שהניע את שינויי התפישות לגבי משכב זכר, ועדויות לתחילתו של תהליך דומה ניכרות גם בניתוח המאמרים בתקופה הנבחנת בפרק זה. העיסוק הגובר בנעשה בארצות הברית ובאירופה מעיד על החשיבות שניתנת למקומות אלה בעיניי אנשי האקדמיה בסין. בעוד שבתקופת מאו הגישה שהונהגה בברית המועצות כלפי הומוסקסואליות היא שהשפיעה על הדעות שרווחו בסין ביחס לתופעה, נראה כי בשנות ה-80 ותחילת שנות ה-90 השפעתה של המעצמה הרוסית פחתה, וכמו בתחילת המאה ה-20, שוב ניכרה השפעה למערב אירופה ולארצות הברית בעיצוב גישת האינטלקטואלים הסינים ביחס להומוסקסואליות.

השלב הראשון של תקופת הרפורמות, בין השנים 1980-1993, היה שלב של שינויים ותמורות במדיניות הסינית בכלל. אלה השפיעו גם על השיח אודות מיניות, ובהדרגה הם הביאו לצמיחה מחודשת של הדיון על הומוסקסואליות. מכלול של השפעות – תפישות שהתקבעו בתקופות קודמות ותפישות שהגיעו מארצות הברית, אירופה – עיצבו את השיח הזה. ואולם, הייתה זו רק תחילת תקופת הרפורמות. השינויים הנמשכים בנורמות החברתיות והמיניות בשנות ה-90 הביאו לצמיחה של קהילה גאה בערים הגדולות, והמשך הרפורמות במערכת החינוך הביא לחופש אקדמי רחב יותר. שני גורמים אלה, לצד החשיפה הגוברת לארצות הברית – מבחינה אקדמית ותרבותית – הביאו לשינויים נוספים בשיח על הומוסקסואליות.

בפרק הבא אסקור את השלב השני של התחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות, שנפרש בין השנים 1994-1999. בשלב זה הטון המרכזי עדיין ראה בהומוסקסואליות סטייה, תוצאה של חינוך לקוי, בלבול מגדרי, מצב המסב סבל ללוקים בו ותופעה שניתן לתקן. ואולם, נשמעו גם קולות ראשונים של מי שסברו כי מדובר בנטייה מולדת, וכי אין טעם לנסות לתקן אותה. עוד בפרק הבא, אעמוד על המשקל הגדל של הפן התרבותי בשיח, לעומת ירידה בחלקו של הפן הרפואי. ארצות הברית, כפי שאדגים בפרק, תוסיף לשמור על מעמדה כגורם חשוב בעיצוב השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות. כמו בשלב הראשון של התחדשות השיח, גם בשלב השני הייתה השפעה ניכרת לתפישות שצמחו לאורך ההיסטוריה הסינית, אבל תפישות אלה החלו מתערערות בעקבות השפעתן הגוברת של הרפורמות הכלכליות-חברתיות והקשרים המתחזקים עם ארצות הברית ואירופה.

פרק 3: על גאווה ודעה קדומה – יציאה מהארון ושינויים ראשונים בתפישות החוקרים

"בעיניי אנשים רבים, הומוסקסואליות נקשרת לניווט מוסרי, פשע, סמים, איידס וסמיות פסיכולוגיות. אבל

האם אתם מבינים את המצב שבו מצויים הומוסקסואלים? האם אתם מודעים לקשיים שאינם יכולים לחשוף?"²³²

(מתוך המאמר "קשר קשה להתרה: הומוסקסואליות" מאת יאנג פ'נג-צ'י, שראה אור בשנת 1994)

הפרק הקודם בחן את השלב הראשון להתחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות, שנפרש בין השנים 1980-1993. בפרק זה אבדוק מה קרה בשיח בשלב השני להתחדשות, בין השנים 1994-1999. ניתוח המאמרים יראה את חוסר היציבות בצמיחת היקף השיח, ואת הדומיננטיות הגוברת של תחום התרבות בבחינת התופעה. כמו כן, אראה כיצד תפישות שרווחו בשלב הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות הוסיפו להיות את הטון המרכזי שלו, אולם זאת לצד קולות ראשונים של גישות אחרות לנושא, שהחלו להישמע בשלב זה. אותם קולות ראשונים נגעו בעיקר לתפישות אודות מקור התופעה המינית הזו ומאפייניה. כמו כן, אדגים את השפעתה הנמשכת של ארצות הברית ומערב אירופה.

סקירה ספרותית

מספר חוקרים התייחסו לשיח על הומוסקסואליות בשנות ה-90 בסין. אוורט ג'אנג (Everett Yuehong Zhang), פרופסור ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטת פרינסטון, מציין כי השיח הציבורי על הומוסקסואליות היה אפוף סטיגמות שליליות. פרק זה יראה כי במחצית השנייה של שנות ה-90 גם השיח האקדמי ראה במימוש מיניות הומוסקסואלית דבר לא לגיטימי. גם יאו צ'ינג (Yau Ching), פרופסורית ללימודי תרבות מאוניברסיטת לינגנאן שבהונג-קונג, מתייחסת לסטיגמה שדבקה בהומוסקסואליות כ"סטייה", ומציינת כי גופים אקדמיים נמנעו מלעודד מחקרים בתחום בשל סטיגמה זו.²³³ כפי שאראה מיד, בשלב השני להתחדשות השיח על הומוסקסואליות נבלמה מגמת הצמיחה בהיקף השיח במחצית השנייה של שנות ה-90. בפרק זה אנסה להוכיח כי כפי שיאו טוענת, הסיבה להתמעטות המחקרים על הומוסקסואליות היא היות הנושא שנוי במחלוקת. יחד עם זאת, ניתוח המאמרים יראה כי החל מסוף שנות ה-90 ואילך השיח חזר לגדול בעקביות. יש לציין כי אני משווה את היקף השיח האקדמי בסין להיקפו בשנים קודמות, ואילו יאו משווה את היקף השיח בסין לזה המתקיים בארצות הברית, אירופה ואוסטרליה. השוואתה של יאו מסייעת בהבנת מקומה של סין בשיח המתקיים בעולם בכלל על הומוסקסואליות, אולם מאחר

²³² Yang Fengchi, "Nanjie zhi jie: Tongxinglian," *Zhongguo qingnian kexue* (Jan., 1994), p. 42.

²³³ Yau Ching, *As Normal As Possible: Negotiating Sexuality and Gender in Mainland China and Hong Kong* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 2010), p. 2.

שברצוני לבחון את התפתחות השיח המתקיים בזירה האקדמית של סין, בעבודה זו ראוי להשוות את הדברים לשיח שהתקיים בזירה זו בעבר.

בתחילת המאה ה-20 היו אלה האינטלקטואלים הסינים שהביאו לשינוי הטון של החברה הסינית ביחס למשכב זכר. ניתן היה לחשוב כי גם בתקופת הרפורמות היו אלה האינטלקטואלים שקידמו את השינוי התפישתי, שרק לאחר מכן אומץ על ידי מוסדות השלטון. אולם, קאנג וון-צ'ינג טוען כי הפיכת ההומוסקסואליות לחוקית הייתה תוצאת לוואי של ביטול עבירת ה"חוליגניות", ולא העיקר של כוונת המחוקקים.²³⁴ כלומר, שינוי היחס להומוסקסואליות לא צמח מן המסד האקדמי, והאינטלקטואלים לא היו אלה שקידמו את השינוי התפישתי. חיזוק לטענה זו עולה מניתוח המאמרים שלפנינו, שרבים מהם, גם כאלה שהתפרסמו לאחר 1997, מבטאים תפישה על פיה התנהגות מינית הומוסקסואלית אינה דבר שעל החברה לקבל. כמו כן, ניתוח היקף השיח מצביע על כך שהעניין האקדמי בנושא חזר לצמח רק לאחר ביטול עבירת ה"חוליגניות" והפיכתם של יחסים בין גברים למותרים.

שנות ה-90 – שינויים במערך ההשכלה הגבוהה וביחס החברה והשלטון לקהילה הגאה

העמקת הרפורמות במערך החינוך הגבוה

לאחר השלב הראשון של תקופת הרפורמות, שהחל ב-1978 ונמשך קרוב לעשור ומחצה, החליטה ההנהגה הסינית על העמקת הרפורמות. דנג שיאו-פינג ערך את "המסע דרומה" וסייר ב"אזורים הכלכליים המיוחדים" (SEZ - Special Economic Zone). אזורים אלה היוו ניסוי לרפורמות הכלכליות מאז 1984, והתירו השקעות זרות והכפפת הכלכלה לכוחות השוק. דנג שיבח את השגשוג של אזורים אלה ותקף את השמאל הפוליטי שהתנגד להחלת כוחות השוק על הזירה הכלכלית-תעשייתית.²³⁵ הכרזתו של דנג כי "להתעשר זה נהדר" (To get rich is glorious) הכתה גלים, וחזקה את המסר כי רדיפה אחר מאויים אישיים אינה פסולה בעיני ההנהגה, והיא אפילו רצויה. העמקת הרפורמות חלה גם על מערכת ההשכלה הגבוהה.

לאחר שב-1985 אומצה הרפורמה הראשונה במערך החינוך, אישרה הממשלה ב-1993 את "קווי המתאר לרפורמה ופיתוח החינוך בסין",²³⁶ שקבעה כי מערכת החינוך הגבוה צריכה "להשיג צמיחה גדולה יותר,

²³⁴ Kang, "Decriminalization," p. 232.

²³⁵ Wang Yanlai, *China's Economic Development and Democratization* (Ashgate Publishing, Aldershot, 2003), pp. 131.

²³⁶ "Outline for Educational Reform and Development in China".

Rui Yang, "Tensions between the Global and the Local: A Comparative Illustration of the Reorganization of China's Higher Education in the 1950s and 1990s," *Higher Education*, Vol. 39, No. 3 (Apr., 2000), p. 322.

רציונליזציה של הארגון, ושיפור באיכות וביעילות".²³⁷ הרפורמות שאושרו ב-1993 כיוונו להגדלת מספר הלומדים במוסדות האקדמיים, ולשיפור איכות הניהול וההוראה במוסדות אלה. בדומה לניהול הכלכלה בתקופה זו, מערך החינוך הגבוה עבר תהליך של ביזור: הממשלה האיצה והרחיבה את העברת האחריות לניהול האוניברסיטאות ממוקדי השלטון המרכזיים אל הדרגים הנמוכים יותר, קרי הנהלות הפרובינציות.²³⁸ כמו כן, בניגוד למעורבות הפוליטית העמוקה בהנהלת המוסדות האקדמיים שהייתה נהוגה תחת שלטונו של מאו, לאורך שנות ה-90 התפתחה מגמה של א-פוליטיזציה במערך החינוך הגבוה: עצמאותם של המוסדות האקדמיים לקבוע את תוכניות הלימוד ואת תחומי ההתמחות גברה,²³⁹ והסגל האקדמי הפך, בהדרגה, לכזה שאינו חבר במפלגה הקומוניסטית השלטת.²⁴⁰

לאורך המחצית השנייה של שנות ה-90 אישר השלטון רפורמות נוספות בתחום החינוך: ב-1998 התקבלה "תוכנית פעולה להמרצת החינוך לקראת המאה ה-21"²⁴¹, וב-1999 התקבלה "ההחלטה על העמקת הרפורמות החינוכיות וקידום החינוך לאיכות בכלל התחומים".²⁴² תוכנית זו ביקשה להפוך את מערך החינוך כולו – מהגיל הרך ועד ללימודים הגבוהים – לכזה שתלמידיו יגדלו להיות אזרחים "איכותיים", שעולמם רחב ומגוון, ושיכולותיהם הלימודיות לא יתמצו בשינון החומר, אלא יכללו גם יכולות ניתוח ויצירתיות.²⁴³ היעדים שהציב השלטון למוסדות האקדמיה היו אם כן העלאת המצוינות האקדמית. יעדים אלה חייבו הרחבה של החופש האקדמי על מנת שמוסדות הלימוד יוכלו להבטיח את המצוינות והרלוונטיות שלהם בקנה מידה בינלאומי. כך, תהליכי הביזור, הדה-פוליטיזציה וההכפפה לכוחות השוק הביאו להרחבת החופש האקדמי בסין.²⁴⁴

צעדי השלטון להשבת היוקרה והמצוינות של האוניברסיטאות, לאחר שאלה אבדו במהלך מהפכת התרבות, כללו מספר פרויקטים שעודדו מצוינות אקדמית. ב-1996 נחנך "פרויקט 21/1" (Gongcheng 21/1), ששם לו למטרה לטפח קבוצה של כמאה אוניברסיטאות סיניות, שיהיו את חוד החנית של האקדמיה הסינית בפרט, והעולמית בכלל. התכנית קשרה בין ההישגים האקדמיים של מוסדות הלימוד ובין הכנסתם לרשימת המוסדות

²³⁷ Qiang Zha, "Understanding China's Move to Mass Higher Education from a Policy Perspective," in Ruth Hayhoe, Jun Li, Jing Lin and Qiang Zha [Eds.], *Portraits of 21st Century Chinese Universities: In the Move to Mass Higher Education* (Springer, Dordrecht, 2001), p. 26.

²³⁸ Rui Yang, "Tensions," pp. 323-324.

²³⁹ Qiang Zha, "Diversification and Homogenization," p. 44.

²⁴⁰ Qiang Zha, "Understanding China's Move," p. 29.

²⁴¹ "Action Plan for Vitalizing Education for the 21st Century".

²⁴² "The Decision on Deepening Educational Reforms and Pressing Ahead Quality Education in an All-Around Way";

Qiang Zha, "Diversification and Homogenization," p. 45.

²⁴³ T. E. Woronov, "Governing China's Children: Governmentality and 'Education for Quality'," *Positions: East Asia Culture Critique*, Vol. 17, No. 3 (Winter, 2009), p. 583.

²⁴⁴ Michael Agelasto and Bob Adamson, "Editor's Conclusion: The State of Chinese Higher Education Today," in Michael Agelasto and Bob Adamson [Eds.], *Higher Education in Post-Mao China* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998), p. 411.

היוקרתיים, דבר שזיכה אותם במענקים כספיים.²⁴⁵ ב-1998 נחנך פרויקט נוסף, יוקרתי אף יותר, שנקרא "פרויקט 9/85" (Gongcheng 9/85). פרויקט זה נועד לכלול קבוצה מצומצמת ומצטיינת מבין האוניברסיטאות שנכללו ב"פרויקט 21/1" (נכון להיום נכללות בה 39 אוניברסיטאות).²⁴⁶

בנוסף להגברת החופש האקדמי ומתן תמריצים כלכליים, קברניטי המדינה עודדו שיתוף פעולה וביסוס קשרים אקדמיים בין-לאומיים. מספר הסטודנטים שנסעו ללימודים מחוץ לסין עלה מ-19,000 ב-1994 ל-23,700 ב-1999. מספר הסטודנטים שחזרו לסין לאחר לימודיהם בחו"ל עלה מ-4,200 בשנת 1994, ל-7,700 סטודנטים חוזרים בשנת 1999.²⁴⁷ בנוסף, המוסדות האקדמיים הזמינו עשרות אלפי מרצים ממדינות זרות להשתתף בעשייה האקדמית שהתקיימה בהם, ומספרים גדלים והולכים של מומחים סיניים השתתפו בכנסים בחו"ל. המדינה אף קידמה תוכניות לימודים בין-לאומיות, ומימנה הקמת מוסדות לימוד שפעלו ביחד עם מוסדות מארצות הברית, קנדה, אוסטרליה ובריטניה. סין גם הרחיבה את שיתוף הפעולה עם גופים בין-לאומיים, כמו אונסקו, יוניצף, הבנק העולמי ועוד, ונעזרה בסיוע שהעניקו כדי לשפר את רמת החינוך במדינה, מגיל הגן ועד לחינוך הגבוה.²⁴⁸

מאז 1993 ועד לסוף שנות ה-90 עברה המערכת האקדמית תהליך של הפחתת ההתערבות הממשלתית והגברת חופש הפעולה בניהול המוסדות האקדמיים. הדרישה מהמוסדות האקדמיים להיענות לכוחות השוק גברה, והביאה לכך שהניהול האקדמי ניסה לפעול על פי דרישות הקהל, ולא על פי דרישות השלטון. ואולם, הכפפת מוסדות האקדמיה לכוחות השוק, זו שהחלישה את קשרי האקדמיה והפוליטיקה, היא גם זו שפגמה באוטונומיה הגוברת של המוסדות. יוזמות כמו "פרויקט 21/1" ו"פרויקט 9/85" יצרו צורך של מוסדות הלימוד לשאת חן בעיני השלטון כדי לקבל מענקים כספיים. עצמאות המוסדות האקדמיים גדלה לאורך שנות ה-90, אולם היו לכך סייגים, והם עדיין נזקקו לגושפנקא מצד השלטון עבור עבודתם המחקרית.

שינויים בקרב הקהילה הגאה וביחס השלטון אליה

מלבד השינויים שהתרחשו בעולם האקדמיה, יש לשים לב גם למספר שינויים בולטים שהתחוללו בקרב הקהילה הגאה בסין בתקופה זו. ב-1997 ביטל השלטון את עבירת ה"חוליגניות", שכללה התנהגויות מיניות

²⁴⁵ Michael Agelasto and Bob Adamson, "Editor's Introduction," in Michael Agelasto and Bob Adamson [Eds.], *Higher Education in Post-Mao China* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998), p. 6.

Qiang Zha, "Understanding China's Move," p. 31.

²⁴⁶ Qiang Zha, "Diversification and Homogenization," p. 54.

²⁴⁷ China Data Online, China Yearly Macro-Economics Statistics (National), "Number of Postgraduates and Studying Abroad," <http://chinadataonline.org/revproxy.brown.edu/member/macroy/macroytshow.asp?code=A1419> (accessed Jun. 1, 2013).

²⁴⁸ Kinglun Ngok, "Globalization and Higher Education Reform in China," in Nicholas Sun-Keung Pang [Ed.], *Globalization: Educational Research, Change and Reform* (Chinese University Press, Hong Kong, 2006), pp. 92-93.

שנחשבו כלא מוסריות, ותופעת ההומוסקסואליות הפכה לחוקית. יחד עם זאת, התופעה הוסיפה להיות מוגדרת כמחלת נפש. בנוסף, כפי שכבר ציינתי, במחצית השנייה של שנות ה-90 עשרות אלפי גברים בשנות ה-20 וה-30 לחייהם, בעיקר מהערים, הגדירו עצמם כהומוסקסואלים, ובערים הגדולות במזרח המדינה התפתחה סצנה של הקהילה הגאה, שכללה מועדונים וברים, אתרי אינטרנט ומרכזי מידע.²⁴⁹

הפעילות הלהט"בית בזירה הציבורית הפכה גם היא בולטת יותר, וקולם של פעילים למען הקהילה הגאה נשמע יותר ויותר בתקשורת הסינית. בין פעילים אלה ניתן למנות את הסוציולוגית הסינית החשובה לי יין-חה, בעלת תואר דוקטור מאוניברסיטת פיטסבורג. ב-1992 הפכה לי לחוקרת מן המניין ב"מכון לסוציולוגיה של האקדמיה הסינית למדעי החברה". עבודתיה עסקו בנישואים ומגדר, ובהמשך התמקדו גם במיניות, על גווניה השונים, ובכללם גם הומוסקסואליות. אף על פי שאיננה לסבית, לי הפכה לפעילה בולטת למען הקהילה הגאה והרבתה להתראיין בנושא משנות ה-90 ואילך. בנוסף, ציינתי כבר בתחילת העבודה גם את ואן יאן-חאי, שייסד את הקו החם למניעת איידס בקרב הומוסקסואלים והיה ממייסדי המרכז הראשון למען הקהילה הגאה בבייג'ינג. גם הוא הרבה להתראיין בתקופה זו על זכויותיהם של הומוסקסואלים ולסביות. הנראות הגוברת של הומוסקסואלים בתקשורת הסינית נבעה לא רק מרצונם של הפעילים להתראיין, אלא גם מרצונם של כלי התקשורת לראיין אותם.

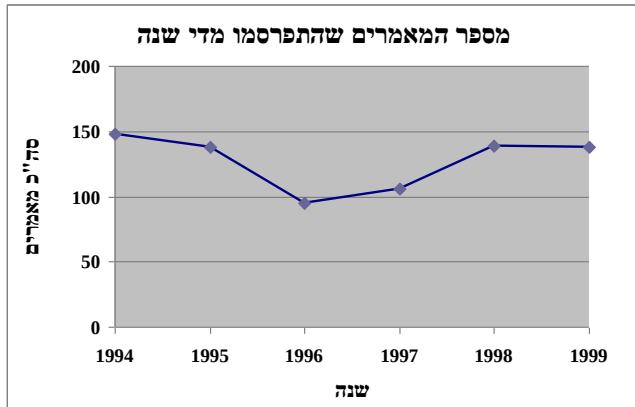
צמיחת הקהילה הגאה בסין התרחשה במקביל לחשיפת הציבור הסיני לתרבויות של מדינות צפון אמריקה ומערב אירופה. השגשוג של מדינות אלה, לעומת התמוטטות ברית המועצות, גרם להן להפוך למודל לחיקוי עבור הסינים, הן מבחינה כלכלית-חברתית והן מבחינה תרבותית. יחד עם זאת, בשנות ה-90 החל גל של לאומנות בסין, שהתאפיין בהתנגדות להשפעות מערביות. הממשלה עודדה לאומנות זו לאחר שבאירופה ובצפון אמריקה עלו דרישות להטיל סנקציות על סין בעקבות אירועי טיין-אן-מן ב-1989. מלבד זאת, בשל הברית עם טייוואן, לאורך שנות ה-90 פעלה ארצות הברית לסכל את שאיפותיה של סין להצטרף לארגון הסחר העולמי ולארח את האולימפיאדה. אל הכעס על ארצות הברית ואירופה, הצטרפה ההיכרות הגוברת עם המדינות הנ"ל. סינים שהגיעו למקומות אלה – לצרכי לימודים, עסקים או תיירות – נוכחו לדעת כי שוררת שם מציאות מורכבת ולא אוטופיה.²⁵⁰ הרחבת החופש האקדמי, הגברת התלות של המוסדות במקורות מימון, התגברות הנוכחות ההומוסקסואלית בזירה הציבורית, והמשך האינטראקציה עם מדינות שבהן רווחו גישות שונות בנוגע למשכב זכר – ניתוח המאמרים שלפנינו יראה כיצד השפיעו כל אלה על השיח המתחדש באקדמיה הסינית אודות הומוסקסואליות.

²⁴⁹ Lisa Rofel, *Desiring China*, p. 86.

²⁵⁰ Yang Lijun and Lim Chee Kia, "Three Waves of Nationalism in Contemporary China: Sources, Themes, Presentations and Consequences," *International Journal of China Studies*, Vol. 1, No. 2 (2010), pp. 470-471.

היקף השיח – מגמה מעורבת של גידול וצמצום

בשלב הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות טיפס מספר המחקרים שעסקו בנושא משני מאמרים בודדים בשנת 1980 לעשרות מאמרים מדי שנה. השלב הבא, בין השנים 1994-1999, מציג מגמה

מעורבת בהיקף השיח. להלן הממצאים:

ב-1994 וב-1995, מספר המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות המשיך לטפס, והגיע ל-148 ו-138 מאמרים בשנה, בהתאמה. מדובר בקפיצת מדרגה בהשוואה לשלב הראשון של התחדשות השיח, אז הגיע מספר הפרסומים

השנתיים בנושא ל-102 לכל היותר. את הזינוק הזה ניתן להסביר באמצעות מספר גורמים. ראשית, גורמים שהביאו לצמיחת השיח על הומוסקסואליות בשלב הראשון להתחדשותו, הוסיפו לתרום לצמיחתו גם בשלב השני. הרחבת האוטונומיה האקדמית, לצד הפחתת התערבות השלטון בחיי הפרט הוסיפו להתקיים גם בשלב השני להתחדשותו, וכך גם הסקרנות הציבורית שהתעוררה בעקבות המהפכה המינית לגבי תופעות מיניות. בנוסף, הציבור הוסיף להיחשף לתרבויות האמריקאית והאירופאית, ובתוך כך גם לגישות אחרות הנוגעות להומוסקסואליות.

שנית, מלבד הגורמים שכבר התקיימו, נוסף גורם חדש שיתכן והביא לצמיחה המוגברת בהיקף המאמרים. השפעת "המסע דרומה" של דנג ניכרה היטב בשלב השני של החלת הרפורמות בסין. האזורים בהם התיר השלטון השקעות זרות ופעולה של כוחות השוק שגשגו והנחילו תבוסה לשיטה הקומוניסטית. הערכים שבבסיס הקומוניזם נתפשו ככאלה שאינם תואמים את נפש האדם, ולעומתם, הגשמת שאיפות אישיות נתפשה כמקדמת את מטרות החברה. הרצון להתעשר, התשוקה לדברי מותרות וההתמסרות לכל מה שמסב אושר לפרט – הלך הרוח הציבורי ראה בכל אלה דבר רצוי בשם טובת הכלל.²⁵¹ יתכן כי רוח זו אותה לחוקרים שמותר לעסוק במאווים פרטיים גם אם אינם נחשבים רצויים על ידי הציבור הרחב. כמו כן, יתכן גם שהנוכחות הגוברת של הומוסקסואלים במרחב הציבורי בסין יצרה עניין גובר בקרב החוקרים בנוגע לתופעת ההומוסקסואליות.

על אף הגורמים שציינתי, העלייה בכמות המחקרים שעסקו בהומוסקסואליות לא הייתה קבועה ויציבה. ב-

1996 חלה ירידה דרסטית במספר הפרסומים: 95 מאמרים בלבד. בשנה העוקבת חלה עלייה קלה והתפרסמו 106

²⁵¹ Yan Yunxiang, "The Changing Moral Landscape," in Arthur Kleinman, Yunxiang Yan, Jing Jun, Sing Lee, Everett Zhang, Pan Tianshu, Wu Fei and Guo Jinhua [Eds.], *Deep China: The Moral Life of the Person* (University of California Press, Berkeley, 2011), pp. 41-42.

מאמרים בנושא. לאור המשך הרפורמות והמשך המהפכה המינית, יש לחפש גורם נוסף שיכול היה להשפיע על היקף השיח. גורם אפשרי הוא המענקים הכספיים שנתנה המדינה לאוניברסיטאות מצטיינות, כמו, למשל, ב"פרויקט 21/1", שיצא לדרך בשנת 1996, אותה שנה בה חלה ירידה בכמות המאמרים. ייתכן שהדבר הביא את החוקרים להטות את העשייה המחקרית. יש לזכור כי עד לסוף שנות ה-90 השלטון ביטא במספר דרכים חוסר שביעות רצון מקיומה של הומוסקסואליות בסין. עד לשנת 1997 התופעה הוגדרה כלא חוקית, ולאורך השנים חלק ממוסדות השלטון אף ניסה לטשטש את דבר קיומה.²⁵² כך, למשל, מעיד הסקולוג והפסיכיאטר האמריקאי ריצ'ארד גרין (Green). ב-1989, בהרצאה שנשא בבייג'ינג על ילדים שבבגרותם גילו נטיות הומוסקסואליות, שאל לגבי מקרים דומים בסין. הרופאים ענו לו כי בסין לא קיימת הומוסקסואליות.²⁵³ מעבר לכך, במשך שנים רבות הומוסקסואליות נתפשה כקשורה למגיפת האיידס – תופעה נוספת שאת דבר התפשטותה בסין בשנים אלה ניסו השלטונות להסתיר.²⁵⁴ ייתכן שהחוקרים והאוניברסיטאות צמצמו את עיסוקם בנושא השנוי במחלוקת מתוך ניסיון לרצות את השלטון ולמנוע פגיעה בסיכוייהם להיכלל ברשימת האוניברסיטאות המובילות והמתקצבות.

בשנים 1998-1999 שוב חלה עלייה ניכרת בכמות המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות והתפרסמו בכתבי עת סיניים (139 מאמרים ב-1998, ו-138 מאמרים ב-1999). עלייה זו התרחשה כשנה לאחר ביטול עבירת ה"חוליגניות" על ידי השלטון והכשרתם של יחסים חד-מיניים בין גברים כחוקית. העיסוק האקדמי בהומוסקסואליות התרחב מחדש רק לאחר שינוי החקיקה של 1997, שהכריז כי הומוסקסואליות כבר איננה עילה להעמדה לדין. אם בשנים 1996-1997 צמצמו החוקרים את עיסוקם בנושא השנוי במחלוקת כדי שלא לפגוע בסיכוייהם לקבל תמיכה כספית מהממשלה, ניתן לשער שצמיחת השיח המיוחדת ב-1998 נבעה מהמסר שהתקבל בעקבות החלטת השלטון שלא להגדיר הומוסקסואליות כעוול מוסרי הראוי לענישה.

השלב השני של התחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות הושפע הן מהעניין הציבורי הגובר בתופעה ומהנורמות המיניות המשתנות, והן מיצירת תלות בין ריצוי השלטון ובין הקיום הכלכלי של המוסדות האקדמיים. כל אלה הביאו לתנודות לא עקביות בהיקף השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות.

²⁵² Ruan Fangfu and M. P. Lau, "China," in Francoeur, Robert T. Raymond J. Noonan and Beldina Opiyo-Omololo [Eds.]. *The Continuum Complete International Encyclopedia of Sexuality*, (Continuum International Publishing Group, New York, 2004), p. 192.

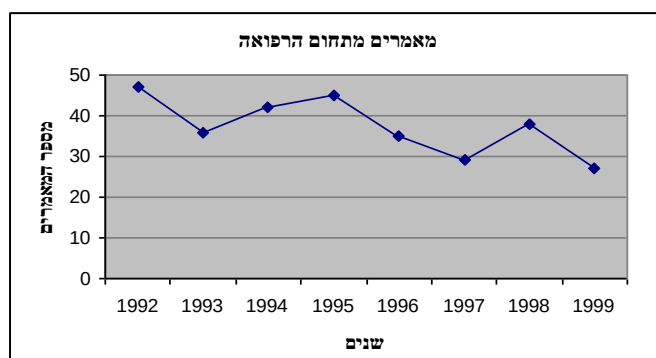
²⁵³ Ruan Fangfu and M. P. Lau, "China: *Zhonghua Renming Gonghe Guo*," <http://www2.hu-berlin.de/sexology/IES/china.html> (accessed Jun. 11, 2013).

²⁵⁴ Jaime Flor-Cruz, "From Self-Denial to Realism: China's AIDS Crisis," *CNN.com/World*, Aug. 25, 2001, <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/east/08/25/china.hiv/> (accessed May 2, 2013).

מנשאי מחלות לכוכבי תרבות – על השינוי בתחומי המחקר על הומוסקסואליות

השלב הראשון של התחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות התאפיין בדומיננטיות בלתי מעוררת של תחום הרפואה, ובאופן כמעט בלעדי, בהקשר למחלות מין או מחלות הקשורות לאיידס. לעומת זאת, מניתוח מאמרים שהתפרסמו בין השנים 1994-1999 עולה כי חוקרים מתחום הרפואה החלו, באותן שנים, לעסוק בהומוסקסואליות גם מזווית חדשה – גורמים גנטיים לתופעה. שינוי זה יכול להיות קשור להידוק הקשרים האקדמיים בין סין לבין מדינות אירופה וארצות הברית, שם נבחן הקשר שבין גנטיקה והומוסקסואליות לכל אורך המאה ה-20, וביתר שאת משנות ה-70 והלאה.²⁵⁵

באמצע שנות ה-80 היוו המאמרים הרפואיים שדנו בהומוסקסואליות למעלה מ-90% מכלל הפרסומים השנתיים על הנושא. מנקודה זו ואילך חלה ירידה עקבית באחוז המאמרים מתחום זה, ירידה שנמשכה גם בין השנים 1994-1999. בשנת 1999 הצטמצם חלקם בכלל השיח לכדי כחמישית בלבד. יחד עם זאת, יש לבחון את כמות המחקרים מתחום הרפואה גם על פי מספרם האובייקטיבי, ולא רק על פי חלקם היחסי. להלן הנתונים:

מהגרף שלפנינו עולה כי מספרם האובייקטיבי של מחקרים מתחום הרפואה ידע ירידות, אולם הן לא היו דרמטיות במיוחד, ולעיתים אף הייתה עלייה בכמות המאמרים. כלומר חלקם היחסי מכלל השיח קטן באופן

משמעותי, אולם לא כך היה לגבי כמותם המספרית. במילים אחרות, לאורך המחצית השנייה של שנות ה-90 קטן חלקו של הדיון הרפואי בשיח על ההומוסקסואליות לא מכיוון שפחות חוקרים מתחום הרפואה עסקו בנושא, אלא מכיוון שחוקרים מתחומים אחרים החלו לעסוק בו.

את מקומו של תחום הרפואה בשיח על הומוסקסואליות תפס תחום התרבות. ב-1993 חלה עלייה חדה במספר הפרסומים שעסקו בהומוסקסואליות תוך התמקדות בפן התרבותי (18 מאמרים, לעומת 5 בשנה הקודמת), ולמעט שנה אחת שבה חלה ירידה, תחום התרבות הנפיק מדי שנה יותר ויותר מאמרים שעסקו בנושא. מגמה זו הגיעה לשיא בשנת 1999, שבה פורסמו 49 מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות כפי שבאה לידי ביטוי ביצירות ואירועי תרבות. שיעורם של המאמרים מתחום זה טיפס מאחוזים בודדים בשנות ה-80 ל-36% מכלל המאמרים ב-

²⁵⁵ Pillard, "A Genetic Influence," pp. 230-231.

1999. אמנם משקלם לא הגיע לכדי מחצית מכלל המאמרים השנתיים על הנושא, כפי שהיה בתחום הרפואה, אבל הפן התרבותי הפך לתחום הדומיננטי בשיח האקדמי אודות הומוסקסואליות.

ניצנים של שינוי – נקודות מבט חדשות על גורמים, מאפיינים וטיפוליים בהומוסקסואליות

התפישות שרווחו בשיח האקדמי על הומוסקסואליות בשלב הראשון להתחדשותו הושפעו בעיקר מתפישות שהתעצבו בסין בתקופה הרפובליקנית ובתקופת מאו. תפישות אלה הוסיפו להשפיע גם בשלב השני להתחדשות השיח, בין השנים 1994-1999, אולם יש לציין גורמים נוספים שהיו עשויים להשפיע על תפישתם של אנשי האקדמיה הסינים את התופעה: העמקת הרפורמות הכלכליות-חברתיות, המשך המהפכה המינית, התגבשות הקהילה הגאה בסין והפיכת ההומוסקסואליות לחוקית. גורם נוסף שיכול היה להשפיע על עמדות החוקרים הוא פעילות ארגונים גאים. אלה החלו לפעול ב-1996 למען ביטול ההגדרה של הומוסקסואליות כלקות נפשית, כפי שאכן קרה ב-2001.²⁵⁶ בין הארגונים בלט "פרוייקט הפעולה למען אהבת הידע" (Aizhi Action Project) שהוקם על ידי ואן יאן-חאי ב-1996 לאחר שהממשלה החליטה להקים ועדה שתעדכן את הקטלוג הסיני למחלות הנפש. הארגון פנה אל רופאים ופסיכיאטרים והציג בפניהם הצהרות של ארגונים בין-לאומיים, בעיקר אמריקאיים, על פיהן הומוסקסואליות אינה מחלת נפש. בנוסף, הארגון הפגיש בין פסיכיאטרים ובין הומוסקסואלים שקיבלו את נטייתם המינית ולא היו מעוניינים לשנות אותה.²⁵⁷ גורם משפיע נוסף הוא העמקת הקשרים האקדמיים הבין-לאומיים וסטודנטים שלמדו בחו"ל, שני אמצעים שדרכם נחשפו אנשי אקדמיה סינים למתרחש בארצות הברית ואירופה. בשנים האמורות התפתחו בארצות הברית ובאירופה תיאוריות קוויריות, והמערכת הפוליטית והמשפטית בארצות הברית התמודדה לאורך שנות ה-90 עם סוגיות המאבק לנישואים חד-מיניים, זכויות אימוץ לזוגות חד-מיניים, הגנה מפני אפליה על רקע נטייה מינית ומתן היתר להומוסקסואלים לשרת בצבא ארצות הברית. בנוסף, הנוכחות של הומוסקסואלים ולסביות בכלי התקשורת בארצות הברית ובאירופה גברה בצורה משמעותית משנות ה-90 ואילך,²⁵⁸ ומספר תפקידים בבתי הנבחרים ובבתי המשפט של ארצות הברית אוישו, לראשונה בהיסטוריה, על ידי הומוסקסואלים או לסביות מוצהרים.²⁵⁹ כל אלה בוודאי נקלטו ברשימה של עשרות אלפי הסטודנטים הסינים שלמדו במדינות אלה בשנים האמורות.

²⁵⁶ Kang, "Decriminalization," p. 241.

²⁵⁷ Ibid., p. 243.

²⁵⁸ Paul R. Brewer, *Value War: Public Opinion and the Politics of Gay Rights* (Rowman and Littlefield, Lanham, 2008), pp. 3, 23, 49.

²⁵⁹ An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Culture, "Elected Officials," http://www.glbtc.com/social-sciences/elected_officials.2.html (accessed May 3, 2013).

בשלב הראשון של חידוש השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות ביטא הרוב המוחלט של החוקרים תפישה שרואה בהומוסקסואליות תופעה חריגה ולא נורמאלית. דעה זו השתקפה גם במאמרים שראו אור בשלב השני של התחדשות השיח, בין השנים 1994-1999. בשנת 1994 הופיע המאמר "רחשי ליבו של הומוסקסואל". קורא ששלח מכתב למדור פניות הקוראים, ובו סיפר על חוסר עניין בנשים ומשיכה פיזית ורגשית לגברים, נענה על ידי הפסיכולוג ג'יאנג ג'אנג-צ'ינג. ג'יאנג, אז חבר סגל בבית החולים אן-דינג של האוניברסיטה לרפואה שבסין, הבירה, השיב לקורא כי התופעה שהוא חווה נקראת "הומוסקסואליות", וקבע כי "אין ספק שהומוסקסואליות נופלת תחת ההגדרה של התנהגות מינית סוטה".²⁶⁰ הגדרה של הומוסקסואליות כ"חריגה" מופיעה גם במאמר "ניתוח של פסיכולוגיה מינית חריגה", שהתפרסם בשנת 1995. הכותב מונה מספר תופעות מיניות שאותן הוא מגדיר כ"לא נורמאליות", ביניהן גם הומוסקסואליות, ומסביר כי מיניות לא נורמאלית היא "פעילות מינית שאין קשר ישיר בינה ובין רבייה".²⁶¹

כתב העת "הקמת משפחה ובריאות"²⁶² פרסם ב-1999 את המאמר "אהבה מסוכנת: הומוסקסואליות", שבו נכתב כי: "אצל אנשים נורמאליים, המסלול הרגיל של התאהבות וחתונה מתרחש בדרך כלל עם בני המין הנגדי, [...] אולם, יש גם קבוצת מיעוט שרואה בבני אותו המין כמושא לסיפוק התשוקה המינית".²⁶³ על פי הכותב ישנה הדרך ה"נורמאלית", שכוללת התאהבות וחתונה עם בני המין האחר, וישנה הדרך שמנגד, שבה ההתאהבות מתרחשת עם בני אותו מין. משתמע מכך כי התאהבות בבן מינך אינה נורמאלית. הכותב טוען בהמשך כי הומוסקסואליות היא "סוג של סטייה, מין מחלה של סטייה מינית פסיכולוגית".²⁶⁴

המאמרים מבטאים תפישות שצמחו בסין הרפובליקנית והתחדדו בתקופת מאו. תפישות אלה הגדירו זוגיות שאינה הטרוסקסואלית כ"סטייה" וגינו כל מיניות שלא לשם הבאת צאצאים. רעיונות אלה השפיעו על חוקרים בשלב הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות, והם מוסיפים לעשות כן גם בשלב השני.

An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Culture, "Batts, Deborah A." http://www.glbtc.com/social-sciences/batts_da.html (accessed May 3, 2013).

"Baldwin Brakes Breaks Barrier, Becomes First Openly Lesbian House Member," CNN, <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/11/03/election/house/wisconsin.cd2/> (accessed May 3, 2013).

²⁶⁰ Jiang Zhangqing, "Yi ge tongxinglian zhe de xinsheng," *Xinli yu jiankang* (Jan., 1994), p. 42;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות ההתאחדות הסינית למען בריאות הנפש.

²⁶¹ Qu Shi, "Fanchang xing xinli de pouxi," *Xinli shijie*, (Feb., 1995), p. 68;

כתב העת רואה אור בעיר קאיפנג בחסות אוניברסיטת חנאן.

²⁶² כתב העת יוצא לאור בחסות האגודה של פרובינציית חנאן להפצת מידע על רפואה לקהל הרחב.

²⁶³ Weng Deli, "Weixian de aiqing: Tongxinglian," *Hunyan yu jiankang* (Jul., 1999), p. 30.

²⁶⁴ Ibid.

טרוויס קונג מציין כי במסגרת הדיון האקדמי בסין על הומוסקסואליות במהלך תקופת הרפורמות, ההתמקדות בשאלה "מהי הומוסקסואליות?" החליפה את העיסוק בשאלה "כיצד נוצרת נטייה מינית זו?".²⁶⁵ המאמרים שנסקרו בפרק הקודם ובפרק הנוכחי עוסקים בשתי השאלות, כך שקשה להסכים עם האמירה שהעיסוק בשאלת הגורם לנטייה המינית החליף את העיסוק בהגדרה לה, אבל בהחלט ניתן לקבוע כי העיסוק במחוללי התופעה תפס חלק נכבד יותר מהשיח בשלב השני להתחדשותו. כמו בשלב הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות, גם במהלך השלב השני של התפתחות השיח נראה כי רוב המאמרים שהתפרסמו ייחסו את המקור לנטייה מינית זו לגורמים סביבתיים ולא מולדים. עם זאת, בשלב הנבחן בפרק זה ניכרת התפתחות בדיון זה: לראשונה, מספר פרסומים הציגו עמדה על פיה הומוסקסואליות היא נטייה מולדת.

המאמר "מחקר מקדים על הגורמים ומנגנון העיצוב של הומוסקסואליות אצל סינים" התפרסם בשנת 1995 וסקר את הגורמים המעצבים נטייה הומוסקסואלית אצל גברים בסין, תוך הדגשה של השפעת הסביבה על עיצוב נטייה זו. על פי המאמר, הגורמים שעשויים להוביל להומוסקסואליות הם כדלהלן: גידול של ילד כאילו היה ילדה; חינוך מיני לקוי; חוויה מינית שלילית בגיל צעיר; וסביבה משפחתית וחברתית רעועה. הכותב מציין כי ייתכנו גורמים גנטיים שישפיעו על הנטייה המינית, אך הוא מסייג זאת בקביעה כי "אפילו אם קיים גורם ביולוגי, הומוסקסואליות נקבעת ברובה על פי גורמים של סביבה וחינוך".²⁶⁶ המאמר מייצג תפישה שעל פיה הומוסקסואליות אינה נטייה קבועה באישיות, וכי התפתחותה (או אי-התפתחותה) תלויה בחינוך. הומוסקסואליות, על פי הכותב, היא תוצאה של תנאי סביבה שליליים כמו מודל רע לחיקוי, חינוך שגוי או טראומת ילדות.

המאמר "אהבה מסוכנת" משנת 1999 מציין כי גורם אפשרי להומוסקסואליות הוא "חרדה מפני המין הנגדי". חרדה זו, באם אינה זוכה לטיפול, עלולה להתפתח לפחד של ממש מפני מגע מיני עם נשים, וכפיצוי על כך, גם לרגשות חיוביים כלפי בנים.²⁶⁷ גם כאן הנטייה ההומוסקסואלית היא תולדה של הסביבה הלא מתפקדת.

"דרכו של הומוסקסואל ל'אני חדש'" פורסם ב-1999, והוא תגובה של קורא בשם ג'ואו ג'יאן-פיי לסיפור שפורסם בכתב העת אודות A, הומוסקסואל שהיה חברו של ג'ואו (השם של A לא מפורסם על מנת לשמור על פרטיותו). ג'ואו מסביר כי נטייתו של A התעצבה בעקבות התנאים ששררו בביתו ובבית הספר. A גדל בבית שבו לא קיבל חום ואהבה, ועל כן התבגר טרם זמנו. התבגרות זו באה לידי ביטוי גם מבחינה מינית, והופיעה בתקופה

²⁶⁵ Kong, Memba, Tongzhi and Golden Boy, p. 18.

²⁶⁶ Zhou Zhengpo, "Zhongguoren tongxinglian xiangguan yinsu ji xingcheng jili de chubu yan," *Fazhi xinli yanjiu*, No. 2 (1995), p. 9;

כתב העת יוצא לאור בעיר טיינג'ין תחת "האגודה לפסיכולוגיה משפטית של טיינג'ין".

²⁶⁷ Weng, "Weixian de aiqing: Tongxinglian," p. 30.

שבה למד A בבית ספר לבנים בלבד. מכיוון שהיה מוקף אך ורק בבני מינו, הפכו אלה להיות מושאי הפנטזיות שלו, וכך התעצבה נטייתו ההומוסקסואלית.²⁶⁸ ג'ואו, כמו מחברי שני המאמרים האחרים, רואה בהומוסקסואליות תוצאה של תנאי הסביבה.

מנגד, ב-1994 פורסם המאמר "קשר קשה להתרה: הומוסקסואליות". כותב המאמר מציג שתי תיאוריות אודות המקור להומוסקסואליות: אחת שטוענת כי המקור הוא סביבתי, והשנייה שטוענת כי המקור הוא גנטי. הכותב אינו מבטל גישה אחת מפני השנייה, ומספק דוגמה תומכת עבור כל אחת מן התפישות. הוא מביא את סיפורו של A, הומוסקסואל שהגיע ממשפחה מתפקדת ושגרתית והיה אהוב על הבנות, כדוגמה למי שנטייתו המינית היא ככל הנראה תוצאה של גנטיקה. מנגד, הוא מגולל גם את סיפורו של B, הומוסקסואל שאמו הייתה ביקורתית וקרה. לדברי המחבר, B סבור כי אמו לימדה אותו לפחד מנשים, ועל כן נטייתו המינית היא תולדה של הסביבה.²⁶⁹

מאמרים בודדים מבין אלה שהתפרסמו בין השנים 1994-1999 צידדו אך ורק בגישה על פיה נטייה הומוסקסואלית נקבעת על פי המטען הגנטי. כך, למשל, המאמר "חקר ההומוסקסואליות", שראה אור ב-1996 ונסמך על מחקרים שנערכו בארצות הברית, והמאמר "האם הומוסקסואליות עוברת בתורשה?", שהתפרסם אף הוא ב-1996, ומתמקד בסברה שהומוסקסואליות היא נטייה מולדת.²⁷⁰

התיאוריה הגנטית לא עלתה לעיתים קרובות במאמרים אותם ניתחתי, אולם ניכר כי בכל זאת הייתה לה נוכחות מסוימת בשיח האקדמי באותן שנים. הטיעון הגנטי נשמע בסין כבר בתחילת המאה ה-20, אולם ברבות השנים הוא נדחק לטובת הטיעון כי הומוסקסואליות היא תולדה של הסביבה. האזכור המחדש, גם אם המצומצם, של הטיעון הגנטי נראה כפועל יוצא של החשיפה האקדמית של סטודנטים ואנשי סגל לארצות הברית ולאירופה, שם זכה טיעון זה לנוכחות בולטת יחסית באותן שנים.²⁷¹

גברים שאינם גברים באמת

בשנת 1996 טען הסוציולוג ההונג-קונגי צ'ואו וה-שאן (Chou Wah-Shan) כי הדיון האקדמי בסין על מאפייניהם של הומוסקסואלים מתמצת את מהות הנטייה המינית שלהם לכדי זהות מגדרית הפוכה.²⁷² דוגמאות לתפישה זו נמצאות במספר מאמרים שראו אור בין השנים 1994-1999. כך, למשל, במאמר "גורמי העיצוב של

²⁶⁸ Zhou Jianfei, "Yi ge tongxinglian zhe de zixin lichen," *Xinli shijie* (Apr., 1999), p. 23.

²⁶⁹ Yang, "Nanjie zhi jie: Tongxinglian," p. 43;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג.

²⁷⁰ R. Horton and Ming Boze, "Tongxinglian shifou yichuan? (Shang)," *Xiandai waiguo zhexue shehui kexue wenzhai*, (May, 1996), pp. 39-42;

כתב העת יוצא לאור בשאנגחאי תחת חסות "המכון למידע של האקדמיה למדעי החברה בשאנגחאי".

²⁷¹ Vernon Rosario, "The 'Gay Gene' is Born," *The Gay & Lesbian Review* (Sep.-Oct., 2001), pp. 14-15.

²⁷² Sang, *The Emerging Lesbian*, p. 168.

הומוסקסואליות", שפורסם ב-1995: "בבתים שבהם האם היא הדומיננטית, התנהגות האישה (האם) יכולה להפוך מודל לחיקוי ממנו ילמד הילד. ילד זכר יתלבש בגדוד, יהיה מפונק, ביישן, עדין ובכיי, וילמד מהאימא לעשות את עבודות הבית, או לבצע דברים אחרים שהם מתפקידן של הנשים".²⁷³ גישת הכותב תואמת תפישות שהשתרשו בתחילת המאה ה-20 הנוגעות לחלוקה מגדרית של תפקידים ומאפיינים. כמו כן, הדבר תואם את התיאוריות של פרויד על פיהן הומוסקסואליות נוצרת בשנות הילדות כאשר ילד מזדהה עם אמו ומחקה אותה.

ב-1999 התפרסם המאמר "ניתוח מגדרי של מבנה האינטליגנציה אצל הומוסקסואלים".²⁷⁴ כותבי המאמר בחנו את הטענה שהומוסקסואלים ניחנים במאפיינים מגדריים נשיים, והשתמשו במבחן האינטליגנציה "וכסלר" (Wechsler Intelligence Test) במטרה למדוד היבטים שונים של אינטליגנציה בקרב שלוש קבוצות: גברים הומוסקסואלים, גברים הטרוסקסואלים, ונשים. כותבי המאמר מביאים את תוצאות המחקר, שמצביעות על כך ש"נראה כי מבנה האינטליגנציה של הומוסקסואלים דומה לזה של בנות".²⁷⁵ מחקר זה מחזק את התפישה כי גברים הומוסקסואלים חולקים יותר נקודות דמיון עם נשים מאשר עם גברים הטרוסקסואלים. בניגוד למאמר הקודם, המושפע מהשקפות שצמחו בסין בראשית המאה ה-20, תפישתם של כותבי המאמר הושפעה מהשיח על הומוסקסואליות שהתקיים בקרב חוקרים מצפון אמריקה ומאירופה. בין השאר, המאמר נשען על מחקרים של החוקרות הקנדיות שריל מק'קורמיק (McCormick) וסנדרה ויטלסון (Witleson), של הפסיכולוג האמריקאי גורדון טאטל (Tuttle), ושל מי שהיה לפסיכיאטר ההומוסקסואל המוצהר הראשון בארצות הברית, ריצ'ארד פילארד (Pillard).²⁷⁶

במאמר "רחשי ליבו של הומוסקסואל" משנת 1994 כותב הפסיכולוג ג'יאנג ג'אנג-צ'ינג כך:

"[בזמן קיום יחסי מין] קיים הבדל בין מי שממלא את התפקיד האקטיבי ומי שממלא את התפקיד הפאסיבי. גברים שממלאים את הצד הפאסיבי (גבר המבצע את התפקיד הנשי) [...] הם נקראים הומוסקסואלים אמיתיים, ונטייתם חזקה יחסית. גברים שמבצעים את התפקיד האקטיבי [...] מתאפיינים בנטייה הומוסקסואלית קלה".²⁷⁷

ראשית, כמו במאמרים הקודמים שנסקרו, התפישה המובעת כאן רואה בהומוסקסואליות חריגה מגבולות המגדר. תפישתו של ג'יאנג תואמת את הפרשנות הניאו-קונפוציאנית של יין ויאנג, הקובעת חלוקת תפקידים בין הגבר והאישה, לרבות בתחום המיניות. גבר שממלא תפקיד מיני פאסיבי אינו מתנהג בהתאם לשיוכו המגדרי

²⁷³ Zhou, "Zhongguoren tongxinglian xiangguan yinsu," p. 7.

²⁷⁴ כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג תחת חסות "ההתאחדות הרפואית בסין".

²⁷⁵ Xu Yi, Chen Zhaodian and Zhao Yuanwei, "Nanxing tongxinglian zhe zhili jiegou de xingbie qingxiang fenxi," *Zhonghua jingshenke zazhi*, Vol. 32, No. 3 (Aug., 1999), p. 178;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג תחת חסות "ההתאחדות הרפואית בסין".

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Jiang, "Yi ge tongxinglian zhe de xinsheng," p. 42.

האמיתי, ועל כן התנהגותו המינית סוטה מגבולות המגדר והמיניות ה"נכונים". שנית, מאמר זה מציג תפישה חדשה, והיא דירוג של מידת ההומוסקסואליות. תפישה זו מייחסת להומוסקסואליות עירוב של שני מרכיבים – התנהגות מינית ותפקיד מגדרי. ישנם הומוסקסואלים שבמהלך יחסי המין חורגים מהמיניות התקינה, כלומר שוכבים עם גבר בעוד שעליהם לשכב עם אישה, אולם הם עדיין מבצעים "כהלכה" את תפקידם המגדרי, כלומר, הם הצד האקטיבי, היוזם והחודר. לפי ג'יאנג, הומוסקסואלים כאלה אינם חורגים לחלוטין מגבולות המגדר ה"נכונים", ועל כן נטייתם ההומוסקסואלית נחשבת "קלה". מי שסוטה מהנורמה הן מבחינת המשיכה המינית, כלומר נמשך לגברים, והן מבחינת התפקיד המגדרי, כלומר מבצע את תפקיד הנחדר, הוא "הומוסקסואל אמיתי". ג'יאנג רואה בהומוסקסואליות סטייה שיש לתקן, ובעיניו היא חמורה יותר בקרב אלה הממלאים את תפקיד הנחדר בעת משכב זכר. גישה זו מזכירה גישה שרווחה בסין בתקופה הקיסרית, על פיה הנחדר נמצא בעמדת נחיתות והוא מושפל.²⁷⁸ בדומה לגישה שרווחה בתקופת סין הקיסרית, גם ג'יאנג מדרג את המעורבים במשכב זכר על פי התפקיד האקטיבי או הפאסיבי שהם מבצעים, ומציב את הנחדר בתחום ההתנהגות המוגדרת כלא רצויה.

בכל הנוגע לתפישות מגדר והומוסקסואליות, נראה כי בין השנים 1994-1999 הייתה תמימות דעים בקרב החוקרים בדבר החריגה המגדרית הקיימת בקרב הומוסקסואלים. יחד עם זאת, בניגוד לתקופה הקודמת של התחדשות השיח, ההשפעות על תפישות החוקרים נסמכו הן על תפישות שרווחו בסין בעבר, בתקופה הקיסרית, הרפובליקנית והמאואיסטית, והן על תפישות שהגיעו מהמחקר המודרני במדינות צפון אמריקה ואירופה.

דוקטור, תציל אותי, אני מאוהב (בגבר)

כמו בשלב הראשון להתחדשות השיח על הומוסקסואליות, גם בשלב השני להתחדשותו היו חוקרים שהביעו אמונה ביכולת "לתקן" הומוסקסואליות. לדוגמא, במאמר "רחשי ליבו של הומוסקסואל" משנת 1994: "הומוסקסואליות אינה מצב חסר תקנה. יש צורך לעבוד במרץ על המודעות העצמית. הומוסקסואליות ניתנת לריסון עצמי ולתיקון על ידי טיפול. באשר למטופל ההומוסקסואל, עליו להבין כיצד נוצרת הומוסקסואליות, מדוע הדברים התעצבו כך. [...] יש לבסס את הנחישות ואת האמונה שלו".²⁷⁹

תפישה דומה עולה מהמאמר "אהבה מסוכנת" משנת 1999: "הומוסקסואליות ניתנת לריפוי ולתיקון. רק לאחר שיכיר בחומרת ההתנהגות שלו [...] יגיע לכדי ריפוי".²⁸⁰ גם ג'ואו ג'יאן-פיי מתאר במאמרו מ-1999 "הדרך לאני החדש" כיצד סייע לחברו A ההומוסקסואל להיפטר מ"ההרגל המגונה" של חלומות בהקיץ על בנים ערומים.

²⁷⁸ Sommer, "Dangerous Males," p. 72.

²⁷⁹ Jiang, "Yi ge tongxinglian zhe de xinsheng," p. 43.

²⁸⁰ Weng, "Weixian de aiqing: Tongxinglian," p. 30.

התכנית שהגה ג'ואו למען חברו כללה הקפדה על הרגלים "חיוביים", דוגמת שינה מוקדמת או אימון בשיפור יכולות הכתיבה, הרחבת הידע על מין ומיניות, וחיזוק כוח הרצון של A.²⁸¹

גם בשלב השני להתחדשות השיח, הדרכים המוצעות במאמרים לטיפול בהומוסקסואליות שואבות השראה הן מסין המסורתית והן מסין המאואיסטית. ניכרת השפעה לרעיון ה"טיפול עצמי" המסורתי ולטקס "הביקורת העצמית" מתקופת מאו, שכבר הוזכרו בפרק הקודם. בנוסף, ההדגשה החוזרת ונשנית במאמרים בדבר כוח הרצון הנדרש על מנת להתגבר על הומוסקסואליות מציירת את הנטייה המינית הזו כסוג של אובססיה. ההתייחסות למשכב זכר כאל אובססיה הייתה נפוצה בסין עוד בתקופה הקיסרית.²⁸²

ב-1999 התפרסם המאמר "שלוש דוגמאות לטיפול בשוקים חשמליים תחת הדרכה בהיפנוזה ליצירת רתיעה ממין וניסיון לרפא הומוסקסואליות". מחבר המאמר מתאר שני מקרים של טיפול בהומוסקסואלים ומקרה אחד של טיפול בלסבית במטרה "לרפא" אותם מהמשיכה המינית ה"שגויה". הטיפול כלל היפנוזה שהדריכה את המטופלים לדמיין את מושאי התשוקה שלהם, ומתן מכות חשמל כאשר הגיעו לשלב הגירוי המיני. בשלב השני של התהליך הודרכו המטופלים כיצד לדמיין אקט מיני עם בני המין הנגדי. תוצאות הטיפול, דיווח המאמר, היו "ריפוי" מוחלט של המטופלים: "שלושת המטופלים יכלו לחלום חלום ארוטי על המין הנגדי. [...] בסיומן של שמונה פגישות [...] שוב לא חשו משיכה מינית אל בני אותו המין, והם מפתחים רגשות חיוביים כלפי בני המין הנגדי".²⁸³

שלושת המאמרים הקודמים שעסקו ב"ריפוי" הומוסקסואליות נשענו על רעיונות שצמחו בסין בתקופות קודמות. במאמר זה, לעומת זאת, שיטת הטיפול נשענת על רפואה ופסיכולוגיה מודרניים שצמחו באירופה וארצות הברית. במקומות אלה נערכו טיפולים דומים ל"תיקון הומוסקסואליות" החל משנות ה-40 ועד לתחילת שנות ה-70. שיטות הטיפול כללו שוקים חשמליים וחומרים מעוררי בחילה שניתנו במקביל לעוררות מינית הומוסקסואלית, הדרכה תחת היפנוזה, תרופות, הורמונים, וכריתת חלקים מהמוח.²⁸⁴ הדבר מעיד על כך שניתן היה למצוא באקדמיה הסינית מגוון דעות לגבי דרכים אפשריות לשינוי הנטייה המינית – הן שיטות שנשענות על תפישות מסורתיות, והן שיטות שמסתמכות על מדע מודרני. כך או כך, כל המאמרים מייצגים גישה שלפיה הומוסקסואליות היא עניין התנהגותי נרכש, ועל כן ניתן לשנות אותה. המקור לתפישה זו נמצא בשיח שהתקיים בתקופה הרפובליקנית והקומוניסטית, וראה בהומוסקסואליות ליקוי התנהגותי.

²⁸¹ Zhou, "Yi ge tongxinglian zhe de zixin lichen," p. 23.

²⁸² Kang, *Obsession*, p. 21.

²⁸³ Wang Zhichao, "Cuimian youdao xia dianji xing yanwu shi zhi tongxinglian 3 lie," *Xinlixue bao*, Vol. 31, No. 3 (Jul. 1999), p. 339;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "האגודה הסינית לפסיכולוגיה" ו"האקדמיה הסינית למדעים והמכון לפסיכולוגיה".

²⁸⁴ Tim Dean and Christopher Lane, *Homosexuality and Psychoanalysis* (University of Chicago Press, Chicago, 2001), p. 14.

יש לשים לב גם ליחס שנותנים אנשי הממסד הרפואי-פסיכולוגי להומוסקסואלים. מא ג'ינג-וו מציין כי בשנות ה-90 התייחס הממסד הפסיכולוגי-פסיכיאטרי בסין להומוסקסואליות כאל מחלה המסבה סבל למטופל, ולא כאל פשע חברתי.²⁸⁵ ואכן, הפסיכולוג ג'יאנג, שכתב את המאמר "רחשי לבו של הומוסקסואל", כמו גם מחבר המאמר "3 דוגמאות לריפוי הומוסקסואליות", מפגינים רצון כן לעזור להומוסקסואלים – יחס השמור לחולים, לא לפושעים.

מא מציין גם כי בשנת 2000 לערך, נטש הממסד הפסיכולוגי-פסיכיאטרי את הגישה שתומכת ב"ריפוי" מנטייה זו. גם דבורה סאנג כותבת כי רופאים ומומחים שונים החלו להתבטא כנגד טיפולי "ריפוי" מהומוסקסואליות. המאמר "קשר קשה להתרה" משנת 1994 מדגים את שינויי הגישה הללו. הכותב מצטט הומוסקסואל שהחל בטיפול ל"תיקון" נטייתו המינית, אולם החליט להפסיק לאחר פגישה אחת: "הבנתי שטיפול זה לא יכול להיות יעיל. חישובו על כך: עבורכם, האם טיפול דומה היה יכול להפוך אתכם להומוסקסואלים?"²⁸⁶ מעבר לדבריו של אותו הומוסקסואל, הכותב בעצמו מטיל ספק ביעילותם של טיפולים מסוג זה: "ישנן דרכים רבות לריפוי הומוסקסואליות, אולם השפעת הטיפול מוגבלת [...] היו מי שהשתמשו בהורמונים על מנת לרפא הומוסקסואליות, אולם התוצאות היו דלות מאוד".²⁸⁷

מעניין להיווכח כי רבים מן המאמרים שהתפרסמו בין השנים 1994-1999 ודנו בהומוסקסואליות בהקשר הפסיכולוגי עסקו בייצוץ לקוראים שתהו לגבי נטייתם המינית, וב"ריפוי" מהנטייה מינית זו. העיסוק הגובר בשאלה "האם אני הומוסקסואל?" נבע מהשינוי בנורמות המיניות ובמודעות הציבור לתופעה מינית זו. בתקופת מאו הושתק הדיון על הומוסקסואליות, וכתוצאה מכך חלק מהציבור כלל לא היה מודע לאפשרות של זוגיות בין בני אותו מין.²⁸⁸ לאורך תקופת הרפורמות, התודעה הציבורי מחדש לאפשרות של מיניות מסוג זה. עבור אלה שנמשכו לבני מינם, הפכה משיכה זו מאוסף של תחושות ורגשות מבלבלים ולא מובנים לתופעה שיש לה שם והגדרה. כפי שפוקו טען, בהעדר דיון על הומוסקסואליות תופעה זו נותרה ללא הגדרות ברורות וללא גבולות. מרגע שהתחדש השיח על התופעה, נקבעה לה מסגרת שהגדירה מי משתייך אליה זו ומי לא.

בהמשך לכך, העיסוק הגובר ב"תיקון" הומוסקסואליות נבע מהגילוי של יותר ויותר גברים כי זוהי נטייתם המינית. הגילוי הזה התרחש בתקופה בה הומוסקסואליות נחשבה עבירה על החוק או מחלת נפש, ובכל מקרה סבלה מסטטיגמות קשות בקרב הציבור. עצם העובדה שניתן היה לתת לתופעה שם עדיין לא הביא לכך שהייתה מקובלת

²⁸⁵ Ma, "From Long Yang to Tongzhi," p. 118.

²⁸⁶ Yang, "Nanjie zhi jie: Tongxinglian," p. 43

²⁸⁷ Ibid.

²⁸⁸ Zhou, "Seropositivity," p. 491.

על החברה, ומכאן העיסוק הגובר ב"תיקון" הנטייה המינית. מנגד, יש לציין כי בשלב זה של השיח, מספר חוקרים הציגו גישה חדשה על פיה הומוסקסואליות היא נטייה מולדת. מכאן, שאי אפשר לשנות אותה, ותפישה זו היא שתוביל את הממסד הפסיכיאטרי בסין של שנות ה-2000 לשינוי דרכי הטיפול בהומוסקסואלים: במקום ניסיון לשנות את נטייתם, החל הממסד הפסיכיאטרי לסייע להם להשלים עם דבר קיומה. חילופי הגישה האלה התרחשו גם בארצות הברית ובאירופה בשנות ה-60 וה-70, בהשפעת התחזקות הארגונים הגאים.²⁸⁹

נורמות חברתיות ותשוקות פרטיות - מסלול התנגשות?

כמו בשלב הראשון להתחדשות השיח, גם בשלב השני להתחדשותו התייחסו מספר מאמרים לקושי שחווים הומוסקסואלים שנטייתם המינית נוגדת את הקודים החברתיים. במאמר "פסיכולוגיה של נטיות מיניות" מ-1995 נכתב כי:

"ישנם הומוסקסואלים שמתחננים עם בנות המין הנגדי. [...] לעיתים קרובות, מכיוון שהם לא מצליחים לפעול לפי מנהגי החברה ולפתח עם בת המין הנגדי 'קשר של אהבה', הם מודאגים, ויש שמנסים להתאבד. לא מעט הומוסקסואלים, מכיוון שאינם יכולים לבטא את עצמם, הופכים מדוכאים, מלאי חרדות, עגמומיים וסובלים".²⁹⁰

במאמר "שלוש דוגמאות לריפוי מהומוסקסואליות" משנת 1999, שני הגברים המטופלים מבקשים "לתקן" את נטייתם המינית מכיוון שהחברה אינה מוכנה לקבל זוגיות בין גברים. עבור המטופל הראשון, הידיעה כי לא יוכל לממש את אהבתו לגבר אחר הובילה אותו לחוסר תפקוד בלימודיו ולמצב נפשי ירוד. עבור המטופל השני, יחסיו ההומוסקסואליים היו עשויים לטרפד את קידומו באוניברסיטה ולהשפיע לרעה על יחסיו עם משפחתו וחבריו. הצורך ב"תיקון" ההומוסקסואליות, אם כן, נבע מהשפעה שלילית של החברה על חייהם של הומוסקסואלים. כותבי שני המאמרים הללו, על אף הסתייגותם ממימוש תשוקות הומוסקסואליות, מכירים במצוקתם של אלה שאינם זוכים להגשים את תשוקותיהם הפרטיות. ההכרה במצוקה זו מתאימה לתקופה הנדונה, שבה טיפחה הממשלה בסין את הלך הרוח שעודד אנשים לממש את מאווייהם.

מנגד, במאמר "אהבה מסוכנת" מ-1999 נכתב כי "הומוסקסואליות היא אהבה מסוג מסוכן, היא מנוגדת למוסר הציבורי ולחוק".²⁹¹ יש לשים לב לקביעה של הכותב כי הומוסקסואליות מנוגדת לחוק, זאת על אף שכבר בשנת 1997, כשנתיים לפני פרסום המאמר, הפכה התופעה לחוקית. בהקשר זה ניתן לציין את קביעתה של הסוציולוגית לי יין-חה, שטוענת כי קיים פער בין עמדות הממשל, שלקראת סוף שנות ה-90 הפחית משמעותית את

²⁸⁹ Janis S. Bohan, *Psychology and Sexual Orientation: Coming to Terms* (Routledge, New York, 1996), p. 19.

²⁹⁰ Qu Shi, "Fanchang xing xinli de pouxi," p. 69.

²⁹¹ Weng, "Weixian de aiqing: Tongxinglian," p. 30.

הרדיפה אחר הומוסקסואלים, ובין חלק מהציבור, שעדיין רואה בתופעה נגע רע המזיק לחברה. כותב המאמר מייצג את אותו פלח בציבור שלא אימץ את גישת השלטון ביחס להומוסקסואליות.

Man and Wife – האם אפשר אחרת?

מאמרים מהשלב הראשון של התחדשות השיח על הומוסקסואליות הראו כי הכותבים ייחסו להומוסקסואלים רתיעה מבנות המין הנגדי. תפישה זו המשיכה לאפיין גם את המאמרים מהשלב השני של התחדשות השיח. כך, למשל, טוען הפסיכולוג ג'יאנג במאמרו "רחשי ליבו של הומוסקסואל" משנת 1994:

"בדרגה החמורה קיים חוסר עניין בבנות המין הנגדי ואפילו תיעוב כלפיהן. [...] בדרגה הקלה קיים עניין בבנות המין הנגדי, אך עדיין קיימת גם מידה של הומוסקסואליות. [...] כשיתבגרו [הגברים בעלי הנטייה ההומוסקסואלית הקלה], או כשתיקרה בדרכם הזדמנות טובה, יוכלו להתחתן עם בנות המין הנגדי".²⁹²

מדברים אלה משתמע כי ככל שהנטייה ההומוסקסואלית חזקה יותר, כך גובר הריחוק וחוסר העניין כלפי נשים. כמו כן, המאמר משדר בבירור את המסר שהמצב הרצוי הוא מצב של זוגיות ונישואים הטרוסקסואליים.

המאמר "פסיכולוגיה של נטיות מיניות" מ-1995 מציין אף הוא כי הומוסקסואלים מתקשים ליצור קשר עם נשים: "בדרך כלל הומוסקסואל חש רגשות רק כלפי בני אותו המין, וכלפי בנות המין השני אינו חש דבר".²⁹³

כזכור, מחבר המאמר מתאר את המצב אליו נקלעים הומוסקסואלים שהתחתנו עם נשים אך אינם מסוגלים לפתח קשר זוגי אמיתי. בנסיבות אלה, מציין הכותב, חווים הומוסקסואלים רבים דיכאון וחרדה, וחלקם אף מנסים להתאבד.²⁹⁴ למעשה נטען כאן כי הומוסקסואלים סובלים בשל נטייתם המינית, מכיוון שקיימת התנגשות בינה ובין חוקי החברה.

במאמר "שלוש דוגמאות לריפוי מהומוסקסואליות" מ-1999 מתואר המטופל ההומוסקסואל הראשון כמי ש"אינו מתעניין בבנות המין האחר, שונא נשים, ומעולם לא שוחח או שיחק עם בנות המין האחר". גם המטופל השני "אינו מתעניין בבנות המין הנגדי".²⁹⁵ זהו המצב שאותו רצו המטופלים לשנות. לאחר הטיפול, כתוצאה מה"ריפוי", דיווחו המטופלים על מערכות יחסים מוצלחות עם בנות המין הנגדי: "ביחס לבנות המין הנגדי בהן התאהבו, הם חשים כלפיהן רגשי חברות [...] הם התחתנו והביאו צאצאים לעולם, והם מרוצים מחיי המשפחה שלהם".²⁹⁶

²⁹² Jiang, "Yi ge tongxinglian zhe de xinsheng," p. 42.

²⁹³ Qu, "Fanchang xing xinli de pouxu," p. 68.

²⁹⁴ Ibid., p. 69.

²⁹⁵ Wang, "Cuimian youdao xia dianji xing yanwu shi zhi tongxinglian 3 lie," pp. 337-338.

²⁹⁶ Ibid., p. 339.

מחברי המאמרים הנ"ל מבטאים תפישה שרואה במצב של אי-זוגיות, או של זוגיות שאינה הטרוסקסואלית, מצב המסב סבל להומוסקסואל. שניים מן המאמרים מתמקדים ב"תיקון" המצב, וניכר בבירור כי המטופלים חשו שביעות רצון רק כאשר המצב תוקן, כלומר כאשר הצליחו לקיים זוגיות "נכונה". גם בשלב זה של התחדשות השיח, כמו בשלב הקודם, נראה כי התפישה הרווחת היא שזוגיות הטרוסקסואלית היא המצב התקין, ושהעדרה גורם סבל ומצוקה לפרט. יש כאן השפעה ברורה לתפישות שהשתרשו בתקופה הרפובליקנית.

בניגוד לשלושת המאמרים הללו, המאמר "קשר קשה להתרה", שפורסם בשנת 1994, מציג גישה אחרת באשר לתחושותיהם של הומוסקסואלים כלפי בנות המין הנגדי. הכותב מביא לפני הקוראים שלושה סיפורים, כל אחד מתאר את חייו של הומוסקסואל אחר. במקרה של A, יאנג מתאר את יחסיו עם בנות גילו כטובים למדי: "כאשר היה צעיר, בעוד שבני גילו היו מופנמים ועצורים, הוא דווקא שפע אדיבות וטבעיות [...] לא מעט נערות צעירות נפלו ברשתו".²⁹⁷ מאמר זה מוסיף טון חדש לשיח האקדמי בכך שהוא מצייר הומוסקסואל כאדם מן השורה, אהוד על סביבתו ונטול לקויות חברתיות. מבין המאמרים שהתפרסמו בין השנים 1980-1999 ושנסקרו כאן, זהו המאמר הראשון שמתאר מצב שבו הומוסקסואל הוא חביב הבנות. תיאור זה מנוגד לטענות שחזרו ועלו בשיח האקדמי בסין עד אז בדבר חוסר עניין ורתיעה של הומוסקסואלים מנשים. דעה זו הינה יוצאת דופן בשנים האמורות, אולם ניתוח המאמרים בפרק הבא יראה כי משקלה בשיח על הומוסקסואליות עתיד לגדול.

ההשפעה הגדלה של ארצות הברית

בשנות ה-80 ותחילת שנות ה-90 משקלן של מדינות צפון אמריקה ומערב אירופה בשיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות היה ניכר. כמעט כל המאמרים שבדקתי התייחסו לאזורים אלה, ורבים מהם נשענו על מחקרים שפורסמו על ידי חוקרים בני אותן מדינות. השפעה דומה עולה גם מבחינה של המאמרים שפורסמו בין השנים 1994-1999. כאמור, בארצות הברית, שהשפעתה על השיח בסין הייתה הגדולה ביותר מבין המדינות הזרות, התחוללו שינויים חשובים בשנות ה-90, הן בשיח האקדמי, והן במעמד החוקי והציבורי של הומוסקסואלים.

כמו בשלב הראשון של התחדשות השיח הסיני על הנושא, גם בשלב השני עסקו רבים מהמאמרים במעמד החוקי והציבורי של הומוסקסואלים במדינות הנ"ל, ובמחקרים שנערכו בהן בנושא ההומוסקסואליות. המאמר "הומוסקסואליות, דת וחוק במדינות המערב" התפרסם בשנת 1995 ובחן היסטוריה של חקיקה במדינות אירופה ואמריקה הצפונית שנגעה להומוסקסואליות. כותב המאמר מסתמך על חוקרים ממדינות אלה כדי להסביר מהי הומוסקסואליות ומהו היחס שראוי לנקוט כלפיה. בין החוקרים המוזכרים ניתן למנות את הפסיכולוג הגרמני

²⁹⁷ Yang, "Nanjie zhe jie: Tongxinglian," p. 42.

האנס אייזנק (Eysenck), הפסיכולוג הבריטי ממוצא איסלנדי גיסלי גודיונסון (Gudjonsson), הסקולוג האמריקאי אלפרד קינסי והפסיכיאטר הבריטי מייקל גלדר (Gelder).²⁹⁸ גם המאמר "פסיכולוגיה מינית חריגה" מ-1995 מתייחס לתפישות שונות בעולם ביחס להומוסקסואליות, ומזכיר את ארצות הברית: "מתחילת שנות ה-90 לאמריקאים הייתה יותר סובלנות כלפי הומוסקסואלים, וקלינטון אפילו הציע להסיר את ההגבלות בכלא ובצבא ארצות הברית על הומוסקסואליות". מיד לאחר מכן הוא מתייחס לשאר העולם וקובע כי נכון להיום, ברוב מדינות העולם רווחת הסברה כי הומוסקסואליות מוגדרת כ"פסיכולוגיה מינית לא נורמאלית".²⁹⁹ במאמר "מחשבות על אתיקה של מין", שפורסם ב-1997, מביא כותב המאמר ממצאים ממחקריו של קינסי.³⁰⁰ כותבי המאמר "מבנה האינטליגנציה אצל הומוסקסואלים" משנת 1999 נשענים על מחקרים שנערכו בארצות הברית וקנדה, אשר בדקו את הקשר בין תפקוד המוח לבין הומוסקסואליות.

ברור כי לנעשה בארצות הברית ואירופה בנוגע להומוסקסואליות היה משקל רב על השיח האקדמי שנערך בסין, כפי שראינו כבר בשלב הראשון להתחדשותו. ואולם, בשלב השני להתחדשות השיח נוסף מימד חדש של השפעה מכיוון ארצות הברית. כפי שכבר הראיתי, בשלב השני של התחדשות השיח עלה משקלם של המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות מהפן התרבותי. רבים מהם התייחסו ליצירות ויוצרים מארצות הברית: ב-1995 התפרסם המאמר "הזוכה באוסקר: טום הנקס",³⁰¹ שסיקר את זכייתו של טום הנקס בפרס האוסקר בקטגוריית השחקן הטוב ביותר עבור תפקידו כהומוסקסואל נשא איידס בסרט "פילדלפיה"; המאמר "גינזברג הבלתי נשכח", שהתפרסם ב-1998 ועסק בחייו של המשורר ההומוסקסואל בן ארצות הברית אלן גינזברג; המאמר "הילולה, מרידה והחלמה: על כוח המשיכה של 'הצבע ארגמן'" התפרסם ב-1999 ודן בספרה של אליס ווקר, ובגיבורת הספר שחוה ליל אהבים עם אישה אחרת. העיסוק בנוכחותה של תופעת ההומוסקסואליות בתרבות האמריקאית תפס חלק נכבד מהשיח שהתקיים באקדמיה הסינית על הומוסקסואליות.

על פי המאמרים שבחנתי נראה כי בתקופה זו החוקרים הסינים כמעט שלא התייחסו למתרחש בהונג קונג ובטייוואן - במרחב הציבורי או במרחב התרבותי - בכל הנוגע להומוסקסואליות. בשנים אלה נוצרו מספר סרטים וסדרות טלוויזיה במדינות הנ"ל, שבמרכזן דמויות הומוסקסואליות או לסביות, אולם בחינה של מאגר המאמרים הסינים CNKI מראה כי רק בשנות ה-2000 יתייחסו החוקרים הסינים ליצירות אלה. יתכן שההתייחסות האקדמית

²⁹⁸ Hu Zeqing, "Xifang guojia de tongxinglian yu zongjiao, falu de guanxi," *Linchuang xiang shenji zazhi*, Vol. 5, No. 1 (1995), pp. 53-54.

²⁹⁹ Qu, "Fanchang xing xinli de pouxi," p. 68.

³⁰⁰ Tu Renbiao, "Guanyu xing wenming de sikao," *Zhongguo xingkexue*, Vol. 6, No. 3 (Sep., 1997), p. 6.

³⁰¹ Chun Xi, "Chanlian aosike yingdi de Tom Hanks," *Dianying pingjie*, (Apr., 1995);

כתב העת יוצא לאור בגוי-ג'ואו תחת חסות המוזיאון של פרובינציית גוי-ג'ואו לאומנות.

המאוחרת ליצירות אלה, נובעת מעצם העובדה שבניגוד לארצות הברית, הונג-קונג וטיוואן לא הפכו מודל לחיקוי, ועל כן עיסוק בהן לא יכול היה להצדיק עיסוק בנושא שנוי במחלוקת. יתכן כי האקדמיה הסינית נדרשה לגושפנקא נוספת על מנת לעסוק בנושא זה. העיסוק בנעשה במדינות הנ"ל התגבר בשנות ה-2000 לאחר ביטול ההגדרה החוקית והרפואית של הומוסקסואליות כ"חוליגניות" וכמחלת נפש, שסימן לאקדמיה הסינית ולחוקריה כי במאה ה-21 נושא זה כבר אינו שנוי במחלוקת כפי שהיה עד לסוף המאה ה-20.

סיכום

השלב השני של התחדשות השיח על הומוסקסואליות באקדמיה הסינית, בין השנים 1994-1999, התרחש בתקופה של העמקת השינויים שהתחוללו בחברה הסינית, באקדמיה ובחיייהם של הומוסקסואלים החיים בסין. כפי שהיה בשלב הראשון להתחדשות השיח, גם בשלב השני החשיפה הגוברת להומוסקסואליות ולתפישות חדשות הקשורות אליה השפיעה על עיצוב השיח, וזאת לצד תפישות שהתגבשו לאורך ההיסטוריה הסינית – בסין המסורתית, בסין הרפובליקנית ובסין הקומוניסטית.

ניתן להצביע על מספר מגמות בולטות בשלב זה של התחדשות השיח. ראשית, תחומי העניין ונושאי הסיקור של המחקרים השתנו. משקלם של מחקרים רפואיים בדיון על הומוסקסואליות הצטמצם, וחוקרים מהתחום החלו להתייחס (אמנם במידה מועטה) גם לקשר שבין גנטיקה והומוסקסואליות. במקום תחום הרפואה, התחום שהפך לתחום הדומיננטי בחקר ההומוסקסואליות הוא תחום התרבות, והשיח הרבה לבחון יצירות שבמרכזן חוויות הומוסקסואליות, כמו גם יוצרים הומוסקסואלים.

בחלק מהתפישות הנוגעות להומוסקסואליות ניכרה מגמה מעורבת בשיח: מצד אחד, המשך של תפישות שרווחו גם בחלק הראשון של התחדשות השיח, בין השנים 1980-1993, שבתורן היוו המשך של התפישות שהשתרשו בקרב הציבור בתקופה הרפובליקנית והמאואיסטית. כך, למשל, גישות הרואות בהומוסקסואליות סטייה שמקורה בחינוך לקוי, ותופעה שניתן "לתקן", או תפישות המייחסות להומוסקסואלים תפקוד מגדרי הפוך, רתיעה מנשים, וחיים של סבל ודיכאון. מצד שני, בשלב זה של השיח האקדמי היה ביטוי, גם אם מצומצם, לגישות אחרות ביחס לנושאים שהוזכרו. אלה כללו, למשל, טענות לקיומם של גורמים מולדים האחראיים לעיצוב נטייה הומוסקסואלית, פקפוק ביכולת לשנות נטייה זו, או דוגמאות שסתרו את הקביעה כי הומוסקסואלים נרתעים מנשים. כל אלה הפכו לחלק מן השיח האקדמי בסין. ניכרה גם השפעה לשיטות טיפול ואבחון שמקורן בארצות הברית ואירופה. אמנם גישות אלה לא הפכו לטון השולט בשיח, אבל הם גיוונו אותו. לבסוף, האקדמיה והפוליטיקה

במדינות המערב, ובייחוד בארצות הברית, הוסיפו להשפיע על הדיון שהתנהל בעולם האקדמיה בסין, והשפעתה של הזירה התרבותית בארצות הברית התגברה במיוחד.

הפרק הבא יבחן את השינויים שהתחוללו בשיח האקדמי על הומוסקסואליות בשלב השלישי להתחדשותו, דהיינו, בשנות ה-2000. הפרק יראה כי השינויים הבודדים שנרשמו בשלב השני, שנסקר בפרק זה, הפכו למגמות משמעותיות. היקף השיח צמח בצורה ניכרת, ותפישות חדשות התמקמו בלב הדיון. אל ארצות הברית ואירופה נוספו גם אוסטרליה, ניו-זילנד, טייוואן והונג קונג כמדינות שהשפעתן ניכרה בשיח, ואף על פי שנותרה השפעה לתפישות שהשתרשו בסין לפני תקופת הרפורמות, תפישות אלה נחלשו מאוד בשיח האקדמי שהתקיים בסין בשנות ה-2000.

פרק 4: הומוסקסואליות – לא מה שחשבתם: שינויים בשיח האקדמי בסין במאה ה-21

"אולי נוכל לינוח את הוויכוחים הקשורים להומוסקסואליות ולהסכים על נקודת מבט שתהיה מקובלת

על כולם: כל עוד אחרים לא נפגעים, לכל אחד יהיה את החופש להחליט על סגנון החיים שהוא בוחר עבור

עצמו".³⁰²

(מתוך המאמר "בחירה פרטית של סגנון חיים" מאת פ'אנג גאנג, שפורסם בשנת 2006)

פרק זה יבחן את המתרחש בשיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות בשלב השלישי (והאחרון, נכון לעכשיו) להתחדשותו, בין השנים 2000-2011. במסגרת ניתוח השלב השלישי אראה כיצד חוסר היציבות בהיקף השיח, שאפיין את השלב השני להתחדשותו, התחלף בצמיחה קבועה, שהגיעה לכדי היקף שיא של מאות מאמרים בשנה. ניתוח המאמרים יראה כי השיח הפך פלורליסטי, ומגוון הדעות שאפיינו אותו כבר לא התבסס רק על תפישות שצמחו בסין לאורך ההיסטוריה, עד לתקופת הרפורמות. תפישות שהושפעו מהנעשה בצפון אמריקה ובאירופה החלו לתפוס מקום נכבד יותר בשלב השלישי להתפתחות שיח זה בסין. בחלק מהסוגיות, תיאוריות חדשות השתלבו בשיח לצד תפישות מנוגדות, שבשני השלבים הקודמים היוו את הטון המרכזי. כך במקרה של תיאוריות העוסקות בגנטיקה כגורם להומוסקסואליות, וטיעונים בעד היתר לנישואים חד-מיניים. בסוגיות אחרות, התפישות שהגיעו מהשיח האמריקאי-אירופאי דחקו כמעט לחלוטין את התפישות הישנות, כמו במקרה של תפישות הרואות בהומוסקסואליות תופעה נורמאלית, ועמדות המצדדות בטיפול פסיכולוגי שיסייע להומוסקסואלים בקבלת נטייתם המינית, ולא בשינוי שלה. ההתייחסות לנעשה בצפון אמריקה ובאירופה בנוגע להומוסקסואליות מבחינה אקדמית, ציבורית ופוליטית נמשכה גם בשנות ה-2000, והחוקרים הסינים החלו להתייחס גם לנעשה באוסטרליה וניו-זילנד. בנוסף, ההתעניינות ביצירות ויוצרים הקשורים להומוסקסואליות בהונג קונג ובטייוואן גברה בשנים הנדונות כאן.

סקירה ספרותית

מספר חוקרים התייחסו לדיאלוג המתקיים בין מוקדים שונים בחברה הסינית של שנות ה-2000, שמטרתו לקבוע את גבולות המיניות ה"נורמאלית". הסינולוגית האוסטרלית, איליין ג'פריס (Elaine Jeffreys), מהאוניברסיטה הטכנולוגית של סידני, טוענת כי בין הממסד השלטוני ובין הציבור בסין מתקיים דיאלוג שכזה. על פי ג'פריס, יש מי שמשתמשים בשיח על מיניות בסין כאמצעי שדרכו הם דורשים לאמץ רפורמות חוקיות על פי

³⁰² Fang Gang, "Yi zhong siren shenghuo fangshi de xuanze," *Zhongguo shehui dao kan* (Apr., 2006), p. 15.

נורמות מערביות, כלומר מתייחסים לזירת השיח על מיניות כשער שדרכו ניתן יהיה לאמץ נורמות מערביות שיחולו גם על תחומי חיים אחרים.³⁰³ גם ליסה רופל מתייחסת לעמדות שמביע הציבור בדיאלוג על מציאת גבולות המותר בתחום המיניות. על פי רופל, הציבור פונה לערכים נאו-קונפוציאניים, סוציאליסטיים וקוסמופוליטיים כדי למצוא את גבולות המיניות המותרים.³⁰⁴ בפרק זה נראה כי כפי שטוענת ג'פריס, משתתפים בדיון על זכויות הקהילה הגאה, בעיקר על הזכות לנישואים חד-מיניים, אכן כורכים יחד את זכויות הקהילה הגאה ואת הקדמה של מדינות אירופה וצפון אמריקה. חלק מהמשתתפים בדיאלוג גם מבססים את תפישותיהם על מכלול הערכים האחרים שרופל ציינה. סוזאן מאן מתייחסת לדיאלוג זה תוך התמקדות בתפקידו של השלטון. מאן טוענת כי מוסדות השלטון מהווים גורם מרכזי בקביעה מהם התפקידים המגדריים ה"נכונים",³⁰⁵ ואכן, ניתוח המאמרים יראה כי לעמדות שאימץ הממסד ביחס להומוסקסואליות, קרי הפיכתה לחוקית ב-1997 וביטול הגדרתה כמחלת נפש ב-2001, הייתה השפעה עמוקה על החוקרים הסינים ועל עמדותיהם בנוגע לתופעה.

לוצטה ייפ-לו קאם (Lucetta Yip Lo Kam), פרופסורית למגדר ומיניות מאוניברסיטת הונג קונג, מצינת כי השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות מתייחס להומוסקסואלים מנקודת מבט הטרוסקסואלית בלבד, ובכך הופך אותם ל"אחר".³⁰⁶ בניגוד לקביעתה של קאם, פרק זה יראה כי בשנות ה-2000 יותר ויותר חוקרים החלו לבחון את תופעת ההומוסקסואליות דרך נקודת מבטם של הומוסקסואלים. קאם בעצמה מצינת כי חלק מהחוקרים ומהציבור הרחב אימצו את עולם המושגים של הקהילה הגאה, וכי השיח נחשף ליותר ויותר סיפורים אישיים על יחסים חד-מיניים,³⁰⁷ אולם לדעתה השיח האקדמי בסין עדיין מתאפיין בריחוק. קאם בוחנת את השיח בנקודת הזמן הנוכחית שלו, אולם מנקודת מבט רחבה יותר, כפי שעבודה זו מאפשרת לבחון, ניתן לראות כי בהשוואה לשנים קודמות השיח דווקא מתאפיין במגמה של התקרבות לנקודת מבטם של הומוסקסואלים.

הפרקים הקודמים סקרו את שני השלבים הראשונים להתפתחות השיח האקדמי על הומוסקסואליות בתקופת הרפורמות. שלבים אלה הדגמו מכלול של השפעות: תפישות שהשתרשו בסין עד לסוף התקופה המאוואיסטית נתנו את השפעתן לצד השפעות שצמחו במהלך תקופת הרפורמות, ביניהן החלת רפורמות על מערך החינוך הגבוה, תמורות כלכליות וחברתיות, מהפכה מינית, היחשפות לנעשה מבחינה אקדמית, פוליטית ותרבותית

³⁰³ Elaine Jeffreys, "Introduction: Talking Sex and Sexuality in China," in Elaine Jeffreys [Ed.], *Sex and Sexuality in China* (Routledge, Abingdon, 2006), pp. 3-4.

³⁰⁴ Rofel, *Desiring China*, p. 23.

³⁰⁵ Mann, *Gender and sexuality in modern Chinese history*, p. xviii.

³⁰⁶ Lucetta Yip Lo Kam, *Shanghai Lolas: Female Tongzhi Communities and Politics in Urban China* (Hong Kong University Press, Hong Kong, 2013), p. 5.

³⁰⁷ Ibid., pp. 3-4.

בארצות הברית ואירופה ונראות גוברת של תופעת ההומוסקסואליות במרחב הציבורי בסין. לשם הבנת מכלול ההשפעות בשלב השלישי להתחדשות השיח, יש לבחון את ההתרחשויות שחלו בסין בשנות ה-2000.

האקדמיה הסינית בשנות ה-2000 – הרפורמות נמשכות

לאורך שנות ה-80 הנהיגה ממשלת סין מספר רפורמות במערך החינוך הגבוה. רפורמות אלה הכפילו את מוסדות הלימוד לכוחות השוק, והביאו לגידול במספר התלמידים וסגל החוקרים, ולהרחבת האוטונומיה של מוסדות הלימוד. כמו כן, חלה חשיפה גוברת - הן מבחינה אקדמית והן מבחינה תרבותית - למדינות צפון אמריקה ואירופה. אחת מן הרפורמות החשובות שהשלטון אימץ הייתה שינוי הסדרי המימון של המוסדות האקדמיים. מספר מצומצם יחסית של אוניברסיטאות נותר במימון ממשלתי, בעוד שרובן עברו לגיוס כספים על פי עקרונות השוק: חיזור אחר משקיעים, וגביית שכר לימוד. בשנות ה-2000, לאחר מספר שנים של יישום הרפורמה, התחילה להתבהר התמונה באשר לתוצאותיה. ניתוק המוסדות מעטיני הממשלה הגדיל את עצמאותם הפוליטית בקביעת תכני הלימוד, אולם הצורך למצוא מקור מימון חלופי, במקום הממשל, גרע מעצמאותן של האוניברסיטאות, שכן הניסיון לרצות את הגורמים המממנים פגע באובייקטיביות של תוצאות המחקרים.³⁰⁸ בנוסף לכך, העדר פיקוח ממשלתי על שכר הלימוד הביא לעלייה מתמדת בסכומים אותם נאלצו הסטודנטים לשלם עבור לימודים אקדמיים. כתוצאה מכך, חלקים ניכרים מהאוכלוסייה, בעיקר איכרים ומהגרי עבודה שעברו מן הכפר לערים הגדולות, אינם מסוגלים כיום לממן לימודים גבוהים עבור ילדיהם.³⁰⁹ בבואנו לבחון את המתרחש בעולם האקדמיה עלינו לזכור כי סינים רבים כלל אינם מעורים בעולם זה, הואיל וילדיהם אינם זוכים להיכנס בשערי מוסדות החינוך הגבוה.

מגמה חשובה נוספת שעיצבה את עולם האקדמיה בסין הייתה המשך הצמיחה במספר הסטודנטים הסינים שנסעו ללימודים במדינות זרות. ב-1980 למדו בחו"ל רק כ-2,100 סטודנטים סינים. ב-1999 הגיע מספרם לכ-39,000, ובשנת 2010 למדו בחו"ל למעלה מ-284,000 סטודנטים סינים. מספרם של הסטודנטים שחזרו לסין מלימודיהם בחו"ל גדל מ-9,100 סטודנטים בשנת 2000, לכ-134,800 סטודנטים בשנת 2010.³¹⁰ היעדים המועדפים על הסטודנטים הסינים בשנות ה-2000 נותרו מדינות צפון אמריקה ואירופה, ונוספו אליהן גם אוסטרליה וניו-זילנד.³¹¹

³⁰⁸ Yang et al., "Dancing in a Cage," pp. 586-587.

³⁰⁹ Ibid., pp. 584-585.

³¹⁰ China Data Online, China Yearly Macro-Economics Statistics (National), "Number of Postgraduates and Studying Abroad," <http://chinadataonline.org/revproxy.brown.edu/member/macroy/macroytshow.asp?code=A1419> (accessed May 16, 2013).

³¹¹ Linqing Yao, *The Chinese Overseas Students*.

מילניום חדש, גישות חדשות - הומוסקסואלים והממסד בסין בשנות ה-2000

השינויים בנורמות המיניות הנהוגות בסין, שהחלו להתגבש בשנות ה-80, הפכו למהפכה מינית של ממש משנות ה-90 ואילך. ככל שכלכלת השוק הוטמעה עמוק יותר במשק הסיני, כך התפתחו אמצעים חדשים שסייעו בהרחבת גבולות החופש המיני: חופש מידע גובר והולך, צמיחת שוק האינטרנט, כניסתם של זרים לסין ואפשרויות רבות יותר לנסוע למדינות זרות – ככל שאלה התפתחו יותר, כך ניתנו לתושבי סין, הן בעיר והן בכפר, אפשרויות רבות יותר לעצב את זהותם המינית והמגדרית, ולממש את תשוקותיהם המיניות על פי זהות זו.³¹² גורמים אלה סייעו גם להומוסקסואלים הסינים במימוש התשוקות המיניות שלהם, ולהתהוותה של סצנה גאה.

כזכור, בשנת 1997 ביטל המחוקק הסיני את עבירת ה"חוליגניות", ויחסים בהסכמה בין שני בגירים, בין אם היו בני אותו המין ובין אם לאו, הפכו לחוקיים. אולם ביטול התיוג הפלילי לא מחק את התיוג הפסיכיאטרי, והומוסקסואליות הוסיפה להיכלל בקטלוג הסיני למחלות הנפש. ב-1996 מונתה ועדה לחיבור מהדורה שלישית ומעודכנת של קטלוג זה, וקבוצות של פעילים למען זכויות הקהילה הגאה התארגנו לפעולה שתביא להסרתה של נטייה מינית זו מהקטלוג. מאמצי הפעילים נשאו פרי, ובמהדורה השלישית של הקטלוג, שיצאה לאור ב-2001, לא נכללה תופעת ההומוסקסואליות.³¹³

בשנת 2001 התחוללה תפנית נוספת שנגעה לקהילת ההומוסקסואלים: בשנה זו החליטה הממשלה לפתוח במסע הסברה לבלית התפשטות מגיפת האיידס, שאוכלוסיית ההומוסקסואלים הייתה אחת הנפגעות העיקריות שלה. לאחר שב-1994 עצרה הממשלה תוכנית להגברת המודעות בקרב הומוסקסואלים למחלה, ב-2001 היא שינתה את גישתה והכירה בנחיצותו של מסע הסברה בנושא.³¹⁴ נגישות השלטון להומוסקסואלים נותרה מוגבלת, ולכן, במטרה להתגבר על כך, עודדה הממשלה גופים לא ממשלתיים לפעול בקרב הקהילה הגאה למען העלאת המודעות לאיידס.³¹⁵ פעילותם של ארגונים לא ממשלתיים בסין, בתחום האיידס ובכלל, הפכה לתופעה נפוצה מאז שנות ה-90. ארגונים אלה, בעידוד הממשלה, מילאו את החלל שנוצר לאחר שהשלטון צמצם את התערבותו בחיי האזרח, ובהתאם לכך, גם בתחומי רווחה שונים בחייו.³¹⁶ חלק מהארגונים הללו היוו משקיעים פוטנציאליים למוסדות אקדמיים שירתמו את מחקריהם למטרות הארגונים. לאור הצורך בחיזור אחר משקיעים ותורמים, יתכן כי

³¹² Kate Zhou, *China's Long march to Freedom: Grassroots Modernization* (Transaction Publishers, New Brunswick, 2011), p. 188.

³¹³ Kang, *Obsession*, pp. 241-243;

Ma Jing Wu, "'From Long Yang,'" p. 128.

³¹⁴ Joseph Y. S. Cheng, *Challenges and Policy Programmes of China's New Leadership* (City University of Hong Kong Press, Hong Kong, 2007), p. 319.

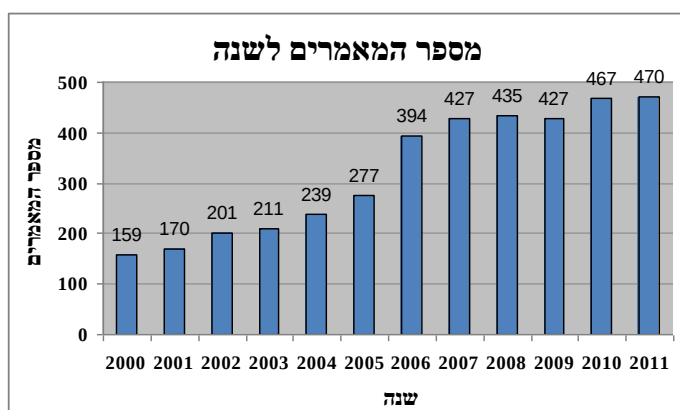
³¹⁵ Ibid., p. 322.

³¹⁶ Yuwen Li, "Introduction: Challenges and Opportunities for NGOs in Different Parts of the World," in Yuwen Li [Ed.], *NGOs in China and Europe: Comparisons and Contrasts* (Ashgate Publishing, Farnham, 2011), p. 2.

המוסדות האקדמיים כיוונו את העשייה המחקרית שלהם לתחום האיידס כדי לזכות במימון מאותם גופים לא ממשלתיים.

השיח חוזר לצמות

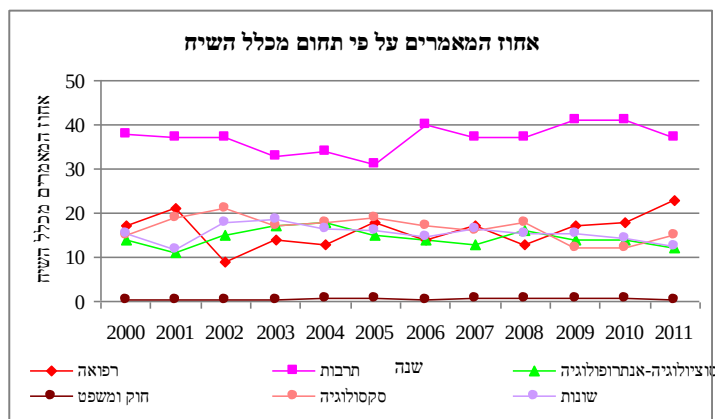
כמות הפרסומים על הומוסקסואליות בכתבי עת אקדמיים טיפסה משנים ב-1980 לכמעט 140 בסוף שנות ה-90. בהמשך, הצמיחה בהיקף השיח נבלמה מעט במחצית השנייה של שנות ה-90. הגרף שלפנינו מראה כי בשלב השלישי להתפתחות השיח האקדמי על הומוסקסואליות חזר השיח לגדול באופן עקבי:

בשנים 2000 ו-2001 טיפס מספר המאמרים שהתפרסמו בכתבי עת בסין ועסקו בהומוסקסואליות ל-159 ו-170 מאמרים, בהתאמה. בשנת 2002, חצתה כמות המאמרים את רף ה-200 פרסומים, ולא ירדה עוד מרף זה. משנת 2007 ואילך לא ירד מספר

הפרסומים שראו אור בכתבי עת בסין ועסקו בהומוסקסואליות מ-400 מאמרים בשנה. לעומת השלב השני של התפתחות השיח על הומוסקסואליות, בשלב השלישי ניכר בבירור כי עולם האקדמיה חזר לעסוק בהומוסקסואליות, וביתר עניין. מה היו הגורמים לצמיחה זו בהיקף השיח?

כדי לענות על השאלה האחרונה, יש לענות קודם על שאלה אחרת: האם חלה צמיחה דרמטית בעיסוק בהומוסקסואליות במסגרתו של תחום מסוים, אשר הביאה לגידול בהיקף השיח בכלל? להלן גרף המראה את התחומים העיקריים שבהם פורסמו מאמרים על הומוסקסואליות, ואת חלקם באחוזים מהשיח הכללי:

בחינה של הגרף מראה כי לא היה תחום מסוים שחלקו בשיח גדל באופן דרמטי. הגידול בהיקף הדיון אודות הומוסקסואליות, לצד העובדה שתחומי המחקר השונים שמרו על נפחם היחסי בדיון זה, מובילים למסקנה כי לאורך שנות ה-2000 יותר חוקרים, מכל התחומים, גילו עניין בתופעת ההומוסקסואליות.

לצמיחה העקבית בעניין האקדמי בהומוסקסואליות עשויים להיות מספר גורמים. ראשית, הסטודנטים שאכלסו את המוסדות האקדמיים בשנות ה-2000 נולדו בשנות ה-80 ובתחילת שנות ה-90. דור זה נולד אל תוך התרבות הקפיטליסטית, שקידמה ערכים של התמסרות לתשוקות אישיות ולגיטימציה לממש אותן. עבור הסטודנטים המשתייכים לדור זה, שחלקם הפכו גם לחוקרים, תופעת ההומוסקסואליות הפכה מוכרת יותר, ואולי גם לגיטימית יותר. יתר על כן, החל מהמחצית השנייה של שנות ה-90 גברה הנראות של ארגונים גאים ושל פעילים למען זכויות הקהילה הגאה במרחב הציבורי. סביר להניח כי חלק מהסטודנטים אף הגדירו עצמם כהומוסקסואלים, או התלבטו לגבי נטייתם המינית. ניתן לשער כי הנוכחות הגוברת של תופעת ההומוסקסואליות במרחב הציבורי בסין של שנות ה-2000 הביאה להתגברות הסקרנות לגביה, בהשוואה לעשורים הקודמים.

בנוסף לכך, יש לזכור את ההשפעות התרבותיות המתגברות של ארצות הברית, קנדה, אירופה, אוסטרליה, ניו-זילנד והונג-קונג. ארגוני להט"בים במדינות אלה השיגו דריסת רגל משמעותית, הן מבחינת יחס המחוקק והן מבחינת הלגיטימציה הציבורית. גם אם לא כל הציבור במדינות אלה רואה בהומוסקסואליות מיניות לגיטימית, הרי שהייצוג שניתן לקהילה הגאה בפוליטיקה ובתקשורת גבר מאז שנות ה-90, בעיקר בארצות הברית ובמערב אירופה. כפי שנראה בהמשך הפרק, הציבור הסיני, או לפחות מי שהפכו להיות סטודנטים ואנשי אקדמיה בשנות ה-2000, התוודעו לשלל ספרים, סרטים וסדרות טלוויזיה ממדינות אלה, ודרכם, גם לגישות חדשות ביחס להומוסקסואליות. ההשפעה התרבותית השתלבה לצד ההשפעה האקדמית, שנמשכה בעקבות המשך קשרי האקדמיה שהוסיפו להתהוות בין סין ובין מדינות צפון אמריקה, אירופה ואוקיאניה.

כמו כן, נראה כי גם השינויים ביחס הממסד הסיני כלפי ההומוסקסואליות חלחלו אל עולם האקדמיה. ביטול עבירת ה"חוליגניות" ב-1997, שכללה גם יחסי מין בין גברים; הסרת הנטייה ההומוסקסואלית מהקטלוג הסיני למחלות הנפש; ופתיחת מסע ההסברה ב-2001 למניעת היזבקות באידס, שהתמקד גם באוכלוסיית ההומוסקסואלים – צעדים אלה סימנו שינוי ביחס הרשויות כלפי תופעת ההומוסקסואליות. השלטון כבר לא רדף את התופעה או ניסה לבודד אותה כהתנהגות שחורגת מהנורמות החברתיות. יתכן ששינוי זה הפיג את חששם של אנשי אקדמיה מפני פגיעה במעמדם או ביוקרת המוסדות אליהם השתייכו בשל העיסוק בתופעה זו.

"הר ברוקבק", איידס ונישואי גאים – במה התעניינו החוקרים בשנות ה-2000?

בשלב הראשון להתחדשות השיח האקדמי על הומוסקסואליות ניכרה דומיננטיות של תחום הרפואה, שתייגה את התופעה כקשורה לחולי. דומיננטיות זו התערערה עם הזמן, ובשנות ה-90, הפך תחום התרבות לתחום הבולט ביותר בשיח. בנוסף, מאז אמצע שנות ה-80 חלה צמיחה גם בתחומי הסקסולוגיה, הפסיכולוגיה, ההיסטוריה

והסוציולוגיה-אנתרופולוגיה. התפתחות השיח לתחומים נוספים אפשרה התייחסות לתופעה דרך נושאים שאינם נושאים תווית שלילית, למשל, דרך סוגיות משפחתיות, חברתיות, היסטוריות וכו'.

בשלב השלישי להתחדשות השיח, בדומה לשלב השני, התחום הבולט ביותר שדרכו נדונה התופעה היה תחום התרבות. מספר יוצרים ויצירות, בעיקר סינים או צפון אמריקאים, עמדו במרכזם של רבים מהמאמרים. כך, למשל, הסרט הסיני "לאן יו" (Lan Yu, סין, 2001), שמגולל את סיפור אהבתו הנכזבת של בחור צעיר לגבר מבוגר ממנו, בסין של שנות ה-80.³¹⁷ הרומן "הצבע ארגמן" של הסופרת האמריקאית אליס ווקר, המתאר ליל אהבים בין גיבורת הספר ואישה נוספת, אשר נדון ברבים מהמאמרים כבר בשנות ה-90, הוסיף להופיע במאמרים רבים גם בשנות ה-2000.³¹⁸ כך גם המחזות "חשמלית ושמה תשוקה" ו"חתולה על גג פח לוהט" של הסופר והמחזאי האמריקאי טנסי ויליאמס, שבהם מופיעים גברים הומוסקסואלים המתייסרים בשל מגבלות החברה על נטייתם המינית.³¹⁹ הסרט "מילק" (2008, ארצות הברית), המתאר את חייו של פעיל הקהילה הגאה בארצות הברית, הארווי מילק, אף הוא עורר עניין בקרב מספר חוקרים.³²⁰

מבין היצירות שראו אור בשנות ה-2000 ועסקו בהומוסקסואליות מהפך התרבותי, היצירה הבולטת ביותר היא הסרט האמריקאי "הר ברוקבק" (בסינית: Duanbei Shan). הסרט, שבזמנו על ידי הבמאי ממוצא טיוואני אנג לי, יצא לאקרנים ב-2005 וגולל את סיפור אהבתם של שני בוקרים, אניס וג'ק, בארצות הברית של שנות ה-60. אניס וג'ק נקראים בין אהבתם אחד לשני ובין המגבלות שמטילה החברה בה הם חיים על מימוש אהבתם. ג'ק מציע לאניס להתגרש מנשותיהם ולעבור לגור ביחד אולם אניס מסרב והזוג לא זוכה לממש את אהבתו. כעבור מספר שנים אניס מגלה כי ג'ק נהרג. הסרט נאסר להקרנה בסין, אולם כמות המחקרים שעסקו בסרט מעידה כי סינים רבים נחשפו אליו – דרך האינטרנט או דרך עותקים בלתי-חוקיים של הסרט – וכי הוא עורר עניין גדול בקרב החוקרים: ב-2006 בלבד פורסמו 92 מאמרים שדנו בסרט. מבין 233 מאמרים שראו אור בין השנים 2006-2011 ועסקו בהומוסקסואליות מהפך התרבותי, 125 עסקו בסרט או בבמאי, אנג לי, כלומר למעלה ממחצית מהמאמרים.

³¹⁷ Ceng Min'er, "Lan Yu: Bianyuan qinggan," *Xinwen zhoubao* (Apr., 2002);

Ling Jie, "Huayu tongzhi dianying piaoyao zai bulun yu xuanli zhijian," *Guancha yu sikao* (2004);

Wang Li, "Hu Jun: Zunzhong dui wo yong guo ganqing nuren," *Yishu dao kan* (Apr., 2002).

³¹⁸ Xue Xiaohui, "'Zise' zhong de heiren nutongxinglian zhuyi pouxu," *Waiyu jiaoxue* (May, 2007);

Liu Ruihong, "Lun 'zise' xiangzheng shoufa de yunyong," *Dianying wenxue* (Oct., 2009);

Ma Shujing and Jia Boya, "'Zise' zhong de meiguoren nuxing yishi," *Sheke Zongheng* (Oct., 2006).

³¹⁹ Liu Yuanxia, "'Yuwang hao jieche' zhong Tennessee Williams de daode guan," *Shandong waiyu jiaoxue* (Apr., 2005);

Li Mingming, "Tennessee Williams jiqi chuangzuo," *Xiangfan xueyuan xuebao* (Jun., 2000);

Li Shanghong, "Shei shi na zhi 'mao'?" *Zhongdu 'Re tiepi wuding shang de mao'.* *Waiquoyu (Shanghai waiquoyu daxue xuebao)* (Apr., 2010).

³²⁰ Xin Qiang, "Sean Penn dailai 'Milk' de kangzheng," *Dazhong dianying* (Mar., 2009);

Zhao Jiankang, "Milk: ling lei de quanli," *Yuwen xin po* (May, 2005);

Yang Chen, "Bu zhi she yibu zhuanjipian: 'Milk' de xushi fangshi ji dangxia zhixiang," *Shijie dianying* (May, 2010).

אין ספק כי לסרט זה הייתה נוכחות מאסיבית בדיון האקדמי על הומוסקסואליות, כמו גם השפעה על הומוסקסואלים בסין, עד כדי כך שהמילה "ברוקבק" (Duanbei) הפכה לכינוי נרדף להומוסקסואל.³²¹

התפתחויות מעניינות קרו גם במאמרים שדנו בהומוסקסואליות מהפן הרפואי. הפיחות בכמות המחקרים הרפואיים שראו אור ועסקו בנושא הגיע לשפל ב-1999, עם 27 מאמרים בלבד, זאת לעומת מספר השיא של 88 מאמרים בשנת 1986. לעומת זאת, בשנות ה-2000 צמח חלקו של תחום הרפואה מחדש. העלייה לא הייתה רציפה, אולם המגמה הכללית הייתה של עניין מתחדש מצד חוקרים מתחום הרפואה בהומוסקסואליות, ומספר המחקרים הרפואיים שדנו בתופעה צמח באותן שנים מ-27 בשנת 2000 ל-110 בשנת 2011.

השינוי בתחום הרפואה לא התבטא רק בעניין המתחדש בהומוסקסואליות, אלא גם בהקשר שבה נדונה התופעה: בשנות ה-80 ובתחילת שנות ה-90 עסקו רוב המאמרים במגוון מחלות מין (כמו צהבת וזיבה) ומחלות הקשורות לאיידס (כמו סרקומת קאפוזי, שמופיעה כאשר המערכת החיסונית נפגעת). לעומת זאת, בשנות ה-2000 רובם המוחלט של המאמרים מתחום הרפואה עסקו בהומוסקסואליות בהקשר של מגיפת האיידס ומניעתה. העניין הרפואי המתחדש בהומוסקסואליות וההתמקדות במגיפת האיידס קשורים לשינוי גישת השלטון בנוגע לאופן שבו יש לבלום את התפשטות המגיפה, ולמסע ההסברה שנפתח בעקבות כך. שינוי גישה זה עודד את החוקרים לעסוק בתחום תוך ידיעה שהדבר משרת את השלטון. כמו כן, ייתכן כי לצד המחויבות האישית של ההנהגה לקדם את מסע ההסברה למניעת האיידס,³²² ניתנו גם תקציבי מחקר נדיבים יותר על מנת להשיג את מטרות הקמפיין.

שאר התחומים שהרכיבו את השיח האקדמי על הומוסקסואליות במחצית השנייה של שנות ה-80 ולאורך שנות ה-90 הרכיבו אותו גם לאורך שנות ה-2000. תחום הסקסולוגיה עסק בעיקר בשאלה "מיהו הומוסקסואל?". רבים מן המאמרים בתחום הסוציולוגיה-אנתרופולוגיה הוסיפו לבחון שאלות הנוגעות ליחס החברה בסין ומחוצה לה כלפי הומוסקסואליות. בתחום הפסיכולוגיה התמעטו המאמרים העוסקים ב"ריפוי" הומוסקסואליות, ובמקומם גבר העיסוק במצוקות נפשיות של הומוסקסואלים ולסביות. שינוי זה התחולל על רקע הביטול הרשמי של הגדרת נטייה מינית זו כמחלת נפש בשנת 2001. בתחום לימודי המשפט חלה עלייה ניכרת בעיסוק בנישואים חד-מיניים, ותחום ההיסטוריה עסק בעיקר בקיומה של הומוסקסואליות בסין וביוון העתיקה.

³²¹ Fei heibai de shenghuo, "Zhongwen zanghua daquan (Fu pinyin ji yingwen)," <http://www.palfans.net/mandarin-chinese-profanity/> (accessed May 18, 2013).

³²² Cheng, *Challenges*, p. 319.

הטמעת הלגיטימציה למימוש מאוויים אישיים, חשיפה גוברת להומוסקסואליות, והתודעות למדינות זרות שמקבלות תופעה זו בפתיחות גדולה יותר, בהשוואה לחברה הסינית - כיצד השפיעו כל אלה על השיח האקדמי בסין של שנות האלפיים? מניתוח תוכנם של המאמרים עולה כי נוכחותם של תפישות ומחקרים שמקורם בארצות הברית ואירופה, ואף באוסטרליה וניו-זילנד, התחזקה עוד יותר, ושתפישות חדשות ממקומות אלה הפכו לחלק בלתי נפרד מהשיח האקדמי בסין.

נטייה, לא סטייה – הומוסקסואליות כתופעה נורמאלית

עוד לפני שאבחן את תוכן המאמרים, כדאי להתעכב על תופעה חשובה. כפי שצינתי ברקע לעבודה, בתחילת המאה ה-20 החלו אינטלקטואלים בסין לאמץ את רעיון הזהות המינית שרווח בשיח האירופאי באותה תקופה. בתוך כך אומץ גם המושג "הומוסקסואליות" (Tongxinglian), ששימש את אנשי האקדמיה בסין לכל אורך המאה ה-20. בשנות ה-90 אימצו רבים בקהילה הגאה בסין את המושג "קומראד" (Tongzhi), שהגיע מהונג-קונג בתיווכם של פעילים גאים. מונח זה מתנער מהפתולוגיות המאפיינת את המונח "הומוסקסואליות" ונושא עימו מידה של גאווה, בדומה למונח "גאה" (Gay). לאורך שנות ה-80 ושנות ה-90 השיח האקדמי בסין השתמש במונח "הומוסקסואליות" באופן כמעט בלעדי. בדיקה במאגר המאמרים הסיניים CNKI מגלה כי בשני העשורים הללו רק 14 מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות השתמשו במונח "קומראד" בהתייחסם להומוסקסואלים. בשנות ה-2000 צמח מספר המאמרים שעסקו בהומוסקסואליות והשתמשו במונח זה ל-137. בחירתם של חוקרים לאמץ מונח זה, המשמש הומוסקסואלים ולסביות כדי לתאר את עצמם, מעיד על שינוי בתפישתם של החוקרים. הם לא רק מדברים על הומוסקסואלים, הם גם מדברים איתם. השימוש במונח מעיד על רצון ומסוגלות מצד החוקרים לראות את הדברים מנקודת המבט של נשואי המחקר שלהם.

מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות וראו אור בשלב הראשון והשני להתחדשות השיח האקדמי על הנושא, בדרך כלל הגדירו את התופעה כ"סטייה מינית" או כתופעה "לא נורמאלית". במאמר "דיון תיאורטי על הגורמים להומוסקסואליות", שהתפרסם בשנת 2002 מצינים כותבי המאמר כי "ישנם חוקרים הסבורים שהומוסקסואליות היא סטייה מינית", אך מוסיפים כי "נקודת מבט אחרת מדגישה כי הומוסקסואליות היא וריאציה מינית (Xing Bianyi)".³²³ בעוד ש"סטייה" היא משהו שחורג מגבולות הנורמאלי, "וריאציה" היא גוון נוסף למשהו תקין.

³²³ Wang Xinjian and Wen Jianghong, "Tongxinglian chengyin de lilun tantao," *Yixue yu zhexue*, Vol. 23, No. 4, (Apr., 2002), p. 1;

המאמר נותן במה לעמדה חדשה, שמטילה ספק בקביעה - אשר עד כה הייתה בוטחת ובלתי מתפשרת - שהומוסקסואליות מהווה סטייה.

המאמר "הומוסקסואליות ומניעת איידס" התפרסם בשנת 2005, וכותבי המאמר, ג'אנג ביי-צ'ואן מאוניברסיטת צ'ינגדאו וג'ואן קאופמן מאוניברסיטת הרווארד, כותבים כי "מחקרים מבהירים כי תופעת ההומוסקסואליות היא תופעה נורמלית [...] ההבדל בינה ובין הטרוסקסואליות הוא כמו ההבדל בין ימניים ואיטרים".³²⁴ דעה זו מהווה ניגוד מוחלט לטון המרכזי של השיח האקדמי על הומוסקסואליות בשנות ה-80 וה-90. יש לשים לב לעובדה כי אחת מכותבות המאמר היא אמריקאית. יש כאן הדגמה לאחת מהדרכים שבהן תפישות שמקורן בארצות הברית ואירופה התמקמו בלב השיח הסיני.

בשנת 2011 התפרסם המאמר "כיצד להתייחס להומוסקסואליות?", וכך נכתב שם:

"עם הזמן, לאור התפתחות המדע, לא רק שהומוסקסואליות כבר לא הוגדרה כפשע, היא גם לא הוגדרה כמחלת נפש. [...] בסין, על פי ההחלטה הנוגעת להומוסקסואליות שפורסמה ב-20 באפריל 2001 במהדורה השלישית של הקטלוג הסיני למחלות הנפש, הומוסקסואליות נחשבת למצב חיים נורמאלי".³²⁵

ראשית, כותב המאמר טוען כי הומוסקסואליות, לפי אמות מידה מערביות וסיניות גם יחד, היא תופעה "נורמאלית" (Zhengchang), או לכל היותר "סגנון חיים ייחודי" (Teshu de Shenghuo Fangshi). כמו במאמר הקודם, גם כאן המושג "סטייה" נעלם, והתופעה מתוארת ככזו שנכללת בתחום הנורמה. שנית, הכותב קושר בין קדמה ומדע לבין ההגדרה של התופעה כ"נורמאלית". היחס לתופעה במדינות המערב, כמו גם החלטות המסד הפסיכיאטרי בסין, תופסים מקום של חשיבות בביסוס טענת הכותב כי הומוסקסואליות אינה סטייה.

ראוי לציין כי כל המאמרים הנ"ל מבססים את הטענה שהומוסקסואליות היא תופעה נורמאלית על החלטות שהתקבלו בארגוני בריאות ופסיכיאטריה צפון אמריקאיים ובינלאומיים, ועל ההחלטה שלא לכלול את תופעת ההומוסקסואליות בקטלוג הסיני למחלות הנפש. קאנג וון-צ'ינג ציין את הלובי הפעיל שהקימו ארגוני הגאים במטרה להשפיע על הוועדה שניסחה את המהדורה השלישית של קטלוג זה שלא לכלול בו את תופעת ההומוסקסואליות.³²⁶ ייתכן כי פעילות הלובי הגאה בסין השפיעה אף היא על כותבי המאמרים.

כתב העת רואה אור בעיר דא-ליאן שבפרובינציית ליאו-נינג, בחסות "אגודת המחקר הסינית לדיאלקטיקה של הטבע".
³²⁴ Zhang Beichuan and Joan Kaufman, "Tongxinglian yu aizibing fangzhi," *Guangxi minzu xueyuan xuebao (Zhaxue shehui kexue ban)*, Vol. 27, No. 2 (Mar., 2005), p. 49;

כתב העת יוצא לאור בעיר נאן-נינג, שבחבל האוטונומי של גואנגשי, בחסות האוניברסיטה של גואנגשי למיעוטים.
³²⁵ Mao Hui, "Zenyang kandai tongxinglian?," *Shehuixue yanjiu* (Apr., 2011), p. 164;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "המכון לסוציולוגיה של האקדמיה הסינית למדעי החברה".
³²⁶ Kang, "Decriminalization," pp. 241-243.

יחד עם זאת, דעות שרווחו בשלבים הקודמים של התחדשות השיח זכו לביטוי גם בשלב הנוכחי. המאמר "מספר סוגיות הקשורות להומוסקסואליות" התפרסם בשנת 2002, ונטען בו כי "הומוסקסואליות היא תוצאה של תגובה רגשית מעוותת".³²⁷ הטענה כי נטייה זו מקורה בדבר מה "מעוות" (Waiqu) תואמת את הטענות על "סטייה" או "חריגה" מהכלל הנורמאלי, הזכורות משנים קודמות.

נטייה מולדת או נרכשת? התיאוריה הגנטית משתלבת בשיח

בשלב הראשון להתחדשות השיח על הומוסקסואליות, כותבי המחקרים נטו לטעון כי הגורמים לתופעה הם סביבתיים. גם בשלב השני של התחדשות השיח ניתן ביטוי לגישה זו, אולם בשולי השיח הופיעו גם סברות אחרות על פיהן הגורם להומוסקסואליות הוא גנטי. בשלב השלישי של התחדשות השיח על התופעה התיאוריה הגנטית זוכה ליותר ויותר אזכורים. יחד עם זאת, הדבר לא בא על חשבון התיאוריה השנייה, שרואה בהומוסקסואליות תוצאה של גורמים סביבתיים.

כותבי המאמר "דיון תיאורטי על הגורמים להומוסקסואליות" מ-2002 מציינים כי לדעתם הגורם להומוסקסואליות הוא סביבתי. בטיעוניהם הם נשענים על משנתו של זיגמונד פרויד.³²⁸ יחד עם זאת, הכותבים טורחים לציין תיאוריות נוספות בנוגע למקור הנטייה המינית: "נקודת מבט אחת גורסת כי הומוסקסואליות היא תוצאה של גורם פיזיולוגי. סוג זה של הומוסקסואליות נקרא 'הומוסקסואליות מולדת'". הם אף מזכירים את מחקריו של הפסיכיאטר פרנץ קלמן, שניסה לאשש את הטענה כי גורם גנטי קובע את הנטייה המינית.³²⁹ במאמר "סוגיות הנוגעות להומוסקסואליות", משנת 2002, מציין הכותב כי: "מזה שנים רבות מתנהל ויכוח אינסופי בדבר השאלה האם הגורם להומוסקסואליות הוא ביולוגי או חברתי".³³⁰ גם כאן נשברת ההגמוניה של הדעה שרווחה בשנות ה-80, לפיה הגורמים הסביבתיים הם האחראים הבלעדיים לנטייה מינית הומוסקסואלית. גם המאמר "היסטוריה של הומוסקסואליות והתפתחות חוקי האתיקה", שהתפרסם בשנת 2011 מציג שתי דרכים שבהן, לכאורה, אדם הופך להומוסקסואל: "הומוסקסואלים מוחלטים הם כאלה שגולדו כך, ורוב [החוקרים] סבורים כי הדבר קשור לגנים. [...] הומוסקסואליות יכולה להתפתח גם בגלל הסביבה או ההתנהלות החברתית".³³¹

³²⁷ He Wenjing, "Guanyu tongxinglian ji ge wenti," *Shehui xinlike*, Vol. 17, No. 1 (2002), p. 21;

כתב העת רואה אור בטיינג'ין בחסות "האגודה לפסיכולוגיה משפטית של טיינג'ין".

³²⁸ Wang and Wen, "Tongxinglian chengyin de lilun tantao," p. 2.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ He, "Guanyu tongxinglian ji ge wenti," p. 21.

³³¹ Tan Dazheng, "Tongxinglian de lishi jiqi lunli falu shanbian," *Zhongguo xingkexue*, Vol. 20, No. 4 (Apr., 2011), p. 51;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "התאחדות הסקסולוגים של סין".

בשלב השלישי הפך הדיון על הגורמים להומוסקסואליות לפלורליסטי, והתיאוריה הגנטית הייתה לחלק בלתי נפרד ממנו. כותבי המאמרים שנסקרו כאן טורחים לציין באיזו מן התיאוריות הם מצדדים, אולם הם מקפידים להזכיר גם את התיאוריה שמנגד. מגמת השינוי, שהחלה להתפתח במחצית השנייה של שנות ה-90, ונתנה במה גם לתיאוריה שקשרה הומוסקסואליות לגנטיקה, התרחבה בשנות ה-2000 והביאה לייצוג שכיח יותר של תיאוריה זו.

התנהגות נשית כגורם להומוסקסואליות? לאו דווקא

כפי שראינו בפרקים הקודמים, בשני השלבים הראשונים של התחדשות השיח על הומוסקסואליות טענו חוקרים רבים כי הומוסקסואליות היא סוג של בלבול מגדרי – בנים, בשל מגוון סיבות, מאמצים התנהגות נשית, וכתוצאה מכך גם מפתחים רגשות ומשיכה המאפיינים נשים, כלומר נמשכים לגברים. בשלב השלישי להתפתחות השיח גישה זו עדיין זכתה לביטוי. במאמר "דיון על הגורמים להומוסקסואליות" משנת 2002 נכתב כך:

"ייתכן זוג הורים שישתוקק לבת, אך התוצאה לא תהיה זו שקיוו לה. במקרה כזה ההורים יתנו לילד שם של בת, ילבישו אותו בבגדי בנות, ייתנו לו לשחק בצעצועים של בנות, וייתחסו אליו לחלוטין כאילו היה בת. כשהילד הזה יגדל [...] הוא יידמה יותר לבחורה עדינה, לרבות אינטונציה, הליכה ועמידה של נערה".³³²

כפי שציננתי בפרקים הקודמים, המקור לתפישה שבבסיס המאמר הוא בסין הרפובליקנית, והוא נשען על פרשנות ניאו-קונפוציאנית לרעיון היין והיאנג. כותבי המאמר מציינים אפשרות נוספת שבה בן זכר יפתח משיכה לבני אותו המין: "האם שולטת באב ואינה מכבדת אותו. [...] בצורה כזו האם תופסת את תפקיד האב. [...] האב אינו מסוגל לספק לבן מודל ראוי לחיקוי של התפקיד המגדרי, ולכן ההזדהות המגדרית של בנו כזכר אינה שלמה".³³³ המכאניזם המתואר כאן מורכב יותר מן המכאניזם השגרתי המופיע במאמרים משנות ה-80 וה-90. מאמר זה מתאר אם אשר פועלת באופן כוחני, ובכך משנה את נטייתו המינית של בנה. כלומר, הומוסקסואליות עשויה להיות תוצאה של אם ורעה שאינה ממלאת כיאות את תפקידה המגדרי (שולטת באב ולא מכבדת אותו). בשנות ה-2000, לאחר כמאה שנים של שינויים בערכי החברה, הנשים הסיניות הפכו עצמאיות יותר. בתקופת הרפורמות החלה להתקיים תופעה חדשה של נשים אשר מעדיפות את חיי הרווקות, ורואות בחיי הנישואים וגידול הילדים מכשול בפני הגשמת תשוקותיהן הפרטיות.³³⁴ ייתכן כי התפישה הקושרת בין אישה שאינה ממלאת את תפקידה המגדרי ובין הנטייה המינית עתירת הסטיגמות השליליות של הבן היא תגובה של חוקרים שלא הסכימו עם הנורמות המגדריות המשתנות בסין של תקופת הרפורמות.

³³² Wang and Wen, "Tongxinglian chengyin de lilun tantao," p. 3.

³³³ Ibid., pp. 2-3.

³³⁴ Zhou, *China's Long march to Freedom*, p. 186.

לצד הקולות שהוסיפו לטעון כי הומוסקסואליות נוצרת בשל בלבול מגדרי, היו חוקרים אחרים אשר השמיטו את חיקוי ההתנהגות הנשית מרשימת הגורמים לנטייה זו. כך, למשל, המאמר "פסיכולוגיה של הומוסקסואליות והגורמים המעצבים אותה", שהתפרסם בשנת 2000. כותבי המאמר ניתחו את הרקע המשפחתי והחברתי של כמה עשרות מרואיינים הומוסקסואלים והצביעו על מספר גורמים משפחתיים שהופיעו בתדירות גבוהה בראיונות: הורים מנוכרים, מחלות נפש אצל קרובי משפחה, ואלכוהוליזם של האב.³³⁵ בדיקת הרקע המשפחתי לא הצביעה על אם (או כל אישה אחרת) שהיוותה מודל דומיננטי לחיקוי. חלק מהמרואיינים העידו כי מאז ומעולם אהבו לשחק במשחקים של בנות והיו בעלי מאפיינים נשיים, אולם לא מתואר כאן תהליך שבו מאפיינים אלה התעצבו כתוצאה מחוסר איזון בין המגדרים השונים בבית.

הטענות על בלבול מגדרי עדיין נשמעות גם בשלב השלישי להתחדשות השיח על הומוסקסואליות, אולם הן אינן גורפות. הסיבה לכך יכולה להיות המודעות הגוברת לתיאוריות שלפיהן הומוסקסואליות היא נטייה מולדת. לפי תיאוריות אלה, אימוץ המאפיינים הנשיים עשוי להיות ביטוי נוסף של הנטייה ולא הגורם לה.

תן לי את הכוח לקבל את הדברים שאין ביכולתי לשנות – טיפול פסיכולוגי בשנות ה-2000

מניתוח המאמרים בפרקים הקודמים עולה שהדעה הרווחת בקרב כותביהם הייתה כי הומוסקסואליות היא תופעה שניתן לשנות, וכי על פי רוב הדבר תלוי במודעותו של המטופל ובנחישותו. בשלב השני של התחדשות השיח נוספו שיטות "ריפוי" מודרניות, שכללו היפנוזה וטיפול בהלם חשמלי. מעטים מבין החוקרים הסינים בשלב השני הטילו ספק ביכולת לשנות את הנטייה המינית.

זה וון-ג'ינג, כותב המאמר "סוגיות הנוגעות להומוסקסואליות" מ-2002, סבור כי ניתן לשנות נטייה מינית הומוסקסואלית, אולם לטענתו אין די בהעלאת המודעות ושינוי אורחות החיים: "חובה ליישם שיטות טיפול פסיכולוגיות, כך שהחוויה המינית ההטרוסקסואלית תתפוס את מקומה של החוויה המינית ההומוסקסואלית".³³⁶ בדומה למספר מאמרים מהשלב השני של התחדשות השיח, השיטה שמציע זה כוללת היפנוזה, שבאמצעותה יוכל המטופל לעצב אישיות מינית חדשה ביתר קלות, ומכות חשמל שיביאו אותו לכדי רתיעה ממחשבות מיניות הקשורות לגברים. יש לזכור כי שיטות הטיפול הללו אמנם נראו כבר באמצע שנות ה-90, אולם מאמרו של זה פורסם ב-2002, לאחר שהמסד הפסיכיאטרי כבר ביטל את הגדרתה של ההומוסקסואליות כמחלת נפש. ועדיין,

³³⁵ Liu Huaqing, Zhang Peilong, Zou Yizhuang, Li Xianyun, Guo Xufang, Yao Fuxin and Zhang Ximei, "Tongxinglian de xinli zhuangkuang fennxi jiqi yingxiang yinsu," *Zhongguo Xingkexue*, Vol. 9, No. 1 (Mar., 2000), pp. 16-17;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "התאחדות הסקסולוגים של סין".

³³⁶ He, "Guanyu tongxinglian ji ge wenti," p. 22.

זה מגדיר הומוסקסואליות כ"חוויה רגשית לא ראויה (budang de qingxu tiyan)"³³⁷. ראוי לציין כי דעתו של זה בדבר הצורך לשנות את הנטייה ההומוסקסואלית נדחקה לשולי השיח בשלב השלישי להתחדשותו, וכי מרביתם של המאמרים שנבדקו לא צידדו בעמדה זו.

המאמר "בחנינה של דרכי ייעוץ להומוסקסואלים" התפרסם בשנת 2010 והדריך יועצים טלפוניים לבריאות הנפש בדבר האופן שבו יש לסייע להומוסקסואלים. המאמר כלל אינו דן במתן טיפול לשינוי הנטייה המינית, ובמקום זאת הוא עוסק באופן שבו יש לסייע להומוסקסואלים להתמודד עם קשיים הקשורים לנטייתם המינית, כמו הקושי להשלים עמה, או החשש מפני תגובת החברה והמשפחה.³³⁸ מעניין לראות כי העזרה המוצעת כוללת טיפוח המודעות האישית של הפונים לייעוץ בקשר לנטייתם המינית. כזכור, בשלבים הקודמים של התפתחות השיח על הומוסקסואליות סברו רבים מכותבי המאמרים כי העלאת המודעות אצל הומוסקסואלים לגבי ה"סטייה" שלהם תסייע להם לשנות אותה. בניגוד לכך, במאמר זה מומלץ להעלות את מודעותם של הומוסקסואלים למאפייני הנטייה המינית ולגורמים המעצבים אותה מסיבה שונה בתכלית: על המייעצים להבהיר לפונים כי נטייתם המינית אינה מתכון לחיים של סבל, וכי ייתכן שהיא נטייה מולדת ועל כן אין הם אחראים להיווצרותה. במקום מודעות שתילחם בנטייה, כפי שהיה בשנים עברו, מומלצת כאן מודעות שמטרתה להביא להשלמה עם הנטייה.

במאמר "דיווח על טיפול במשבר נפשי של סטודנט הומוסקסואל", שראה אור ב-2011, טוען כותב המאמר כי "הומוסקסואלים אינם זקוקים לטיפול שישנה את נטייתם המינית". במקום זאת, כמו במאמר הקודם, הוא מתייחס לצדדים בחייהם של הומוסקסואלים שכן מצריכים טיפול: קשיים בקבלת הנטייה המינית, אהבה נכזבת, ובלבול וחשש מפני קיום יחסי מין בהתאם לנטייה זו.³³⁹

הגישה שמציגים שני מאמרים הנ"ל שונה מהותית מהגישה ששלטה בשיח האקדמי על הומוסקסואליות בשנות ה-80 וה-90. אמנם הרצון לסייע להומוסקסואלים ניכר גם בעשורים אלה, אולם המאמרים מהשלב השלישי קובעים כי הסיוע שיש להעניק להומוסקסואלים הוא קבלה של הנטייה המינית, ולא שינוי שלה. גישה זו מהווה תפנית גדולה בשיח.

³³⁷ Ibid., p. 21.

³³⁸ Xiang Qin, "Tongxinglian anli zixun tantao," *Jiceng yixue luntan*, Vol. 14 (Dec., 2010), pp. 1075-1077;

כתב העת יוצא לאור בעיר יוון-צ'נג (Yuncheng) שבפרובינציית שאנשי, בחסות "המרכז לפרסומים מדעיים וטכנולוגיים של שאנשי".

³³⁹ Yu Mingyou, "Dui yi lie daxuesheng tongxinglian xinli weiji ganyu baogao," *Zunyi shifan xueyuan xuebao*, Vol. 13, No. 2 (Apr., 2011), pp. 61, 63;

כתב העת יוצא לאור בחסות אוניברסיטת דוון-יי שבפרובינציית גוי-ג'ואו.

מאמרים שהתפרסמו בשלב הראשון ובשלב השני להתחדשות השיח האקדמי על הומוסקסואליות הציגו שלוש גישות הנוגעות להשפעה ההדדית בין הומוסקסואליות ובין החברה: לפי הגישה הראשונה, הומוסקסואליות משפיעה לרעה על החברה מכיוון שהיא פוגעת במוסר הציבורי. הגישה השנייה מתייחסת לפגיעה בכיוון ההפוך, כלומר לפגיעתם של הקודים החברתיים בהומוסקסואלים. הגישה השלישית, שהופיעה בהקשר של ארצות הברית, טוענת כי הומוסקסואליות אינה מהווה השפעה לרעה על החברה או על ההומוסקסואל. כיצד פירשו החוקרים הסינים בשנות ה-2000 את האינטראקציה שבין הומוסקסואלים לבין החברה שבתוכה הם חיים?

הסוציולוגית והפעילה למען הקהילה הגאה, לי יין-חה, התראיינה בשנת 2001 למהדורה בשפה האנגלית של כתב העת "הנשים של סין". במאמר "ראיון עם לי יין-חה על הומוסקסואליות" היא מתארת הומוסקסואלים שנקלעים לנישואים שלא רצו בהם, הומוסקסואלים שמופלים לרעה בעבודה, וניכור שרבים מהם חשים מצד החברה.³⁴⁰ על פי לי, החברה היא זו שמסבה נזק להומוסקסואלים, זאת בשל חוסר נכונות לראות בנטייתם דבר לגיטימי.

המאמר "הומוסקסואליות ומניעת איידס", שהתפרסם ב-2005, מצביע על יחס החברה להומוסקסואליות בתור אחד הגורמים המאיצים את התפשטות מגיפת האיידס:

"כוחה של החברה לטרפד קשר קבוע וממוסד בין בני אותו מין מביאה לכך שהומוסקסואלים מסגלים לעצמם סגנון חיים של ריבוי שותפים מיניים. הומוסקסואלים רבים במדינה התחתנו או שהם עתידים להינשא. תופעה זו גורמת לכך שגניף האיידס מועבר מהומוסקסואלים לאוכלוסיית הנשים שמקיימות יחסי מין עמם".³⁴¹

מדברים אלה עולה כי כאשר החברה פוגעת ביכולתם של הומוסקסואלים לחיות בהתאם לנטייתם המינית, היא למעשה פוגעת בעצמה: "הניסיון החיובי הבינלאומי כבר הוכיח כי שמירה על זכויותיהם של הומוסקסואלים מסייעת בעצירת התפשטות מגיפת האיידס בקרבם".³⁴² כותבי המאמר, מדגישים כי החברה הסינית תצא נשכרת משמירה על זכויות הקהילה הגאה. גישה זו, הטוענת כי יש לאפשר אורח חיים הומוסקסואלי מטעמים של טובת הציבור, מהווה חידוש. גם כאן, יש לשים לב לעובדה כי אחת ממחברי המאמר, ג'ואן קאופמן, היא אמריקאית.

במאמר "כיצד להתייחס להומוסקסואליות?" משנת 2011 מצוין כי חלקים בחברה הסינית עדיין מגלים עוינות כלפי הומוסקסואלים, אולם אצל חלק משכבות החברה בסין חל שינוי בגישה להומוסקסואליות: "אנשים

³⁴⁰ Hong Wen, "Yu Li Yinhe tan tongxinglian xianxiang," *Zhongguo funu* (Nov., 2001), p. 35;

כתב העת רואה אור בבייג'ינג בחסות "החברה לכתבי העת של הנשים של סין".

³⁴¹ Zhang and Kaufman, "Tongxinglian yu aizibing fangzhi," p. 50.

³⁴² Ibid., p. 51.

אינם דוחים ומוציאים מן הכלל הומוסקסואלים באופן מוחלט, אלא נוטים לקבל זאת בהדרגה. [...] בעיני חלק מבני הנוער שטרם התבגרו הדבר נחשב אפילו לאופנה והם הולכים בעקבותיה באופן עיוור".³⁴³ כותב המאמר אף מבהיר מה לדעתו צריך להיות יחס החברה להומוסקסואליות: "אנו חייבים לקבל את השוני של הומוסקסואלים, [...] יש לתקן באופן חיובי את הגישה המוטעית של הציבור הרחב, לחיות בהרמוניה עם הומוסקסואלים, ובכך ליצור חברה מתקדמת יותר של הרמוניה וקדמה".³⁴⁴

בשנת 2005 נשא נשיא סין דאז, חו ג'ין-טאו (Hu Jintao) נאום שבו ציין את החשיבות שבבניית "חברה הרמונית" (Hexie Shehui).³⁴⁵ מאחורי המושג עומדת ציפייה מהציבור להימנע ממחלוקות וחיכוכים, גם חברתיים, ומאז 2005 הפך המושג "הרמוניה" למושג מפתח בשיח הפוליטי.³⁴⁶ יש כאן התרחקות מן התפישות המאואיסטיות והמרקסיסטיות, שדגלו במאבק מתמשך לשיפור החברה, וחזרה לערכים קונפוציאניים של "הרמוניה ויציבות". תפישתו של כותב המאמר מושפעת באופן ברור מהשיח הפוליטי, והוא מבקש לקדם סובלנות כלפי יחסים בין גברים בשם הקריאה לכינונה של "חברה הרמונית", זאת בניגוד לתקופה המאואיסטית, אז רווחה התפישה כי טובת החברה טמונה בהתנגדות לנטייה זו.

בן לוקח בת, למרות שהיה רוצה לקחת בן

בשנות ה-80 וה-90 עסקו רבים מהמאמרים שדנו בהומוסקסואליות בתחושות שחשים הומוסקסואלים כלפי בנות המין הנגדי. תחושות אלה, נטען במאמרים, נעות בין חוסר עניין לרתיעה. בשולי השיח היו גם חוקרים שטענו כי הומוסקסואלים דווקא יכולים ליצור חברויות וקשרי ידידות עם נשים.

לאורך שנות ה-2000 הופנתה תשומת לב גוברת לתופעה שבה הומוסקסואלים מתחתנים עם נשים. במאמר "היסטוריה של הומוסקסואליות" משנת 2011 מציין כותב המאמר כי הומוסקסואלים "מוחלטים", כלומר כאלה שמקור הנטייה שלהם הוא גנטי, "יכולים להתיידד עם בנות המין השני ואף להעריך אותן, אבל הם יחושו רתיעה מלהיכנס איתן למיטה. אם יאלצו אותם להתחתן עם נשים ולהיכנס איתן למיטה, עבורם הדבר יהיה שווה ערך לאונס".³⁴⁷ בניגוד לנאמר ברוב המאמרים שהתפרסמו בשנות ה-80 וה-90, כותב המאמר סבור כי הומוסקסואלים כן יכולים לקשור קשרי חיבה ועניין עם נשים. בנוסף, יש לשים לב לעמדתו של הכותב, כי הקודים החברתיים

³⁴³ Mao, "Zenyang kandai tongxinglian?", pp. 164-165.

³⁴⁴ Ibid., p. 165.

³⁴⁵ Luigi Tomba, "Of Quality, Harmony, and Community: Civilization and the Middle Class in Urban China," *Positions: East Asia Cultures Critique*, Vol. 17, No. 3 (Winter, 2009), p. 600.

³⁴⁶ Orna Naftali, "Recovering Childhood: Play, Pedagogy, and the Rise of Psychological Knowledge in Contemporary Urban China," *Modern China*, Vol. 36, No. 6 (2010), p. 595.

³⁴⁷ Tan, "Tongxinglian de lishi jiqi lunli falu shanbian," p. 51

המאלצים הומוסקסואלים להתחתן ולשכב עם נשים בעצם גוזרים עליהם "אונס". הכותב סבור כי הומוסקסואלים עשויים להיות קורבנות של החברה שאינה מאפשרת להם אורח חיים על פי נטייתם המינית.

המאמר "לאחר שבע שנות נישואים הבעל אמר שהוא אוהב גברים" התפרסם בשנת 2008 במגזין הפופולארי "כולם בריאים". כותבת המאמר מתארת את הגילוי בדבר נטייתו המינית של בעלה, ואת הקושי של שניהם לבחור בדרך בה ימשיכו את חייהם – ביחד או בנפרד. הבעל מתואר כמי שרוצה לשמור על הנישואים ולמלא את חובתו, אולם הוא מוכרע על ידי חוסר יכולתו לאהוב את אשתו באופן רומנטי ומיני.³⁴⁸

גם כותב המאמר "כיצד להתייחס להומוסקסואליות?" שפורסם אף הוא ב-2011, מתייחס להחלטתם של הומוסקסואלים להתחתן: "למעלה מ-90% מההומוסקסואלים בוחרים להתחתן. [...] החברה מכנה את בנות הזוג של הומוסקסואלים שכאלה 'נשות ההומוסקסואלים' (Tongqi)".³⁴⁹ המאמרים הנ"ל מצביעים על תופעה חברתית של נישואי-שווא. כבר בתחילת שנות ה-90 תיארו הסקולוגים פאן סוי-מינג ו-וו דזונג-ג'יאן הומוסקסואלים המתחתנים עם נשים,³⁵⁰ ומאמרים מהשלב השני של התחדשות השיח עמדו אף הם על המצוקה הנגרמת להומוסקסואלים שנכנעים ללחצים ומתחייבים לנישואים שאינם תואמים את נטייתם המינית. אולם שני המאמרים האחרונים מצביעים כאן על הצד השלישי המעורב בתופעה חברתית זו, והוא הנשים. בעבר הדגישו המחקרים רק את הסבל שצד אחד מסב לשני – הומוסקסואלים לחברה או החברה להומוסקסואלים – אולם כאן קיימת התייחסות לאופן שבו החברה, מתוך חוסר נכונותה לאפשר אורח חיים הומוסקסואלי, פוגעת, למעשה, בעצמה. המצב אליו נקלעו "נשות ההומוסקסואלים" הוא תולדה של חוסר הנכונות מצד החברה לקבל הומוסקסואליות.

על רקע תשומת הלב הגוברת לתופעת "נשות ההומוסקסואלים", מעניין לראות כי לא מעט מאמרים בשנות ה-2000 עוסקים בנישואים חד-מיניים. מחיפוש במאגר המאמרים CNKI עולה כי נוכחות הדיון על נישואים גאים בכלל השיח האקדמי בסין אודות הומוסקסואליות הייתה בלתי מורגשת בשלב הראשון של התחדשות השיח, בין השנים 1980-1993, וקטנה למדי בשלב השני של התחדשותו, בין השנים 1994-1999. לעומת זאת, בשלב השלישי של התפתחות השיח, בין השנים 2000-2011, הדיון על נישואי גאים עמד במרכז של מאות מאמרים שעסקו בנושא מהפך המשפטי ומהפך החברתי. רבים מהמאמרים מתייחסים למעמד החוקי של נישואי גאים במדינות אחרות. כדאי לציין כי רבות מבין המדינות שמשפיעות על השיח האקדמי בסין אודות הומוסקסואליות דנו בנישואים חד-מיניים, וחלקן אף אישרו אותם. בארצות הברית, החל משנות ה-90, התגבר הויכוח האקדמי-פוליטי-

³⁴⁸ Ah Zhen, "Jiehun qi nian hou laogong shuo ta ai nanren," *Renren jiankang* (2008), pp. 66-67;

המגזין יוצא לאור בעיר טאי-יואן בפרובינציית שאנשי, בחסות "המכון לחינוך לבריאות של פרובינציית שאנשי".

³⁴⁹ Mao, "Zenyang kandai tongxinglian?," p. 165.

³⁵⁰ Pan and Wu, "Zhongguo nantongxinglian shejiao zhong de xing guanxi," p. 32.

חברתי על זכויותיהם של זוגות חד-מיניים להינשא,³⁵¹ ועד היום אושרו נישואים כאלה ב-12 מדינות. קנדה אישרה נישואים חד-מיניים ב-2005, ובאירופה אושרו נישואים מסוג זה בתשע מדינות,³⁵² ו-12 מדינות נוספות אישרו הסכמי זוגיות בין זוגות חד-מיניים.³⁵³ אוסטרליה מעניקה זכויות שוות לזוגות חד-מיניים ולזוגות הטרוסקסואלים, וניו-זילנד מאפשרת נישואים חד-מיניים מאז מאוגוסט 2013.

בין המאמרים הדנים בנישואים חד-מיניים ניתן למנות את המאמר "מספר נקודות למחשבה על החופש להינשא" משנת 2007, או את המאמר "דיון על חקיקה הנוגעת לנישואים חד-מיניים" משנת 2008. שני המאמרים פורסמו בכתב העת "מערכת-משפט וחברה", ומצדדים בזכותם של הומוסקסואלים להינשא.³⁵⁴ מנגד, כותב המאמר "שיקולים הנוגעים לחקיקה של נישואים חד-מיניים", שהתפרסם בשנת 2005, מציין כי: "נישואים חד מיניים יפחיתו מערכם של נישואים בין גבר ואישה [...] נישואים חד מיניים אינם משרתים את מטרות המין האנושי".³⁵⁵

מה מתרחש מעבר לים? השפעות מצפון אמריקה, אירופה, וכעת גם מאוקיאניה

כבר הראיתי בעבודה זו את ההשפעה הגדלה של מדינות אירופה וארצות הברית על השיח האקדמי בסין אודות הומוסקסואליות. כיצד השפיעה האינטראקציה המתמשכת עם המדינות הזרות על הדיון שהתקיים באקדמיה הסינית על הנושא לאורך שנות ה-2000?

כפי שהדגמתי בפרק זה, ההשפעה הנמשכת של המדינות הנ"ל ניכרה היטב במאמרים שעסקו בהומוסקסואליות מהפן התרבותי, החברתי והמשפטי. מעבר לכך, ניתן להצביע על המשכיות בסיקור היחס שניתן לקהילה הגאה במדינות צפון אמריקה ואירופה, כמו גם באוסטרליה וניו-זילנד. המאמר "הומוסקסואליות ומניעת איידס" משנת 2005 סקר את פועלם של ארגונים גאים בארצות הברית מאז שנות ה-70, ואת השפעתה של מגיפת האיידס על הקהילה ההומוסקסואלית במדינה זו.³⁵⁶ מספר מאמרים התייחסו לראשת ממשלת איסלנד, יוהנה סיגורדארדוטיר (Sigurðardóttir), שב-2009 הייתה ללסבית הראשונה בעולם שעמדה בראש מדינה.³⁵⁷ במאמר

³⁵¹ Mary Bernstein and Renate Reimann, *Queer Families, Queer Politics: Challenging Culture and the State* (Columbia University Press, New York, 2001), p. 339.

³⁵² הולנד, בלגיה, ספרד, נורבגיה, שוודיה, איסלנד, פורטוגל, דנמרק וצרפת.

³⁵³ אירלנד, אנדורה, בריטניה, גרמניה, הונגריה, לוקסמבורג, ליכטנשטיין, סלובניה, פינלנד, צ'כיה, קרואטיה ושווייץ.

³⁵⁴ Xiong Chao, "Dui jiehun ziyou de ji dian sikao," *Fazhi yu she* (Nov., 2007), pp. 73-74;

Zhu Zhiqian, "Tongxinglian hunyin zhi lifa tantao," *Fazhi yu she* (Nov., 2008), pp. 16-17;

כתב העת יוצא לאור בעיר קונמינג תחת חסות "האגודה המשפטית של פרובינציית יונאן".

³⁵⁵ Huang Qiuyue, "Guanyu tongxing hunyin de fazhi sikao," *Xiangfan zhiye jishu xueyuan xuebao*, Vol. 4, No. 6 (Dec., 2005), p. 59;

כתב העת יוצא לאור בחסות המכללה למקצועות הטכניים של שיאנג-פאן בעיר שיאנג-פאן שבפרובינציית חוביי.

³⁵⁶ Zhang and Kaufman, "Tongxinglian yu aizibing fangzhi," pp. 48-49.

³⁵⁷ Huang Jing, "Bingdao xin zongli Sigurdardottir," *Guoji zilliao xinxi*, No. 3 (2009), pp. 31-34;

Tao Yunxi and Jie Zhigang, "Bingdao nu zongli ku deng 8 nianzhong 'quqi'," *Wanbao wen cui* (Dec., 2010), pp. 22-23;

"סידני הלא-ישנה", אשר התפרסם בשנת 2008, מתאר הכותב את חוויותיו מהשתלמות לימודית שעבר בסידני שבאוסטרליה, וביניהן גם את רשמיו מהסצנה הגאה בעיר.³⁵⁸ הכותב מתייחס לפתיחות שבה מקבל הציבור בסידני מיניות הומוסקסואלית, ולעובדה כי זוגות הומוסקסואלים יכולים להביע את רגשותיהם בציבור באין מפריע.³⁵⁹

מאמרים רבים מתייחסים לעבודתם של חוקרים מהמדינות הנזכרות לעיל, ואף מסתמכים על תוצאות מחקריהם. המאמר "סוגיות הנוגעות להומוסקסואליות" משנת 2002 מתייחס למחקריו של הסקולוג הניו-זילנדי ג'ון מאני, שעסק בזהות מגדרית.³⁶⁰ המאמר "דיון על הגורמים להומוסקסואליות" מ-2002 מתייחס לתיאוריות של הפסיכואנליטיקן זיגמונד פרויד, ולמחקרים של הפסיכיאטר האמריקאי ממוצא גרמני פרנץ קלמן.³⁶¹ מחברי המאמר "סקר אודות יחסם של תלמידי אוניברסיטה להומוסקסואליות" משנת 2008 עוסקים בהחלטתה של אגודת הפסיכיאטרים של ארצות הברית משנת 1973 לשנות את ההגדרה של הומוסקסואליות כך שלא תחשב יותר מחלת נפש.³⁶² גם המאמר "כיצד להתייחס להומוסקסואליות?", שראה אור ב-2011, מציין את ההחלטה הנ"ל.³⁶³ בשנת 2011 התפרסם המאמר "הניסיון של אוסטרליה עם מניעת איידס, רפואה ציבורית ומשפט: המחזור השמיני של התוכנית האוסטרלית למנהיגות והכשרת מנהיגים מסין במניעת איידס וחקיקה בתחום". כותבת המאמר בוחנת את התמודדות מערכות הבריאות באוסטרליה עם מגפת האיידס.³⁶⁴ מספר מאמרים התמקדו ביצירות שבמרכזן דמויות הומוסקסואליות, תוך בחינת היצירות לאור תיאוריות קוויריות.³⁶⁵

ההתייחסות מצד חוקרים סינים להומוסקסואליות בהונג-קונג גברה בהשוואה לשני העשורים הקודמים, ועמדה על כמה עשרות מאמרים שראו אור משנת 2000 ועד לשנת 2011. רוב המאמרים עסקו ביצירות וביוצרים מהונג-קונג. התייחסות בולטת ניתנה לזמר ולשחקן המצליח לזלי צ'אנג (Leslie Cheung), שהגדיר עצמו כבי-

Zhou Youheng, "Quanzhou shouwei gongkai tongxinglian shenfen de zhengfu shounao: Ji bingdao nuzongli Sigurdardottir," *Mingren zhuanji* (Shang ban yue) (Jul., 2009), pp. 44-47.

³⁵⁸ Chen Yaohui, "Bu yan de Sydney," *21 Shijie* (Feb., 2008), pp. 22-23;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "המרכז לחילופי נוער בין-לאומיים".

³⁵⁹ Ibid., p. 23.

³⁶⁰ He, "Guanyu tongxinglian ji ge wenti," p. 21

³⁶¹ Wang and Wen, "Tongxinglian chengyin de lilun tantao," p. 2.

³⁶² Zhang Han, Sun Tingting and Wang Peng, "Daxuesheng dui tongxinglian de renwei he taidu diaocha," *Zhongguo xingkexue*, Vol. 17, No. 9 (Sep., 2009), p. 9;

כתב העת יוצא לאור בבייג'ינג בחסות "התאחדות הסקסולוגים של סין".

³⁶³ Mao, "Zenyang kandai tongxinglian?," p. 164.

³⁶⁴ Meng Jinmei, "Australia de aizibingfangzhi, gongkai weisheng yu falu jingyan: Deng ba qi Australia lingxiu jiang xiangmu zhongguo aizibing yu falu peixun," *Beijing zhengfa zhiye xueyuan xuebao*, No. 3 (2011), pp. 83-88;

כתב העת יוצא לאור בעיר חאנג-ג'ואו שבפרובינציית ג'ה-ג'יאנג, בחסות "התאחדות הרפואית של סין" ו"האקדמיה של ג'ה-ג'יאנג למדעי הרפואה".

³⁶⁵ Yang Hongtai, "Ku'er lilun zhaxue jichu quexian zhi wo jian," *Fanzui yanjiu* (Apr., 2001), pp. 44-45.

Li Yinhe, "Ku'er lilun mianmianguan," *Guowai shehui kexue*, No. 2 (2002), pp. 23-29.

Lin Defu and Duan Shaojun, "Ku'er lilun shiyu zhong de Wilde," *Kunming xueyuan xuebao*, Vol. 33, No. 2 (Feb., 2011), pp. 104-107.

סקסואל³⁶⁶ והתאבד בשנת 2003.³⁶⁷ כמו כן, מספר מאמרים התייחסו לייצוג של הומוסקסואליות בסרטים שהופקו בהונג קונג.³⁶⁸ גם ההתייחסות לטייוואן נעשתה בעיקר דרך בחינה של יצירות ויוצרים ממדינה זו: הבמאי אנג לי, שביים מספר סרטים ובהם דמויות הומוסקסואליות; הסרט "טקס החתונה" (The Wedding Banquet, טיוואן, 1993), בבימויו של אנג לי, המתאר הומוסקסואל מטייוואן הנישא לאישה כדי להסתיר את נטייתו המינית מהוריו;³⁶⁹ והרומן "נערי הזכוכית" (Crystal Boys), של הסופר הטייוואני באי שיאן-יונג (Bai Xianrong), המתאר את סיפורו של נער הומוסקסואל בטייפה של שנות ה-60.

כמו בשלבים הקודמים של התחדשות השיח האקדמי על הומוסקסואליות, גם בשלב השלישי ההתייחסות התדירה לארצות הברית ולאירופה נבעה מהאינטראקציה האקדמית והתרבותית בין אנשי אקדמיה מסין ובין חוקרים ומוסדות לימוד אקדמיים באותן מדינות. הצטרפותן של אוסטרליה וניו-זילנד לרשימת המדינות המשפיעות על השיח הסיני קשורה לעלייה בכמות הסטודנטים שנסעו ללמוד במדינות אלה. מן הסתם, סטודנטים אלה נחשפו ביתר קלות למחקרים ולחוקרים שבמדינותיהם למדו. כמו כן, כמו במקרים של צפון אמריקה ואירופה, סביר להניח כי נוכחות הסטודנטים הסינים באוסטרליה ובניו-זילנד הפכה את המחקר על הנעשה במקומות אלה לנגיש יותר.

סיכום

השלב השלישי של התחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות מתרחש בעשור השלישי ליישום הרפורמות הכלכליות- חברתיות של סין. רעיונות שרווחו בסין לפני תקופת הרפורמות עוד נשמעים בשלב זה של השיח, אך לצידן באות לידי ביטוי תפישות חדשות שהיו זרות לשלב הראשון של השיח, ובמידת מה גם לשלב השני. מגמות של שינוי שהחלו כבר בשלב השני של התחדשות השיח תפסו תאוצה בשלב השלישי, וזאת לצד זוויות מחקר חדשות שצמחו בשלב זה.

³⁶⁶ Richard Corliss, "Forever Leslie," *Time Entertainment*, May 7, 2001,

<http://www.time.com/time/arts/article/0,8599,108021,00.html> (accessed May 30, 2013).

³⁶⁷ Xiao Wu, "Zhang Guorong qing bian jie xinhuan," *Yishu dao kan* (May, 2002), p. 100;

Lu Hanjun, "Fei lei le jiu shui zai feng li: Lun Zhang Guorong," *Nanning shifan gaodeng zhuanke xuexiao xuebao* (Jun., 2004), pp. 34-37;

Zhou Huiling, "Mingxing guocheng, xingbie yuejie yu shenti caozuo: Cong Zhang Guorong tanqi," *Yishu yanjiu*, No. 4 (2009), pp. 83-96.

³⁶⁸ Bu Ding, "Xianggang 'Lala' dianying: 'Hudie'," *Dianying huakan* (Jun., 2006), p. 36;

Zhou Qiongrui, "Fengjing zhebian du hao: You guan 'Tongzhi dianying' de duanxiang," *Huaihua xueyuan xuebao (shehui kexue)*, Vol. 25, No. 9 (Sep., 2006), pp. 103-105;

Zhan Cheng, "Xianggang heibang dianying zhong de nanxing xingxiang tan xi," *Huizhou xueyuan xuebao*, Vol. 27, No. 2 (Apr., 2007), pp. 123-126.

³⁶⁹ Wang Ping, "Li An jianchi: Dianying yu tongxinglian wuguan," *Kexue zhi you* (Apr., 2006), p. 87;

Zhu Yanying, "Fanpan yu huigui: Dui dianying 'xiyan' de jiedu," *Dianying pingjie* (Jun., 2009), pp. 14-15;

Liu Yanan, "'Xiyan': Dongxifang wenhua chabie zhong de jiating lunliguan," *Xiju congkan* (Mar., 2010), pp. 86-87.

רוב התפישות החדשות צמחו בהשפעת החשיפה לתרבות ולמחקר ממדינות צפון אמריקה, אירופה ואוקיאניה. חלק מהן תפסו את מקומן בשיח לצד תפישות ישנות, ולא החליפו אותן: תיאוריות לגבי מקור גנטי לנטייה הומוסקסואלית השתלבו בשיח לצד התיאוריות שהיו שגורות בו אודות גורמים סביבתיים. גם דעות שתמכו בנישואים חד-מיניים ובזכויות הקהילה הגאה זכו לביטוי, לצד מאמרים שהמשיכו את הקו שאפיין את שנות ה-80 וה-90 והתנגדו לצעדים אלה. תפישות המתייחסות לבלבול מגדרי, כלומר לאימוץ זהות מינית בהתאם למאפיינים חיצוניים של מגדר מסוים, השתנתו אף הן. לעיתים הוזכרה תיאוריה זו, לעיתים הוכנסו בה שינויים קלים, ובמקרים אחרים כלל לא התייחסו אליה. שינויים אלה עשויים להיות תגובה להיכרות עם תיאוריות שלפיהן הומוסקסואליות היא נטייה מולדת, ומכאן ייתכן כי המאפיינים ה"נשיים" והזהות המינית ה"נשית", כביכול, מהווים תוצאה של אותה נטייה. סברה זו מנוגדת לדעה שרווחה עד אז, לפיה הנטייה המינית היא תוצאה של המאפיינים הנשיים.

חלק מהתפישות החדשות דחקו הצידה כמעט לגמרי תפישות ששלטו בשיח האקדמי על הומוסקסואליות מזה שני עשורים, כלומר מאז התחדשותו בשנות ה-80: הגישה הפסיכולוגית-פסיכיאטרית שדגלה ב"ריפוי" מהומוסקסואליות נדחקה כמעט לחלוטין. במקומה השתרשה גישה שדוגלת בסיוע להומוסקסואלים להשלים עם נטייתם, ולהתמודד עם המתחים שעלולים להופיע בהקשר שלה. גם הגדרת תופעת ההומוסקסואליות כ"סטייה" או "חריגה" מתחום הנורמאלי נמצאת בשנות ה-2000 בשולי השיח האקדמי בסין.

שתי הסוגיות הללו – אופן הטיפול בהומוסקסואלים והגדרת התופעה כסטייה – הושפעו ממספר גורמים: ראשית, הן הושפעו מהנעשה במדינות צפון אמריקה, אירופה ואוקיאניה, שבהן הממסד הרפואי כבר לא מגדיר הומוסקסואליות כסטייה שיש לתקן. הואיל ועולמן האקדמי והתרבותי של מדינות אלה הפך מודל לחיקוי, ומכיוון שעשרות ומאות אלפי סטודנטים סינים התגוררו בהן לצרכי לימודים, סביר להניח כי הגישות החדשות חלחו דרכם אל האקדמיה הסינית. שנית, כמו ארגונים לא-ממשלתיים אחרים, נוכחותם של הארגונים הגאים בסין התחזקה בשנים אלה, וכתוצאה מכך גברה גם הנוכחות של הקהילה ההומוסקסואלית במרחב הציבורי בסין. יש מקום להניח כי ההיכרות הגוברת של חלקים ניכרים מהציבור הסיני עם הומוסקסואליות ועם קידום זכויות הלהט"בים חוללה תמורות באחדות מן התפישות שרווחו בשיח האקדמי אודות התופעה. שלישית, החלטת הממסד הרפואי ב-2001 לבטל את הגדרתה כמחלת נפש, עיצבה מחדש את השיח האקדמי בנושא. מאמרים רבים מזכירים את ההחלטה שלא לכלול הומוסקסואליות במהדורה השלישית של הקטלוג הסיני למחלות הנפש, ונראה כי החלטה זו של הממסד הפסיכיאטרי הסיני מהווה גושפנקא עבור שאר אנשי האקדמיה.

השלב השלישי להתחדשות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות הציג לנו מגמות גוברות של שינוי. ניצני השינוי הראשונים, שנראו בשלב השני, הפכו לתמורות של ממש בשלב השלישי. השפעותיהן של תפישות שרווחו בסין המסורתית, הרפובליקנית והקומוניסטית עודן נוכחות בשיח האקדמי על הומוסקסואליות המתקיים בסין של שנות ה-2000, אולם ניתוח המאמרים שהתפרסמו בתקופה זו מראה כי השיח צעד כברת דרך נכבדה מאז החל להתחדש בתחילת שנות ה-80. התפישות הישנות, שרבות מהן צמחו בהשפעת השיח האקדמי באירופה ובארצות הברית בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, מפנות בהדרגה את מקומן לתפישות חדשות, שגם הן מתפתחות ומשתנות בהשפעת המתרחש במדינות אלה. השיח האקדמי בסין כבר לא מתאפיין בטון אחיד, אלא בפלורליזם של תפישות ששואבות את השפעתן ממגוון של מקורות.

התפתחות השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות לא נעצרת בשנת 2011. השיח מוסיף להתפתח ולהשתנות גם בזמן כתיבת שורות אלה. הגורמים אשר עיצבו את השיח עד כה, דהיינו רפורמות כלכליות-חברתיות, שינויים בנורמות המיניות, פעילות של ארגונים גאים, חשיפה תרבותית ואקדמית למדינות צפון אמריקה, אירופה, אוסטרליה, ניו-זילנד, טיוואן והונג קונג, כל אלה מוסיפים להתקיים. הגורמים הנ"ל הביאו לשינויים הדרגתיים בשיח על הומוסקסואליות, וניתן להניח כי מגמות השינוי הללו ימשכו. בשלב הבא של התפתחות השיח האקדמי על הומוסקסואליות, ייתכן שהוא אף יוכל להיחשב כחלק מהשלב שבחנתי בפרק זה, ניתן לצפות לצמיחה בהיקף השיח, ולתחומים נוספים שבהם תפישות שהשתרשו בסין לאורך ההיסטוריה יפנו מקומן לתפישות הרווחות בשיח האקדמי במדינות צפון אמריקה, אירופה ואוקיאניה, ואולי השפעתן של טיוואן והונג קונג תגדל.

פרק 5: מסקנות

בתחילת שנות ה-80 התחדש השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות. עבודה זו בחנה את מגמות ההמשך והשינוי שחלו בשיח – מבחינת היקפו, תחומי המחקר שהרכיבו אותו, השאלות שנבחנו בו והתפישות שרווחו בו – מ-1980 ועד לשנת 2011. כמו כן, עבודה זו בדקה מה היו הגורמים שהשפיעו על השיח.

מאז התחדשות השיח, ועד לתחילת העשור השני של המאה ה-21, צמח היקף השיח באופן מרשים – משני מאמרים שעסקו בהומוסקסואליות וראו אור ב-1980, ועד למאות מאמרים שהתפרסמו מדי שנה בשנות ה-2000. לאורך שלושת העשורים שנסקרו בעבודה זו ניכרה עלייה במידת הסקרנות והעניין בתופעה, והיא נדונה על ידי חוקרים ממגוון תחומי מחקר. תחום הרפואה, שהיה התחום העיקרי שדרכו נבחנה התופעה בתחילת שנות ה-80, הפך לתחום משני עם הזמן, והשיח על הומוסקסואליות התפתח לכיווני מחקר חדשים: תרבות (אשר הפכה לתחום המחקר הדומיננטי של השיח), סקסולוגיה, סוציולוגיה-אנתרופולוגיה, פסיכולוגיה, חוק ומשפט והיסטוריה.

לאורך תקופת הזמן שנבחנה בעבודה זו, מ-1980 ועד ל-2011, חלו תמורות בולטות בתפישותיהם של החוקרים שבחנו את תופעת ההומוסקסואליות: בשנות ה-80 ניכרה דומיננטיות בולטת לתפישות שצמחו בסין בתקופה הרפובליקנית, ואשר התחזקו בתקופה הקומוניסטית, וזאת לצד תפישות שמקורן בסין המסורתית. החל מאמצע שנות ה-90 החלו להיראות סנוניות ראשונות של תפישות שהגיעו מהדיון שהתקיים אודות התופעה באירופה ובארצות הברית לאורך המחצית השנייה של שנות ה-20. בשנות ה-2000, השפעות זרות אלה כבר חדרו למרכז השיח ובאו לידי ביטוי במספר נושאים: גבולות המיניות ה"נורמאלית" וההגדרות למושג ההומוסקסואליות, יחס הממסד הרפואי והפסיכולוגי להומוסקסואלים, תיאוריות לגבי הגורמים המעצבים את הנטייה המינית הזו, ואופי היחסים שלדעת החוקרים אמורים להירקם בין הומוסקסואלים לבין שאר החברה – גישות חדשות הנוגעות לנושאים אלה השתלבו בשיח לצד הגישות שאפיינו אותו בשני העשורים הקודמים, ולעיתים אף החליפו אותן.

מגדל השן? האקדמיה הסינית כמשפיעה ומושפעת

מגמות ההמשך והשינוי שהתחוללו בשיח על הומוסקסואליות מגלמות בתוכן עדות למכלול ההשפעות שפעלו על האקדמיה הסינית באותן שנים. ראשית, הצמיחה בהיקף השיח מצביעה קודם כל על הקשר שבין עולם האקדמיה ובין הלך הרוח בציבור. בתחילת שנות ה-80, כאשר הרפורמות הכלכליות הביאו לשינוי בנורמות המיניות, נוצר גם העניין הציבורי הדרוש על מנת שהאקדמיה תפתח את תחום הסקסולוגיה, ובמסגרת זו גם תבחן את אחת מהתופעות המיניות שבהן עוסק חקר הסקסולוגיה – יחסים חד-מיניים.

התפתחות השיח מעידה גם על הקשר שבין הממסד השלטוני והאקדמיה. ראשית, כפי שהראיתי, נדרשה אג'נדה שלטונית חדשה, שהתירה מימוש תשוקות פרטיות ושחרור מיני, על מנת שיתעורר עניין בהומוסקסואליות. בנוסף, נדרש היתר לחוקרים לעסוק בתופעה. בשעה שהתופעה המדוברת עדיין היוותה עילה למאסר, נדרשו צעדים שהרחיבו את האוטונומיה של המוסדות האקדמיים כדי שהחוקרים במוסדות אלה יהיו חופשיים לחקור נושא שנוי במחלוקת מעין זה ללא חשש להתנכלות מצד השלטונות. כאשר בוחנים את הקשרים הללו יש לתת את הדעת גם לצעדים אחרים של הממסד, דוגמת תוכניות שהעניקו תגמול כספי למוסדות לימוד ששיגו יעדים שהציבה הממשלה. מערכת היחסים שנוצרה בין האקדמיה ובין הממסד הייתה מורכבת: מצד אחד, החופש האקדמי גבר, ומצד שני, הצורך למצוא חן בעיני השלטון פגע בחופש זה. ההשפעה של מערכת יחסים זו באה לידי ביטוי בשיח על הומוסקסואליות באמצע שנות ה-90, אז הושק "פרויקט 21/1". שתיגמל במענקים כספיים את מאה האוניברסיטאות המובילות של סין. בשנים שלאחר השקת פרויקט זה – 1996-1997 – חלה ירידה בהיקף השיח האקדמי על הומוסקסואליות, כנראה מתוך חשש שעיסוק בנושא שנוי במחלוקת יפגע בסיכוי לקבל תקציבי מחקר. השיח חזר לצמוח בשנת 1998, כשנה לאחר שינוי החקיקה שהפך יחסים הומוסקסואליים לחוקיים. התנועות בהיקף השיח מעידות על כך שגם כאשר השלטון מרחיב את האוטונומיה הניהולית והמחקרית של עולם האקדמיה, הוא מחזיק בכלים אחרים שיכולים להגביל את חופש המחקר שלה.

אין להסיק מכך כי האקדמיה תמיד מקבלת על עצמה ללא תנאי את תכתיבי השלטון. העיסוק בזכויות הקהילה הגאה – בעיקר דרך דיון בשאלת הנישואים החד מיניים והתייחסות לחקיקה במדינות אחרות – חורג לעיתים קרובות מעמדות השלטון. המדינה אמנם הגדירה הומוסקסואליות כעניין פרטי, אולם היא מוסיפה להתערב בסוגיות הנוגעות להומוסקסואליות גם לאחר שינוי החקיקה של 1997. אי לכך, ובהתחשב בעובדה שעבור השלטונות בבייג'ינג כל דיון על זכויות אדם נושא עימו רגישות מסוימת, חוקרים המעבירים ביקורת על מצב זכויות הקהילה הגאה אינם דבר מובן מאליו בסין. מתקיים כאן דיאלוג בין השלטון ובין גורמים אזרחיים על גבולות המיניות המותרת. איליין ג'פריס היטיבה להגדיר מצב זה כ"מתח בין ההתנהגות המינית של האזרחים הסינים, כפי שמוסדות השלטון בסין היו רוצים לעצב אותה, ובין האופן שבו התנהגות [מינית] זו מעוצבת בפועל".³⁷⁰

בהקשר זה כדאי לשים לב למסקנה נוספת, הקשורה אף היא ליחסים שבין הממסד ועולם האקדמיה: השלטון בסין נוהג לתכנן את צעדיו בעזרת ועדות משנה, הכוללות גם מומחים מהאקדמיה. לכאורה, ניתן להסיק מכך שהאקדמיה היא שמקדמת שינויים בעמדות השלטון. אולם שינוי המעמד החוקי של הומוסקסואליות על ידי

³⁷⁰ Jeffreys, *Sex and Sexuality in China*, p. 4.

השלטון ב-1997, והשפעת שינוי זה על השיח האקדמי, מדגימים דווקא תהליך הפוך: ראשית שינה השלטון את גישתו להומוסקסואליות, ורק בעקבות זאת חל שינוי בגישת האקדמיה. בעוד שכבר ב-1997 ביטל המחוקק הסיני את האפשרות להעמדה לדין בגין יחסים הומוסקסואלים בהסכמה, עולם האקדמיה נדרש למספר שנים נוספות על מנת שיחול שינוי מהותי ביחסם של החוקרים להומוסקסואליות. יתכן שכאשר מדובר על נושא כה שנוי במחלוקת מעדיפים רוב אנשי האקדמיה שלא להקדים את השלטון בשינוי עמדותיהם, אלא להמתין ולראות לאן נושבות הרוחות. כמו כן, יתכן כי חוקרים העדיפו להשקיע את זמנם ומרצם במחקרים בעלי סיכוי גבוה לפרסום, ולא בנושאים שנויים במחלוקת שעלולים היו להיגנז בשל נושא המחקר ה"בעייתי" שלהם.

כאשר בוחנים את יחסה של האקדמיה הסינית להומוסקסואליות, ראוי להתייחס לכך שהממסד הפסיכיאטרי שינה את עמדתו בנוגע לנטייה מינית זו בעקבות פעילות של אזרחים. בשנת 2001 יצאה מהדורה מעודכנת של הקטלוג הסיני למחלות הנפש, שלראשונה לא כללה את תופעת ההומוסקסואליות, וזאת לאחר קמפיין של ארגונים גאים, אשר דרשו להגדיר תופעה זו כהתנהגות נורמאלית. אמנם ההחלטה להוציא את ההומוסקסואליות מן הקטלוג לוותה בדיון אקדמי בקרב פסיכיאטרים, והפעילים האזרחיים השתמשו במסקנות של אנשי אקדמיה מרחבי העולם במהלך מסע השכנועים שלהם, אבל בסופו של דבר, לא ניתן להתעלם מכך שמסקנות הדיון האקדמי הושפעו מפעילות אזרחית. אלמלא פעילות זו ייתכן שמסקנות הוועדה לניסוח הקטלוג היו שונות, ובשנת 2001 הומוסקסואליות עדיין הייתה מוגדרת כמחלת נפש. כפי שראינו, החלטת הוועדה להסיר את תופעת ההומוסקסואליות מהקטלוג הסיני למחלות הנפש השפיעה על תפישת החוקרים את התופעה. כפי שטען פוקו וכפי שטוענים תומכי התיאוריות הקוויריות, ניתן ללמוד מכך שלמרות הנטייה שלנו להניח כי מסקנות אקדמיות הן בגדר אמת מוחלטת, המבוססת על מחקרים אמפיריים שתוצאותיהם חד משמעיות, יש להתייחס למסקנות כאלה בעירבון מוגבל. רבות מהן היו עשויות להשתנות בנסיבות כאלו ואחרות, ולהיחשב למופרכות ובלתי קבילות במקומות ובזמנים שונים. תעיד על כך העובדה שתפישות אירופאיות וצפון אמריקאיות שמשפיעות על השיח האקדמי בסין בתקופת הרפורמות סותרות אחדות מן התפישות האירופאיות שהשפיעו על גלגול קודם של אותו השיח, במחצית הראשונה של המאה ה-20. כך למשל התפישה הרואה בהומוסקסואליות נטייה טבעית סותרת את הטענה שצמחה בסין בתחילת המאה ה-20, בהשפעת השיח האירופאי, כי הומוסקסואליות היא סטייה ומנוגדת לדרך הטבע.

השיח האקדמי על הומוסקסואליות הושפע במידה רבה גם מהנעשה בקרב הציבור. היות שאנשי האקדמיה אינם מהווים סקטור נפרד של החברה, מה שנגע לכלל הציבור ועורר בו עניין עיצב גם את תחומי המחקר ואת השאלות ששאלו החוקרים. ככל שגברה הנראות של תופעת ההומוסקסואליות בקרב הציבור הסיני, כך השתנו גם

הסוגיות שעמדו במרכז המאמרים שבחנו את התופעה. "האם אני הומוסקסואל?" ו"האם ניתן לשנות את נטייתי ההומוסקסואלית?" היו שאלות שאפיינו את רוב המאמרים מתחום הפסיכולוגיה במחצית השנייה של שנות ה-90, אז החלה להתהוות בסין סצנה גאה. שאלות אלה מייצגות את תגובתו של הציבור הסיני להיכרות הגוברת עם התופעה, ולתהייה לגבי הנגיעה של תופעה זו לחייהם של הקוראים. הנראות הגוברת של הומוסקסואליות בחברה ויחס החברה לתופעה הם שעיצבו את השאלות שעמדו בלב הדיון האקדמי-פסיכולוגי על הומוסקסואליות במחצית השנייה של שנות ה-90. בהמשך, החוקרים התייחסו לתופעות חברתיות כמו נשים הנשואות להומוסקסואלים, או מוצרי תרבות (כגון סרטים, ספרים ומחזות) שבמרכזם דמויות הומוסקסואליות ושנצרכו על ידי כלל הציבור.

יש לשים לב גם להשפעות ההדדיות שבין הקהילה הגאה לבין עולם האקדמיה. ראשית, יש להשוות בין שתי גישות בחקר ההומוסקסואליות: משנות ה-80 ועד למחצית הראשונה של שנות ה-90 נראה היה כי רוב החוקרים אשר עסקו בהיבטים שונים של הומוסקסואליות – מאפיינים, גורמים, דרכי טיפול ובעיות הקשורות בתופעה – כמעט שלא הביאו בחשבון את נקודת מבטם של ההומוסקסואלים עצמם. בתחילת שנות ה-90 החל תהליך חדש, וחוקרים חשובים כמו פאן סוי-מינג ולי יין-חה החלו לבסס את מאמריהם על ראיונות עם הומוסקסואלים. חוקרים אלה לא דיברו על ואל הומוסקסואלים, הם דיברו איתם. בשנות ה-2000 התחזקה מגמה זו, ומעבר לראיונות ולסיפורים אישיים, ניתן להבחין כי אחדים מן החוקרים אימצו את הטרימינולוגיה המשמשת את הקהילה הגאה בסין, והחלו להשתמש במונחים "קומראד" (Tongzhi) ו"לה-לה" (לסבית, Lala). כל אלה מעידים על שינוי בגישתם של חלק מהחוקרים, מכזו שגילתה עניין בהומוסקסואלים ונטייתם אך שמרה על ריחוק, לגישה שדגלה בהתקרבות לנשואי המחקר והביעה עניין בנקודת מבטם.

שנית, יש להתייחס לאופן שבו השיח האקדמי ומסקנותיו השפיעו על ההומוסקסואלים עצמם, ועל תפישתם את מאפייני הנטייה המינית שלהם. טענותיו של פוקו על הצבת גבולות לתופעה מעצם הדיון עליה מקבלות משנה תוקף לאור התהליך שהתרחש בסין. השיח ה"מדעי" תחם את התופעה בהגדרות אמפיריות. פרטים בחברה הסינית שאימצו את התואר "הומוסקסואל" אימצו אותו ביחד עם המאפיינים שהשיח הגדיר עבור מיניות זו. בהעדר מונח מובחן שיאגד תחתיו רשימת הגדרות למושג "הומוסקסואל", כפי שהיה בסין הקיסרית או בתקופת מאו (אז נעלם המושג מהשיח הציבורי) גברים שקיימו יחסי מין עם גברים לא הגדירו עצמם על פי התבנית שתוחמת את המושג "הומוסקסואל". רק עם התוודעותם למונח החלו להגדיר את עצמם על פי התכונות המיוחסות לו.

אחת השאלות שעמדו במוקד מחקר זה הייתה כיצד השפיעה החשיפה למדינות המפותחות כלכלית על תפישותיהם של החוקרים הסינים את תופעת ההומוסקסואליות. כפי שראינו, רעיונות מצפון אמריקה, מאירופה,

ובמידה פחותה יותר גם מאוקיאניה ומהונג-קונג, אכן השפיעו על השיח, אולם להשפעה זו היו שני שלבים: היכרות עם התפישות החדשות, ואימוץ שלהן. כבר בעשור הראשון להתחדשות השיח ניכרה מודעות למתרחש בצפון אמריקה ובאירופה, אולם עד לסוף שנות ה-90 לא נראה כי הייתה לכך השפעה עמוקה על תפישות החוקרים הסינים. רק בשנות ה-2000 תפסו גישות אלה מקום בולט בשיח, וגם אז רק בחלק מהנושאים. ניתן להסיק מכך שמלבד חשיפה לגישות חדשות, נדרשו תנאים נוספים שיאפשרו את קליטתן בקרב אנשי האקדמיה.

אחד מאותם תנאים היה איש האקדמיה בדור שגדל בתרבות המקדמת אינדיבידואליות ומחויבות לשאיפות אישיות. בהשוואה לתקופה המאואיסטית, המחויבות למטרות החברה והמשפחה קטנה בדור זה, וכתוצאה מכך גדלה הלגיטימציה לתופעת ההומוסקסואליות. יחד עם זאת, יש לזכור כי המחויבות למשפחה לא נעלמה כליל, והומוסקסואלים רבים עדיין מנסים להסתיר את נטייתם המינית או לשנות אותה. עבור הומוסקסואלים אלה, הרצון להיכלל בקונצנזוס החברתי מהווה שאיפה אישית נוספת, לא פחותה מהשאיפה לממש את תשוקותיהם המיניות. התפישה המעניקה לגיטימציה למימוש שאיפות אישיות, אפילו במחיר של עימות עם המשפחה או הסביבה הקרובה, זוכה לביטוי קודם כל ביחס האמפאטי שנתנו פסיכולוגים ופסיכיאטרים להומוסקסואלים בשנות ה-90. ברבים מהמאמרים שראו אור בעשור זה ניכר כי המחברים שואפים לפתור את מצוקתם של מי שלא זוכים לממש את תשוקותיהם המיניות. הרצון לסייע ניכר גם בשנות ה-2000, בניסיונות לסייע להומוסקסואלים לקבל את נטייתם המינית. ניסיונות אלה מגלמים הכרה בחשיבות שהסביבה מייחסת למימוש התשוקות המיניות, לצד הכרה בחשיבות השאיפה להיכלל בקונצנזוס החברתי.

כמו כן, דור זה, שנולד בשנות ה-80 והיווה את אוכלוסיית הסטודנטים והחוקרים הצעירים בשנות ה-2000, נחשף לתרבות האמריקאית-אירופאית לאורך שנות התבגרותו. באמצע שנות ה-90 ושנות ה-2000, כלומר בשנות נעוריהם ובגרותם של בני דור זה, חלה עלייה ניכרת בייצוג של הומוסקסואלים בתקשורת במדינות המערב. יתרה מכך, הייצוג של הדמויות ההומוסקסואליות השתנה, והפך מנלעג ומוחצן למכובד ומיושב.³⁷¹ כפי שמראה לנו כמות המאמרים הגדולה שעוסקת בתרבות אמריקאית ואירופאית, החשיפה לדמויות הומוסקסואליות בעלות מאפיינים חיוביים ואף ראויים לחיקוי הגיעה, דרך מסכי הטלוויזיה והקולנוע, גם אל אלה שלא יצאו את גבולות המדינה. תנאי נוסף שנדרש לשם הטמעת הגישות החדשות, שהיו פתוחות יותר למימוש נטיות הומוסקסואליות, היה הסרת התיוג הרשמי של הומוסקסואלים כעברייני מין וחולי נפש. כאמור שינוי מעמדה החוקי של ההומוסקסואליות

³⁷¹ Ron Becker, *Gay Television and Straight America* (Rutgers University Press, Piscataway, 2006), pp. 104, 107.

ב-1997 והסרתה מהקטלוג הסיני למחלות הנפש ב-2001 השפיעו על השיח האקדמי והביאו לשינוי בהיקפו ובתפישות שרווחו בו.

צמיחתן של גישות חדשות המושפעות מהגישות הרווחות במדינות אחרות, בעיקר בארצות הברית ובאירופה, התרחשה, ועודנה מתרחשת, באופן הדרגתי. ואולם, התהליכים שהובילו לשינויים אלה שונים מהתהליכים שהובילו לשינויים בשיח האקדמי בסין. מאז 1948, אז עורר האנטמולוג והסקסולוג האמריקאי אלפרד קינסי את השיח על הומוסקסואליות, עבר השיח מספר תהפוכות שהביאו לשינויים מרחיקי לכת בגישות הרווחות בקרב אנשי האקדמיה בארצות הברית ובאירופה. תהליכים אלה של שינויי גישה נפרשו על פני כחמישה עשורים, והם היו תוצאה של התדיינות ארוכה בין חוקרים, פוליטיקאים, פעילי הקהילה הגאה ושאר הציבור. לעומת זאת, צמיחתן של גישות חדשות בשיח האקדמי בסין הייתה תוצאה של התוודעות לגישות זרות והטמעתן בקרב אנשי האקדמיה. גם בסין התקיים דיון על הומוסקסואליות, אולם לאורך תקופת הרפורמות הוא נערך בין תפישות מגובשות שצמחו בסין בתקופות שקדמו לשנות ה-80, לבין תפישות מגובשות אחרות, כאלה שצמחו בארצות הברית ואירופה במחצית השנייה של המאה ה-20. מקורן של התפישות החדשות הוא לא בסין, כי אם בשיח האמריקאי-אירופאי.

אין בכוונתי לטעון כי התפישות הרווחות בסין הן במלואן העתקה של תפישות מאירופה וארצות הברית. במקרים רבים תפישות שהגיעו ממדינות אלה נקלטו בקרב האינטלקטואלים הסינים תוך שהן נשענות על מאפייני תרבות סינים. כך, למשל האמונה בשינוי הנטייה המינית על ידי "טיפול עצמי" וחלוקת התפקידים המגדרית התואמת את רעיון ה"יין" וה"יאנג", או הקריאה לאפשר להומוסקסואלים לחיות על פי נטייתם המינית בשל הצורך ב"הרמוניה". גם הלגיטימציה למימוש תשוקות הומוסקסואליות נשענת על מכלול ערכים שהשלטון הסיני קידם בקרב האזרחים, דהיינו הגשמת מאווים פרטיים. יחד עם זאת, התפישות שצמחו בשיח הסיני לאורך תקופת הרפורמות, אף כי יכלו להיקלט בו בזכות תמורות בחברה הסינית, מקורן בארצות הברית ואירופה.

הבדל נוסף בין השיח האמריקאי-אירופאי על הומוסקסואליות ובין השיח הסיני נובע מהגורמים שאפשרו להומוסקסואלים לממש את תשוקותיהם המיניות. בעוד שבארצות הברית התחזק מעמדם של הומוסקסואלים ולסביות בהשפעת מאבקים לזכויות האזרח, בסין התפתחה הסצנה הגאה בעקבות מהפכה מינית שצמחה כתוצאה משינוי באג'נדה הכלכלית. אולי בשל סיבה זו, חלק גדול מהשיח הסיני מתמקד ביכולת לממש את המיניות. לא הלגיטימציה החוקית של מימוש הנטייה ההומוסקסואלית היא שעומדת במרכז השיח – חלקו של הדיון החוקי-משפטי בשיח הסיני הוא קטן מאוד, ומדי שנה עומד על פחות מאחוז מכלל השיח על הומוסקסואליות. הלגיטימציה

החברתית והמשפחתית הן שגורפות את מרב תשומת הלב של החוקרים. בשנות ה-80 ותחילת שנות ה-90 הייתה זו ההתמקדות של הדיון הרפואי במחלות שעשויות להופיע בתדירות גבוהה אצל הומוסקסואלים שערערה על הלגיטימציה למימוש התשוקות ההומוסקסואליות. בהמשך נבחנה הלגיטימציה למימוש נטיות אלה בעיקר בתחום התרבות, דרך עיסוק ביוצרים מהקהילה הגאה וביצירות העוסקות בנושא, כמו גם במחקרים מהתחום הסוציולוגי-אנתרופולוגי, שדנו בהשפעת החברה והמשפחה על מימוש נטיות הומוסקסואליות. הנורמות המיניות שהחברה מוכנה לקבל, ולא הזכויות המיניות שמעניקה המדינה, הן שמעצבות את השיח האקדמי בסין על הומוסקסואליות.

כיווני מחקר נוספים

השיח האקדמי על הומוסקסואליות בסין הוא נושא מורכב המקיף תחומים רבים שרק במרכזיים שבהם ניתן היה לדון בעבודה זו, מטעמים של קוצר היריעה. מחקרים שיוסיפו לעסוק בנושא יוכלו לבחון בצורה מעמיקה יותר מספר סוגיות הקשורות לעבודה זו. למשל, מחקרים רבים בחנו את גישתם של סטודנטים וחוקרים סינים להומוסקסואליות. אחד מהגורמים שסייעו בקידום המעמד הציבורי של הומוסקסואלים בארצות הברית, אירופה, אוסטרליה והונג-קונג היה נוכחותם הגוברת של נציגי הקהילה הגאה בתקשורת, והפיכתם למודל לחיקוי ומקדמים של סובלנות כלפי התופעה. יהיה מעניין לברר מהי גישתם של אותם סטודנטים כלפי הומוסקסואלים ולסביות המשמשים כדמויות מפתח בתחום התרבות והפוליטיקה, בסין ומחוצה לה, והאם דמויות מהקהילה הגאה בסין מהוות מודל לחיקוי ותורמות לשינוי של תפישות הנוגעות להומוסקסואליות.

גורם נוסף שסייע בקידום מעמד הקהילה הגאה בארצות הברית היה עלייה במספרם של האנשים שהכירו באופן אישי הומוסקסואלים ולסביות.³⁷² לאור העלייה במספרם של הסינים המגדירים עצמם כחברי הקהילה הגאה, מחקר אשר יבחן כמה מבין הסטודנטים והחוקרים מכירים הומוסקסואלים או לסביות באופן אישי, ומהי דעתם על הומוסקסואליות, עשוי לתרום להבנת הגורמים המעצבים את עמדות אנשי האקדמיה ביחס להומוסקסואליות.

כפי שציינתי במבוא, בתחילת המאה ה-20 חל שינוי ביחס החברה הסינית להומוסקסואליות. שינוי זה התחיל מהאינטלקטואלים הסינים, ועל כן, מעניין יהיה לבדוק האם קיים קשר בין היחס כלפי הומוסקסואליות ובין רמת השכלתם של הנשאלים, ובמידה והם בעלי תעודת הסמכה או תואר אקדמי, האם יש קשר גם לתחום השכלתם. מחקר עתידי נוסף יכול לשאול האם קיים הבדל בין דעותיהם של חוקרים המגיעים מהאוניברסיטאות היוקרתיות בסין לבין אלה של חוקרים מאוניברסיטאות פחות יוקרתיות. ייתכן שהתקציבים של האוניברסיטאות

³⁷² Debra A. Hope, *Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Identity* (Springer, New York, 2009), pp. 90-91.

היוקרתיות מאפשרים שיתוף פעולה אקדמי נרחב יותר עם גופים וחוקרים ממדינות זרות, ולכן השפעת התפישות ממדינות אלה תחולל שינוי מהיר יותר במוסדות אלה. מנגד, ייתכן שדווקא האוניברסיטאות הפחות נחשבות יפגינו חדשנות גדולה יותר, וישאפו להשוות את תכני הלימוד לאלה הנלמדים באוניברסיטאות בחו"ל ובכך, אולי, לשפר את תדמיתן ומעמדן. כמו כן, מאחר ומוסדות אלה אינם עומדים במרכז תשומת הלב האקדמית, יתכן כי דווקא שם יצמחו תיאוריות מקוריות שאינן משתייכות לזרם המרכזי.

סוף דבר

לאורך ההיסטוריה השתנו נורמות מיניות בחברות שונות מקצה אל קצה. כפי שהראתה לנו עבודה זו, הגורמים המשפיעים על נורמות אלה ועל יחס החברה אליהן הם רבים ומגוונים: מדיניות כלכלית, אידיאולוגיות חברתיות, יחסים בין-לאומיים, פיתוחים טכנולוגיים, תיאוריות פילוסופיות, יצירות תרבות ועוד. לרוב, השינויים בנורמות המיניות היו תוצר לוואי של תמורות הקשורות לגורמים הנ"ל. כך, לדוגמא, בתחילת תקופת הרפורמות, כאשר השלטון הסיני אימץ אידיאולוגיה כלכלית-חברתית-שלטונית חדשה, הוא לא התכוון להביא למהפכה מינית ולקדם מימוש נטיות הומוסקסואליות, אולם זו הייתה אחת מתוצאות הלוואי של צעדיו הכלכליים והמדיניים. התמורות שחלו ביחס האקדמיה להומוסקסואליות בין השנים 1980-2011 הן חלק קטן מתמונה רחבה יותר הנוגעת למעמדה של תופעת ההומוסקסואליות בחברה הסינית בכלל לאורך השנים.

יחס הציבור הסיני להומוסקסואליות שונה היום מהותית מזה שהיה נהוג לפני כשלושה עשורים: התקשורת עוסקת בתופעה מינית זו, בפורומים אינטרנטיים מתקיימים דיונים ציבוריים הנוגעים להומוסקסואליות,³⁷³ ולעיתים, משפחות של הומוסקסואלים ולסביות מכירות ומקבלות את הקשרים החד-מיניים של ילדיהן.³⁷⁴ שינוי הגישה של הציבור הסיני להומוסקסואליות אינו אחיד, ומידת השפעתם של הגורמים השונים על דעת הקהל משתנה ממקום למקום. יחד עם זאת, ניתן לומר בוודאות שהשיח האקדמי מהווה חלק משיח גדול יותר בסין על התופעה המינית הזו. האקדמיה, השלטון, התקשורת, הציבור והקהילה הגאה – מוקדי כוח אלה משפיעים ומושפעים אחד מהשיח של השני. קשה לנבא מה יהיה יחס החברה הסינית להומוסקסואליות בעוד עשור, שניים או שלושה, אולם ייתכן כי כבר כעת השכבה המשכילה של סין משמשת פעם נוספת כצינור מתווך בין גישות חדשות, המעניקות לגיטימציה לתופעה, ובין שאר הציבור.

³⁷³ Kam, *Shanghai Lalas*, p. 4.

³⁷⁴ Chou, "Cultural Politics," pp. 37-40.

ביבליוגרפיה

אייל גרוס ועמליה זיו, "בין תיאוריה לפוליטיקה: לימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית" בתוך יאיר קדר, עמליה זיו ואורן קנר [עורכים], "מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית", (הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 2003).

Adam, Barry D. "From Liberation to Transgression and Beyond: Gay, Lesbian and Queer Studies at the Turn of the 21st Century," in Richardson, Diane and Steven Seidman [Eds.]. **Handbook of Lesbian and Gay Studies**. SAGE Publications, London, 2002, pp. 15-26.

Adam, Barry D., Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel. "Introduction," in Adam, Barry D., Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel [Eds.]. **The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement**. Temple University Press, Philadelphia, 1999, pp. 1-11.

Agelasto, Michael and Bob Adamson. "Editor's Introduction," in Agelasto, Michael and Bob Adamson [Eds.]. **Higher Education in Post-Mao China**. Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998, pp. 1-9.

Agelasto, Michael and Bob Adamson. "Editor's Conclusion: The State of Chinese Higher Education Today," in Agelasto, Michael and Bob Adamson [Eds.]. **Higher Education in Post-Mao China**. Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998, pp. 399-416.

Altman, Dennis. "Globalization and the International Gay/ Lesbian Movement," in Richardson, Diane and Steven Seidman [Eds.]. **Handbook of Lesbian and Gay Studies**. SAGE Publications, London, 2002, pp. 415-426.

Becker, Ron. **Gay Television and Straight America**. Rutgers University Press, Piscataway, 2006.

Bernstein, Mary and Renate Reimann. **Queer Families, Queer Politics: Challenging Culture and the State**. Columbia University Press, New York, 2001.

Bohan, Janis S. **Psychology and Sexual Orientation: Coming to Terms**. Routledge, New York, 1996.

Brewer, Paul R. **Value War: Public Opinion and the Politics of Gay Rights**. Rowman and Littlefield, Lanham, 2008.

Brookey, Robert Alan. **Reinventing the Male Homosexual: The Rhetoric and Power of the Gay Gene**. Indiana University Press, Bloomington, 2002.

Carter, Julian. "Normality, Whiteness, Authorship: Evolutionary Sexology and the Primitive Pervert," in Vernon A. Rosario [Ed.], **Science and Homosexualities**, (Routledge, New York, 1996), pp. 155-156.

Cheng, Joseph Y. S. **Challenges and Policy Programmes of China's New Leadership**. City University of Hong Kong Press, Hong Kong, 2007.

China: Higher Education Reform. World Bank Publications, Washington, D.C., 1997.

Chou, Wah-Shan. **Tongzhi: Politics of Same-Sex Eroticism in Chinese Society**. The Howorth Press, Binghamton, 2000.

Chou, Wah-Shan. "Homosexuality and the Cultural Politics of Tongzhi in Chinese Societies," in Jackson, Peter A. and Edward Sullivan [Eds.]. **Gay and Lesbian Asia: Culture, Identity, Community**. Harrington Park Press, Binghamton, 2001, pp. 27-46.

D'Emilio, John. **Sexual Politics, Sexual Communities: The Making of a Homosexual Minority in the United States, 1940-1970**. The University of Chicago Press, Chicago, 1983.

Dean, Tim and Christopher Lane. **Homosexuality and Psychoanalysis**. University of Chicago Press, Chicago, 2001.

Dikotter, Frank. **Sex, Culture and Modernity in China: Medical Science and the Construction of Sexual Identities in the Early Republican Period**. University of Hawaii Press, Honolulu, 1995.

Edwards, Louise P. **Gender, Politics and Democracy: Women's Suffrage in China**. Stanford University Press, Stanford, 2008.

Epstein, Steven. "Gay and Lesbian Movements in the United States: Dilemmas of Identity, Diversity, and Political Strategy," in Adam, Barry D., Jan Willem Duyvendak and Andre Krouwel [Eds.], **The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement**. Temple University Press, Philadelphia, 1999), pp. 30-90.

Evans, Harriet. "Defining Difference: The 'scientific' Construction of Sexuality and Gender in the People's Republic of China," **Signs**. Vol. 20, No. 2 (Winter 1995), pp. 357-294.

"Executive Summary of China: Higher Education Reform," in Adamson, Bob and Michael Agelesto [Eds.], **Higher Education in Post-Mao China**. Hong Kong University Press, Hong Kong, 1998, pp. 417-434.

Farrer, James. **Opening Up: Youth Sex Culture and Market Reform in Shanghai**. The University of Chicago Press, Chicago, 2002.

Friedman, Sara L. "The Intimacy of State Power: Marriage, Liberation and Socialist Subjects in Southeastern China," **American Ethnologist**. Vol. 32, No. 2 (May 2005), pp. 312-327.

Gil, Vincent E. "An Ethnography of HIV/AIDS and Sexuality in the People's Republic of China," **The Journal of Sex Research**. Vol. 28, No. 4 (Nov., 1991), pp. 521-537.

Glosser, Susan L. "The Truths I Have Learned: Nationalism, Family Reform, and Male Identity in China's New Culture Movement, 1915-1923," in Brownwell, Susan and Jeffrey N. Wasserstrom [Eds.], **Chinese Femininities, Chinese Masculinities; A Reader**. University of California Press, Berkeley, 2002, pp. 120-144.

Goodman, David S. G. "Review Article: Political Change in China – Power, Policy and Process," **British Journal of Political Science**. Vol. 19, No. 3 (Jul., 1989), pp. 425-444.

Hayhoe, Ruth. "China's Higher Curricular Reform in Historical Perspective," in **The China Quarterly**. No. 110 (Jun., 1987), pp. 196-230.

Healey, Dan. **Homosexual Desire in Revolutionary Russia: The Regulation of Sexual and Gender Dissent**. University of Chicago Press, Chicago, 2001.

Hinsch, Bret. **Passion of the Cut Sleeve: The Male Homosexual Tradition in China.** University of California Press, Berkeley, 1992.

Honig, Emily. "Socialist Sex: The Cultural Revolution Revisited," **Modern China**. Vol. 29, No. 2 (2003), pp. 143-175.

Hope, Debra A. **Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Identity.** Springer, New York, 2009.

Ivanhoe, P. J. **Confucian Moral Self Cultivation**. Hackett Publishing, Indianapolis, 2000.

Irvine, Janice. **Disorders of Desire: Sexuality and Gender in Modern American Sexology.** Temple University Press, Philadelphia, 2005.

Jeffreys, Elaine. "Introduction: Talking Sex and Sexuality in China," in Jeffreys, Elain [Ed.]. **Sex and Sexuality in China**. Routledge, Abingdon, 2006, pp. 1-20.

Jing, Wang. **High Culture Fever: Politics, Aesthetics, and the Ideology in Deng's China.** University of California Press, Berkeley, 1996.

Jones, Rodney. "Mediated Action and Sexual Risk: Searching for 'Culture' in Discourse of Homosexuality and AIDS Prevention in China," **Culture, Health and Sexuality**. Vol. 1, No. 2 (1999), pp. 161-180.

Kam, Lucetta Yip Lo. **Shanghai Lalas: Female Tongzhi Communities and Politics in Urban China**. Hong Kong University Press, Hong Kong, 2013.

Kang, Wenqing. **Obsession: Male Same-Sex Relations in China, 1900-1950.** Hong Kong University Press, Hong Kong, 2009.

Kang, Wenqing. "The Decriminalization and Depathologization of Homosexuality in China," in Weston, Timothy B. and Lionel M. Jensen [Eds.]. **China in and beyond the Headlines.** Rowman and Littlefield Publishers, Lanham, 2012, pp. 231-248.

Kennedy, Hubert. "Karl Heinrich Ulrichs, First Theorist of Homosexuality," in Rosario, Vernon A. [Ed.], **Science and Homosexualities**, (Routledge, New York, 1996), pp. 26-45.

Kong, Travis S. K. **Chinese Male Homosexualities: Memba, Tongzhi and Golden Boy**. Routledge, London, 2011.

Larson, Wendy. **From Ah Q to Lei Feng: Freud and Revolutionary Spirit in 20th Century China**. Stanford University Press, Stanford, 2009.

Li, Yuwen. "Introduction: Challenges and Opportunities for NGOs in Different Parts of the World," in Li, Yuwen [Ed.]. **NGOs in China and Europe: Comparisons and Contrasts**. Ashgate Publishing, Farnham, 2011, pp. 1-20.

Lu, Xiaobo. "Minor Public Economy: The Revolutionary Origins of the Danwei," in Perry, Elizabeth J. and Lu Xiaobo [Eds.]. **Danwei: The Changing Chinese Workplace in Historical and Comparative Perspectives**. M. E. Sharpe, Armonk, 1997, pp. 21-41.

Ma, Jingwu. "From Long Yang and Dui Shi to Tongzhi: Homosexuality in China," **Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy**. Vol. 7, No. 1-2 (Oct., 2008), pp. 117-143.

Mann, Susan. **Gender and Sexuality in Modern Chinese History**. Cambridge University Press, Cambridge, 2011.

McMillan, Jo. "Selling Sexual Health: China's Emerging Sex Shops Industry," in Elaine Jeffreys [Ed.], **Sex and Sexuality in China** (Routledge, Abingdon, 2006), pp. 124-138.

Mei, Li and Qiongqiong Chen. "Globalization, Internationalization and the World-class University Movement: The China Experience," in King, Roger, Simon Marginson and Rajani Naidoo [Eds.]. **Handbook on Globalization and Higher Education**. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2011, pp. 241-255.

Min, Weifang. "Chinese Higher Education: The Legacy of the Past and the Context of the Future," in Altbach, Philip G. and Toru Umakoshi [Eds.]. **Asian Universities: Historical Perspectives and Contemporary Challenges**. Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2004, pp. 53-83.

Naftali, Orna. "Recovering Childhood: Play, Pedagogy, and the Rise of Psychological Knowledge in Contemporary Urban China," **Modern China**. Vol. 36, No. 6 (2010), pp. 589-616.

Ngok, Kinglun. "Globalization and Higher Education Reform in China," in Pang, Nicholas Sun-Keung [Ed.]. **Globalization: Educational Research, Change and Reform**. Chinese University Press, Hong Kong, 2006, pp. 73-99.

Oosterhuis, Harry. "Richard von Krafft-Ebing's 'Step-Children of Nature': Psychiatry and the Making of Homosexual Identity," in Vernon A. Rosario [Ed.], **Science and Homosexualities** (Routledge, New York, 1996), pp. 67-88.

Pan, Suiming. "Transformations in the Primary Life Cycle: The Origins and Nature of China's Sexual Revolution," in Jeffreys, Elaine [Ed.]. **Sex and Sexuality in China**. Routledge, Abingdon, 2006, pp. 21-42.

Pan, Suiming and Huang Yingying. "The Rise of Rights and Pleasure: Towards a Diversity of Sexuality and Gender," in Zhang, Kaining [Ed.]. **Sexual and Reproductive Health in China: Reorienting Concepts and Methodology**. Koninklijke Brill, Leiden, 2011, pp. 215-262.

Pillard, Richard C. "The Search for a Genetic Influence on Sexual Orientation," in Rosario, Vernon A. [Ed.]. **Science and Homosexualities**. Routledge, New York, 1997, pp. 226-241.

Rofel, Lisa. **Desiring China: Experiments in Neoliberalism, Sexuality and Public Culture**. Duke University Press, Durham, 2007.

Rosario, Vernon A. "Homosexual Bio-Histories: Senetic Nostalgias and the Quest for Paternity" in in Rosario, Vernon A. [Ed.]. **Science and Homosexualities**. Routledge, New York, 1997, pp. 1-25.

Rosario, Vernon. "The 'Gay Gene' is Born," **The Gay & Lesbian Review**. (Sep.-Oct., 2001), pp. 13-16.

Ruan, Fangfu and M. P. Lau. "China," in Francoeur, Robert T. Raymond J. Noonan and Beldina Opiyo-Omolo [Eds.]. **The Continuum Complete International Encyclopedia of Sexuality**. Continuum International Publishing Group, New York, 2004, pp. 182-209.

Ruan, Fangfu and Molleen Matsumura. **Sex in China: Studies in Sexology in Chinese Culture**. Plenum Press, New York, 1991.

Ruskola, Teemu. "Law, Sexual Morality, and Gender Equality in Qing and Communist China," **The Yale Law Journal**. Vol. 103, No. 8 (Jun., 1994), pp. 2531-2565.

Sakamoto, Hiroko. "The Cult of 'Love and Eugenics' In May Fourth Movement Discourse," in **Positions: East Asia Cultures Critique**. Vol. 12, No. 2 (Sep., 2004), pp. 329-376.

Sang, Debora Tze-Lan. "Translating Homosexuality: The Discourse of Tongxing'ai in Republican China (1912-1949)," in Liu, Lydia H. [Ed.]. **Tokens of Exchange: The Problem of Translation in Global Circulations**. Duke University Press, Durham, 1999, pp. 276-304.

Sang, Deborah Tze-Ian. **The Emerging Lesbian: Female Same-Sex Desire in Modern China**. The University of Chicago Press, Chicago, 2003.

Schwarcz, Vera. **The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919**. University of California Press, Berkeley, 1986.

Sommer, Matthew H. "Dangerous Males, Vulnerable Males and Polluted Males: The Regulation of Masculinity in Qing Dynasty Law," in Brownwell, Susan and Jeffrey N. Wasserstrom [Eds.]. **Chinese Femininities, Chinese Masculinities; A Reader**. University of California Press, Berkeley, 2002, pp. 67-88.

Tamagne, Florence. **History of Homosexuality in Europe: Berlin, London, Paris, 1919-1939, Vol. I and II**. Algora Publishing, New York, 2006.

Tan, Erica S. N. and Mark A. Yarhouse. **Sexual Identity Synthesis: Attributions, Meaning-Making, and the Search for Congruence**. University Press of America, Lanham, 2004.

Terry, Jennifer. "The Seductive Power of Science," in Rosario, Vernon A. [Ed.]. **Science & Homosexualities**. Routledge, New York, 1996.

Tomba, Luigi. "Of Quality, Harmony, and Community: Civilization and the Middle Class in Urban China," **Positions: East Asia Cultures Critique**. Vol. 17, No. 3 (Winter, 2009), pp. 591-616.

Wang, Yanlai. **China's Economic Development and Democratization**. Ashgate Publishing, Aldershot, 2003.

West, Donald J. and Richard Green. **Sociolegal Control of Homosexuality: A Multi-Nation Comparison**. Luwer Academic Publishers, New York, 1997.

Woronov, T. E. "Governing China's Children: Governmentality and 'Education for Quality'," **Positions: East Asia Culture Critique**. Vol. 17, No. 3 (Winter, 2009), pp. 567-589.

Wu, Cuncun. **Homoerotic Sensibilities in Late Imperial China**. Routledge, London, 2004.

Xing, Lu. **Rhetoric of the Chinese Cultural Revolution: The Impact on Chinese Thought, Culture and Communication**. University of South Carolina Press, Columbia, 2004.

Yan, Yunxiang. "The Changing Moral Landscape," in Kleinman, Arthur, Yunxiang Yan, Jing Jun, Sing Lee, Everett Zhang, Pan Tianshu, Wu Fei and Guo Jinhua [Eds.]. **Deep China: The Moral Life of the Person**. University of California Press, Berkeley, 2011, pp. 36-77.

Yang, Lijun and Lim Chee Kia. "Three Waves of Nationalism in Contemporary China: Sources, Themes, Presentations and Consequences," **International Journal of China Studies**. Vol. 1, No. 2 (2010), pp. 461-485.

Yang, Rui, Lesley Vidovich and Jan Currie. "Dancing in a Cage: Changing Autonomy in Chinese Higher Education," **Higher Education**. Vol. 54, No. 4, (Oct., 2007), pp. 575-592.

Yang, Rui. "Tensions between the Global and the Local: A Comparative Illustration of the Reorganisation of China's Higher Education in the 1950s and 1990s," **Higher Education**. Vol. 39, No. 3 (Apr., 2000), pp. 319-337.

Yao, Linqing. **The Chinese Overseas Students: An Overview of the Flows Change**. Paper presented at the 12th Biennial Conference of Australian Population Association. Population and Society: Issues, Research, Policy, Sep., 2004.

Yau, Ching. **As Normal As Possible: Negotiating Sexuality and Gender in Mainland China and Hong Kong**. Hong Kong University Press, Hong Kong, 2010.

Zha, Qiang. "Understanding China's Move to Mass Higher Education from a Policy Perspective," in Hayhoe, Ruth, Jun Li, Jing Lin and Qiang Zha [Eds.]. **Portraits of 21st Century Chinese Universities: In the Move to Mass Higher Education**. Springer, Dordrecht, 2001, pp. 20-57.

Zha, Qiang. "Diversification or Homogenization: How Governments and Markets Have Combined to (Re)Shape Chinese Higher Education in its Recent Massification Process," **Higher Education**. Vol. 58, No. 1 (Jul., 2009), pp. 41-58.

Zhang, Everett Yuehong. "Rethinking Sexual Repression in Maoist China: Ideology, Structure and the Ownership of the Body," **Body & Society**. Vol. 11, No. 3 (2005), pp. 1-25.

Zhang, Everett Yuehong. "The Birth of Nanke (Men's Medicine) in China: The Making of the Subject of Desire," **American Ethnologist**. Vol. 34, No. 3 (2007), pp. 491-508.

Zhang, Everett Yuehong. "China's Sexual Revolution," in Kleinman, Arthur, Yunxiang Yan, Jing Jun, Sing Lee, Everett Zhang, Pan Tianshu, Wu Fei and Guo Jinhua [Eds.]. **Deep China: The Moral Life of the Person**. The University of California Press, Berkeley, 2011, pp. 106-151.

Zhou, Kate. **China's Long march to Freedom: Grassroots Modernization**. Transaction Publishers, New Brunswick, 2011.

Zhou, Rachel Yanqiu. "Homosexuality, Seropositivity, and Family Obligations: Perspectives of HIV-Infected Men Who Have Sex with Men in China," **Culture, Health & Sexuality**. Vol. 8, No. 6 (Nov.-Dec. 2006), pp. 487-500.

Ah, Xu. "Meijun zhong yanjin tongxinglian de zhengce jiang mianlin tiaozhan," Guoji rencai jiaoliu. (Apr., 1993), pp. 44-45.

Ah, Zhen. "Jiehun qi nian hou laogong shuo ta ai nanren," Renren jiankang. (2008), pp. 66-67.

Bu, Ding. "Xianggang 'Lala' dianying: 'Hudie'," Dianying huakan. (Jun., 2006), p. 36.

Ceng, Min'er. "Lan Yu: Bianyuan qinggan," Xinwen zhoukan. (Apr., 2002), p. 76.

Chen, Yaohui. "Bu yan de Sydney," 21 Shijie. (Feb., 2008), pp. 22-23.

Chun, Xi. "Chanlian aosike yingdi de Tom Hanks," Dianying pingjie. (Apr., 1995), p. 36.

Dong, Cao. "Qingnian xing daocuo xinli ji xingwei," Shanghai qingshaonian yanjiu. (Nov., 1985), pp. 12-13.

Fang, Gang. "Yi zhong siren shenghuo fangshi de xuanze," Zhongguo shehui dao kan. (Apr., 2006), p. 15.

Gao, Lingtai. "Bu tong zhongzu he bu tong linchuang guocheng de HBsAg Xiedaizhe ABeAg he anti-Hbe de biaoqian xingshi," Yishui yizhuan xuebao. (Jan., 1981), pp. 59-60.

Han, Suyin. "Kefa de 'Aizhibing'," Shijie bolan. (Aug., 1985), pp. 9-10.

He, Wenjing. "Guanyu tongxinglian ji ge wenti," Shehui xinlike. Vol. 17, No. 1, 2002, pp. 21-22.

He, Zhaoxiong. "Tongxinglian zai zhongguo de buke jieshou xing," Daode yu wenming. (Apr., 1989), pp. 31-33.

Hong, Wen. "Yu Li Yinhe tan tongxinglian xianxiang," Zhongguo funu. (Nov., 2001), pp. 34-36.

Horton, R., and Ming Boze. "Tongxinglian shifou yichuan? (Shang)," **Xiandai waiguo zhhexue shehui kexue wenzhai**. (May, 1996), pp. 39-42.

Hu, Zeqing. "Xifang guojia de tongxinglian yu zongjiao, falu de guanxi," **Linchuang xiang shenji zazhi**. Vol. 5, No. 1 (1995), pp. 53-55.

Huang, Jing. "Bingdao xin zongliSigurdardottir," **Guoji zilliao xinxi**. No. 3 (2009), pp. 31-33.

Huang, Pingzhi. "Xing biantai zhongzhong," **Yixue wenxuan**. (Feb., 1993), p. 64.

Huang, Qiuyue. "Guanyu tongxing hunyin de fazhi sikao," **Xiangfan zhiye jishu xueyuan xuebao**. Vol. 4, No. 6 (Dec., 2005), pp. 58-61.

Ji, Xiaoxiong. "Yinyang daozi de shijie: Shanghai jietou tongxinglian diaocha," **Shehui**. (Aug., 1990), pp. 22-25.

Jiang, Zhangqing. "Yi ge tongxinglian zhe de xinsheng," **Xinli yu jiankang**. (Jan., 1994), pp. 42-43.

Li, Mingming. "Tennessee Williams jiqi chuanguo," **Xiangfan xueyuan xuebao**. (Jun., 2000), pp. 56-60.

Li, Shanghong. "Shei shi na zhi 'mao'? Zhongdu 'Re tiepi wuding shang de mao'," **Waiguoyu (Shanghai waiguoyu daxue xuebao)**. (Apr., 2010), pp. 88-95.

Li, Xingmin. "Tongxinglian zai woguo de lishi he xingbing chuanbo de guanyu," **Zhongguo shehui yixue**. (May, 1991), pp. 9-11.

Li, Yinhe. "Ku'er lilun mianmianguan," **Guowai shehui kexue**. No. 2 (2002), pp. 23-29.

Lin, Defu and Duan Shaojun. "Ku'er lilun shiyu zhong de Wilde," **Kunming xueyuan xuebao**. Vol. 33, No. 2 (Feb., 2011), pp. 104-107.

Lin, Shuwu. "Yinyu (heihua) cidian," **Guowai yuyanxue**. (Feb., 1980), p. 44.

Ling, Jie. "*Huayu tongzhi dianying piaoyao zai bulun yu xuanli zhijian*," **Guancha yu sikao**. (2004), pp. 108-109.

Liu, Dong. "*Guzao 'Tongxinglian aoyunhui' de ren*," **Dangdai tiyu**. (Dec., 1987), pp. 38-39.

Liu, Huaqing, Zhang Peilong, Zou Yizhuang, Li Xianyun, Guo Xufang, Yao Fuxin and Zhang Ximei. "*Tongxinglian de xinli zhuangkuang fennxi jiqi yingxiang yinsu*," **Zhongguo Xingxue**. Vol. 9, No. 1 (Mar., 2000), pp. 15-18.

Liu, Ruihong. "*Lun 'zise' xiangzheng shoufa de yunyong*," **Dianying wenxue**. (Oct., 2009), pp. 93-94.

Liu, Yanan. "'Xiyan': *Dongxifang wenhua chabie zhong de jiating lunliguan*," **Xiju congkan**. (Mar., 2010), pp. 85, 87.

Liu, Yuanxia. "'Yuwang hao jieche' zhong Tennessee Williams de daode guan," **Shandong waiyu jiaoxue**. (Apr., 2005), pp. 102-104, 108.

Lu, Hanjun. "*Fei lei le jiu shui zai feng li: Lun Zhang Guorong*," **Nanning shifan gaodeng zhuanke xuexiao xuebao**. (Jun., 2004), pp. 34-37.

Ma, Qin. "*Tongxinglian: Jia Baoyu tuipei xingge de mingzheng*," **Xinjiang shifan daxue xuebao (Shehui kexue ban)**. (Feb., 1984), pp. 56-57, 91.

Ma, Shujing and Jia Boya. "'Zise' zhong de meiguoren nuxing yishi," **Sheke Zongheng**. (Oct., 2006), pp. 180-181.

Mao, Hui. "*Zenyang kandai tongxinglian?*," **Shehuixue yanjiu**. Apr. 2011, pp. 164-166.

Meng, Jinmei. "*Australia de aizibingfangzhi, gongkai weisheng yu falu jingyan: Deng ba qi Australia lingxiu jiang xiangmu zhongguo aizibing yu falu peixun*," **Beijing zhengfa zhiye xueyuan xuebao**. No. 3 (2011), pp. 83-88.

Pan, Suiming and Wu Zongjian. "*Zhongguo nantongxinglian shejiao zhong de xing guanxi*," **Qingnian yanjiu**. (Dec., 1993), pp. 32-35.

Peng, Xiaochu. "Yixing ganyan de yufang jiezhong," Guowai yixue (Neikexue fence). (Sep., 1982), p. 463.

Qu, Shi. "Fanchang xing xinli de pouxi," Xinli shijie. (Feb. 1995), pp. 68-70.

"Richard Brooks: Shiming, Xiaoshuo bu shi dianying," Shijie dianying. (Jan., 1982), pp. 201-207.

Tan, Dazheng. "Tongxinglian de lishi jiqi lunli falu shanbian," Zhongguo xingkexue. Vol. 20, No. 4 (Apr., 2011), pp. 51-57, 60.

Tao, Yunxi and Jie Zhigang. "Bingdao nu zongli ku deng 8 nianzhong 'quqi'," Wanbao wen cui. (Dec., 2010), pp. 22-23.

Tu, Renbiao. "Guanyu xing wenming de sikao," Zhongguo xingkexue. Vol. 6, No. 3 (Sep., 1997), pp. 5-9, 14.

Wang, Li. "Hu Jun: Zunzhong dui wo yong guo ganqing nuren," Yishu dao kan. (Apr., 2002), pp. 62-65.

Wang, Ping. "Li An jianchi: Dianying yu tongxinglian wuguan," Kexue zhi you. (Apr., 2006), p. 87.

Wang, Qijian. "Shouyao mubiao shi duchuang: Allen Poe gushi fengge guankuai," Waiguo wenxue yanjiu. (Apr., 1980), pp. 91-94.

Wang, Xinjian and Wen Jianghong. "Tongxinglian chengyin de lilun tantao," Yixue yu zhexue. Vol. 23, No. 4, (Apr., 2002), pp. 1-4.

Wang, Zhichao. "Cuimian youdao xia dianji xing yanwu shi zhi tongxinglian 3 lie," Xinlixue bao. Vol. 31, No. 3 (Jul. 1999), pp. 337-341.

Weng, Deli. "Weixian de aiqing: Tongxinglian," Hunyin yu jiankang. (Jul., 1999), p. 30.

Xiang, Qin. "Tongxinglian anli zixun tantao," Jiceng yixue luntan. Vol. 14 (Dec. 2010), pp. 1075-1077.

Xiao, Wu. "Zhang Guorong qing bian jie xinhuan," Yishu dao kan. (May, 2002), p. 100.

Xin, Qiang. "Sean Penn dailai 'Milk' de kangzheng," Dazhong dianying. (Mar., 2009), pp. 48-49.

Xiong, Chao. "Dui jiehun ziyou de ji dian sikao," Fazhi yu she. (Nov., 2007), pp. 73-74.

Xu, Yi, Chen Zhaodian and Zhao Yuanwei. "Nanxing tongxinglianzhe zhili jiegou de xingbie qingxiang fenxi," Zhonghua jingshenke zazhi. Vol. 32, No. 3 (Aug., 1999), pp. 176-178.

Xue, Xiaohui. "'Zise' zhong de heiren nutongxinglian zhuyi pouxi," Waiyu jiaoxue. (May, 2007), pp. 62-65.

Yang, Chen. "Bu zhi she yibu zhuanjipian: 'Milk' de xushi fangshi ji dangxia zhixiang," Shijie dianying. (May, 2010), pp. 178-181.

Yang, Fengchi. "Nanjie zhi jie: Tongxinglian," Zhongguo qingnian kexue. (Jan., 1994), pp. 42-44.

Yang, Hongtai. "Ku'er lilun zhexue jichu quexian zhi wo jian," Fanzui yanjiu. (Apr., 2001), pp. 44-45.

Yu, Mingyou. "Dui yi lie daxuesheng tongxinglian xinli weiji ganyu baogao," Zunyi shifan xueyuan xuebao. Vol. 13, No. 2, (Apr., 2011), pp. 60-63.

Zhan, Cheng. "Xianggang heibang dianying zhong de nanxing xingxiang tan xi," Huizhou xueyuan xuebao. Vol. 27, No. 2 (Apr., 2007), pp. 123-126.

Zhang, Beichuan and Joan Kaufman. "Tongxinglian yu aizibing fangzhi," Guangxi minzu xueyuan xuebao (Zhexue shehui kexue ban). Vol. 27, No. 2 (Mar., 2005), pp. 48-52.

Zhang, Han, Sun Tingting and Wang Peng. "Daxuesheng dui tongxinglian de renwei he taidu diaocha," **Zhongguo xingxue**. Vol. 17, No. 9 (Sep., 2009), pp. 9-12.

Zhang, Zhilun. "Renlei wanqu xijunbing de suzhu," **Guowai yixue (Weishengwuxue fence)**. (Apr., 1981), pp. 187-188.

Zhao, Jiankang. "Milk: ling lei de quanli," **Yuwen xin po**. (May, 2005), p. 5.

Zhou, Huiling. "Mingxing guocheng, xingbie yuejie yu shenti caozuo: Cong Zhang Guorong tanqi," **Yishu yanjiu**. No. 4 (2009), pp. 83-96.

Zhou, Jianfei. "Yi ge tongxinglian zhe de zixin lichen," **Xinli shijie**. (Apr., 1999), p. 23.

Zhou, Qiongrui. "Fengjing zhebian du hao: You guan 'Tongzhi dianying' de duanxiang," **Huaihua xueyuan xuebao (shehui kexue)**. Vol. 25, No. 9 (Sep., 2006), pp. 103-105.

Zhou, Youheng. "Quanguo shouwei gongkai tongxinglian shenfen de zhengfu shounao: Ji bingdao nuzongli Sigurdardottir," **Mingren zhuanji (Shang ban yue)**. (Jul., 2009), pp. 44-47.

Zhou, Zhengpo. "Zhongguoren tongxinglian xiangguan yinsu ji xingcheng jili de chubu yan," **Fazhi xinli yanjiu**. No. 2 (1995), pp. 6-11.

Zhu, Yanying. "Fanpan yu huigui: Dui dianying 'xiyan' de jiedu," **Dianying pingjie**. (Jun., 2009), pp. 14-15.

Zhu, Zhiquan. "Tongxinglian hunyin zhi lifa tantao," **Fazhi yu she**. (Nov., 2008), pp. 16-17.

INTERNET

China National Knowledge Infrastructure - <http://www.cnki.net> .

<http://oversea.cnki.net/Kns55/html/en/CJFD.htm>

Corliss, Richard. "Forever Leslie," **Time Entertainment**. May 7, 2001, <http://www.time.com/time/arts/article/0,8599,108021,00.html> (accessed May 30, 2013).

Fei heibai de shenghuo. "Zhongwen zanghua daquan (Fu pinyin ji yingwen)," <http://www.palfans.net/mandarin-chinese-profanity/> (accessed May 18, 2013).

Flor-Cruz, Jaime. "From Self-Denial to Realism: China's AIDS Crisis," **CNN.com/World**. Aug. 25, 2001, <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/east/08/25/china.hiv/> (accessed May 2, 2013).

Mountford, Tom. "China: The Legal Position of and Status of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People in the People's Republic of China," <http://www.iglhrc.org/content/china-legal-position-and-status-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-people-people%E2%80%99s> (accessed Nov. 18, 2012).

Ruan, Fangfu and M. P. Lau. "China: *Zhonghua Renming Gonghe Guo*," <http://www.sexarchive.info/GESUND/ARCHIV/IES/CHINA.HTM> (accessed Jun. 25, 2013).

"Baldwin Brakes Breaks Barrier, Becomes First Openly Lesbian House Member," **CNN**. <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/11/03/election/house/wisconsin.cd2/> (accessed May 3, 2013).

"Batts, Deborah A.," **An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Culture**. http://www.glbtc.com/social-sciences/batts_da.html (accessed May 3, 2013).

China Data Online, China Yearly Macro-Economics Statistics (National), Number Graduates by Level and Type of Schools. <http://chinadataonline.org.revproxy.brown.edu/member/macroy/macroytshow.asp?code=A1406> (accessed May 2, 2013).

China Data Online, China Yearly Macro-Economics Statistics (National), Number of Postgraduates and Studying Abroad. <http://chinadataonline.org.revproxy.brown.edu/member/macroy/macroytshow.asp?code=A1419> (accessed Jun. 1, 2013).

"China Launches First Gay TV Show," **BBC**. Apr. 5th 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6528509.stm> (accessed Nov. 1, 2012).

"Dong Gong Xi Gong," **IMDB**. http://www.imdb.com/title/tt0119007/?ref=fn_al_tt_1 (accessed May 2, 2013).

"Earth-Shattering: CCTV Slams Lü Liping for Stoking Homophobia, Gives Nod to China's Gay Community," **Shanghaiist**. http://shanghaiist.com/2011/07/05/earth-shattering_cctv_slams_lu_lipi.php (accessed Nov. 5, 2012).

"Elected Officials," **An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Culture**. http://www.glbtc.com/social-sciences/elected_officials,2.html (accessed May 3, 2013).

"Jin Xing Says Kicked off Reality Show for Being Transgender," **Shanghaiist**. http://shanghaiist.com/2011/07/05/earth-shattering_cctv_slams_lu_lipi.php (accessed Nov. 16, 2012).

Abstract

The objective of this work is to analyze the academic discourse that took place in China between the years 1980-2011, regarding homosexuality. Throughout this period, China had seen economic reforms that led to dramatic changes in Chinese society. Among others, there had been great changes in the sexual norms and in the discourse around them, including the discourse on homosexuality. This paper examines the academic discourse about homosexuality by analyzing academic papers and researches which regarded homosexuality and were published in Chinese magazines during the aforementioned years. The analysis in this paper focuses both on the content and the discourse of the articles.

Several factors have influenced the academic discourse about homosexuality: The government promoted a new agenda that had encouraged the people of the country to pursue their own private desires. Moreover, The administration reduced its intervention in people's lives and retreated from its policy to ban and abolish homosexuality. During the reform era China had strengthened its connection with North America and Europe, and newly-constructed Academic and cultural bridges enabled the emerging of new attitudes toward same-sex relationship. In addition, these years were marked by a gradually increasing visibility of homosexuality in the Chinese public sphere. It is worth noting that alongside the above mentioned factors, perceptions that were established throughout China's long history were very much present in the discourse concerning homosexuality during the reform era.

This paper will show that the discourse on homosexuality that took place in the Chinese academy during the reform era had evolved in a few significant ways: 1) The scope of the discourse grew, and it expanded to encompass some new and varied fields. 2) While at the outset the discourse had tended to focus on utilitarian subjects, such as public health matters, with time it began to reveal a genuine interest in the phenomenon. 3) It is true that the discourse that took place in China prior to the reform era had remained substantially influential, but more modern ideas had gradually permeated the discourse, and eventually became an integral part of it.

The Hebrew University of Jerusalem

From "Pervert" to "Comrade"

**The Development of the Academic Discourse Concerning Homosexuality in
China during the Reform Era**

by

Nitzan Grossman

Written under the supervision of

Dr. Orna Naftali of the East Asian Department at Hebrew University

The Hebrew University of Jerusalem

The Faculty of Humanities

December, 2013

The Hebrew University of Jerusalem

From "Pervert" to "Comrade"

**The Development of the Academic Discourse Concerning Homosexuality in
China during the Reform Era**

by

Nitzan Grossman

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of
Arts in the Department of East Asian Studies

The Hebrew University of Jerusalem

The Faculty of Humanities

December, 2013

The Hebrew University of Jerusalem

From "Pervert" to "Comrade"

**The Development of the Academic Discourse Concerning Homosexuality in
China during the Reform Era**

by

Nitzan Grossman

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of
Arts in the Department of East Asian Studies

The Hebrew University of Jerusalem

The Faculty of Humanities

December, 2013